

„...AMI A MIÉNK” 2.

ÖTVENEN A CSALÁDRÓL

Novák Katalin ajánlóival

„...ami a miénk” 2.

Ötvenen a családról

Novák Katalin ajánlóival

„...ami a miénk” 2.

Ötvenen a családról

Novák Katalin ajánlóival

Kiadja: Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS)

Felelős kiadó: a KINCS elnöke

Szerkesztő: Novák Katalin, Magyarország köztársasági elnöke

ISBN 978-615-6447-11-1

Tördelőszerkesztő: Protzner György

Nyomda: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

Copyright © KINCS, 2023

A kiadó kötetei (nyomtatott és e-könyv formátumban)

megrendelhetők a KINCS könyvesboltjában:

www.ekonyv.koppmariaintezet.hu

*A szerzőtársaknak, hogy őszintén megosztották történetüket, a szépet
és a nehezet; Juditnak a rendíthetetlen nyugalmat és kitartó nyüsstölést;
a szerkesztőcsapatnak és a KINCS-nek a türelmet
és a sok munkát; a kollégáknak az ötletelést; Istvánnak, Ádámnak,
Tamásnak és Katának azt, hogy elfogadták és elviselték, hogy
még ennek is bele kellett férnie akkor, amikor már amúgy is annyi
minden volt és van; az Úristennek pedig a végtelen kegyelmet*

KÖSZÖNÖM!

Előszó

Hogy milyen meghatározó szerepet tölt be életünkben a család, az leginkább találkozásaink során derül ki. Az egyébként szigorú tekintetű testőr arca ellágyul, amikor öt gyermekéről mesél, a kis súlyú koraszülött ikrek édesanyjának fegyelmezett tekintete elborul, ahogy az előttük álló nehéz feladatokat sorolja, a megközelíthetetlennek hitt professzor mellkasa büszkeségtől dagad, ha unokái sikeréről számolhat be, a fiát gyászoló anyja megtört arca szavak nélkül is beszél.

Életünkben meghatározó a család által betöltött tér és a családban keletkező, tátongó űr. Amikor nem erről beszélünk, akkor is befolyásolja hangulatunkat. Ha összevesztünk a társunkkal, valahogy minden nehezebbé, céltalanabbá válik, ha nem találjuk a hangot a szüleinkkel, gyötör a lelkiismeret-furdalás, ha ránk csapja a kamasz az ajtót, azt várjuk, mikor fogja újra kinyitni. Amikor pedig egy jól sikerült nagycsaládi együttlét után elrámoljuk a maradékokat, tele van a szívünk melegséggel.

A család a hétköznapi és az ünnep színtere. Elválaszthatatlan részünk. Önazonosságunk egyik forrása. Hús-vér valóság, öröm és bánat, nevetés és könny, halk vigasztalás és hangos veszekedés, teljesség és hiány. Attól kerek, hogy nem szabályos. Erről szól ez a könyv. A családról. A családokról. Az ő családjaikról. A mi családjainkról.

Az első kötet után most elkészült a második. Tudom, a folytatás csak kivételes esetekben üti meg az első rész színvonalát, mégis úgy éreztem az *Ami a miénk* megjelenése után egy évvel, hogy érdemes lenne nekivágni újra. Miért? Mert bármikor előveszem a korábban megjelent írásokat, mindig tudnak újat mondani. Jólesik újra és újra elolvasni a történeteket, vallomásokat, azt az ötven írást, amely két évvel ezelőtt, karácsonyra jelent meg.

Most ismét olyanokhoz fordultam, akiket – egészen közelről vagy kicsit távolabbról – tisztetek. A hivatásukban mindnyájan elismertek, komoly teljesítményt mutatnak fel, ám a legtöbb esetben nem is tudjuk róluk, hogy a családban milyen feladatokat látnak el. Külön köszönöm azoknak, akik beszámolnak a vargabetűkről, a nehéz indulásról, a tragédiákról, nehézségekről, rossz választásokról, kudarcokról, csalódásokról is. Ahogy azoknak is, akik vállalják az örömet, a szépséget, a derűt, a családdal legtöbbször együtt járó boldogságot is. Köszönöm az őszinte hangot. Meggyőződésem, hogy sokan tudunk erőt meríteni ezekből a történetekből.

A kötet szerzőit úgy válogattam össze, hogy legyen közöttük művész, sportoló, tudós, egyházi ember, vállalkozó, politikus, ismert és a többség számára ismeretlen, nagycsaládos, egyedülálló, betegséggel megküzdő, az örökbefogadásban érintett, az első házasságban életre szóló társra találó és olyan is, akinek ez nem elsőre sikerült.

A könyv üzenete számomra nem pusztán az, hogy minden család, így minden történet egyszeri és megismételhetetlen, ahogy maga az ember; sem csak az, hogy a legtöbbünk életében a próbatétel is megjelenik, hanem az is, hogy ha el is bukunk, ne adjuk fel az ideát. Az nem változik. Attól, hogy sokaknak nem adatik meg, még jó kimondani: a legjobb az lenne, ha minden gyermeket szerető édesanya és édesapa nevelne fel. S ha még testvérei is lehetnek, az különös ajándék. Ez az az eszme, amiben hiszünk, amiért akár harcolni is készek vagyunk. Leginkább úgy, hogy megértéssel és segítséggel fordulunk azokhoz, akiknél az átlagosnál több a nehézség, és hogy a magunk módján teszünk azért, hogy a családok ne sérüljenek. S így – a Simone Weiltől kölcsönzött gondolattal élve – végül megtanulunk „vágyakozni az után, ami a miénk”.

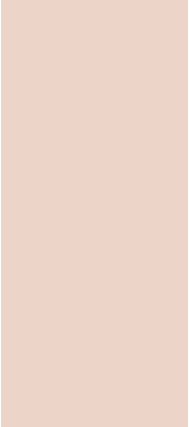
Budapest, 2023. november

Novák Katalin

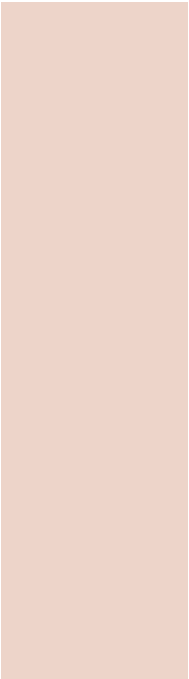
Tartalomjegyzék

Ötvenen a családról	11
Prof. Dr. Ádám Veronika és Prof. Dr. Vizi E. Szilveszter	12
Dr. Avar Ákos	20
Becze-Máthé Gyöngyvér és Becze Tibor	28
Dr. Berecz István	36
Boronkay Péter	44
Böjte Csaba	50
Böszörményi-Nagy Gergely	56
Csák János.....	64
Dr. Cser-Palkovics András.....	74
Dobor Dorina.....	82
Ekler Gergely	90
Gál Helga	98
Dr. Gál Kinga	104
Giacomo Pedranzini	110
Gianni Annoni	118
Gubás Gabriella	124
Dr. Györkös Péter	130
Habsburg György.....	138
Jármy Kata.....	146
Kádár L. Gellért.....	152
Kató Béla	158
Káli-Horváth Kálmán.....	164
Lantos Csaba.....	172

Lékai-Kiss Ramóna és Lékai Máté	178
Molnár-Bánffy Kata.....	186
Nagy Lajosné Kata	192
Nagyné Nagy Nóra és Nagy Zsolt.....	198
Dr. Novák Zoltán	204
Regéczy-Béres Melinda, Béres Marcell és Béres Merse	210
Regős Judit	218
Rúzsza Magdolna	226
Schanda Tamás.....	232
Szalai Ádám.....	238
Szekeres Pál	242
Dr. Szuromi-Kovács Ágnes	250
Tomán Szabina	258
Tóth Icó	266
Dr. Tuzson Bence.....	272
Vass-Csányi Katalin és Dr. Vass István	278
Verebes Linda és Pindroch Csaba	284
Dr. Visky András	290
Zán Fábián Sándor	296

Ötvenen a családról

Prof. Dr. Ádám Veronika és Prof. Dr. Vizi E. Szilveszter

Ádám Veronika Széchenyi-díjas orvos,
biokémikus, egyetemi tanár, akadémikus,
Vizi E. Szilveszter Széchenyi-nagydíjas orvos,
egyetemi tanár, akadémikus,
a Magyar Szent István-rend
és a Magyar Corvin-lánc kitüntetette.
Feleségével két gyermeket neveltek fel.

Az okos emberek társasága mindig felvillanyozott. Különösen igaz ez, ha nem csak okos, de a világra és a másikra nyitott, élő hitű, friss szellemű és bölcs is az, akit ésszel áldott meg az Úristen. Ádám Veronika és Vizi E. Szilveszter egyen-egyenként is olyanok, akiket jó hallgatni, de különösen igaz ez akkor, ha együtt találkozhatunk velük. Ilyenkor az egymás iránti tisztelet, szeretet és figyelem akkor is tetten érhető, amikor finoman élcelődnek egymással, vagy kedvesen helyreigazítják a másikat. Látszik: komoly szövetség az övék. Olyan szövetség, mely nem csak az idők próbáját állta ki, de az élet sokak által ismert megpróbáltatásai mellett az okos emberek gyakori és intenzív találkozásából fakadó kockázatokat is. A tudósokról gyakran azt gondoljuk, hogy egy, a mienktől elzárt, távoli, elméleti világban élnek, elvont problémákkal foglalkoznak, s egy olyan nyelvet beszélnek, amit rajtuk kívül csak kevesek értenek. Professzor asszony és professzor úr – már a megszólítás is távolságot teremt – élő cáfolatai ennek az előfeltevésnek. Irigylésre méltó ugyan az elméleti tudásuk, s valóban képesek sokunk számára elvont problémákra megoldást keresve hosszasan időzni, megszerzett és folyamatosan frissített ismereteiket mégis érthetően, salangoktól mentesen, a megosztás vágyától vezérelve és képességével megáldva adják át közönségüknek. Nem véletlen, hogy egy-egy előadásuk hallgatói évtizedek elteltével is emlékeznek a tőlük tanultakra. A két jól ismert, világlátott orvosprofesszor életútja lenyűgöző, szinte minden itthon kapható elismerés birtokában vannak. Vizi E. Szilveszterre a nem szakmabeliek közül sokan a mai napig a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) elnökségének idejéből emlékeznek. A ma is aktív professzor a Magyar Corvin-lánc Testület és a Magyarország Barátai Alapítvány elnöke, és még kisbolygót is neveztek el róla. Ádám Veronika nőként is úttörő, hiszen az orvosi területen öt megelőzően harminc évig csak egyetlen női tagja volt az Akadémiának. Az már csak ráadás, hogy a tudomány mellett az irodalom felé is kikacsintott, hiszen már az első regénye is megjelent *Távolból őrzöm* címmel. Csak ajánlani tudom mindenkinek!

A fentiek is elég okot szolgáltatnának a most következő írás elolvasására, mégis kiegészítem annnyival, hogy milyen hálás vagyok azért a szívbe markoló őszinteségért, mellyel megosztották az Olvasóval családi életük szépségeit és drámáit. Fogadják szeretettel!

Novák Katalin

Családok egy családban

A Férfi is volt gyerek. Volt abban a gyerekkorban szép is, és volt szomorú is. Az édesapjára nem emlékszik, mert meghalt, mielőtt ő eszmélt volna, elragadta a Duna–Tisza köze betegsége, a tüdőbaj. Azt mesélték róla, okos ember volt, nagyon jól sakkozott, mindenkit legyőzött, aki leült vele játszani. Édesanyja polgári családban nőtt fel, „úrilánynak” számított, a család nem is nézte jó szemmel, hogy egy vidéki gazdálkodóhoz ment feleségül. Aztán amikor nagyon fiatalon özvegyen maradt, a testvérek, mindnyájan házások, bár szerették és elég jómódban éltek, nem segítettek annyira, hogy meg tudjon állni a lábán, munkába kellett állnia. Hétközben az akkor négy-öt éves gyerek vidéki rokonoknál volt, sokszor sírt, a nénit, akinek a gondjaira bízta, kezdetben nem is értette, mert csak németül szólt hozzá, ő pedig csak az anyukájára gondolt és a szombatra, mert mindig akkor jött, süteményt is hozott és megölelte. Egyszer aztán azt mondta, nemsokára elviszi magával, mert lesz új férje, neki pedig új apukája. És így is lett. Az új apuka jó ember volt, szerette őt is, nemcsak a hamarosan megszületett kisöccsét. Most már biztonságban érezte magát.

Így lettek ők négyen egy család.

Jól tanult az iskolában, és jól sakkozott, azt mondták még nagymester is lehet belőle. De ő pap akart lenni, a barátjával reggelente és vasárnap ministrálni jártak, otthon a szülei berendeztek egy oltárt, és miséztek a családnak. Aztán mégis inkább orvosnak ment. Jól tanult, tudós akart lenni, de az egyetemi álláselosztó csak egy vidéki nőgyógyászati állást ajánlott. Családi kapcsolat és egy professzor határozott kérése segített, hogy végül egyetemi intézetben maradhatott, csinálhatta, amire vágyott. Volt hát állása, jövedelme, úgy gondolta, családot alapíthat. Megismert és megszeretett egy tanárnőt, aki kedves volt és szép, és feleségül vette. Hamarosan megszületett a csupa mosoly, csoda szép kislánya.

Így lettek ők hárman egy család.

És minden szép lehetett volna, de nem lesz minden szép, ami az lehetne, mert elromlik, elrontják, néha menthetetlenül. Elromlott ez is. A csupa mosoly kislány már nem mosolygott olyan sokat. Elvesztette a biztonságérzetét.

Az Asszony is volt gyerek. Volt abban a gyerekkorban szép is, és volt szomorú is. Szép volt benne a vidéki lét, az élet egyszerűsége, nagyszülei háza a sok virággal, a barackfával a kert végében, jó volt a napok egyformasága, kiismerhetősége és biztonsága. Édesanyja messze volt, de ő nagyon szerette a nagyszüleit, és úgy érezte, jól van minden úgy, ahogy van.

Jó az is, hogy ők így, hárman lettek egy család.

Nagymamájával együtt jártak templomba, misére, litániára vagy csak úgy, imádkozni. Nagyon megtanult imádkozni.

Aztán egyszer édesanyja elvitte az ország másik tájára, hogy együtt éljenek, anya, apa és ő. Ez jó is volt egy ideig, bár gondolatai sokat időztek nagyszülei kertjében. Jól tanult az iskolában, amikor éppen nem tanult, akkor a tornateremben vagy az iskolaudvar sporttelepén edzett egész délután, tornászott, kézilabdázott, atletizált, a legjobban a tornát szerette, abból megyei bajnok is lett. Talán mert keveset volt otthon, csak esténként az edzések után, jó ideig eltartott, míg észrevette, hogy szülei sokszor szótlanok, nem beszélnek egymással, máskor nyersen, csak egy-egy szót váltanak, néha idegesen veszekednek. Egyre feszültebb lett ő is, egy idő után már csak az iskolában érezte jól magát, és amikor édesanyja megkérdezte, mit szólna, ha újra a nagyszüleivel lehetne, megkönnyebbülten helyeselt. És szomorúan.

Így nagyszüleivel újra hárman lettek egy család.

A gimnázium sokat adott, és nagy tervekre bátorította. Orvos akart lenni, jól tanult, fel sem merült benne, hogy ez ne sikerülne. Sikerült is, bár az egyetemi évek alatt messze került attól a tiszta és kiismerhető világtól, amiben addig élt. Itt észre kellett vennie, hogy a teljesítmény nem mindig elég, néha nem is szükséges ahhoz, hogy valaki elérje, amit szeretne. Például megkapjon egy állást, amikor diplomával a kézben ennek jött el az ideje. Gyakorlóorvosi állást nem kapott, de kis kitéréssel elhelyezkedhetett az egyetem egyik elméleti oktató-kutató intézetében. Ezt szerette, tudós akart lenni, jó tudós. Egyetemi csoporttársai, a lányok már mindannyian férjhez mentek, s bár kérője neki is akadt, inkább dolgozott és várt.

Egyszemélyes lett a család?

Aztán a munka és a Legfőbb Rendező egymás mellé rendelte őket. A Férfi tudta, hogy megtalálta asszonyát, és az Asszony is tudta, hogy már nincs egyedül a világban. Elkezdődött a közös élet.

Ketten lettek egy család.

De csak egy ideig. Mert megszületett a kisfiuk, és egyre több időt töltött velük a csupa mosoly, csoda szép kislány is, míg végleg hozzájuk költözött. Kezdetben szokták egymást, a kislány gyanakodva méregette, tetszett is neki az Asszony, nem is, néha eszébe jutottak a mostohamesék, máskor kedvesnek találta, és titokban szerette felvenni a ruháit. Öccse találékony bajkeverő volt, aki folyton bosszantotta valamivel. De ott volt a Férfi, az ő imádott apja, aki mindent megcsinált, még az angol leckéjét is. Az Asszonyból hirtelen kétgyermekes anya lett, kisfiát imádta és értette, már amennyire ezt a gyerekek megengedik a szülőknek, közben óvatosan

kereste az utat a kislány lelkéhez, és próbálta őt is érteni. Néha megbántódott, néha ő bántott. Sokszor visszaidézte saját kamaszkori érzéseit, amelyekre rátelepedett szülei válása. Lassan-lassan közel kerültek egymáshoz.

Végül ők négyen igazi család lettek.

A csupa mosoly, csoda szép kislányból pár év múlva nagylány és egyetemista lett, de nem szeretett az lenni, nem érdekelte, amit tanulnia kellett, folyton abba akarta hagyni, de apja, akire mindig mindenben számíthatott, ezt nem engedte. Pedig nagyon látszott, hogy neki nem ez az útja. Amikor egy őszön a Férfi hosszabb időt külföldön töltött, ők ketten megbeszélték, hogy akkor most tényleg abbahagyja, s ha kell, az Asszony megvédi majd. Szövetségesek lettek.

De ott volt már a szerelem, s jött hamarosan a leánykérés is. A nagylány boldog volt, azt mondta, jó anya akar lenni, a legjobb, és meg fogja mutatni, milyen az. És megmutatta. Három gyerek édesanyja lett.

Így lettek ők öten egy család.

Közben elvégezte az egyetemet is, és saját karriert épített. De mindenekelőtt anya volt. Odafigyelt mindenre, testükre, lelkükre, örömeikre, bánatukra, biztatta, bátorította őket, s ebben tökéletes partnere volt diákkorában megszeretett férje. Mind a három gyerekéből kiváló ember lett. A legidősebb, orvosnő, már két kisgyerek édesanyja.

Öccséből a legjobb testvér lett. Okos volt, jól tanult, de szülei hivatását semmiképpen nem akarta választani. Saját útján akart boldogulni. A városban felnőtt, külföldi iskolákat megjárta, diplomás fiatalember a legjobban vidéki házukban érezte magát, a szőlővel telepített, lágyművek között, s bár tanult szakmáját műveli, amikor csak teheti, saját természetközeli életét éli. Jó ember lett. Amikor rátalált a szerelem, elfogadta, a család is, hogy választottjának van egy kislánya, aki mellé hamarosan megszületett egy finom mosolyú, lágymű fürtös hajú, kicsi lány, majd nemsokára húga, a csupa élet, napsugaras elevenység.

Így lettek ők öten egy család.

S ebből szép élet lehetett volna. De nem lett. A fiatalember egyre kevésbé látta azt, aminek örülhetett volna, csak azt kereste, amit nem látott. Felesége kereste az elfogadó férjet, de nem akart hasonlítani arra, akit az keresett benne. S két szülő, akik szeretik a gyerekeiket, most osztoznak az idejükön.

A fiatalember már nemcsak jó apa, de minden második héten, amikor ők hárman egy család, egy személyben anya is. Maga is csodálkozik, hogy ez is benne volt. Lányai szeretik és értékelik, szülei elismerik és büszkék rá, de szomorúságukat az idő múlása is nehezen koptatja.

A legutóbbi karácsonyi családi fényképen tizenhárman állnak a fa előtt. Négy generáció, csupa mosolygó arc. A kérdésre, hogy mit jelent neked a család, ezt írták.

Az Asszony: „Egy gazdag élet sokat adhat az embernek. Szakmai sikert, elismeréseket, örömöket a munkában. De mit adhat az ember másoknak? Talán mércét a munkában, etikus viselkedésben, emberi tisztességben. A legtöbbet azonban azoknak adhatja, akik az övéi, a családja, akikért legbelső körében elsődleges felelősséget visel. Ők azok, akik továbbvisznek majd egy-egy mondatot, gondolatot, mozdulatot, ami, talán észre sem veszik, a sajátjukká válik.

És a család adja a legtöbbet. Minden sikernél, elismerésnél fontosabbat, a feltétel nélküli szeretetet és az érzést, hogy érdemes volt megszületni erre a világra.”

V. (57 éves): „Ami először és azonnal eszembe jut a családukról a feltétlen szeretet mellett, ami mindennek alapja, az a biztonság, az összetartozás-érzés, a számítható rád érzése, az, hogy bármi történhet, valaki elkap, soha nem vagyok egyedül! Nekem ezek a legfontosabbak”.

Da (34 éves): „A család számomra olyan háló, ami fenntart. Nem vagyok egyedül a világban, tudom, hogy olyanok állnak mögöttem, akik szeretnek, és én is feltétel nélkül szeretem őket. Igyekszem én is ilyen biztonságos kötődést továbbadni a gyermekeimnek. Még ha sokszor a fizikai távolság nagy is, ez a láthatatlan kötélek ott van, egyszerre szilárdan és rugalmasan.”

Dá (32 éves): „A család számomra rendkívül fontos, szeretem a sok-sok vasárnapi, karácsonyi, húsvéti, születésnap, névnapi összejövetelt, ezeken az alkalmakon mindig jókat eszünk, iszunk, beszélgetünk, megbeszéljük, hogy kivel mi történt, és mi fog történni a következő időszakban. Mindig jó hangulatban vagyunk. Mindenki van valami, amire igazán büszkéek lehetünk. Nagyra értékelem, hogy őszintén megoszthatom gondolataimat a többiekkel, s ők is ugyanígy tesznek, s nem félnek olykor kritikus véleményt is megfogalmazni. Szerintem ez egyértelműen megerősíti a családi köteleket és a bizalmat, amit egymás iránt érzünk. Emiatt is kiemelném még, hogy mindig, jóban és rosszban is egyformán számíthatunk egymásra.”

Do (27 éves): „Sok mindent szeretek a családukbán, az egyes tagjaiban, de úgy összességében talán a következőket leginkább: szeretem azt, hogy megvannak a mi saját kis családi hagyományaink, szokásaink, és bár családukból idővel bővül, akár még szét is szóródnak földrajzi értelemben a családtagok, ezek a szokások maradnak, és újból és újból összehoznak bennünket. Engem a családom tagjai motiválnak, felnézek rájuk munkásságukért, büszke vagyok a családomra. Szeretem,

hogy van közös családi chatünk, így bár nem tudunk mindig ott lenni egymással, az élmények megosztásra kerülnek.”

A. (45 éves): „Hat gondolat a családunkról

A családom támogató, ha nehéz idők járnak rám, megoszthatom velük a bánatomat.

A családom biztos háttér, mindig ott van, biztonságot ad.

Volt, hogy négy generáció ülte körbe a vasárnapi asztalt, aztán csak három, most megint négy generáció ül az asztalnál. Szinte nem is vesszük észre, de a szüleink hétről hétre átadják az általuk képviselt értékeket és hagyományokat, s most már mi is továbbadjuk azokat a következő generációnak.

A családom összetartó. Számomra az elsődleges közösség, ahova tartozom. Az identitásom része, annak sarokköve.

A családomban sok a főnök, ami néha nagy kihívás, ha az ember szóhoz akar jutni.

Nagyon fontosak és összetartanak bennünket a közös emlékek, amelyeket akár évente többször is felidézünk, s mindannyiszor úgy figyeljük és élvezzük a jól ismert történeteket, mintha először hallanánk őket.”

J (14 éves): „Én azért szeretem a családomat, mert hogyha valakinek valami nem megy, vagy valaki szomorú, akkor segítünk egymásnak. Szeretem, hogy vasárnaponként általában összegyűlik a család és beszélgetünk. Szeretem, hogy ilyen nagy és összetartó családom van.”

E-L (12 éves): „Én azért szeretem a családomat mert sok mindenben segítünk egymásnak és támogatjuk egymást. Szerintem, a család a legfontosabb dolog az életben, és hálás vagyok, hogy nekem ez megvan.”

A Férfi: „A család egy szeretetháló, amelyet egymás közös tisztelete és elfogadása jellemez. De mindezek megléte esetén is csak akkor működik, ha van valaki, aki minden alkalmat megragad, hogy megszervezze a személyes együttléteket, dacolva az egyre fogyó közös kincssel, az idővel. Nálunk majd öt évtizede társam, Isten és a világ előtt feleségem a *Mater familias*, akit Édesnek, Amimának, Amamának, Verusnak, Verának, Veronikának és még nem tudom, hányféleképpen neveznek a négygenerációs család tagjai.”

Dr. Avar Ákos

Alsópetény független polgármestere.

Kelet-kutató, gazdálkodó.

Nős, két gyermek édesapja.

Piszkosra barnult arcú, másfél éves kislány szalad a cica után, aztán a kiskacsákhoz lép, és megsimogat közülük egyet. A természetességen, amivel az állatok között mozog, látni, hogy ez az ő közege. Ahogy néhány évvel idősebb bátyjának is, aki mintha az *Indul a bakterház* Bendegúzának szereplőválogatásáról lépett volna elő. Huncut szemmel előbb a racka juhot kacagja, amiért ülő helyzetből képtelen bármerre mozdulni, aztán a kutyával incselkedik, majd a közeledő számárhoz lép. Boldog, önfeledt gyerekek, akik élvezik a szüleik biztosította valódi szabadságot. Őket látva nem is értjük, hogyan lehet egyáltalán másként élni.

Avar Ákos Alsópetény polgármestere. Feleségével maguk mögött hagyták a nagyváros nyüzsgését, és falura költöztek. Aztán a családi házat is túlságosan úri közegnek érezték, így áthurcolkodtak az állatok közé egy kis tanyaépületbe. Itt valóban az érintetlen természet veszi őket körül, a nappal kelnek és fekszenek, gondoskodnak a jószágokról, s közben Ákos a falu ügyeit igazgatja. Szeretik az itt élők, mert nyugalmat áraszt, mert foglalkozik az emberekkel, új ötletekkel áll elő, rendszeresen filmklubot szervez, változatos eszközöket talál a helyiek megszólítására és összefogására.

Nógrád vármegyében tett elnöki látogatásom idejére Alsópetényre költözött a Sándor-palota. Itt húztuk fel reggel a nemzeti lobogót, itt tartottuk a megbeszéléseket, innen indultam a vármegye különböző településein szervezett programokra, és itt láttam vendégül az arab országok nagyköveteit egy ebédre. Egyikük sem gondolta, hogy a kis falu polgármestere Kelet-kutató, világlátott ember, aki éveket töltött hazájától távol, kiváló ismerője az arab nyelvnek és kultúrának. A Budapestről ellátogató nagykövetek közül néhányan azóta már újra jártak Alsópetényben, sőt, üzletek is költöztek.

Avar Ákos most következő írása cseppben a tenger. Megismerjük az embert alakító, formáló családot, s közben felfedezzük benne a saját történetünket, a jellemzően magyar történetet, amely akár rólunk is szólhatna.

Novák Katalin

Családi emlékezet

Megváltozott a világ. Olyan időket élünk, amikor általánosan elfogadottá kezd válni mindennek a megkérdőjelezése, relativizálása. Olyan, mintha már nem lennének többé örök igazságok, sérthetetlen értékek, szent dolgok, amelyekhez semmi esetre sem nyúlunk. Persze vannak még, akik próbálnak szembemenni ezzel az árral, kitartani a hitük és az elveik mellett, de küzdelmük egyre több visszatetszést vált ki a többségi társadalomból. Így válik szét a már-már anakronisztikusnak tartott hagyományos és a napjainkra fősodorrá váló, felvilágosultnak nevezett gondolkodás. Pedig egyre gyakrabban kiderül, hogy számos kérdésre nem ad választ ez az újfajta megközelítés, sőt inkább okozója rengeteg, napjainkra jellemző problémának. A lassan a virtuális térbe átköltöző társadalmunk egyik megoldhatatlannak tűnő dilemmája az állandó megfelelési kényszer mellett zajló elmagányosodás. Minél inkább küzdünk azért, hogy egyre többen szeressenek, annál magányosabbakká válunk.

Hasonlóan problematikus a szabadság fogalmának félremagyarázása is. Legyünk függetlenek, vessük el a családi szokásaink és a nemzeti hagyományaink által ránk nehezedő béklyókat, szabaduljunk meg minden kötelezettségtől, amit valamilyen módon elődeink aggattak ránk, éljünk a pillanatnak, szabadítsuk fel és valósítsuk meg önmagunkat! Nem tartozni sehova, nem kötödni semmihez, és így látszólag szabadnak lenni, valójában sokkal nehezebb, mint legtöbbször gondolnák. Mindenfajta keret és korlát félredobása nem egyenlő a szabadsággal.

Amióta rackajuhok tenyésztésével foglalkozunk, sokszor megfigyelhettem, hogy a nyájtól levált, elszabadult juhok milyen kétségbeesetten próbálnak visszajutni a többiekhez még akkor is, ha a karámba zárt csoport éppen nyírásra vagy oltásra vár. Közösségben még a rosszat is könnyebb elviselni, mint egyedül boldogulni a nagyvilágban. Az ember is társas lény, tartoznunk kell valahova. Ady sorait kölcsönözve, mindannyian szeretnénk, hogyha szeretnének, és lennének valakié.

Az iszlám előtti araboknál a legnagyobb büntetés az volt, ha valakit kitaszított magából a saját közössége, és onnantól kezdve egyedül kellett túlélnie a sivatagban, szembenézve a természet és a más törzsek jelentette kihívásokkal.

A hagyományos közösség legkisebb egységeként nem az egyént, hanem a családot volt szokás tekinteni. Az ember szavaival és cselekedeteivel a családját is képviselte, ebből következően tetteiért nemcsak saját maga, hanem egész családjá is felelős volt. Éppen ezért, ha valaki családjához nem méltó módon viselkedett, joggal számíthatott a kitagadásra.

Már több mint húsz éve végzek terepkutatásokat Belső-Ázsia mongolok lakta vidékein, interjúkat készítve pásztorokkal és családtagjaikkal. Az ember és természet hagyományos kapcsolatát vizsgálva a kutató hamar rájön, hogy a természetben élő ember – különösen igaz ez a nomádokra – közösség tekintetében leginkább a család léptékében tud gondolkodni, ami alatta van, az egyén, csak egy emberöltőnként cserélődő eleme e rendszernek, a fölötte álló nemzeti vagy vallási közösség pedig inkább kulturális, identitás-alkotó keretet jelent. A mindennapi gondokat a család tagjainak kell közösen megoldania, legyen az egy munkafolyamat, egy másik családdal való konfliktus rendezése vagy a helyi transzcendens erővel való viszony tisztázása. A születés örömet vagy a halál okozta bánatot csak a család tagjai tudják átérezni igazán.

Fiatal kutatóként az ember számtalanszor érzi úgy, csakis rajta múlik az, hogy egy generációk alatt felhalmozott tudásanyag megmarad-e az utókor számára. Mindent dokumentálni akar, mert rendre az az érzése van, hogy egy-egy tudáselem utolsó, még élő ismerőjével készít interjút. Még hogyha ez részben igaz is, valójában nem a konkrét történetek és adatok számítanak egy tradíció továbbélése szempontjából, sokkal inkább a hagyományos szemlélet megmaradásán van a hangsúly. A hagyományos tudás egyik lényeges tulajdonsága az, hogy rugalmassága és az idők változásához való alkalmazkodása révén elemei gyakran változhatnak. Ahogy Sebő Ferenc fogalmazott: *„A hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg. Nem őrizni kell, mert nem rab. Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megéljük őket!”*

A nemzeti, közösségi vagy családi hagyományrendszer valójában nem más, mint a védőkeretek közé zárt szabadság,

amely egyszerre nyújt védőhálót a tagjai részére, és alapokat biztosít a fennmaradáshoz, a további építkezéshez. A tradíciók nyújtotta biztonságnak köszönhetően a hagyományait tisztelő ember egyrészt nem „csak úgy” tengődik, hanem mindig tudja a helyét a világban, másrészt az a tény, hogy egy hagyományrendszer keretein belül kell kibontakoznia, rendkívül kreatívvá is teszi, és érzékenyebbé a finom különbségekre. Minderre számos népi építészeti, népzenei vagy bármilyen népművészeti példát hozhatnánk, de az ikonfestő szigorú keretek közé zárt művészi szabadsága is ilyen.

A tradíció továbbélésének kulcsa legtöbbször a család. Az apáról fiúra szálló nemzedékeken keresztül megőrződött és folyamatosan fejlesztett tudás, az így felhalmozódott tapasztalat – ha csak a több generációs, azonos mesterséget űző családokra gondolunk – fiatal tagjai számára óriási biztonságot ad. Egyrészt, ha folytatják elődeik mesterségét, akkor már eleve nem az alapoktól kell

kezdeniük, ha pedig végül másban próbálják ki magukat, azt kellő bátorsággal tehetik, hiszen mindig lesz hova visszatérniük. A hagyományait megélő ember nagy előnye az, hogy mindig van mihez viszonyítania. Olyasmi ez, mint amit ciszterci tanáraink tanítottak a szabad akaratról, miszerint a hívő ember szabadsága lényegében abban áll, hogy mindig van lehetősége a jót választani. Persze a lelkiismeret mindenki számára megadatott, de ha nem társul mellé valamilyen erkölcsi rendszer, a jó és a rossz határai könnyen elmosódnak.

Magyarországon a szocializmus talán egyik legnagyobb bűne az volt, hogy szinte teljesen eltűntek a soknemzedékes iparos, gazdálkodó vagy értelmiségi családok. Az új társadalmi osztályok létrehozása a tradíciók szisztematikus felszámolásával is együtt járt. A korábbi, családok együttműködésén alapuló nemzet helyébe az egyének összességéből álló állam lépett. Annak ígérete, hogy bárkiből lehet bármi, teljesen összezavarta a társadalmat és ennek hatásai mindmáig érezhetők. A társadalmi osztályok illetően egymásnak ugrasztása és annak illúziója, hogy ezáltal megszűnnek végül a társadalmi feszültségek, rengeteg sérülést eredményezett.

Amit egy rendszer valakitől elvesz, azt másnak odaadja. Társadalmi csoportok kerülnek szembe egymással, generációkon átnyúló sérelmek alakulnak ki, amelyek meghatározzák a mindenkori gondolkodásunkat. Ha pedig a házasság révén a különböző értékrendek egy családon belül kerülnek össze, akkor – Márai Sándor egyik gondolatát alapul véve – osztályharc alakul ki férj és feleség között. A gyermek megszületését követően pedig tovább bonyolódik a helyzet, hiszen mindkét szülő a saját neveltetését szeretné továbbadni utódjának.

Az ember próbál felülemelkedni a történelem és a politika igazságtalanságain, mégis minden család őriz olyan történeteket, amelyek befolyásolják az adott kor család szempontjából való megítélését. Persze azt, hogy milyen történetek maradnak meg egy korszakból, eleve meghatározza a család világnézete és értékrendje.

Nálunk például a családi emlékezet szerint a Tanácsköztársaság idején Kun Béla személyesen jött be dédapám budai éttermébe, ahol az erkélyére kiállva a proletár gyermekeknek ajándékozta a dédpapa házát és éttermét. Dédszüleim szerencséjére pár hónap múlva véget ért ez az örület.

Egy nemzedékkel később, a nagy államosítások idején, '49-ben, a rendszer humánus voltára hivatkozva nem vették el nagyszüleimtől az éttermüket és házukat, mert nagymamám éppen várandós volt édesapámmal. E két családi ingatlan államosításával – a kismamát kímélendő – megvárták édesapám megszületésének napját, 1950. január 6-át. Ezek után a rendszer által kisemmizett,

szovjet hadifogságot is megjárta harmadik generációs vendéglős nagyapám azért, hogy el tudja tartani a családját, géprajzot kezdett tanítani egy újpesti szakmunkásképzőben.

Mindezen események, talán érthető módon, nem sarkallták igazán a családot arra, hogy azonosulni próbáljon a baloldalinak mondott értékekkel és a szocialista értékrenddel.

A sors iróniája, hogy egy újabb nemzedékkel később édesapám, akit osztályidegen származása miatt évekig nem vettek fel az egyetemre, néhány segéd munkaként eltöltött esztendő után végül pont a Szovjetunióban kapott lehetőséget, hogy húsipari mérnökként tanulhasson tovább. A család nagy nehezen elfogadta az élet ilyen fordulatát, azonban arra kérték édesapámat, hogy lehetőleg legalább asszonyt ne onnan hozzon magának. Apámnak ez utóbbi kérést nem sikerült teljesítenie.

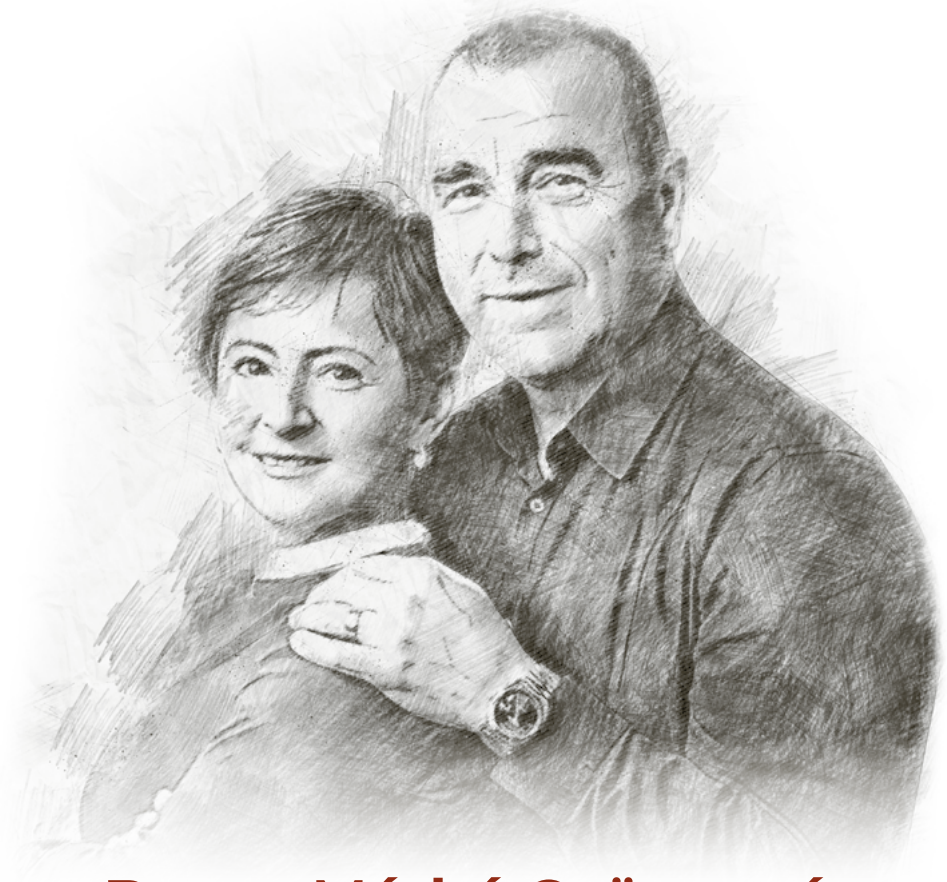
Orosz származású édesanyámmal az egyetem elvégzését követően házasodtak össze, majd költöztek Magyarországra. A család természetesen hamar megszerette, elfogadta és befogadta édesanyámat, és el tudtak vonatkoztatni a rendszer által a családot ért sérelmekről is.

És bár nem volt szerencsés akkoriban a család múltjának olyan részleteiről beszélni, ami esetleg akadályt jelenthetett bármiféle előmenetelben, több minden kiderült édesanyám számára is a saját családjáról. Anyai nagyanyám, aki a szocialista rendszer iránt mindig is lojálisnak tűnt, és ezért egy kaukázusi üdülőváros állami ékszerüzletének nagy tiszteletben álló könyvelőjeként dolgozhatott, még saját lányai előtt is kénytelen volt titkolni családját. Miután a '30-as években szüleit a két tehenük miatt kuláklistára tették és kitelepítették, apja hamar bekövetkezett halálát követően öccsével és édesanyjával éveken keresztül a kazahsztáni pusztákon bujkáltak úgy, hogy közben hol ürgét öntöttek, hol pedig szállást és élelmet kértek az ott élőktől. Mindeközben – szintén kulákság vádjával – nagybátyját feleségével és ötéves fiukkal marhavagonba rakva az Északi-tenger egyik szigetére internálták. Az édesanya nem élte túl az utat, az apa pedig pár hónappal később már a börtönszigeten halt meg. Ötéves fia temette el. A fiúcska, nagymamám unokatestvére, egy szénszállító hajón elrejtőzve magát a szénbe beásva menekült el a szigetről, majd Leningrád környékén különféle bandákhoz csapódva élt a háború kitöréséig. A háború kezdetén, tizenhat évesen katonának állt, végigharcolta a világháborút, majd 1945 augusztusában, a háború utolsó napjaiban esett el valahol Mandzsúriában a japánok elleni egyik végső ütközetben. Viszontagságos rövid életének talán egyetlen utókorra maradt eredménye az időközben megszületett fia volt. A sztálini retorziók enyhülésével nagymamámék pusztai száműzetésükből visszakérültek a városba, és a kislány

megkezdhetette iskolai tanulmányait. Még nem volt nagykorú, amikor a németek által ostromlott Sztálingrádban, 1942 telén – egy lehetséges járványt megelőzendő – a férfihiány miatt iskolatársaival heteken keresztül kénytelen volt fagyott holttesteket teherautókra pakolni. Utóbbiért egyébként később állami elismerésben részesült, illetve ez járult hozzá ahhoz, hogy kiemelt nyugdíjat kaphasson.

Nagyanyám soha nem mesélt senkinek sem a családjáról, sem a múltjáról egészen a rendszerváltásig. Elhatárolódva mindentől, amiben gazdálkodó szülei vagy ikonfestő nagyapja hitt, megkeményítette a lelkét, és úgy volt vele, hogy inkább magába zárja minden elszenvedett fájdalmát, és megpróbál boldogulni a fennálló rendszerben. Egyetemet végzett, karriert épített és közben két házasságából két lánya született. Egész életében azon volt, hogy lányainak szebb életet biztosíthasson. Amikor egyszer munkahelyén meglátogatta a tragikus sorsú unokatestvérének háború alatt született fia, inkább letagadta a fiatalembernek, hogy rokonok lennének, mert nem akart magyarázkodni munkatársai előtt. A rendszerváltást követően is évtizedekbe telt, mire lelke valamelyest megnyihült, de végül 97 éves korában, idén tavasszal hívő emberként tért vissza Teremtőjéhez.

Az ilyen és ehhez hasonló családi történetek mind formálják a személyiségünket, és hozzájárulnak értékrendünk alakulásához. Abban, hogy gyermekeink hogyan fognak vélekedni a világról, valószínűleg nagy szerepe lesz az általam és a feleségem által továbbadott történeteknek is. És bár a történetek java része idővel feledésbe merül, az általuk közvetített értékek még sokáig tovább élnek.

Becze-Máthé Gyöngyvér és Becze Tibor

Becze-Máthé Gyöngyvér, közgazdász,
a TimianChalet megálmodója.

Férje, Becze Tibor üzletember, többszörös romániai
gyorskorcsolyabajnok. 1992-ben megalapította az
Amigo cégcsoportot, amelynek társtulajdonosa és
vezérigazgatója.

Három gyermeket nevelnek.

Pirkadatkor a köd még megül a völgyben, nem lehet túllátni rajta. A kecskepásztor hetyke kiskalapjában a tegnapi ismert mozdulatokkal int az állatoknak, s egyetlen füttyszavára a kétszáz kecske és a bárányok sorokba rendeződve igyekeznek a legelőre. Csak a nyakukba akasztott csengettyűk csilingelése töri meg a tapintható csendet.

Varázslatos helyen varázslatos emberek – ezt éreztem, amikor először találkoztam Csíkszeredától nem messze, a Hargita lábánál a Becze családdal. Székelyföldre nem elmenni kell, hanem – ha már nem oda születünk – járni. Nem lehet elégszer visszatérni, és nem lehet elég időt hagyni arra, hogy magunkba szívjuk a táj lenyűgöző szépségét, hozzászokjunk az ízes magyar beszédhez, a csavaros észjáráshoz, a hajlíthatatlansághoz, és felvegyük az élet sajátos ritmusát. Miközben magyar államfőként már pusztá jelenlétünkkel is érzelmeket kavarnak fel – pozitív és negatív előjellel egyaránt – akár hivatalos, akár magánúton érkezünk.

Sok erdélyi magyar döntött úgy, hogy elhagyja szülőföldjét, hogy máshol boldoguljon. Legtöbbünk családjában, munkahelyén és baráti körében élnek székelyek, akik közöttünk otthonra találtak, érzelmileg mégis aligha tudnak elszakadni. Vannak olyanok, akik visszatértek Nyugat-Európából, miután összegyűjtötték a szükséges pénzt, és megtapasztalták, mit jelent az otthontól távol élni. És vannak azok, akik a maradást választották még akkor is, ha nehezebb, küzdelmesebb, sokszor kilátástalanabb. Gyöngyvér és Tibor nem indult útnak. Egymást és a szülőföldet választották. Ott alapítottak összetartó családot és sikeres vállalkozást. A gyarapodó vagyon ellenére sem felejtették el, honnan indultak, megmaradtak szerény, alázatos, szorgalmas és végtelenül kedves embereknek, akik gyermekeiket hasonló értékek mentén nevelik, mint amiket ők kaptak a családjukban.

A fejőszékre ülve érthetetlennek tűnik, hogyan tud a pásztor, egyszerre két kézzel markolva az állat tőgyét, bámulatos gyorsasággal megtölteni egy vödört friss tejjel. Hiába próbálkozunk, a siker csekély. A reggeli sajt és orda viszont még finomabb így, hogy láttuk, hogyan készül. Ez is hozzátartozik ahhoz a varázslatos világhoz, ahol Becze Tibor, Gyöngyvér, Kincső, Mátyás és László élnek.

Novák Katalin

Az idő ellen dolgozunk

Három gyerekünk van. A három háromféle, és mind hasonlítanak egymásra. Kincső hasonlít Lászlóra, László hasonlít Mátyásra, Mátyás hasonlít Kincsőre. De ők hárman egymásra soha nem hasonlítanak.

László a legkisebb. Igazán érzékeny lélek, bár ezt vélhetően tagadná, hiszen nagyon öntudatos, bármennyire a legkisebb, neki a testvérei voltak a tanárai. Most a hokiakadémián lakik, és nagyon hiányzik a családnak. Megszoktuk, hogy együtt vagyunk. Lassan nem ismerünk rá. Komoly gyerek lett. Tervei vannak. Szépen ír haza, aggódik a családjáért. Fókuszált, elszánt, ő a jó értelemben vett férfi kvalitásait hordozza. Tizenöt évesen behívták a magyarországi válogatottba, majd Németországban kapott megtisztelő lehetőséget, amit azonban mégsem fogadott el. Itthon maradt.

Mátyás a középső. Sportban talán a leginkább ő követi az apját. Többszörös román válogatott, de ez a megtisztelő eredmény nem vakítja el. Nem akar elszakadni, vonzza a gondolat, hogy továbbvigye a családi vállalkozást. Ambíciói vannak, ő, aki nemrég kapott sofőrkönyvet, addig dolgozik, míg a saját megálmodott autóját meg tudja vásárolni. Kezdeményez, határozottan a kezébe vesz feladatokat, felismeri, mikor kell közbelépni, mikor van szükség arra, hogy a számos szerteágazó projekt közül az éppen rászoruló irányítása alá vegye.

Kincső a legnagyobb gyerekünk. Érzelmes, önérzetes. Érdekli a valóság, érdeklik a kézzel fogható, fizikai világ történései. Művészlélek. Örömmel, jó érzéssel fotózik, ösztönösen, belső készítésre rajzol, de talán a zene, az éneklés az, ami leginkább kitölti az életét. Színes a világa. Színes egyéniség. Társaságban hamar felfrissül, könnyen a figyelem központjába kerül, és nagyon jó érzéssel irányítja a helyzetet. Nem játssza túl a szerepét, mert könnyedén találja meg a hangot bárkivel. Mivel a jó értelemben vett paródia a műfaja, a rá irányuló figyelem nem vakítja el, ahogyan nem vakítják el testvéreit a sportban elért eredmények.

A kutyák, a macskák és a kecskék, róluk sem szeretnénk megfeledkezni. A számos állat közül mindegyikük a család része, ki mennyit követel magának, annyi figyelmet és kényeztetést kap. Shiva gyakran a kanapén alszik, míg Blöki a ház előtt. A kecskék azonban túl öntudatosak, hogy a házukba engedjék őket, és persze a szőnyeget is mind megrágnák.

A gyerekeknek sokáig nem mondtuk el, hogy tehetők vagyunk. Mintha kissé szégyellnénk is előttük, törekedtünk arra, minél kevesebbet tudjanak arról, mekkora vállalatot vezetnek a szüleik. Minél kevesebbet tudnak, annál kisebb a valószínűsége, hogy elveszítjük őket. Természetesen mindez addig tartott,

míg a három gyerek fel nem nőtt, de addigra már fel voltak vértézve. Nem volt nehéz a gyerekek elől eltitkolni az üzleti háttérünket, aranyos, drága gyerekek voltak, nem is igazán foglalkoztatta őket, a gyerekeknek nem tiszta még, hogy mi a különbség kis és nagy vállalat között, s mi következik abból, ha a szülei nagy céget vezetnek. Sokat voltunk együtt a mindennapokban, a szabadidőnkben. Ez számított és semmi más.

A házban most már rengeteg fotó van a családról, magunkról, a gyerekekről. Az ablakpárkányon, a folyosón, az oszlopokon mind fotók sorakoznak. De nem tudunk változtatni ezen, bár már nem nagyon van hely, ahová további fényképeket kitehetnénk. Nem tudjuk, hogyan lesz a jövőben, de azt sejtjük, hogy további fotók érkeznek majd. Valahol mindig lesz hely.

Az egyik fényképen hidegtől vöröslő gyerekarcok, deres szempillák, a háttérben havas táj, amelyet ma egyre ritkábban látni. Minden fénykép egy emlék. A gyerekek még kicsik, éppen megérkeztünk a pálya aljára, amikor közeledni láttuk a ratrakot. A két gyerek egy ratrak által okozott baleset hírének hatása alatt hirtelen szembefordul egymással, miközben szemmel tartják a közeledő gépet. Mint akik összebeszéltek, komolyan egymás szemébe néztek, sűrűn pislognak a gép felé is, és keményen kezet fogva elbúcsúznak egymástól. Lassan értettük csak meg, hogy a korábbi baleset hírének hatása alatt egyértelműnek találták, hogy a közeledő ratrak csakis egyet jelent: az élet végét.

Egy másik képen ugyancsak havas táj előtt ölelkező gyerekek, a korábbi vidám, mosolygó gyerekarccal ellentétben most a már nem annyira kicsi Kincső arcát gond árnyékolja be. Ösztönösen mosolyog persze, mégsem ragyog fel az arca, valami komoly teher gyötri, és most már mi is tudjuk, mi ennek a különös arc kifejezésnek az oka. A közös szánkózás során mi ketten a két kisebbet vettük magunk mellé, Kincső már nagy volt eléggé, hogy egyedül szánkózhasson. Lecsúszott ő is velünk, úgy hittük, élvezte. Csak később derült ki, hogy soha nem érezte annyira magányosnak magát, mint akkor, tízévesen, amikor egyedül kellett a szánkón ülnie.

A gyerekkor nem veszélytelen. A majorság közelében kiváltképp nem lehetsz biztonságban. A gyerekek imádták a tojást begyűjteni, amit nem mindig sikerült baleset nélkül megúsni, bármennyire is azt gondolná az ember, hogy ilyenkor csupán a tojás sérülhet. Egy alkalommal Mátyás fiunk eltörte a kezét, de mint minden gyerekkori sérülés, ez is szerencsésen meggyógyult: tudjuk, hiszen tehetséges focikapus lett belőle.

Innen pedig az emlékek sora következik. Az igluépítés nagy tél idején, és az élmény, amit a gyógynövényekből főzött forró tea ilyenkor jelent. A folyamatos

versengés a fiúk között, bárhol, bármikor, ugrálóban ketrecharcként megélt mókás verekedés bokszesztyűvel. Egy alkalommal, László, hogy ő legyen az első, a nagy sebességtől kisodródott a sípályáról, és a sisakja a kertlécek közé ékelődött. Máskor csak egy röpke kávészünet erejéig hagytuk a kezdőpályán a már jól síelő gyerekeinket, annyit kértünk, ne versengjenek. Ahogy elfordultunk, a síbottal már meg is húzták a rajtvonalat, és indult a verseny.

Gyöngyvér a családról

Édesapám családja népes volt, nyolcan voltak testvérek, csodáltam, mennyire tudtak örvendeni egymásnak. A családban én voltam a huszadik unoka. A népes család szerteágazó háló, melynek szereplőit gyerekként nem ismerhettem meg, annyira sokan voltak, de az érzés jelen volt, a kiterjedt és összefonódó kapcsolatok érzése.

A család egy érzés

Csodálattal követem azokat a családokat, ahol egyszerre van jelen a szigorú rend és a felszabadult nevetés, a bátorítás és a támogatás. Élő, friss emlék. Megismerhettem egy családot, amihez hasonlót nem láttam még. A szülők felnőtt gyereküket úgy emelték fel bátorításukkal, szeretetükkel, hogy nyomát se fedeztem fel a kényeztetésnek, a megalkuvásnak. Úgy támogatták a gyerekeiket, hogy közben megőrizték tartásukat, önérzetüket. Mindig akadnak jó példák, ezekre figyelek, nagy hatással vannak rám.

Székelykeresztúr jut eszembe, a napsütéstől bearanyozott délutánok. Keresztúr meleg éghajlatával mindig egy trópusi nyaralás élményét nyújtotta, bár akkoriban nem is tudtam, miként képzeljem el a trópusokat, ha egyáltalán hallottam róluk. Látom Nagypám, ahogyan előttem halad a biciklivel Csekefalva felé, a méhek sorsán aggódva, én pedig mögötte a családi Pegas biciklivel. Nagypám nem volt érzelmes, sem különösen beszédes, inkább szigorú és mindig fókuszált. Ennek ellenére mindig biztonságban éreztem magam mellette. Csekefalva három kilométerre van Keresztúrtól. Egy emlékezetes alkalommal én az összeszaladó csekefalviak aggódó tekintetétől követve végigsírtam ezt a három kilométert, miután a felébredő vihartól megriadt méhek egyike éppen engem szűrt meg.

Nagytatám biciklije most az általam megálmodott szálláshely, a Timian Chalet előtt áll, és ugyanitt van nagymamám mérlege is, amivel annak idején a zöld-ségpiacon árultunk.

Szerettem nevetni, bármennyi segítőkészség szorult belém, nevetek az emberi balgaságon. A lányom meg rajtam tud nevetni, mi így rendezzük el a dolgainkat. Tudom előre, hogy nem mindig fognak a gyerekek egyetérteni velem, terveik vannak, saját elképzeléseik. De ragaszkodom hozzá, hogy a családi programokon együtt legyünk. Mert végül így születik meg a kötelék, az összefonódás érzése bennük. Amire nagy szükségük lesz majd felnőttként, amikor magukra maradva elveszítettnek érezhetik magukat. Akkor mindig ott lesz az erős, megmásíthatatlan érzés, a láthatatlan kötelék, amit nem lehet felszámolni. Amikor a leginkább szükségük lesz rá, tudják majd, hogyan döntsenek.

A gyerekeknek ismerniük kell a határokat. Az igazi szabadság a felelősség érzésének megismeréséből származik. Ha bármit megtehetnek, onnantól a lényeg vesz el, a kapcsolat a valósággal, a kapcsolat az élettellel, a családdal, a kapcsolat azzal a világgal, ahol a szabadságot végre élvezni lehetne. Az igazi szabadság a felelősség súlyának felismeréséből származik.

A tudatosság vezet. Gyerekként sok rossz példát is láttam, amelyeket nem szeretnék a gyerekeimnek átadni. Mindig vigyázok, már-már kényszeresen, hogy amit rossznak láttam, én jól csináljam.

Gyerekkoromban Zsögödbe jártunk flekkenezni hétvégenként. Húzódoztam, nem éreztem jól magam, örökké rám telepedett a füst, és onnantól bárhova menekültem, mindig engem követett. Mindenkinél feladatai voltak, amelyek béklyóként megkötöttek engem is. Nem szerettem a szenesedett, rágós húst, a ruhák füstszagát, aminek nyomát azután is felfedeztem magamon, ha mindent kimostunk. Tibi mellett megszerettem a természetjárást, a kirándulásokat: a családdal együtt töltött idő alatt, ami gyerekként gyűlöletes volt, az most anyaként már nagyszerű kikapcsolódás. Jártuk az erdőt, míg a medve ki nem szorított onnan minket. Most más helyekre járunk, de együtt vagyunk, amihez ragaszkodom.

Mi nagyon sokat utazunk. Társaságkedvelő ember vagyok, mégis az a legjobb, ha csak öten kirándulunk együtt.

Tibor a családról

Az első dolog, ami eszembe jut, az a húsleves, a vasárnapi húsleves. Ha húsleves került az asztalra a dánfalvi nagyszülőknél, az ünnep volt.

Akkor éreztem, hogy a család az család, amikor a vasárnapi asztal körül ültünk. A családi összetartozást a húsleves meleg, illatos gőze járja át.

A húsleves után az öregek a kapu elé ültek ki, úgy kapcsolódtak be a falu életébe, hogy közben a húsleves melegítette őket. Ha egész héten dolgoztál, pihenned is kell.

Amikor Kirulyfürdőn túros puliszka volt felcsavarva reggelire, akkor újra tudtam, hogy ez egy családi ünnep, hogy eljött a hétvége. Mert az erdő mélyén, a vadonban a naptárt egy gyerek már nem követi, ott elveszíted az időérzékedet. Ahogyan Tarzannak sem volt naptár a zsebében, hiszen zsebe sem volt. Olyan tarzanok lettünk az erdőben szintén ott nyaraló barátommal, amilyen akkoriban minden fiú. Kivéve azokat, akik winetouk lettek, de ők nem a hegyekben, hanem nyílt terepen, a Hargita-fennsíkon nyaraltak. Belevesztünk a semmibe, a végtelen erdőségbe, a fákra kötelekkel erősített várunk igazi erődítmény volt, ami megvédett képzeletbeli ellenségeinktől, akiből az erdő sötét mélyén soha nem volt hiány. A szeder összefestett, úgy néztünk ki, akár az igazi erdei harcosok, a szamócát ott ettük meg, ahol találtuk, de a pisztrángot hazavitük, azt süssék meg a felnőttek.

Aztán megváltozott minden. Bejött az osztályba Tóni bácsi, és azt kérdezte, ki kér korcsolyát. Én kértem, hiszen senki más nem jelentkezett. Tíz éves koromig még nyitva maradt a kapu a kirulyi erdőséghez, de a sport, a gyorskorcsolya világa lassan teljesen beszippantott.

Az idő ellen dolgoztam. Csak a stopperóra létezett, az irányította az életemet, a sportban találtam rá a családomra, az ideálom az edzőm volt.

De be kellett osztanom az erőmet is, hiszen ha nem figyelsz, úgy elfáradsz, hogy lépni sem tudsz. Ebből sokat tanultam, az erőmet azóta is mindig beosztom. Bármekkora vállalkozáscsoportot vezetek, négy órákor otthon vagyok, a gyerekek megtanulták, hogy számíthatnak rám.

Most, amikor ez a szöveg születik, a fiúk, a barátok bicajos túrán vesznek részt, én azonban itthon akarok lenni, ahogyan az elmúlt húsz évben is tettem.

Az idő ellen dolgoztam. Az idő ellenem dolgozott. Míg az Albertville-i olimpiára készültem, a sport volt a családom, majd jött az igazi család, azóta ez tölti ki az életemet. De a jég illata kísért. Gyerekkoromat és az ifjúságomat a gyorskorcsolya töltötte ki. A mai napig hokizok, és amikor reggel belépek a frissen gyalult pályára, megcsap a jég illata, amihez hasonló nem létezik, amihez hasonló illatot nem ismerek.

Mindig nagy családról álmodtunk, zsibongásról, mozgalmas családi ünnepről. Három gyerekünk van, és ezzel teljes az életünk. Nem zajlik tökéletes

harmóniában. Öten vagyunk. A gyerekek tinédzserként élik aranykorukat, vágyak, tervek, elképzelések ütköznek nap mint nap.

Értünk ahhoz, hogyan vitázzunk, mint minden normális család. De együtt vagyunk. A viták előtt és után is együtt vagyunk. Vitázni is csak ezért tudunk, mert együtt vagyunk.

Ha az életemet újrakezdeném, mindent ugyanígy csinálnék. Mindent az elejétől. Cipelném újra magam után az örömtől és a hidegtől kipirult gyerekeket, mindenkinek a sílécét; mindent újracsinálnék, bármennyi nehézséggel járt is.

...a családról csak így tudunk beszélni. Sokféle szálon indul sokféle történet. Nincsen eleje, és nincsen vége. A család egy érzés, mi pedig az idő ellen dolgozunk, hogy be tudjuk osztani az erőinket.

Dr. Berecz István

Jogász végzettségű
Örökös Aranysarkantyús táncos, koreográfus,
a Fonó Budai Zeneház művészeti vezetője.

Amikor Berecz Andrást először hallottam mesélni, szinte odaszegezett a székhez. Néhány perc múlva már a közönség többi tagjával együtt törölgettem nevetéstől kicsordult könnyeimet. Amikor aztán – ki tudja, mennyi idő múlva – a soha véget nem érő történetfolyamnak mégis véget kanyarintott, egymással versengő érzéseim között magam is alig tudtam rendet tenni. Az ő szavai olyan gazdagságot hagynak maguk után, amilyen érzelemgazdag maga az élet. Valahogy mégis az igenlés, a szenvedély, az elpusztíthatatlan magyar erő az, ami legerősebben átsüt előadásaiból, teljes lényéből. Akárhányszor hallottam, mindig rabul ejtett.

Ezért is voltam kíváncsi István fiára, akit azóta láttam már táncolni, koreografálni, hallottam énekelni és történetet mesélni. Egyike annak a négy gyermeknek – s közülük is a legidősebb –, akiket a Berecz házaspár szeretetben felnevelt.

Sokan gondolják, hogy nehéz nagy tudású, elismert, népszerű emberek gyermekeként felnőni, saját jogon valakivé válni. Így Istvánnak akár terhes is lehetne a szülőktől kapott gazdag örökség, de ő büszke rá, hogy nem csak fizikai értelemben tanult tartást kisgyermekkorától fogva. A népi kultúra iránti tisztelet, a hagyományok ismerete, őrzése és gyarapítása, a szilárd jellem és az eltántoríthatatlanság éppúgy megvannak benne, mint édesapjában. Fiatalos lendületével azok számára is vonzóvá, izgalmassá tudja tenni a népi táncot, a népzene-t, akik ezt távolinak, idegennek érzik. És sokakkal együtt képes ösztönzést nyújtani azoknak, akik örömmel öltenek magukra viseletet, akik értik és érzik a népi hagyományok továbbadásának jelentőségét. Akik látják a népi táncban rejlő átütő erőt, az életigenlést, nő és férfi, fiú és lány egészséges partneri viszonyát, a magyarság megmaradásának egyik kulcsát.

Egy olyan családban, ahova az átlagosnál több talentumot adott az Úristen, talán nem is olyan egyértelmű, hogy a családtagok versengés helyett segítik egymást. Ezért is megindító az a szeretet, amellyel István szülei-ről és testvérei-ről beszél a következő oldalakon. Köszönet érte.

Novák Katalin

Muzsikák, mesék, történetek

Gyermekkorom mesevilág. A Rákospatak-part akkor még lakóparkokkal meg nem gyalázott, tönkre nem tett, környezetvédelmi besorolás alá eső nádas. Toldi Miklós farkasokkal való tusájának helyszíne. Édesapa szűk dolgozószobája pedig örökös csodakút, hol Hány János vitézségeinek csatatere, hol tuvai torok-énekesek jurtája, hol Bartók mágikus csontzenéjének csodabarlangja, Kodály égi harmóniává emelt népdalainak mennyei horizontja, gyimesi temetések szívszaggató és megemelő gyásza, ahol az alföldi pásztorok féktelen mulatókedve, esőért könnyörgő énekei összeértek az utolsó omaha indiánok napfohászai-val, a szováti asszonyok siratóénekei fekete Afrika időtlen közösségi énekeivel, a székelyek vérpezsdítő forgatósai a baskír kuráj szárnyaló szomorúságával, a tibeti szerzetesek hegyeket mozgató, robajló imája a moldvai asszonyok balladái-val, a kalotaszegi hajnalik Bach zenéjével. A muzsikák, mesék és történetek által nemcsak a mi történelmünk, nemcsak felmenőink sorsa vált húsbavágó, tapintható mesés élménnyé, szédítő, színes eleggyé, hanem az ősi közös emberi sors megannyi formája, változata ért össze gyermeki fejünkben.

Édesapa örökös énekes és tréfálkozási kedvét, ami az ébredéstől nyugovóig, a hálószobától a fürdőszobáig tartott, édesanya letörhetetlen derűje kísérte, kíséri, amit, az előbb kettőnk, majd később négyünk vagy inkább ötünk utáni örökös romeltakarítás se tudott letörni (mert ha az otthoni praktikákról van szó, bizony édesapa inkább hozzánk volt sorolandó, mint a háztartást valójában vezető, leginkább egyszemélyes felső kaszthoz). Édesanyámnak, az örökös csillogó, gyöngyöző jó kedvén, mindenkori körülöttünk való helytállásán kívül a mindenkori bölcsődék legjobbját köszönhetem. Ez az úgynevezett Zsura-bölcsi vagy Zsura-ovi, amely a Kossuth-díjas koreográfus, Zsuráfszky Zoltán által akkor vezetett Kodály Kamara, majd Budapest Táncegyüttes próbatermeit jelenti. Bölcsikakaó helyett a legjobb táncosok izzadtságát nyelhettem, akik közül később többet mesteremnek is vallhattam, vallhatok. Reggeli kakaós csiga helyett a legvadabb és legszebb kalotaszegi legényeseket falhattam, a játszótér körhintája helyett a gyimesi körtáncok szédítettek, süss fel nap helyett pedig veretes mezősegi zenét és éneket hallgattam Sebestyén Mártától s a táncosoktól. Biztos vagyok benne, hogy ekkor vált véremmé a tánc, szavakkal nem magyarázható létszükségletemmé, levegőmmé, ami aztán kamaszkoromban visszaköszönt, máig legkedvesebb időtöltésem, azóta megélhetésem, hivatásom, életem.

Édesanyámnak is a tánc volt az élete – színpadi tünemény volt, mesterkéletlen, tiszta életöröm, virtuóz tánctudás, lehetetlent nem ismerő akarat,

fanatizmus: a deszka megszállottjaként, a színpadi adrenalin függőjeként alig felfogható az áldozat, és soha eléggé meg nem hálálható, ahogy egyik percről a másikra frusztráció nélkül, ugyanazzal a derűvel és életörömmel tudott beállni a családi élet irányításának reflektorfényt nélkülöző, tapsvihartól mentes hétköznapijaiba. Amelyek az ő jelenléte nélkül biztos nem emelkedtek volna oly gyakran ünneppé, amelyet minden közösségnek, még a családnak is meg kell élnie, hogy az összetartozás ne csak gazdasági és haszonelvű, hanem valódi lelki szövetség lehessen. A balettozva felszolgált vacsora, a karácsonyfa alatt együtt énekelt betlehemesek, a Lázár Ervin- és Benedek Elek-mesék, Móra Ferenc, János vitéz, a türei nótafa Gergely Andrásnál, édesapa énekes mesterénél töltött nyarak mind-mind izzadságszag nélkül emelték ünneppé a hétköznapiakat is.

Mielőtt a gyermekkor mesevilágából a forradalmár kamaszkor ingoványos talajára térnék, muszáj pár szót a nagyszülőkről ejtsen. Sajnos a nagypapa-unoka idilli kapcsolatát a sors nem adta meg, de mind a két személyiség örök példaként, ideaként lebeg a szemem előtt. Anyai nagyapám, Jávorka Péter a József Attila Gimnázium legendás magyar-történelem tanára volt, aki gerincdaganat következményeként tolokocsiba kényszerülve, bár a tájfutásról le kellett mondjon, de Európát továbbra is csillapíthatatlan kedvvel járta, magával víve édesanyámékat. Apai nagyapám, dr. Berecz István jogász, tizenhárom nyelvet beszélő, kiváló atléta pedig egy kis gömöri faluból újtára induló, soha meg nem alkuvó ember volt, akinek kitartása, keménysége édesapa elmondásai alapján, személyes ismeret nélkül is elérhetetlen példaként magasodik előttem. Az ő kérlelhetetlen keménységét ellensúlyozta, egészítette ki a kunhegyesi, 1914-es születésű Tanka Mária, azaz Mariska mama, akit kamaszkoromig ismerhettem. Nyolcadik emeleti lakótelepi, sokévi özvegyi magányában, látásának már alig birtokában is a legderűsebb ember volt. Ő magával hozta Kelenföldre is a kunsági gyermekkor minden csínytevéseinek vidámságát, huncutságát – gyermekként aligha kívánhattunk volna jobb cinkostársat, kollégát. Az ő elvesztésével egy szelet tündérország tűnt el az életünkől.

Anyai nagymamámnak köszönhetjük a klasszikus zene és a kirándulás szeretetét, azt hiszem, neki is köszönhető, hogy Mihály öcsém ma ott tart zongorában, ahol. A nagy család önzetlen vendégül látója, egybeterelője, unokák, dédunokák jószívű pásztora.

Kamaszkorom (és talán egyetemi éveim is, jószerével) szülői-gyermekei viszonya nemes egyszerűséggel és prózai hangvétellel, tömör dialógusban összefoglalható – s ezzel végre jó tíz évet untató fecsegés nélkül átugorhatok. Ez pedig a következő veretes párbeszéd.

Szülők: – Mi volt az iskolában (osztálykiránduláson stb.)?

Én: – Semmi.

Elkövetkezett a szülők jó tízévnyi kiűzetése az életemből. (Persze koszt, kvártély az jár.) Huszonöt éves koromban kezdtem el nekik csepegtetni, milyen történetekből hagytam ki őket. Ennek az időszaknak az volt a szépsége, hogy miközben éltük a büszke, szabad, idealista, züllöttnek vélt piarista fiúgimnazista mindennapjainkat, és óvodás kiscserkészként próbáltuk bekeríteni a gyengébbik nemet (helyettük aztán végül mindig valami olcsó, dobozos import sörrel sikerült vigasztalódni) – gondolván, hogy mi már úgyis mindent jobban tudunk, mint drága őseink, s amúgyis mi közük hozzá –, addig édesapa és édesanya valamiféle hatodik érzék segítségével mindig épp a legjobbkor tudott hol egy figyelmeztető lövést, hol egy biztatást adni, ami vagy valami nagy magabiztosságon finomított, vagy valami megtorpanáson lendített túl. Nem voltak amerikai ifjúsági filmek apa-fia sörözései, de továbbra is voltak olyan együttlétek, olyan ünnepek, amelyek a kamaszkor világ-megingásait helyrebillentették.

Testvérek

Kata húgommal, aki legközelebb van hozzám korban, együtt nőttünk fel, volt közös teknősbékánk, Hány, farsangon ő volt Iluska, én János vitéz, osztálytársai első szerelmeim, tehát kerítöm is volt. Cserébe gyermekkori huszár-ságom örök védenca. A kamaszkor otthoni cinkos némaságát aztán a közös mulatások, az első tiltott borral meglocsolts közös tábori éneklések törték meg újdonsült vérszövetségként – ő akkor ott magának férjet, nekem kiváló zenész sógort is talált, akiknek aztán családi életünk utóbbi éveinek megújítóit, fel-frissítőit, unokahúgaimat, a lebegő kis Hangát, a szilaj Teklácskát s kis kereszt-fiunkat, a vadóc kis Botikát köszönhetjük. Az ő születésük, a velük töltött idő világított rá, hogy a gyermekszületés, gyermeknevelés micsoda ajándéka az életnek. Amikor az ember már azt hiszi, hogy ért valamit a világhoz, s hogy már nagyjából eligazodik benne, akkor odapottyant az ölébe egy ilyen kis csemete, s kezdheti előlről a világ összerakását, felépítését, megértését. A születő gyermek, új élet, kristálytisza forrásvíz, amely elemi erővel, magasról érkező hegyi patak erejével újítja és tisztítja meg a hömpölygő vizet. Kata húgom humora, éles szeme mindig frissítő, bárholnan, bármilyen benyomások után érkezem haza a nagyvilágból. A női érzékenység és édesapa humora nála üdítő ötvözet, új minőség lett. Ha testvérekül együtt vagyunk, talán gyakran éppen ezért ő a társaság közepe, szószólója a háromnegyedes férfi többség ellenére.

Sorban következő Mihály öcsém akaratának első kifejezése óta önálló, makacs, megszállott ember. Előbb zenélt, mint beszélt. A gyimesi bálokban való gardnozástól jutott el a londoni Royal Academy of Musicig, huszonpár évesen pedig már koncertezett Ecuadortól Japánig, tanít a Zeneakadémián, és napi tizenkét órát gyakorol. Sok szép pillanatot köszönhetünk neki. Ötévesen még zongoratanár nélkül játszogatta a Bartók *Gyermekeknek*, zenébe borítva a lakást, s azóta sok műpás, zeneakadémiás és más csodakoncertet hallhattunk tőle. Hétköznapi józansága, fegyelmezettsége a zongora mellett szenvedéllyel és férfias határozottsággal párosul, az Allegro barbaro dühe, Mozart játékosága, Beethoven fájdalma, Bach arányérzéke egyszerre szabadul fel belőle, s olyankor szédülök bele igazán, hogy ki az a kis hallgató ember, aki mellettem nőtt föl, akit büfiztettem, akitől elvettem néha a túró rudat, és aki valaha az én zenei kíséretem volt. Makacs ember lévén sokszor ellenkezett kicsi gyermek kora óta az apai tekintéllyel, s amikor teltházas Zeneakadémia előtt ráadásnak édesapa kedvenc Bartókját játssza, akkor rendül meg az ember annak igazi súlya alatt. Állhatatosságában, kitartásában örökre bátyám öcsémként.

Marci öcsém, az örök dédelgetettként és örök szidottként felnőtt utolsó gyerek, annak minden kedvezményével és terheivel, az életet saját bőrén tapasztalni szerető gyerekként nőtt fel. Dalmáciai halvacsa helyett horvát sürgősségi, 620 kaktusztüskével, púpok, sebek, monoklik s efféle nyalánkságok. S közben háromévesen első világháborús nótát énekel, s úgy mulat, hogy szinte ő az új családfő. Tizenhároméves korkülönbségünk miatt az ő serdülésekor érzem, hogy más generáció. S mégis – családi nyaraláson, annyi év hallgatás után – olyan bukovinai keservest énekel egy tengerparti barlangban, hogy édesapával szégyelljük egymás könnyeit szemügyre venni. Érzékenységet, emberismeretét, emberszeretetét most a filmszakmában kezdte kamatoztatni.

Önálló életem, szárnybontogatásom, próbálkozásaim sokszor húsbavágó és gyakran fájó, másoktól kapott mondata az volt, hogy én mindent apámnak meg a családomnak köszönhetek. S ha jobban belegondolok, és a sérelmet lehántom róla, valahol lapul benne igazság.

Biztos, hogy ilyen útravaló, ilyen ajándék után nem tartanék sehol, legalábbis nem itt. Ha nem egy ilyen televízió nélküli mesebarlangból, zenélő kútból bújhatok ki a nagyvilágba, akkor nem tudnék így viszonyulni a dolgaihoz. Mert az az érdekes, hogy a zene, a tánc olyan erős viselkedési kód is, olyan szigorú esztétika, hogy szinte mindenhez való viszonyulásban eligazít.

Arra is rádöbbsentem, hogy a szüleim titka nem csak a nevelésben rejlik, nem csak abban, hogy a család öröm és ünnep, és ne csak kötelesség legyen. A család nemcsak az a közösség, ahol mindenki meghallgattatik, megvigasztalódhat, kibontakozhat, nemcsak az, ahol mindig van tiszta lap, megbocsátás, hanem ahol van olyan kritika is, intés, figyelmeztetés, amit csak szeretteitől kaphat meg az ember saját érdekében.

Mióta édesapával közösen járhatom a deszkákat, együtt utazunk a Kárpát-medencében, a nagyvilágban – gömöri juhászt hallgatunk édesapja koncepció per szülte börtönéveiről énekelni, gyimesi énekest a fia haláláról, gyergyói falu utolsó lakóját a mindennapjairól beszélni, emberöltőnyi küzdelemben, talpon maradásban, derűben kikristályosodott sorsok szem- és fültanújává válunk közösen –, döbbsentem rá, hogy mi ennek a történelemből kimaradó, krónikák témájává nem váló magyar sorsnak a tükrében tanulunk egymástól. Ennek tükrében látjuk egymást, ezek az életek s annak fohásza, az ének, a tánc, a muzsika, amelyek a vérségi köteléken kívül végérvényesen összekötnek és megerősítenek minket.

Olyan mintát kaptam az élettől, amelyhez szeretnék felnőni, azt tovább vinni, továbbadni. Ehhez van már életre szóló szövetségem, akivel szintén a tánc, a muzsika kergetett egymás karjaiba, s Isten segedelmével ezt a lendületet majd tovább adhatjuk gyermekeinknek is.

Boronkay Péter

Világ- és Európa-bajnok
magyar paratriatlonista.
Nős, két gyermek édesapja.

Az elmúlt három évtizedben lefutottam több ezer kilométert, köztük egy maratont. Szeretem az utcai futóversenyek hangulatát, és hiszem, hogy a tömegsport hozzájárul ahhoz, hogy egy ország polgárai egészségesebben és boldogabban élhessenek. Különösen szeretem a váltófutásokat, amikor többen vállalkoznak az adott táv együttes teljesítésére. A városi futóversenyeken évekig figyeltem, hogy az ép sportolók mellett hogyan jelennek meg egyre nagyobb számban a sérült versenyzők. Akkor gondoltam először arra, hogy a maratonsváltót ismert emberekkel és sérült társakkal teljesítsük közösen. Az első alkalommal, tíz évvel ezelőtt Adámi Zsanival, a kerekesszékes parasportolóval futottam párban. Félttem a kudarctól, féltettem Zsanit, és a gyakorlás ellenére sem voltam benne biztos, hogy a Nyugati felüljáróján is átvezető tíz kilométeres szakaszt tudjuk majd teljesíteni. Aztán sikerült. Először is, később újra és újra. Sváltóink tagjai hozzánk hasonlóan azt érezték, hogy közösen küzdöttük le az akadályokat, a célba már tízen együtt futottunk be. Többször volt társam Lengyel Zsófi, aki nem lát, így egymással fizikailag is összekapcsolódva teljesítettük a ránk szabott távot, és a váltó tagja volt minden évben Boronkay Péter paratriatlonista világbajnok, paralimpikon is.

Amikor a váltó mellett a maratont egyéniben is teljesíteni terveztem, bajban voltam. Tudtam, hogy a negyven kilométerből nem leszek képes tízet kerekesszéket tolvá vagy vak társat vezetve lefutni. Megkértem Pétert, hogy segítsen, legyen úgy a „sérült” partnerem, hogy közben ő támogat engem. Felejthetetlen élmény volt, neki is köszönhetem, hogy célba értem aznap.

Boronkay Péterről csak akkor vesszük észre, hogy végtaghiánnyal él, ha kifejezetten erre figyelünk. Széles mosoly, nem szűnő derű jellemzi, még a nehezebb időszakokban is. Távolról követhettem, ahogy első házasságának kudarca után megtalálta élete társát, majd gyermekeik születtek. Péter éppolyan édesapa, mint bárki más, aki a legnagyobb szeretetet igyekszik megadni gyermekeinek. Az, hogy ebben eggyel kevesebb kezét tud igénybe venni, semmitől nem tántorítja el.

Novák Katalin

Erős szövetségben

„Az ember születik valahol. Az a család. Meglát valakit, úgy érzi, hogy szereti, összeköltözik vele egy födél alá, s gyermekei lesznek. Ez a család.” (Wass Albert)

Nem könnyű a családról írni... Hiszen ez éppen olyan alap „dolog”, mint az étel és az ital. Meghatározza egész lényünket, gondolkodásmódunkat, tetteinket az, hogy honnan jövünk, milyen gyökerekkel rendelkezünk, mit tettek elődeink, és ezek mind hogyan ivódtak, hogyan programozódtak be sejtszinten is a mi életünkbe. A hozott családunkat nem mi választjuk magunknak, beleszületünk. Az viszont csakis rajtunk múlik, milyen családot alapítunk mi magunk.

Magamat kiváltságosnak érzem, hogy Boronkaynak szülehettem. Az egész családunk hívó katolikus, több generációra visszanezve. A hit, a feltétel nélküli elfogadás, egymás segítése és a szeretet kísérte és kíséri most is életünket. Nagyszüleim és szüleim gondolkodásmódja, világlátása nélkül nem tartanék itt, ahol vagyok. Harmadik gyermekként, két nővérem után érkeztem. Régen csodának számított, ha valaki hat ujjal vagy burokban született, így nálunk nem meglepő, hogy a születésemkor a szülészorvos sírt fel először: másfél kézzel jöttem a világra. A szüleim mindennek ellenére, vagy inkább ezzel együtt is olyan szeretettel neveltek, mint a testvéreimet. Abban az időben a fogyatékkal élőket dugdosták a társadalom elől, engem viszont nem. Mindent megtettek azért, hogy másfél kézzel is képes legyek bármit megcsinálni, és ha csüggedtem, felemelték az államot, hogy legyek büszke arra, hogy én így is mindent meg fogok oldani, csak valószínűleg több időbe telik. Ez a büszkeség hajtott az első úszásoktatás-órákra, majd később a hazai és nemzetközi versenyekre. Nem küldtek speciális óvodába vagy iskolába, normál intézményekbe járatlak. Édesanyám mindig felhúzta a bal kezemen a pulcsit, kabátot, hogy ne takargassam a csonka kezemet, úgyis csak aggatna a lógó ruhadarab – és amúgy sem nézne ki jól. Később már én viccelődtem az állapotommal, busszal közlekedtem a városon belül, és persze mindig a bal kezemen lévő művétaggal kapaszkodtam. Az iskolatársaim előrementek, hogy jelezzék, leszállunk, majd én is elindultam utánuk, kiakasztva a könykömet a műkézből, ami továbbra is ott lógott a kapaszkodón. Persze az emberek elhűltek, én pedig röhögve mentem vissza a lógó művétagért. A családom hozzáállása nélkül nem valószínű, hogy ilyen elfogadó lennék saját magammal és másokkal szemben.

Kaptam az élettől buktatókat, mélységeket, de kaptam hozzá megoldást, később társat is, hogy ki tudja jönni belőlük. 2016-ban szinte egyszerre derült ki, hogy tönkrement az első házasságom, és nem jutottam ki a Rio de Janeiro-i olimpiára. Egy világ omlott össze bennem. Ekkor nem beszélhettünk a munka

és a magánélet egyensúlyáról, hiszen amiért küzdöttem, elveszett, és a társam, akibe kapaszkodni tudtam volna, elment. Ott maradtam egyedül a démonjaimmal, amikor két héttel később kaptam a telefont: visszalépés miatt mégis indulhatok Rióban. A paralimpiai verseny számomra örömversenyt volt, ott már nem az számított, hogy milyen helyezést érek el, hanem az, hogy ott lehetek, hiszen ez volt az álmom, ezért dolgoztam egész életemben. A verseny után a Corcovado-hegyen, a Krisztus-szobornál letettem minden követem.

Miután hazajöttem, nem sokkal később találkoztam Katával, a feleségemmel, akivel már korábban ismertük egymást, de 2016 végén találtunk egymásra. Két újrakezdőként, egy-egy válással a hátunk mögött éppen akkor és ott volt az idő, hogy másként tekintsünk egymásra. November elején egy gyönyörű Andrea Bocelli-koncertre mentünk a Szent István Bazilikába, mint két jó barát. A koncert keretein belül Erdő Péter bíboros úr tartott áhítatot a házasság szentségéről és a család fontosságáról. A Teremtő vezetett minket erre az alkalomra, amiről úgy éreztük, pont nekünk szól, és a végén a közösen elmondott „*Mi Atyánk...*” imánál megfogtuk egymás kezét, úgy imádkoztunk közösen. Onnantól kezdve el sem engedték. Kata látta a sportolói léttel járó nehézségeket, a hosszabb távolléteket, versenyeket és edzőtáborokat. Kevesen vannak, akik ezt képesek tolerálni, de Kata megtette, amiért a mai napig nagyon hálás vagyok. Nem sokkal később megkértem a kezét, és fél évre rá összeházasodtunk. Kata nővérét – aki evangélikus lelkész – kértük fel, hogy adjon össze minket. „...és lesznek ketten egy testté.” Család lettünk.

Már kapcsolatunk hajnalán megbeszéltük, hogy nagy családot szeretnénk, hiszen mi is hárman vagyunk testvérek, Katáék pedig négyen, így saját bőrünkön is tapasztaljuk, milyen fontos és semmihez sem fogható a testvéri szeretet: bármikor fordulhatunk hozzájuk, és ők is hozzánk, ez nagy kincs. Egy olyan erős szövetség, amittől mi sem szeretnénk megfosztani a gyermekeinket.

Ahogy kikerültem a főiskoláról, szinte folyamatosan gyerekekkel voltam körülvéve. Fiatalokkal dolgoztam Szegeden a drogambulancián, majd Kecskeméten egy speciális iskolában voltam testnevelő tanár, azután pedig gyermekotthonban család- és utógondozó. A legnehezebb az volt, amikor a gyerekek könyörögtek, hogy „Peti bácsi, fogadj örökbe, vigyél haza!” Ekkor összeszorult a szív, és csak arra tudtam gondolni, de jó lenne, ha a világ összes elhagyatott gyermekét örökbe lehetne fogadni... De nem lehet...

Az esküvőnk után nem kellett sokat várni, hogy először meghallhassam első kisbabánk ritmusos szívverését. Emlékszem, könny szökött a szemembe, azonnal felkaptam a telefonomat, hogy felvehessem hangrögzítőre. Az orvos közben viccesen megjegyezte: „Apuka, ne aggódjon, meg van mind a két keze!” És

akkor és ott tudatosult bennem: Apa lesznek! Igazi család leszünk! Olyan régen vártam a pillanatra. Csak hálát tudtam rebegni, hogy nekünk ilyen hamar megadatik egy kisbaba. Sok házaspár csak áhítozik és éveket vár, mi pedig ott lehettünk a vizsgálóban, hallgatva annak a kis „Bogyócskának” a szívverését. Magát a születést, a feleségem kezét fogva megélni katartikus élmény. Már kétszer is volt lehetőségem átélni ezt a csodát Ákosnál és Kristófnál. De idővel egy más fajta „születés”-felelősség is érkezett a családba. Az élet úgy hozta, hogy a Down-szindrómás, immár 45 éves nagybátyám, Józsi is a mi gondnokságunk alá került, afféle harmadik „gyerekként”. Az ő jelenléte igazi „szeretetcunami”, amikor évente többször is pár napot velünk tölt és „megfűszerezi” a családi idillt.

A gyermekvállalás nagy felelősség, minden szépségével és nehézségével együtt, hiszen kemény tükröt tartanak elénk a gyerekek.

Lemásolják, ahogy mi viselkedünk, a hozzáállásunkat, ahogyan reagálunk dolgokra, történésekre. Ugyanúgy viselkednek, mint mi, amikor idegesek vagy feszültek vagyunk. Olyankor ők is kezelhetetlenné válnak. De képesek is ebből a helyzetből kibillenteni egy öleléssel, puszival, simogatással. Ezért is igyekszünk jó példát mutatni a fiúknak, hogy majd ők is hasonlóan neveljék gyermekeiket. A napi munka, edzések és utazások mellett valóban nehéz megtalálni azt a minőségi időt, amikor együtt tudunk lenni mind a négyen, önfeledten játszani, kirándulni vagy éppen játszóterezni. Nem lehet nekik mindig azt mondani, hogy „majd megyek”, „majd később játszunk”, mert hamar felnőnek, és sajnos ezeket a pillanatokot már nem lehet visszahozni vagy újrajátszani.

A szülők mellett a nagyszülők szerepe is fontos a gyerekeink életében. Szemléletben, tudásban, tapasztalatban is mást tudnak adni nekik, ami fontos, amit magukkal vihetnek lelki útravalóként. Otthonunkban számos tárgy felkelhet a nagyszüleinktől, felmenőinktől, amikre tekintve emlékezni tudunk, és amelyek mosolyt csálnak az arcunkra. Nekem mindig is sokat jelentettek a nagyszülőknél a vasárnapi ebédek kisebb és nagyobb körben, megünnepeelve neves alkalmakat. Mi viszonylag későn tudtunk gyermeket vállalni, ezért is fontos számunkra, hogy a gyerekeink minél többet találkozzanak a nagyszülőkkel, és sok közös élményük legyen a nagypapa és a nagymamák nagy örömeire. A gyerekek is igen kicsi koruktól igénylik és elvárják ezt: ha kimarad egy nap, reklamálnak. A közös élmény lehet közös ebéd vagy együtt eltöltött idő a „nagymama játszótéren”. Látni a kötődést, minden találkozáskor a hosszú ölelést és puszikat, amit a nagyszülőknek adnak: ez elmondhatatlan öröm

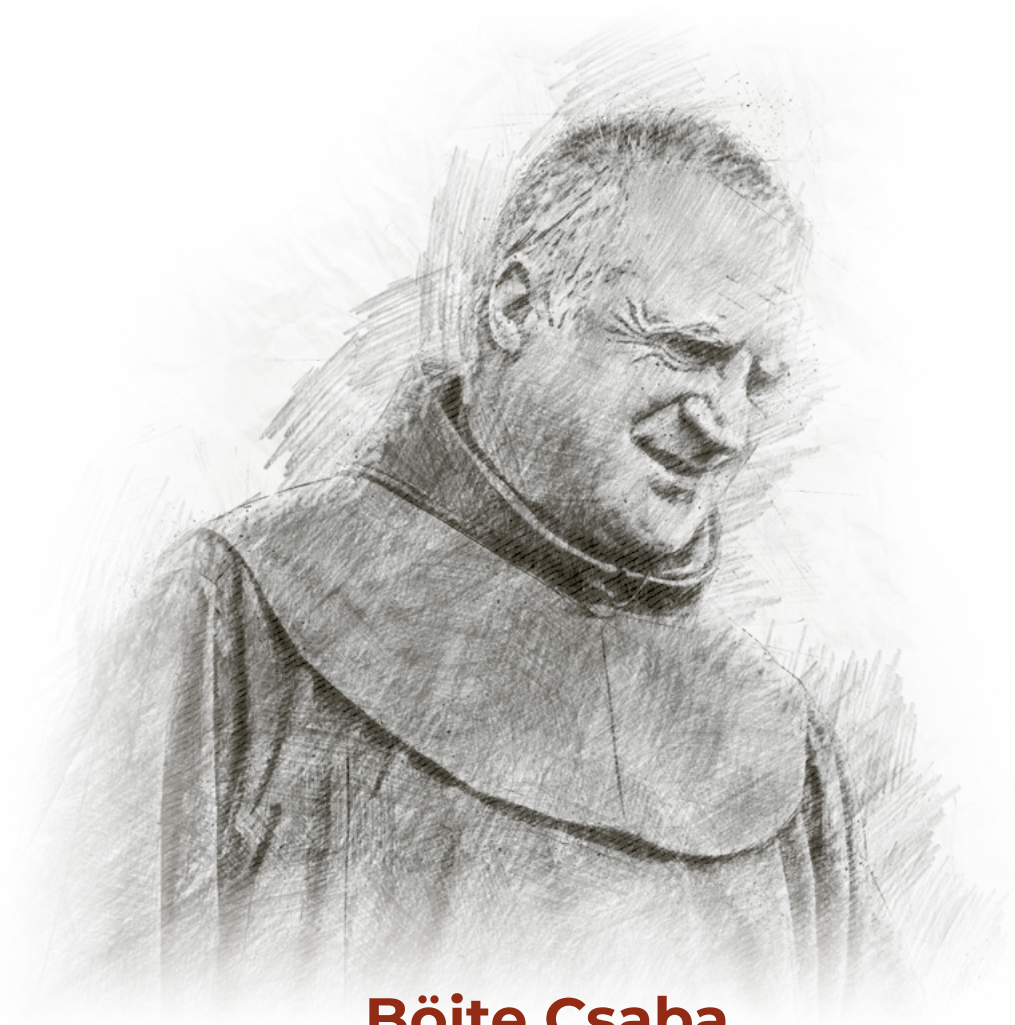
mindenki számára. Sajnos Kata édesapja már nem lehet közöttünk, de róla is mindig mesél a gyerekeknek, hogy az ő emléke is megmaradjon.

Régebben akár három-négy generáció is egy helyen lakott, és még a dédnagy-mama is fitten ment a dédunokák után, vagy finomabbnál finomabb süteményekkel kényeztette őket. Manapság ez már nem jellemző, nálunk sem így volt már, de azért úgy választottunk családi fészket magunknak, hogy ne legyünk túl messze a nagyszülőktől. Az építkezés alatt, a második kisfiunk, Kristóf születéséig a szüleimhez költöztünk, ami még szorosabbá fűzte a kapcsolatot. A mai napig, ha ők, vagy én, vagy mi családirag elutazunk, jelzünk egymásnak, hogy minden rendben.

A testvéreinkkel és családjukkal való találkozást manapság ritkábban tudjuk megszervezni, mert például kisebbik nővérem külföldön él, viszont azon vagyunk, hogy amilyen sűrűn csak lehet, együtt legyünk. Nem feltétlenül egy vasárnapi ebéd mellett, nem kellenek nagy dolgok, lehet ez csak egy reggeli a piacon vagy szombat délutáni kávézás, az együtt eltöltött idő a lényeg.

Idén több olyan találkozóznak adhattunk otthont, ahol húsz-harminc éve nem látott rokonokat hoztunk össze. Élmény volt látni, hogy ugyanott tudtuk folytatni a beszélgetéseket, ahol korábban megszakadtak. Éreztük, szükség van a rendszeres találkozókra, hogy ne csak temetéseken találkozzunk, hanem használjuk ki, hogy itt vagyunk egymásnak.

A család az életünk alfája és ómegája. Itt kelünk fel minden reggel, innen indulunk el minden egyes nap, együtt nevetünk, együtt sírunk, együtt tanulunk és fedezünk fel, együtt főzünk, együtt eszünk, együtt olvassuk a mesét, és végül itt is térünk nyugovóra. Ilyen háttér nélkül nem tudnám hatékonyan végezni a munkámat – most már inkább csak hobbi szinten –, az edzéseimet, és ha el kell utaznom, vágyom vissza a családomhoz, ahol otthon vagyok. Most, hogy már Kristóf is elmúlt két éves, ha csak edzeni megyek el alig egy órára, olyan örömmel várnak haza, mintha napokig nem láttak volna. Hangosan kiabálják, hogy „APA”, és mindegy, mennyire vagyok izzadt, kapom a forró öleléseket tőlük. Úgy érzem, élsportban már elértem mindent, amire vágytam, a családom is teljes.... de azért még egy kislány vagy kisfiú beleférne a mi kis családi körünkbe.

Böjte Csaba

Ferences rendi szerzetes, pap,
a Szent Ferenc Alapítvány alapítója.

Nehéz lenne vitatkozni azzal az alapvető tétellel, hogy minden gyermeknek egymással is harmóniában élő, szerető édesanya és édesapa mellett lenne a legjobb felnőnie. Bármennyire igaz is ez az állítás, sajnos gyakran nem valósul meg. Fájdalmasan sokan nélkülözik a meghitt családi légkört, a biztonságot, a szeretet mindennapos megnyilvánulását. Vannak, akik a szülővé válással együtt járó felelősségtől megriadnak, összeroppannak vagy elmenekülnek. Így aztán a gyermekek család nélkül maradnak.

Több örökbefogadással születő családot ismerhetek egészen közelről. Szívben fogant gyermekek találnak szülőre, otthonra, nők válnak egyik napról a másikra édesanyává, férfiak édesapává. Ilyenkor a tétel helyreáll, a hiányból, a kiszolgáltatottságból teljesség lesz.

A hivatásos nevelőszülőket mindig csodáltam azért, ha egy-egy gyermeket úgy tudnak éveken át szeretettel terelgetni, hogy közben nem formálnak jogot erre a teljességre. Ha elfogadják a kapcsolat tartós, mégsem végérvényes jellegét, s közben a rájuk bízottakhoz teljes szeretetükkel fordulnak.

Böjte Csaba nevét egy nemzet ismeri. Milliók szívéhez jut el szelídsége, őszinte, egyenes jelleme, egyszerű, szerzetesi megjelenése és összetéveszthetetlen, ízes beszéde kicsikről és nagyokról, szegényekről és még szegényebbekről, nélkülözésről és egymásra találásról. Amikor őt hallgatjuk, egészen egyszerűnek tűnik a szeretet parancsának követése. Hirtelen magunkban is megérezzük a belőle áradó erőt, a jóság jellemformálását. Csaba testvér olyan természetességgel beszél az általa megmentett több ezer fiatalról, mintha mi sem lenne könnyebb, mint kallódó, kilátástalan helyzetű, otthontalan gyermekeknek jelent és jövőképet biztosítani. Soha nem kér saját magának, soha nem beszél a saját teljesítményéről, soha nem panaszkodik. Büszke édesapához méltó módon számol be „gyermekai” történeteiről, sikereiről, eredményeiről. S közben egy pillanatra sem engedi, hogy elfeledjük: az Úristen kegyelméből adhatjuk meg gyermekeinknek azt, ami megilleti őket: az egymással is harmóniában élő édesanya és édesapa együttes, szerető figyelmét.

Novák Katalin

Befogadlak!

A világ teremtetésekor Isten alázattal hátralép, kisebb lesz, helyet ad teremtményének, megosztja a létezés örömét gyermekeivel. A Jézus Krisztus által kinyilatkoztatott Szentháromság, az evangéliumok istenarca gyönyörű. Nem egy magányosan trónoló Istent imádunk, hanem a szeretetközösségben élő Szentháromságot. A mennyei Atya büszke a Fiára, Jézus Krisztusra, és arra kér bennünket, hogy mi is rá figyeljünk, őt hallgassuk. Jézus Krisztus lángoló szeretettel ragaszkodik a mennyei Atyához: „az én eledelem az, hogy annak az akaratát teljesítsem, aki küldött engem”. A kereszten utolsó leheletével is a mennyei Atyát szólítja: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.” Apostolainak többször beszél a harmadik isteni személyről: „a Vigasztaló, a Szentlélek, akit majd a nevemben küld az Atya, megtanít benneteket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Jn 14,26)

Bennünket, embereket, nem egy magányosan trónoló Isten képére teremtettek, hanem a szentháromságos szeretetközösségben élő egy Isten hasonlatosságára. Ez az isteni szeretetközösség nem önmagába zárkózva, távol a teremtményektől él, hanem mindannyiunk számára nyitott, megszólítható, elérhető. „Ne legyen nyugtalan a szívetek! Higgyetek az Istenben, és bennem is higgyetek! Atyám házában sok hely van, ha nem így volna, megmondtam volna nektek. ... magammal viszlek benneteket, hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok.” (Jn 14,1) Megváltónk meghívott a mennyei lakomára, azt akarja, hogy a szentháromságos szeretetközösség nagy családjának tagjaiként, Teremtőnkkel egy asztalhoz üljünk. Gyönyörű hivatás! A marék porból született ember önként beléphet, integrálódhat – önmaga egyéniségét megőrizve – Isten folyamatosan növekvő, nagy családjába.

Mindannyiunkat az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében kereszteltek meg, az élő, szerető Szentháromságnak a templomai vagyunk. Létünk predesztinált a közösségben való életre, a családalapításra. A Szentháromság példájára mi is nyitottak kell legyünk a befogadásra. Hátrébb lépve, önmagamat tudatosan kisebbé téve, teret kell adjak a velem együtt élő szeretteimnek. Tudom, hogy individualista, önző korban élünk, de azt is tudnunk kell, hogy

a mennyek országa – ahová készülünk – nem a magányos farkasok földje. A mennyei lakomára csak egymás kezét fogva léphetünk be!

Befogadlak! Lassan az orvostudomány mindennapi részévé válik a transzplantáció. Egy szív, egy máj, egy vese beültetésénél a legnagyobb kérdés, hogy

képes-e a szervezet befogadni, integrálni a pontos orvosi műtét által beültetett szervet. Amennyiben a szervezet elfogadja a donor által adott testrészt, akkor a beteg életben marad, meggyógyul, munkaképes lesz. De ha a beültetett szerv kilökődik, akkor a beteg a beültetett szervvel együtt meghal. Ezért a műtét előtt komoly vizsgálatokat végeznek, hogy a beültetett szervet mint idegen szövetet ne támadja meg az immunrendszer, hanem azt a magáénak érezve befogadja, integrálja!

A befogadás nyitottságot jelent: védtelenül hagyva magamat kitárom az ajtót, hogy a társam belépjen otthonomba. Ez önmagam részbeni feladását jelenti! Ha helyet adok valakinek az asztalomnál, akkor nekem kisebb hely, kevesebb étel marad. Alkalmazkodnom kell a társamhoz, és ettől a legtöbb ember fél. A nagy kérdés, hogy az utcán kolduló gyermeket, a mellettem élő embert, a családtagot az engem gazdagító Isten áldásának tekintem, vagy kellemetlen, fájdalmat okozó, életembe fúródott, égő sebnek? Az ember alkatilag társas lény, ezért fennmaradásom, életem értelme nagyban azon múlik, hogy igent mondok-e egy kapcsolatban páromnak, a családban a gyermekáldásra, az életre. De hogyan tudom legyőzni a félelmemet, megtalálni azt a személyt, aki mellettem kivirágzik, aki mellett szárnyaim nőnek, akiért le tudnám hozni az égről a csillagot?

Tanuljunk a szent család fejétől! Szent József szeretettel várja Názáretben jegyesét, Máriát, hogy hazaérjen Erzsébettől. Mária gyermeket vár, József tudja, hogy nem tőle van a gyermek. – Mi történt?! – Nem érti, megtorpan! Fél, lemond a családalapításról, a gyermekvállalásról, az elfordulás, a magány mellett dönt.

Sok szempontból mi is Józsefhez hasonlítunk. Csalódtunk önmagunkban, egymásban, a világban, félünk, és e félelem miatt lelassulunk, az út szélére húzunk, lemondunk arról, hogy közösségben élve együtt álmodjunk, alkossunk. Ezért kevés a közös vállalkozás, együtt dolgozás, de még a baráti önfeledt nótázás, a tánc vagy a csoportos túrázás, kirándulás is kiment a divatból. Sajnos sokan a családalapításról, a gyermekvállalásról is lemondanak, mert félnek a kudarctól, mert inkább a biztonságosnak vélt visszavonulást, magányt, bezárkózást választják. Ezért van oly sok magányos ember, vénlány, vénlegény! Kevés a gyermek a családokban, konganak az iskoláink, néptelenednek el a falvaink, városaink, a diplomaink! Félünk, kishitűek vagyunk, Isten vigasztalására, biztatására várunk!

Kétezer évvel ezelőtt az Úr angyala így szólt: „József, Dávid fia, ne félj attól, hogy feleségül vedd Máriát, mert a benne fogant élet a Szentlélektől van. Fia születik majd, akit Jézusnak nevezel, mert ő váltja meg a népet bűneitől.” (Mt 1,1)

– József, ne félj! – Isten bölcsen megnyugtatta, meg is magyarázza, mi történik, sőt jóságosan utat mutat az elbizonytalanodott embernek.

– József lehet, hogy nem érted, de ne félj, az élet tőlem van, a Szentlélek nemcsak téged, hanem Máriát is vezeti egy olyan úton, melyet talán soha nem fogsz megérteni, de bízzál benne! Ne mondj le a családalapításról, merd feleségül venni Máriát, mert a születő élet, a gyermek ajándék, áldás neked és az egész emberiségnek!

Szent József nagysága, hogy kishitűen, gyanakodva nem a félelmeire, hanem az őt bátorító, neki feladatot adó élő Istenre hallgat. Mária mellett dönt, az élet mellett dönt, vállalja a családot, a gyermeket. Óvó szeretettel hordozza a kis Jézust, és így az egyház halhatatlan szentje, mindannyiunk számára örök példakép lesz.

Hiszem, hogy ma is szól az Isten hozzánk, mindannyiunkhoz szól!

– Gyermekem, te 21. századi József, ne félj! Ne torpanj meg, sok mindent nem értesz, de merd megszólítani bizalommal a társadat, merd megfogni embertársa-id kezét! Bízzál magadban, benne, mert a Szentlélek ma is közöttetek, bennetek él, az Ő ajándéka a tiszta szerelem, melyet ti egymás iránt éreztek! Mennyei Atyád vezet, az élet vállalására, hordozására nemcsak biztat, de útmutatást, erőt is ad hozzá. Bízhattok gondviselő jóságomban!

Életem, örök üdvösségem igazából attól függ, hogy bizalommal, József példájára önmagamról lemondva, a közösség, a család mellett döntve vállalom-e az életet? Vállalom a küzdelmet korunk Heródeseivel, ha kell, a menekülést, a pusztai vándorlást is az én szeretett családomért? Vagy félelmeimre hallgatva megtorpanok és a magányt, a bezárkózást, a saját érdekeim önző szolgálatát választom?

A közösség vállalása vagy önző magány. Ez a két út áll előttünk! A döntés joga, de terhe is az enyém. Isten szavára választhatom bátran a közösséget, a családot, az életet, de félelemtől vezetve, önmagam érdekeit nézve dönthetek a rendezésre váró kapcsolatok leselejtezése mellett is, ami ma divatos, bevett szokás.

Sokféle család van. A kilencvenes évek elején nagyon sok gyermek került az útra, magányosan sodródtak, sokuknak senki nem fogta meg a kezét. A dévai kolostor előtt is többen felénk nyúlva koldultak a szentmise végén. Néhányat közülük meghívtam ebédre, elkezdtünk beszélgetni, játszani. Nyár volt, kirándulásokat, táborokat szerveztünk. Nehéz egy utcagyereket, aki még soha nem járt óvodába, iskolába, bevonzani az iskolapadba, s rávenni arra, hogy szépen ülve, fegyelmezetten tanulni kezdjen. Istennek hála a jókedv, a játék – akárcsak a kovácsműhely tüze – formálhatóvá, képlekennyé tette a gyermekeket, és így

hamar beilleszkedtek az osztálytársaik közé. Elmondhatom, hogy egy csodálatos nagycsaládban élünk a kedves kollégáimmal, sok ezer gyermekkel, unokával, és ha Isten is úgy akarja, ebben a hónapban megszületik az első dédunoka! Tapasztalatból tudom, hogy a befogadó, integráló szeretetközösség az embereket családdá formálja.

Gyönyörű példák állnak előttünk. A Szentháromság szeretetközössége és annak földi mása, a Szent Család élete mutatja az irányt: Jézus Krisztus a mi Mesterünk, Tanítónk! Az Ő befogadó, közösséget, családot alkotó és abban szeretettel együtt élő példája a cél mindannyiunknak. Jézus Krisztusban nem csak bízhatok, hanem imádságos szeretettel kérhetem is Őt, hogy isteni hatalmával, hathatós segítségével vezessen bennünket a családdá válás sokszor keskeny és meredek útján.

Merjük megfogni egymás kezét!

Szeretettel:

Csaba testvér

Böszörményi-Nagy Gergely

Vállalkozó, a Brain Bar jövőfesztivál alapítója,
a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem alapítványi elnöke.

A fejlett, jóléti világban van ma egy divathullám, amely a tudatos gyermektelenséget élteti, favorizálja, állítja piederasztátra. Felnagyítja a szülővé válás amúgy létező dilemmáit, gondként jeleníti meg a családot, előtérbe helyezi a gyermekvállalással valóban együtt járó lemondást, áldozathozatalt, kényelmetlenségeket, terheket. Úgy állítja be a családalapítást, mintha az a „valódi élet”, a szabadság teljes feladását jelentené. Ehhez hozzájárul még az a divatos megközelítés is, hogy a gyermek ökológiai lábnyoma miatt a klímaváltozás elleni küzdelem leg-hatékonyabb módja a tudatos gyermektelenség. Számomra érthetetlen, miért kellene megőriznünk a teremtett világot, ha nem akarnánk azt a gyermekeinknek, a következő generációknak továbbadni.

Tény, hogy idővel, amikor már rögzültek mindennapi rutinjaink, amikor megszoktuk, hogy csak magunkra kell gondolnunk, nehezebb változtatni, elfogadni, hogy egy másik ember melletti élethosszig tartó elköteleződés és egy baba érkezése alapjaiban változtatja majd meg az életünket.

Böszörményi-Nagy Gergelyről könnyen gondolhatnánk, hogy megrögzött aggregény. Vagány, laza, jó kiállású, felvilágosult gondolkodású, a világra és a fiatalokra különösen nyitott személyiség, aki hosszú ideje vezet embereket, szervezeteket és innovatív programokat. Otthonosan mozog a közéletben, az üzleti és a tudományos világban, olvasottsága csodálatra méltó, és képes mások számára is érthető, vonzó módon bemutatni azt, amivel éppen foglalkozik. Egyetemet igazgat, jövőfesztivált szervez, könyvajánlókat és könyvet ír, a „Stipi” ösztöndíj egyik mentora a kezdetektől fogva. Közben az Őrségben erdőt telepít, elvonulásra alkalmas bújóhelyet épít, túrázik, és folyamatosan csapatot, közösséget épít.

Akik azt gondolták, marad végérvényesen aggregény, meglepődhetnek jövő évi esküvőjének bejelentésekor. Kíváncsi, hogy Gergő mielőbb tapasztalja meg saját életén keresztül is a családalapítás csodáját, hogy a következő oldalakon olvasható elvi megközelítés valódi értelmet nyerhessen számára is, és segítsen rácafolni a tudatos gyermektelenséget éltető mozgalmakra.

Novák Katalin

Evolúció, civilizáció, innováció – a család a nagy történelemben

Ha egy férfiember még nem édesapa, és a hivatása nem lelkes, szerintem közéletben kellő szerénységgel a családról szóló eszmecseréhez. E meggyőződéséből következik, hogy alábbi sorokat a személyes hangvételű bölcsekedés helyett egy kíváncsi, analitikus elme töprengéseinek szánom. Segítségemre lesz, hogy gyerekkorom óta csillapíthatatlan érdeklődéssel fordulok az emberi világot a tágabb valóságban elhelyező tudományok – közöttük egy új megközelítés, az ún. nagy történelem (Big History) – iskolája iránt.

A nagy történelem koncepcióját David Christian – egyébként az orosz népi kultúrát, többek között a vodka társadalomformáló szerepét kutató – amerikai történész alkotta meg az ezredfordulót megelőző években. A megközelítés lényege, hogy a történetírás hagyományosan egy-egy kiemelkedő személyiségre, földrajzi területre vagy korszakra összpontosító gyakorlata helyett az ember történetét a bolygó történetébe illesztve, széles időskálán vizsgálja. Ismétlődő mintázatait, dinamikáit nem szűken vett társadalomtudományi fogalomkészlettel értelmezi, hanem megkísérli azokat a földi élet általános törvényeinek keretrendszerében vizsgálni. Ezen az izgalmas talapzaton saját töprengéseim tárgya, hogy vajon milyen szerepe van a család intézményének a *Homo sapiens* sorsát meghatározó, egymással szorosan összefüggő három területen: az evolúcióban, a civilizációban és az innovációban – és hogy mit jelent mindez a család jövőbeni szerepére nézve.

Család és evolúció

Meglepő lehet, de a család evolúciós szerepének központi jelentőségét egy látszólag távoli terület, a nyelv történetén keresztül érthetjük meg leginkább. A nyelv egyfajta szoftver, a logikánk és a gondolkodásmódunk operációs rendszere. Több száz nyelvcsaládot és közel hétezer nyelvet ismerünk a bolygón: a jégsapkák felől az egyenlítőhöz közeledve egyre nő a beszélt nyelvek száma, hasonlóan a biodiverzitáshoz. A globalizáció eredményeként a világ napjainkban egyre inkább néhány domináns nyelven (angolul, spanyolul, kínaiul) kommunikál, ám az emberi kultúra sokféleségét éppen a nyelvek sokfélesége alapozta meg.

Akit család és nyelv alapvető összefüggéseinek bemutatására segítségül hívok, ő Sverker Johansson svéd részecskefizikus és nyelvész. Valódi reneszánsz különnc, miközben az Európai Nukleáris Kutatási Szervezet vezető munkatársa. Ő hozta létre az *Lsjbot* névre keresztelt számítógépes programot is, ami internetes adatbányászat

segítségével magától, nagy mennyiségben hoz létre Wikipedia-oldalakat (találmányának köszönhetően ma Johansson nevéhez kötődik az összes szócikk minimum nyolc százaléka, a ritka gombáktól a Fülöp-szigeteki kisvárosokig). Az elmúlt években pedig Johansson új kedvtelésre lett: megpróbál rájönni a nyelv pontos szerepére az ember sorsának alakulásában. Tudjuk, hogy őseink egymillió évvel ezelőtt kezdtek beszélni. Sverker Johansson alaptézise az, hogy a beszélt nyelv kifejlődésének, ezzel a *Homo sapiens* átütő sikerének kulcsa a családmódelben rejlik. Fajunk evolúciója során ugyanis az ún. kooperatív gyermekgondozás játszotta a főszerepet, mivel az ember „különösen nehezen hozza világra és neveli fel utódait, az egymásnak való segítségnyújtás nálunk élet-halál kérdése lehet”. A dajkák és korai elődeik, valamint a nagyszülők jelentősége civilizációnk kialakulásában ezért rendkívüli, a család körül sűrűsödő mindennapi feladatok pedig magukkal hozták egy intenzív, más földi lényeknél ismeretlen kommunikáció kialakulását.

A nyelv eredetét kutató szakemberek között közhelynek számít, hogy minden új elméletnek át kell mennie a „csimpánz-teszten”, azaz meg kell magyaráznia, hogy a hozzánk genetikailag rendkívül közel álló csimpánzok miért nem fejlesztettek saját nyelvet. Az a korábbi elképzelés, miszerint a nyelv a társadalmon belüli érvényesüléshez kapcsolódóan alakult ki, már korábban elbukott, hiszen a csimpánzoknak kifinomult „politikai életük” van anélkül is, hogy nyelvre lenne szükségük. Johansson hipotézise azonban kiállja a próbát: a csimpánzok segítség nélkül is könnyen hozzák világra és nevelik fel utódaikat. Náluk tehát nincs szükség különleges bizalmi és együttműködési kötelekekre.

Az ember különbözőségének lelke tehát a kivételes családszerkezet, a bizalom és a segítőkészség kombinációja. Az a környezet, amelyben az együttműködés nélkülözhetetlen, a nyelvhasználatra alkalmas elmét hozott létre, ez pedig egyedülálló képességekhez vezetett, amelyek ma csak az emberre igazak. A *Homo sapiens* egymillió éves sikertörténetében nem másnak, mint a családmódelnek volt meghatározó szerepe, mert a nagy történelemben a nyelv teszi az embert, és a család teszi a nyelvet. Gondoljunk erre most, amikor a családfogalom éppen a tudományra előszeretettel hivatkozó szélsőségesek ostroma alatt áll, akik a család intézményével együtt, pusztán „emberbarátságból” bontanák le a civilizációt.

Család és civilizáció

Ha elfogadjuk a család meghatározó szerepét az evolúcióban, nem lesz nehéz belátnunk civilizációtörténetben betöltött jelentőségét. Ez utóbbi bemutatására számos lehetőség kínálkozik, ám talán a legszebb illusztráció azoknak a csatáknak a története, ahol a katonák minden emberi számítással dacolva harcoltak a szeretteikért.

Történetmesélőnk ezúttal Michael Walsh nemzetközi szinten elismert író-komolyzene-kritikus, aki évtizedek óta ingázik Írország és Connecticut varázslatos tájai között. A család intézményét övező posztmodern kultúrharc egy pontján úgy döntött, hogy – vállalva kollégáinak, pályatársainak esetleges rosszallását – nem tartja magában a véleményét, és személyesen vállal szerepet a jó ízlés s vele a józan ész védelmében. Könyve, a *Last Stands* („végső hadállások”) a legkülönbélebb levéltári források és társadalomtörténeti kutatások alapján arra az izgalmas kérdésre keresi a választ, hogy pontosan mi készítette a férfiakat a történelem legvéresebb ütközeteiben arra, hogy akár az esélytelenség tudatában is a végsőkig küzdjenek a hazájukért. Más megközelítésben: mi a férfiasság eredendő zsinórmértéke a civilizáció történetében?

Michael Walsh tizenhét ismert vagy éppen kevésbé kutatott háborús esemény történetén keresztül mutatja be a hősiesség évezredek óta átívelő kultuszát és karakterét. A Kr. e. 480-ban zajlott thermopülai csatát mindenki, Alamo 1836-os ostromát pedig legalábbis az amerikaiak ismerik. A rómaiak és a germán törzsek közötti teutoburgi ütközet sztorija azonban már ingyencségnek számít, s a kötet kiemelten – a *Szigeti veszedelemből* hosszan idézve – foglalkozik az 1566-os szigetvári csatával is. „Tudok én küzdeni remény nélkül is” – írta Deák Ferenc, akinek gondolatát Orbán Viktor miniszterelnök is idézte egy 2018-as strasbourgi beszédében. A Walsh kötetében vizsgált esetek idő- és térbeni távolságuk dacára két dologban megegyeznek. Egyrészt, hogy mindnél jelentékeny aszimmetriát találunk a szemben álló seregek mérete, fejlettsége, fegyverzete, egyszerűen esélyei között. Másrészt az a tény, hogy a gyengébb fél a masszív túlerővel szemben is a harcot választotta, nem csupán befolyásolta, de mindig meg is változtatta a történelmet. Az egy hónapon át zajló szigetvári csatában például az ottománok győztek, de a rettenthetetlen magyar és horvát katonák ellen akkora árat kellett fizetniük (vesztéseik huszezer főre rúgtak), hogy végül letettek Bécs meghódításáról.

Walsh vizsgálódásainak legfontosabb tanulsága, hogy a civilizáció történetében a hősiesség magatartás mögötti eltökéltség sosem absztrakt értékválasztáson – legkevesbé egy ideológiába vagy egy politikai rendszer felsőbbrendűségébe vetett hiten – alapult. Elsődleges mozgatórugója mindig a katonák feleségeik és gyermekeik, valamint tágabb közösségeik és élőhelyük iránt érzett szeretete volt; mindenekelőtt a család túlélésének biztosítása, tehát a férfiak természetes ösztöne. Márpedig a háború – ahogy azt Immanuel Kant már 1795-ben megállapította – nem tüntethető el a történelemből, az emberi természetet nem lehet megerősíteni. A győzelem azonban – miként azt a Walsh által hozott példák mutatják – sosem a fényűző technológián, hanem a belső elkötelezettségen múlik, amelynek kulcsa – tértől és időtől függetlenül – a védelmezni

kívánt család. Persze a család intézményének nem csak abban van szerepe, hogy hajlandók vagyunk-e áldozatot hozni azért, ami a miénk. Azt is meghatározza, hogy képesek vagyunk-e a megújulásra. Hogyan?

Család és innováció

Hányan hallottak Thomas Malthus anglikán papról? A közgazdászok biztosan ismerik a nevét, ám jó, ha mások is tudják, hogy ez a 18. századi ember nagyobb hatással van a modern korszellemre, mint a legtöbb választott vezető. Műve, az 1798-as *Tanulmány a népesedés törvényéről* elsőként fogalmazta meg azokat az állításokat, amelyeken napjaink gyermekvállalással, családalapítással szembeni sugalmi alapulnak. Ezek szerint az emberiség legfőbb problémája a túlnépesedés. Bolygónk teherbíró képessége véges, hamarosan képtelenné válunk fajunk élelmezésére, és létünket fenyegető katasztrófákkal, elszegényedéssel, betegségekkel és éhínséggel kell szembenéznünk. Vissza kell tehát fognunk a szaporulatot. Ugye, így már ismerősek a (neo)malthusianizmus alaptézisei?

Az egyre növekvő számú bizonyíték és a *Superabundance* („szuperbőség”) című új könyv szerint Malthus súlyosan tévedett. Bátor és provokatív szerzőpárosunk, Gale L. Pooley közgazdász-statisztikus és Marian L. Tupy gazdasági elemző egyenesen azt állítják, hogy a népességnövekedés – a szabad kísérletezéssel ötvözve – nem szűkíti, hanem bővíti a Föld erőforrásait. Mire alapozzák mindezt?

Kötetük eleinte nem ad választ a kérdésre, ám izgalmas időutazásra invitál. A szerzőpáros áttekinti, hogyan dominálta a civilizációtörténetet egyfajta bűvópatakként a pesszimizmus, és milyen pszichológiai háttere van az apokaliptikus víziókhöz való kollektív vonzalomnak. Az ókortól napjainkig vizsgáljuk az emberiség jövővel szemben tanúsított negatív attitűdjét – a fontos kultúrák ugyanis a Földközi-tengertől Kínáig mindig úgy hitték, hogy létezett egy aranykor, amelyben az élet ideálisabb volt, mint a saját korukban. A szerzők bemutatják azokat a tudományos kutatásokat, amelyek szerint az emberi agy eleve „arra van beállítva”, hogy nagyobb figyelmet fordítson a veszély lehetőségére, mint a kedvező körülményekre. Arra, hogy a defetista nézetrendszer milyen károkat okozhat, a könyv Paul Ehrlich biológus példáját hozza fel, aki velejéig malthusiánus könyvével, a *The Population Bomb* („népesség-robbanás”) című 1968-as bestsellerrel nemcsak a nyugati országokban érte el a születésszabályozás divattá válását, de Kínában is hozzá köthető az egygyermekes modell bevezetése (nem beszélve a kényszersterilizáció elterjedéséről a harmadik világ országaiban).

Gale L. Pooley és Marian L. Tupy a későbbiekben bevezetik egy javasolt új gazdasági megközelítés, az ún. „időár” fogalmát. Ennek lényege, hogy egy termék pénzbeli árát elosztják a vásárló órabérével. A szerzők azt állítják, hogy az idő ára a legtermészetesebb mértékegység a gazdaságban, mivel ez az egyetlen véges és állandó erőforrás. Ha egy termék háromszáz forintba kerül, és mi hármezer forintot keresünk óránként, akkor a termék időára a számunkra hat perc. Vagyis hat percet kell dolgoznunk azért, hogy megvásárolhassuk a terméket. Pooley és Tupy szerint az időárral mutatható ki a legjobban, hogy az ember jóléte a mezőgazdasági forradalomtól napjainkig, s ami a legfontosabb, a népesség növekedésével párhuzamban emelkedik: 1820-ban az emberiség 90%-a élt a túlélés határán, ma ez kevesebb mint 10%. Szerzőink meggyőződése, hogy a jólét folyamatos növekedésének két oka közül az egyik maga a népességnövekedés, amely – a nagy számok törvényének megfelelően – több emberfő agyából több újító ötletet eredményez. Ez, és – a szabadság fokozatos elterjedésével, amely egyre szélesebb körben teszi lehetővé az új megoldásokon való kísérletezést – csakis ez vezet az erőforrások bővüléséhez, amelynek eredménye az ún. szuperabundancia, amikor az erőforrások növekedési üteme immár nagyobb, mint a népesség növekedéséé.

A 2020-as években a család a kultúrharc tárgya és eszköze lett, ami azt feltételeznél, hogy értéke és jelentősége vitatható. Ez azonban sem evolúciós, sem civilizációs, sem pedig innovációs tekintetben nincs így.

A hagyományos értelemben vett család meghatározó szerepet játszott a nyelv kialakulásában, ezzel a *Homo sapiens* kiemelkedésében az emberszabásúak közül. Döntő jelentősége volt a civilizációtörténet legfontosabb ütközeteiben, amelyeket mindig az döntött el (és az fog eldönteni), hogy mely törzsek és csoportok éreznek magukban több elkötelezettséget a szeretteik megvédelmezésére. Végül a családalapítás és a gyermekvállalás a közgazdasági alapja annak, hogy elegendő emberfőtől elegendő új gondolat, szellemi és technológiai újítás szülessen, és így közösségeink egyről a kettőre juthassanak.

Érthető, ha a családról folytatott közéleti vitákhoz felfokozott érzelmekkel fordulunk, ám sose felejtjük, hogy természetes ösztöneink mellett a nagy történelem – vele a természet- és társadalomtudomány – ma ismert észszerűségei, törvényszerűségei is mind a mi igazságunkat erősítik. Amikor kell, bátran hívjuk segítségül őket.

Csák János

Kulturális és innovációs miniszter.

Címzetes egyetemi tanár, üzletember.

Feleségével négy gyermekük és hét unokájuk van.

Életem egyik nagy ajándékának tartom, hogy az anyaság személyes tapasztalata mellett döntéshozóként is lehetőséget kaptam a családok segítésére. Hálás vagyok érte, hogy Magyarország első családokért felelős minisztere lehettem, és nyolc éven keresztül dolgozhattam a kormányzatban a gyermekvállalásért, az otthonteremtésért, a családi és munkahelyi feladatok összehangolásának elősegítéséért, az idősekért és a kisgyerekekért. Inspiráló volt a folyamatos gondolkodás arról, milyen módon tudnánk még csökkenteni a gyermeket nevelők terheit, hogyan állhatunk még hatékonyabban azok mellé, akik a családban váratlan nehézségekkel szembesülnek. Hónapról hónapra kíváncsian vártuk a friss adatokat házasságkötésről, születésszámról, gyermekvállalási kedvről. Büszkéek lehettünk rá, hogy Magyarország sereghajtóból a középmezőnybe került, örültünk az egyre több esküvőnek, a mind kevesebb abortusznak, a biztató eredményeknek.

A családközpontú gondolat egyre több követőre talált. Az egyházak, a civil szervezetek, az önkormányzatok, a tudományos élet képviselői, a vállalatok szövetségre léptek. Álláshirdetések jelentek meg családbarát jelzővel, CSOK-kal vásárolható lakásokat kezdtek árulni, a jó gyakorlatok versenybe szálltak az elismerésért.

Amikor 2022 elején – az elnökségre készülve – lemondtam a miniszteri tisztségről, néhány hónapig Gulyás Gergely miniszter úr felügyelte a családügyi területet, majd az új kormány megalakulása után Csák János kapta a megtisztelő lehetőséget, hogy a magyar családokért dolgozhasson. A tárcavezető közgazdász, filozófus komoly üzleti, vezetői tapasztalattal rendelkezik. A vállalatirányítás mellett szolgált nagykövetként, és számtalan karitatív kezdeményezést karolt fel. Legalább ilyen fontos, hogy maga is családos ember, négy gyermek édesapja, hét unoka nagypapája.

Kamaszkorunkban bátyám egyik kedvenc könyve volt a *A zen meg a motorke-rekpár-ápolás művészete*. Én felnőtt fejjel jutottam csak hozzá az olvasásához, aminek különös varázst adott, hogy a könyvet Csák János fordította le angolról magyarra.

A következő oldalakon egy szellemi emberhez méltó gondolatokat olvashatunk a család jelentőségéről.

Novák Katalin

Szeretet, barátság, család

1. Sors

Sorsunk sok szempontból meg van írva, születünk a tér és idő szövetébe toldva, a tehetség és képesség adottság. Szorgalom és akarat révén e kereteken belül alakíthatjuk életünket.

Pályánk mégsem csak szerencse dolga, ha belátjuk, hogy életünk két dimenzió határvidékén folyik: ott, ahol kialakul, létünk életigenlésbe vagy kétségbeesésbe és reménytelenségbe torkollik-e.

Az első dimenzió önmagunk birtoklása: Ismerd meg önmagad! Szeresd önmagad! Semmit se vigyél túlzásba!

A második az egyetemes rend belátása: a közösség, a barátság, a rendezettség, a józan mérték és az igazságosság fűzik egybe az eget és a földet, az isteneket és az embereket. Ezért hívják a mindenséget is világrendnek, nem pedig világrendtelenségnek.

2. Értelme és szabadság

Az élet az emberi potenciál kiteljesítésének nagy kalandja, győzelmek és vereségek, sikerek és kudarcok, porszem földi sorsunk birtokba vétele az egyetemességben.

A sok korlát, adottság között van – ha nem is abszolút – szabadsága az embernek. Az él igazán, aki felmérve a korlátokat, dönt, és az elkerülhetetlen folyamatok áradásában kihozza életéből a körülmények között lehetséges legjobbat.

Választani, választhatni még akkor is, ha a választási lehetőségek korlátozottak: micsoda kiváltságos helyzet!

Az értelem és a döntési szabadság lehetőség és felelősség is egyben, hogy válasszon az ember: biológiai, társas és metafizikai lényként milyen életet is éljen?

3. Biológiai lény

Van, aki szerint az ember leginkább biológiai lény, s így is kell élnie. A biológiában az „én” a legfontosabb.

Az embernek szüksége van testi javakra, más élőlényekhez hasonlóan része az érzéki vágy a véges megszerzésére. Párosodunk, élvezeteket hajszolunk.

A szenvedély arra irányul, amire vágyik, s arra vágyik, aminek hiányában van. A szenvedély önző és állhatatlan, mert véget ér, amint beteljesül.

A testi javak birtoklása emberként mégsem elég, senki sem választaná szívesen az anyagi javakban bővelkedő, de magányos életre kárhoztatott sorsot.

Ezért más a pénzszerzés, a kereskedelem tudománya, ahol a vagyon célja a felhalmozás, és más a természet szerinti gazdagság, a családkormányzás tudománya.

A család célja nem az, hogy korlátlanul gyarapítsák a vagyont. Ily törekvés lehet ok az életre, de nem a jó életre.

De mert a vágy határt nem ismer, az anyagi javakra is mérték nélkül áhítoznak még azok is, akik a jó élet elvét is elfogadják. A testi szükségletek megszerzésére törekedve, mivel látszólag ennek a feltétele is a vagyonban van, minden törekvésük a pénz keresésére irányul.

De ha a cél csak a pénzkereset, akkor mindennek e célhoz kell igazodnia. Mikor ugyanis az életigények fölcsigázódnak, akkor a többlet elérésén törik magukat, s minden tehetségüket úgy használják, ahogy az nem természetes.

Pedig a vitézségnek nem az a feladata, hogy pénzt, hanem az, hogy biztonságot teremtsen, az orvosi tudomány célja sem a pénz, hanem hogy az egészséget biztosítsa.

A pénz lehet a nyomorúságból való kitörés, a jelentéktelenségből való kiemelkedés, a családi korlátoktól való megszabadulás, a függetlenség és biztonság elérésének útja. A magatehetetlenség fölötti diadal, az izzadságos munkától való menekülés, az idő feletti uralom, a hatalom megtestesülésének, az önbecsülés és a szeretet megszerzésének jelképe.

Mégis, szeretett társak nélkül a legnagyobb anyagi gazdagság is csak embertelen vegetálás, pusztaszerzési vágy. Gépiesített, görcsös magát-fontosnak-tartani-akarás. Lélektelen szakemberek s az élvezet szívtelenjei: úgy képzelik, hogy felérnek az emberiség eddig soha el nem ért csúcsaira.

Pedig mit használ az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de az élete kárt szenved? Mit adhat az ember cserébe a lelkéért?

A társadalmi rang bizonytalan valami, a népszerűség mulékony, a vagyon külsőség. Végső soron egyedül a jellemünk kísér el bennünket az egész életre.

Fontosabb az, ahogyan az időnket töltjük, mint az, ahogyan a pénzünket költjük. Ami igazán fontos, az a barátokhoz fűződő tartalmas kapcsolatokon múlik.

4. Metafizikai lény

Van, aki szerint az ember leginkább metafizikai lény, s így is kell élnie. A transzcendensre tekintő létben a „másvilági” a legfontosabb.

Az ember értelmes lényként fölfoghatja, sőt olvashatja: létezik agapé, caritas. De ez a szeretet egyedül Isten képessége: az ember iránti egyetemes, téren és időn túli jóakarat, az értelmet megszegyenítő világosság, az ész botránya, az agapé racionalitása, a szív okossága: „Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért.”

Ez a minden odaadása a másik embernek.

De mit jelent az, hogy mindent odaadni? Mindenét sokféleképpen adhatja s adja az ember. Az is mindenét adja, aki lemond a családalapításról az Isten országáért. Az is, aki a szegények közt szétosztja vagyonát, az is, aki úgy bánik azzal, amije van, mintha nem az övé volna. És az is, aki családot alapít, és gyermekeiért él, meg a párjáért.

5. Társas lény

Van, aki szerint az ember leginkább társas lény, s így is kell élnie. A társas létben a „mi” a legfontosabb.

Az ember természettől fogva társas életre hivatott lény, már csak gyakorlati okból is, ugyanis sok dolgot csak barátok és társak segítségével tud megvalósítani.

6. Kötődés

Életünk alapindítéka, egyénné válásunk feltétele a másokhoz kapcsolódás, a kötődés és a valahova tartozás.

A bensőséges, elkötelezett, tartalmas kapcsolatból fakad a biztonság, az odaadás és a megerősítés öröme, az önértékelés és az önbecsülés. A jó szellemű élet.

Lelki egyensúlyunk fenntartásához életbevágó az általunk becsült emberek támogatása, a visszaigazolás, mert azok normái szerint értékeljük magunkat, akiknek a véleménye fontos számunkra.

Az érez önbecsülést, aki meg van győződve énje illeszkedéséről és folytonosságáról a közösség kulturális világlátása, a tanítások és a szertartások nagy szövetében. Ha ebben kudarcot vall, bizonytalanság tölti el az embert.

A kötődés épít: a közösség révén az egyén is többre jut, együtt erősebbek lehetünk.

A kötődés bátorít: a társaktól inspirálva túlléphetünk vélt és valós korlátainkon, lemintázhatjuk, amit egymásban kedvünkre valónak látunk.

A kötődés vigasztal: a bajt is könnyebb elviselni közösen, hiszen nem alakul az életben minden a terveink szerint, megvan a gyász és az újrakezdés ideje.

7. A baráti szeretet

A szerző-habzsoló ember ugyanakkor értelmes lény is, egyszerre odaadó és elfogadó, ajándékozó és birtokló. Ebből fakad a baráti szeretet.

A baráti szeretet több, mint jót kívánni másnak. A baráti szeretet tevékeny ajándékozás: jót tenni egymásnak, osztozni egy-mással, áldozatot hozni egymásért.

Odaajándékozunk magunkat: időt töltünk együtt, mert a barátok számára egymás látása a legkedvesebb, és a barátság elsősorban ezáltal fejlődik. Osztozunk egymás örömeiben és gondjaiban.

A barátság a javak, az idő és az élmények közös birtoklása. Nem az együtt-lét jelenti-e a legnagyobb értéket? Hiszen hiába füröszödsz önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat.

A baráti szeretet igazságosságra törekszik, de nem mindig és nem mindenáron. A szeretet időnként fontosabb, mint az igazságosság, vagyis nem mindenki kapja meg azt, amit érdemel.

Mert az igazságosság irgalom nélkül kegyetlenség, az irgalom igazságosság nélkül pedig felbomlás. Márpedig a barátok az egyetértést igyekeznek megteremteni, míg a viszályt kirekeszteni iparkodnak.

Ha az emberek baráti szeretettel vannak egymás iránt, akkor tulajdonképpen nincs is szükségük igazságosságra; ha ellenben csak igazságosak, akkor még mindig elkél a barátság.

A tevékeny baráti szeretet nem pótolható rítussal: amikor fölajánlod adományodat, és eszedbe jut, testvérednek panasa van ellened: először békülj ki, s csak akkor menj és ajánld föl adományodat.

A baráti szeretet osztozás jóban-rosszban. De osztozhatunk-e mindenkivel egyenlőképpen? Igaz, minden embertársunk, felebarátunk iránt jóakarattal viseltetünk, de lehetetlen a világon minden emberrel barátságot ápolni. Ami pedig lehetetlen, az nem lehet erkölcsileg kötelező.

Minthogy nem tudunk mindenkinek a hasznára lenni, a sors rendelkezésének kell tartanunk, hogy alkalmasint kihez fűz szorosabb kapcsolat, kinek juttatunk a rászorulóknak közül szűkös javainkból.

Így nem cselekedhetünk igazságosabban, mint hogy leginkább annak segítünk, akit a sors, tér, idő vagy bármely más körülmény mintegy sorsközösségbe kapcsolt velünk.

8. Nő és férfi

Az emberek együtt többet érhetnek el, mint külön-külön: a barátsághoz két ember kell, a kultúrához sok ember kell. A jövőhöz, a gyermeknemzéséhez nő és férfi kell.

Különbözünk az állatvilágtól, egyszerre vagyunk fizikai és lelki lények. Egymást pusztán nemi célt szolgáló tárgynak tekintve nem veszünk tudomást a másik lelki természetű egyéniségéről.

A nemi vágyunk többre irányul, mint pusztán közösülésre. A nemi vágy három érzelmi rendszert köt össze: a nemi érzést, a kötődést és a szeretetet.

Az ember nem gének lélektelen túlélőgépezete, hanem összetett érzésekből épülő személyiség. Szükségünk van a szeretetre, gondoskodásra és arra, hogy emberi mivoltunkban becsüljenek meg.

A szex összehozhat embereket, de a pusztán fizikai aktusban nincs érzelmi mélység, így az nem képes két embert hosszú távon egybetartani. A szerelem a testi, a kötődési és szeretetvágy házassága.

9. A család

A baráti szeretet különleges válfaja a nő és férfi alkotta szeretetközösség, az egymásról való gondoskodás, a gyereknevelés és oktatás szövete, a család.

Minden gyerek életére, az ember jövőjére a szülei vannak a legnagyobb hatással. A szülői irányítás és viselkedés tudattalan sugalmazásai alakítják a gyermek jellemét és értékeit.

*Minden kultúrában a család vési bele az egyénbe énjét.
A család közvetíti a jó élethez és rendhez szükséges ismeretek
és erények jelentésrendszerét.*

A gyerek a családban tanulja meg, mi a kötődés, a másokkal való törődés és az odaadás, a nagylelkűség és a méltányosság, az érdem, a tekintély és a hierarchia. Mi a jó és a rossz, az igaz és a hamis, az igazságos és az igazságtalan, a tisztesség és a becsület, az erkölcs és a szépség. Mi az önzetlen szeretet, vagyis az ajándékozás, és az érdekalapú, ellentételezés-elvű csere. És megismeri a kettőt elválasztó határvonalakat.

Végso soron a tartalmas családi kapcsolat nem más, mint folyamatosan fenntartott kapcsolat, együtt-lét: a javak, az idő és az élmények közös élvezete.

Ha nem vagyunk jelen, hogyan tudnánk gyermekeink kiegyensúlyozott felnőtté válását elősegíteni? Hogyan adhatnánk át értékeinket, ha minden időnket másokkal töltjük? Milyen emlékei lesznek a gyermekeinknek rólunk, ha nem töltünk velük együtt időt?

10. A nő és férfi közösségének megőrzése

A család az élni érdemes élet forrása. De sokat kell tennünk a nemi érzés, a kötődés és a szeretet elevenen tartásáért: a gyönyör pillanatai illékonyak. Az igazán jó kapcsolat megőrzése teljesítmény.

Nem kell egyformán gondolkodnunk ahhoz, hogy egyformán szeressük egymást. A másiktól való különbözőség belátása nélkül a szerelem délibáb. A szerelem nem járhat egyéniségünk feladásával.

A bensőségesség része a különlet elviselése, túl a teljes egybeolvadás nárcisztikus elképzelésén. Mindkét félnek szüksége van saját élettérre, ahonnan jelezhetik igényüket az együttlétre, de ahol védve is vannak.

A házasságban nem az számít, mennyire összeillő a két ember, hanem az, hogy mit tudnak kezdeni egymás eltérő vonásaival. A szerelem nem egymás bámulásából áll, hanem abból, hogy együtt fürkesszük az előttünk álló távlatokat.

Párunk nem pusztán magától értetődő adottság, hanem újra és újra felfedezendő talány. Arra kell törekednünk, hogy mindketten kibontakoztassuk egyéniségünket, megvalósítsuk álmainkat.

Bizonyára lehetséges, de nem egyszerű a nemi vonzalom, a kötődés és a szeretet tekintetében egy életre tökéletes összhangban lévő társra találni. Előfordul, hogy az évek során a három között rövidzárlat áll be, és egymással versengő kívánságok és érdeklődések lépnek fel.

Így lehetséges, hogy az ember érzelmileg valakinek a vonzásába kerül, megszeret egy másikat, szexuálisan pedig egy harmadik izgatja. Efféle próbatételek, összeütközések és félreértések mindig adódnak, de egymást szeretve, egymás egyéniségét kölcsönösen tisztelve a továbblépés is könnyebb.

Sikerünket nem azon kell lemérnünk, hogy mit érünk el, hanem hogy mekkora akadályokat küzdünk le. És az úton elért minden kis győzelmet méltó módon meg kell ünnepelnünk.

11. A család a nagy egészben

A család a rend egysége, de nem alkot szerves egyet. A rend egységét éppenséggel a tagjai elvesztéséből fakadóan fenyegeti szétesés. A széteséstől óv a családot körülölelő kultúra.

Az Istent, a családot és a hazát övező világi és vallási tanítások és szertartások alkotják identitásunkat, életünk keretét, messze túl a személyes földi léten és pályán.

Létünk nem egy nemzedék vagy az egyén dolga, hanem örökölt sors generációk hosszú láncolatában. Isten teremtményeként, családként, magyarként tartozunk össze térben és időben.¹

¹ A leírtakért a szerzőt terheli a felelősség. Ugyanakkor tisztelettel adózom a szövegbe beleszőtt gondolatokért a Platón közvetítette Szókratész, Arisztotelész, Lukács és Máté evangélista, Szent Ágoston, Aquinói Szent Tamás, Max Weber, Lev Tolsztoj, József Attila, Antoine de Saint-Exupéry, Erik Erikson, Fernand Braudel, Jelenits István és Manfred Kets de Vries előtt. Köszönöm nekik.

Dr. Cser-Palkovics András

Jogász, 2006 és 2014 között országgyűlési képviselő,
2010 óta Székesfehérvár polgármestere.
Feleségével három gyermekük van.

Egy politikus legnagyobb kincse a hitelessége. Érdeemes vigyázni rá, mert ha elveszíti valaki, igazán soha nem tudja már visszaszerezni. A hiteles politikus önzonos, következetes, és tiszteli a választóit. Tudja, hogy a tőlük kapott bizalomnak köszönheti a hatalmat, melyet az általa vezetett közösség szolgálatába kell állítania.

Egy jó polgármester sajátjának érzi a városát, és a város is sajátjának érzi őt. Ismeri és érti a település múltját, éli jelenét, és alakítja jövőjét. Nem ugródeszkának, köztes állomásnak tekinti a polgármesterséget, hanem megerkezésnek, ki- és beteljesedésnek. Olyan szolgálatnak, melynél fontosabbra nem vágyik. Tudja, hogy a helyi közösséget identitásában megerősíteni, gyarapodásában elősegíteni, összetartozásában támogatni élethivatás. A jó polgármester emlékét generációkkal később is tisztelettel őrzik, nem csak fizikai építkezésekkel hagy maga után nyomot. Ha a jó polgármester gyermeket is nevel, saját bőrén tapasztalja a családok örömeit és problémáit. Tudja, mekkora kincs a közelben élő nagyszülő, milyen nehéz az óvoda mellett parkolóhelyet találni, melyik sportágban számíthat kiemelkedő eredményekre, és milyen hétvégi programok várják a családosoakat.

Cser-Palkovics András jó polgármester. Tősgyökeres székesfehérváriként a város minden szegletéhez személyes emlékek fűzik. Szenvedélyesen szereti, és magas színvonalon képviseli az általa vezetett települést. Éles eszű, széles látókörű, nyitott, dinamikus ember, aki minden tisztségben megőrizte emberségét, közvetlenségét, egyenességét. Bátran fogalmaz meg kritikát is, ha gondokat lát, és tűzbe megy a fehérváriakért.

Édesapaként pedig ugyanolyan büszkeséggel beszél feleségéről és gyermekeikről, mint városvezetőként a településről. Jó hallgatni. És jó érezni azt a mélyről jövő magabiztosságot, melynek forrása a stabil családi háttér. Azt külön köszönöm, hogy a most következő írásban olyan veszteségről is beszél, amelyhez hasonlót sok család hordoz kimondva, kimondatlanul. Hiszem, hogy segítünk egymásnak azzal, ha a kívülről tökéletesnek, irigylésre méltónak tűnő élet nehéz pillanataiba is betekintést engedünk.

Novák Katalin

Az állandósághoz legközelebb

Reggel fél hét. Mindenki lassan ébredszik, majd kapkodva zsiszeg a lakásban, néha még meglehetősen mogorván. „Miért nem készítetted ki este?” „Miért nem csináltad meg tegnap?” „Miért reggelre hagytad?” „Bepakoltál a táskába?” „Komolyan most írod a leckéd?!” „Apa, csináltál reggelit?” „Anya, el tudsz hozni a suliból?” „Miért most találsz ki, gyermekem...?” Álmos, morcos villámkérdések cikáznak az otthoni légkörben. Ismerős, ugye?

Ezer meg ezer család reggeli rituáléja ez, persze, mindenhol a maga permutációival és árnyalataival. A reggeli, közös rohanást követi az egyéni rohanás, hogy aztán este legyen néhány közös, együtt töltött, talán már nem rohanós, „morcosságtalanított” óra. Persze az innováció nem hagyta érintetlenül ezt az évszázadokon át nagyjából változatlan napi körforgást sem. Delet sem üt az óra, és a családi chatcsoportban már megjelennek az első üzenetek: „Hogy telik a napotok?” „Minden OK?”, „Témazáró hogy ment?”, „Ki mikor ér haza?” „Van tej otthon?” Ezeket pedig felütik (na jó, néha az írásos válaszokat helyettesítik, a nagyszülőket pedig boldogítják) a fotók, szelfik, videók, gyorsan odavetett lájkjelek és szívecskék. A család még egyetlen napban is rendkívüli kavalkád, sőt, érzelmi hullámvasút, nemhogy egy életen át. Nagy kihívást jelent ez? Igen.

Felelősséget hoz? Természetesen!

Boldogságot? Meggyőződéseim szerint a család egyenesen annak a kulcsa!

Jelenthet-e bánatot? Igen, azt is tud.

Ezek mindegyikét jelenti a család. Az emberi érzelmek hihetetlen széles skáláját. Persze, jelentheti a hiányt is, amikor a kavalkád, a hullámvasút helyét vákuum veszi át. Ilyen, ha nincs család, vagy ha a gyermek, a szülő vagy a testvér messzire kerül. Az aggodalom mindent elnyelő úrát is időről időre magával hozza a család, hiszen aggódni a valódi értékekért szoktunk. A felbecsülhetetlen értékekért pedig végtelen aggodalommal fizetünk.

Emiatt a rendkívüli komplexitás miatt is nagy megtiszteltetés, egyben nagy kihívás is, hogy e kötet ötletgazdája és szerkesztői felkértek, vessek papírra néhány gondolatomat a családról. Kezdjük tehát!

A matematika sokkal szerencsésebb tudományág, mint a társadalomtudományok. A mateknak ugyanis vannak olyan axiómái, melyeket nem kell, nem is lehet definiálni. Bezzeg a társadalom fogalmai! Mert mi is a család?

Számomra az otthon, a szeretet, a biztonság helye. Szerencsés ember vagyok, mert mindig volt otthonom, szerető családi környezetem. Olyan közegben

nőhettünk fel a bátyámmal, ahol feltétlen szeretetet és sziklaszilárd értékrendet kaptunk, a védelem és az életre való felkészítés egyensúlyában. Összetett útravaló ez, intellektuálisan a sok beszélgetés, az élénk állított példa, emocionálisan a rengeteg együtt töltött idő alkották életkezdő csomagunkat. Belegondolva a gyerekkori családelménybe, események, érzetek, érzések sorát, halmazát találok. Végeláthatatlan beszélgetéseket, később vitákat, izgalmas nyári kalandokat, a karácsony meghittségét, a kis- és nagycsaládi ünnepeket. Az elválások és újbóli találkozások tandem-érzelmeit. De ekkor volt az is, hogy a család kapcsán megtapasztalhattam a korábban említett vákuumot, egyfajta fojtó, örök és tragikus hiányt is.

Hárman lehettünk volna testvérek, ám egyik bátyám, Balázs, sajnos még az én születésem előtt betegségben elhunyt. Személyesen nem is ismerhettem, sőt, az sem biztos, hogy én megszülettem volna, ha ő életben marad. Mégis mindig éreztük, éreztem külön is, hogy valaki hiányzik a családból, akinek közöttünk volna a helye, még ha nincs is terítéke a vasárnapi ebédnél. Még erősebb volt ez a hiány, ha édesanyám kapcsán, rajta keresztül éreztem ezt. Már gyerekként is ki tudtam tapintani, hogy egy édesanya számára gyermekének elvesztése egész életen keresztül viselt tragédia. Bár Balázs testvéremhez fizikailag legközelebb csak a temető egy aprócska sírja mellett lehetek, de az ő hiánya, az úr, amit maga mögött hagyott, számomra a család fájdalmas részének első tapasztalása, az ismeretlen testvér szeretete.

A családfogalmam alakulásában és összetettségében is a legnagyobb ugrást persze a házasság, majd a feleségemmel, Edinával közösen elhatározott gyermekvállalás jelentette. Így két évtizeddel később, immár három gyermek édesapjaként persze tudom, hogy nincsen nagyobb kaland, öröm és felelősség a házasságnál, különösen a gyermekvállalásnál, de ez akkor, fiatal felnőttként még igen kemény diónak tűnt. Az első nagy, de még belátható lépés a házasság volt, hiszen két felnőtt életre kötött szövetsége, két felelős ember közös döntése, nagyon is felfogható, racionális lépés. Ahogyan még a legrosszabb forgatókönyv, az esetleges szétválás is az. Amikor azonban megérkezik az első gyermek, a világunk kifordul a sarkaiból, mind érzelmileg, mind a felelősség tekintetében. A gyermek nélküli házasságban ugyanis, rossz döntéseink nyomán, ha sérül is valaki, felnőtt sérül. A gyermek azonban már egészen más felelősség. Az ő érkezésétől fogva minden egyes szavunk és tettünk kihat majd sok esetben a teljes életére. Még a legfontosabb politikai, vezetői pozíciókban is ritka az olyan döntés, amely ekkora mértékben és ilyen közvetlenül predesztinálja egy vagy több embertársunk életét. Nem csoda, ha szülőként minimum kérdéseink

vannak, de legyünk őszinték: néha félhetünk is. Mert a család fogalma után jön a kevésbé absztrakt, de sokkal félelmetesebb fogalom, sőt, ideál: a jó szülő.

Mindenki máshogy, máshol találja meg a maga válaszát erre a kérdésre, számomra a legerősebb kapaszkodó az, amire a gyermekkoromból emlékszem. Mit kaptam otthonról, mit és hogyan akarok ezekből továbbadni? Először is: nagyon kevés tárgyra emlékszem, jóval több élményre. Ha én erre emlékszem, akkor jó eséllyel a gyermekeim is erre fognak, legalábbis ezt remélem, ezt szeretném. Azért dolgozom szülőként, hogy a gyerekeim hatalmas élménycsomaggal vágjanak az életnek. Bónusz a generációmnak, és az övéknek végképp, hogy mekkora mennyiségű fotó, videó, digitális tartalom áll majd a rendelkezésükre ehhez. Nekem élményidézőként még a családi fotóalbum volt a segítség, melyben minden egyes fényképnek története is volt. Ma már minden történetnek van fotója is, ha bölcsen használjuk, ez a családi emlékek, a családi legendák forradalma is lehet. No de az élmények mellett feltétlen szükséges tanulságokat is adni!

Számomra ez – otthonról hozva és tovább adva – elsősorban az elfogadást jelenti. Tolerálni a másikat, csiszolódni, alkalmazkodni, kompromisszumokat kötni. A világban sem egyedül vagyunk, sőt, a saját mikrovilágomat is megosztom másokkal. Ezt a háztartáson belül, ráadásul az időm jelentős részében tenni nem csekély kihívás. Kényes egyensúly megteremtésére igyekszem tanítani a gyermekeimet, ahol a lemondás, a saját akarat másikéval történő harmonizációja együtt tud létezni az önállósággal, a személyes akaraterővel és felelősségvállalással. Hiszen szeretni a legnagyobb hitbéli parancs, szeretetet adni, a másikért kicsit magamat feláldozni nemcsak szép, de a legmagasztosabb küldetése az embernek. A jutalma pedig, hogy amit egy pillanatig önfeladásként élünk meg, hosszabb távon a legteljesebb szeretetélménnyé válik számunkra. Ezt megtanulni soha nem könnyű, de hiszem, hogy családban a legkönnyebb.

Van azonban egy olyan érzés, amit talán a legtöbb szülő átélhet. A lelkiismeret-furdalás amiatt, hogy mennyiségben és minőségben eleget vagyunk-e a gyermekeinkkel. Elég időt töltünk-e velük a mindennapokban. Az idő ugyanis a szülőre valahogy alattomosabban tör rá, a megszokott hétköznapi alkotta bozótból egyszer csak ráveti magát a gyanútlan anyukára vagy apukára, és rádöbbsenti őt: már tizenkét, tizenhat és húszévesek a gyerekeink, pedig „tegnap születtek”! Ezt tetézi, hogy kevés dolog ér el annyira az ember lelkéhez, mint a családi élmények, és kevés dolog képes olyan hiányérzetet teremteni, mint ezek vélt vagy valós elmaradása. Emlékeztessük azonban magunkat: szerencsés esetben nem azért hagytunk ki pillanatokat a közös életünkéből, mert felületesek, könnyelműek, szülőnek alkalmatlanok lennénk. Nem. A kihagyásokat

elsősorban a realitás okozza, hiszen lehet bármilyen szép a családi élet, nevelhetjük bármilyen jól a gyerekeinket, a fejük felé tető, az asztalukra étel kell, a szülői felelősségnek pedig ez magától értetődő része.

Ideje volna magyarázatot adjak a címre is: „az állandósághoz legközelebb”. A nagyszülő-unoka kapcsolatot apaként kicsit kívülről szemlélve döbbszemtem rá, hogy a két, egymástól távolabb eső generáció közötti kapocs misztikuma miben rejlik: szövetség alakul ki a család múltja és jövője között, melyet édesapám a maga humorával csak így foglalt össze: „nézd, András, titeket a bátyáddal így vagy úgy, de felneveltünk, az unokákat már csak rontjuk!” Ez a „rontás” persze a legkevésbé sem árt, sőt! Az unokának legtöbbször a nagyszülő az első „barát”, a legerősebb szövetséges, akinek a feltétel nélküli szeretete talán a legközelebb áll az állandósághoz. A nagyszülőnek pedig az életet is meghosszabbító öröm mellett az unoka a biztos tudat is: az unokákban, majd a későbbi leszármazottokban ő maga is él tovább. Tizenhárom éve szolgálhatom a városomat polgármesterként, és talán nem veszik szerénytelenségnek, ha azt mondom, csapatommal sikerült néhány maradandó dolgot alkotnunk. Pontosan tudom azonban, hogy szolgálatom egyetlen eredménye sem lesz, nem is lehet annyira maradandó, mint az, hogy a Jóisten áldásával egyszer unokáim, dédunokáim, ükunokáim lehetnek, akikben családunk minden tagja, így én is tovább élhetek majd. Ezért hiszem és vallom, hogy

az állandósághoz földi halandó csak a családján át közelíthet.

Persze, ha az embert a választók megtisztelik a bizalmukkal, és polgármesterként szolgálhat, a család új értelmezési keretét is nyer: közfeladattá, és mint ilyen, részben az én feladatommá válik. Joggal mondhatjuk persze, hogy a család magánügy, csak ezzel van egy bökkenő: ha a család teljes mértékben magánügy, akkor az önkormányzatnak, az államnak segíteni sincs joga. Három szempontból is közügy tehát a családoké: az első, hogy a kultúránkat alapjaiban meghatározó zsidó-keresztény értékrendnek központi eleme a család. Családok nélkül ez az értékrend nem létezhet, értékrend és igazodási pontok nélkül pedig nem létezhet társadalom, így „köz” sem. A második szempont a demográfia kegyetlen, szinte természeti törvénye: népesség nélkül nincs nemzet, ország, település, kisközösség. A népességet pedig a családok tartják fenn, ergo a nemzetet, az országot, a települést is a családok tartják életben. A harmadik szempont pedig a család mint közösség és mint eszme védelme, mely védelmet – az egyénekéhez hasonlóan – sok esetben csak a köz képes ellátni. A köznek, így az önkormányzatoknak is van tehát feladata a családok kapcsán.

Az első a helyi koordinációs szerepünk. A szűk értelemben vett önkormányzati feladatok mellett ugyanis a helyi kormányzásnak lehet egy további feladata: a koordináció megteremtése a saját, az állami, az egyházi és a civil intézmények között. Hogy ez miért önkormányzati feladat? A lokális viszonyokról az önkormányzatnak vannak naprakész ismeretei. A helyi erő lehet tehát egyedül alkalmas arra, hogy a településen a különböző családügyi feladatokat ellátó szervezeteket – akár informálisan – koordinálja. Székesfehérváron a családsegítő az önkormányzaté, a gyámügy állami feladat, egyházi működtetésben van egy rehabilitációs központ vagy épp a gyermekotthon, civilek segítenek a kórház gyermekosztályán a picik kedvének javításában. A helyi problémákat tehát elsősorban helyismerettel lehet megoldani, márpedig az állami tisztviselőktől, szervektől nem elvárható, hogy minden egyes településen ilyen mély ismeretekkel rendelkezzenek. Úgy vélem, hogy az önkormányzatoknál lévő tudás és tapasztalati tőke sok tekintetben – így a családügy kapcsán is – kihasználatlan lehetőség még. Ebben van felelőssége persze a mindenkori városvezetőknek, azonban lehet felelőssége az államnak is, hiszen ha a jog erejével ruháznánk fel ezt a lokális koordinátori szerepet, további nagy lépést tehetnénk a családügy hatékonyabb segítése felé.

A második szempont a családügy kérdésének kiterjesztése, egyben rész kérdéseinek innovatívabb, lokális megoldása. Az én értelmezésemben családügy a magányosan élő idősek kérdése, ahogyan a legfiatalabbak digitális edukációja is. Ha ugyanis intézkedéseink és politikánk fókuszában a család áll, akkor a család életének minden részét segítenünk kell, a születéstől egészen az élet alkonyáig.

Fehérváron minden baba és kismama saját városi csomaggal indítja életét, melynek része egy egyszeri anyagi támogatás és egy városi, címeres takaró is. Ezzel is igyekszünk kifejezni: Székesfehérvár egész közössége köszönti legújabb polgárát. Családsegítő Központunk rendelkezésére áll minden anyagi vagy más értelemben rászoruló fehérvári családnak. Szociális bérlakásrendszerünk jól működik, ugyanakkor indokolt lehet a lakásállomány bővítése. Itt kell megjegyezzem, hogy bár a CSOK és a babaváró hitelkonstrukció remek vívmányok, van még olyan társadalmi réteg, melynek anyagi helyzetéből adódóan szüksége lehet támogatott, átmeneti lakhatásra. Ez nemcsak szociális alapon történhet, hanem a családalapítás előtt álló fiatalok megtartásában is lehet szerepe. A bölcsődei férőhelyeket folyamatosan igyekszünk bővíteni, az óvodai férőhelyeket optimalizálni. A közoktatás kapcsán is vállalunk extra feladatokat: önkormányzatunk működteti az Alba Innovárt, amely ingyenesen biztosít digitális, programozói, robotikai oktatást fehérvári diákok ezreinek.

Szerepet vállalunk a diákélet szervezésében is, valamint igyekszünk a teljes naptári évet rendezvényekkel, a közösségi élet sava-borsát jelentő programokkal megtölteni. Az idősekről való gondoskodást részben a szociális hálónkon, részben a több mint negyven nyugdíjasklubon keresztül tudjuk megvalósítani. Mindezek jelentősen hozzájárulnak a nehezen mérhető, ugyanakkor az önkormányzatiság (és az állami kormányzás!) Szent Gráljának tekinthető „életminőséghez”. Természetesen az anyagiak és a lakhatás alapvetően határozzák meg a családi életet. De kérdem én: elég ez a kettő?

Szerintem nem. Ha valóban átfogó, megtartó erejű családpolitikát akarunk, nekünk is, „közként” is élményeket, érzéseket, értékrendet kell adnunk. Hiszen ezekre emlékszünk legjobban a saját családi életünkből, és bár napjaink, figyelmünk jelentős részét lefoglalja az egzisztencia megteremtése, gyermekeink elsősorban nem azt viszik tovább magukkal. Anyagi természetű alkotásaink úgy a magánéletben, mint a közéletben is, mulandók. Húsz éves apai és tizenhárom éves polgármesteri tapasztalatom pedig e ponton fonódik össze: ha ugyanis emberként az állandósághoz a családukon, az utánunk következő nemzedékeken át közelíthetünk, akkor városként és nemzetként való fennmaradásunkat is ugyanez, a családok nemzedékein át adott szellemi és lelki értékek sora teheti lehetővé.

Dobor Dorina

Divattervező, első kollekciójával
megnyerte a világ egyik
legrangosabb modellversenyének,
a World Top Modell versenynek a tervezői díját.

Házass, négy gyermek édesanyja.

Egy nőnél, főként, ha a széles nyilvánosság előtt jelenik meg, szinte törvényszerűen az az első szempont, hogyan néz ki, milyen ruhát visel. S csak ezt követi az, hogy mit mondott vagy mit tett. Igaz ez a színésznőkre, a tudósokra, az üzletasszonyokra, a sportolókra és a köztársasági elnökökre is. Ez még akkor is így van, ha sokan tagadják vagy küzdenek a jelenség ellen. Így aztán – tetszik, nem tetszik – ha egy nő szeretné, hogy a szavai vagy tettei is célba érjenek, jó, ha ügyel a megjelenésére. Ebben ma már kiváló magyar divattervezők is segítségére lehetnek, ötleteket, inspirációt adva a stílusos megjelenéshez.

Dobor Dorinát divattervezői minőségében ismertem meg, az írásra pedig azért kértem fel, mert gyorsan kiderült: munkája mellett négy kisgyermeket is nevel. Márpedig, ha egy fiatal nő négy gyermek édesanyja, minden más csak ráadásnak tűnik. Négy gyermeket világra hozni és szeretetben nevelni olyan teljesítmény, amely mellett már nem kell bizonyítani. Mégis, mennyi olyan nagycsaládos édesanyát ismerek, akik szakmai életükben is kiteljesednek! Alkotnak, teremtenek, szolgálnak. Úgy érzik teljesnek az életüket, ha a családi feladatok mellett a választott hivatásuknak is jut tér. Azt gondolják, hogy a kettő nem kioltja, hanem kiegészíti, erősíti egymást. Nem bizonyítani akarnak (talán néha azt is), nem kényszerűségből dolgoznak (talán néha úgy is), nem menekülnek (talán néha mégis), egyszerűen (vagy bonyolultan) élik a sokgyerekes dolgozó nők mindennapjait. S közben talán észre sem veszik, milyen értéket teremtenek.

Dorina története azért is érdekes, mert egy másik, már befutott nőnek köszönheti az első lépéseket divattervezőként. Keveseknek adatik meg, hogy egy versengő területen, ahol nehéz az érvényesülés, a szolidaritáson túlmutatóan önzetlen mentorra találjanak. Hampel Katalin ilyen mentor volt Dorina számára, aki immár egyedül járja útját. Meggyőződésem, hogy sokat tehetünk a nők könnyebb, gyorsabb szakmai érvényesüléséért, ha segítő kezet nyújtunk a tehetséges fiataloknak. Ha nem akarjuk, hogy ők is hozzánk hasonló nehézségekkel megküzdve kapjanak csak lehetőséget. Jó, hogy ilyen példákkal is találkozunk.

A következő írásból pedig az is kiderül, mit jelent a négygyermekes fiatal tervező számára a család!

Novák Katalin

Megvalósult álmok

Kedves Olvasó! Megtisztelő számomra, hogy Novák Katalin köztársasági elnök felkért, avassam be Önöket az egyik legféltettebb titkomba, ezen könyv lapjain mondom el mindenkinek, mit jelent nekem a Család – így, nagybetűvel, ahogy bennem él. Az ember természetesnek veszi, hogy e tudás birtokosa, de amikor leültem a klaviatúra elé, magam is megdöbbentem, mennyire nem könnyű a feladat.

Talán éppen azért, mert hétköznapi életünkben annyira magától értetődőnek tűnik minden, ami a családuink létezésével kapcsolatos. Egyszerűen nincs receptem, mi szerint kell élni; hogyan kell melegen tartani a családi tűzhelyet a férjem és a gyermekeink számára egyaránt. Gyakorlatom persze van, nap mint nap igyekszem tenni érte, ösztönösen vagy tudatosan – hiszen életem minden napja a családra épül, és minden napomat a család építi fel.

Amikor a család szót hallom, akkor elsőre természetesen a Férjem, és a gyermekeink jutnak az eszembe. De a családuink nem „csupán” ebből áll. A Szüleink, testvéreink, a gyermekeink unokatestvérei egy ennél sokkal nagyobb, komplexebb rendszer. Ők egy olyan érzelmi és szociális védőhálót biztosítanak nekünk, ami láthatatlan ugyan, de a mindennapjaink része. Számunkra mindannyian nélkülözhetetlenek. Hihetetlen sokat jelent, hogy mindig számíthatunk Rájuk – és persze ők is ránk.

Hogy mit jelent a nagycsalád valójában, azt én is csak három éve tudtam meg. A férjem rákos lett, életünk egyik legnehezebb, próbatételekkel teli időszaka várt ránk. A család összes tagja felsorakozott mögénk, erőt és reményt adtak, hogy kezelni tudjam a helyzetet négy kisgyerekekkel a karjaimban. Szeretetük és biztatásuk nagyban hozzájárult férjem sikeres gyógyuláshoz. Azóta imádkozunk érte, hogy ne kelljen még csak hasonlót sem átélnünk – egyikünknek sem, soha.

Úgy vélem, a család minden életszakaszban mást jelent: gyerekként, szülőként, nagyszülőként merőben mást írnék. Az alapvetés azonban ugyanaz: a családot a hovatartozás minősége, a kötődés intenzitása határozza meg.

Ez az én életemben sincs másképp. És hadd rögzítsem gyorsan: olyan családhoz tartozom, aminél jobbat kívánni se tudnék – hálás is vagyok érte a Jóistennek.

Iskolás éveim alatt osztálytársaimtól rosszabbnál rosszabb anyósvicceket hallgattam, és be kell vallanom őszintén, aggódtam is párválasztáskor, milyen lesz a „kedves anyuka”. De az én történetemben még az anyósom is tökéletes. Ehhez a mesébe illő sztorihoz (legalábbis nekem az) persze kellett egy meghatározó előkép is. Gyermekkoromban édesanyám és édesapám olyan családi fészket biztosított nekem és a bátyámnak, ami – így visszatekintve is – a jó dolgokról szólt. Kölsönösen tiszteltük egymást, mindenki mindenkit, persze voltak tilalmak és viták, de ezek nem mérgesedtek el – ugyanis a szülői alapelv az volt, hogy a „nem” mellé indoklás is jár, így pedig a legtöbb esetben megértettem anyukám és apukám álláspontját. Úgy érzem, ezt a légkört nekünk is sikerült megteremtünk.

Idén májusban volt tíz éve, hogy házasok lettünk a férjemmel. Gyönyörű kapcsolat a miénk, a szereteten és a tiszteleten nyugszik, és biztos vagyok benne, hogy ez a két pillér a következő évtizedekben is szilárdan tartja házasságunkat.

Azt, hogy elsőre megtaláltam azt a szerető, gondoskodó, erős férfit, aki mellett igazán nő lehetek, különös szerencsének, egyfajta jelnek tartom. Mindketten fontosnak gondoltuk, hogy a májusi évfordulón újra igent mondjuk egymásnak, ugyanabban a templomban, ahol összeházasodtunk. Lényegében ugyanúgy zajlott a ceremónia, a különbség az volt, hogy négy gyermek vett körbe minket. Mert szerettük volna, ha Kincső, Kornél, Katinka és Kolos velünk együtt éli meg házassági fogadalmunk megerősítését.

Nem tudom, ki hogy van vele, de szerintem fontosak a nyilvános, szimbolikus fogadalmak. Ezek a mérföldkövek azt jelzik, hogy jó volt kéz a kézben végigmenni a mögöttünk hagyott szakaszon, és örömmel várjuk a folytatást. Az már tíz éve sem volt kérdés, hogy népes, zsibongó családot akarunk, hiszen férjem és én is olyan családból érkeztünk, ahol a szeretetet szinte szó szerint öntötték ránk, így mi is erre készültünk – van bőven miből osztanunk.

Persze az elején aggódtam, hogy fogok minden megszületendő gyermeknek ugyanannyit juttatni. De felesleges volt ezen töprengeni: harminchárom éves, négygyermekes családayaként már tökéletesen tudom, hogy szeretetemet nem kell négyfelé osztanom: minden gyermeket ugyanazzal a szeretettel szeretem. Huszonhárom éves voltam, amikor megszületett első csodánk, Kincső. Ekkor jöttem rá, hogy mi is az élet értelme: ő, a mindösszesen 3400 grammjával. Csak fogtam a kezemben, néztem, és teljesen egyértelművé vált számomra, hogy érte érdemes igazán élni. (Azóta persze tudom, hogy a három testvéréért is!)

A szülés az egyetlen dolog az életben, amit minden nehézségével együtt bármikor átélnék újra és újra. Mindegyik gyermekemet úgy hoztam a világra, ahogy az a nagy könyvben meg van írva: a terhesség minden percét szerettem.

Második gyermekünk, Kornél a rekorder, mindössze tizenhat perc alatt érkezett meg. Csoda, ahogy az anyai test meg lett teremtvé. Nagyon sokan tették fel a kérdést, hogy nem sok-e a második, a harmadik, a negyedik gyerek? Ösztönös és őszinte volt a válaszom: dehogyan. Mert valójában nem voltam egyedül: a gyerekek engem és egymást is támogatták. Amikor megszületett a második gyermekünk, Kornél, az akkor húsz hónapos elsőszülött Kincsőben automatikusan feltámadt a gondoskodási vágy: betakarta az újszülöttet, megnyugtatta, amikor sírt, lelkesen rázta a csörgőjét, még a pelenkázás alatt is ott sertepertélt. A harmadik apróságot már két testvére gyámolította, a negyediket pedig három.

A kisebbik lányom, Katinka, egyébként máig a gondoskodás mintaképe. Ha éjszaka felébred, körbemegy a lakásban, és mindenkit betakargat. Ez az a szerető odaadás, ami csak belülről fakadhat. Néha félelmetes, máskor viszont annyira jó érzés, amikor arra gondolok: ez a négy kis csoda csak a miénk. Nekünk kell tudnunk minden egyes kérdésre a választ, a férjemnek kell a világ legerősebb emberének lennie, nekem kell mindent fejben tartanom, és persze azt is, mi gurult a szekrény mögé, mit hol hagytak, hol aludtak bele három nappal ezelőtt a mesébe.

Ők bennünk hisznek. Tudják, hogy mindent megoldunk. Tudják, hogy biztonságban vannak. Mi pedig egymásban hiszünk a férjemmel. Tudjuk, hogy mindent megoldunk. Tudjuk, hogy biztonságban vagyunk. Mind a négy gyermek lelke, habitusa különböző, viszont a család iránti és a testvéri szeretetben egyeznek – valamint a jólelkűségben. Utóbbi részben lényükből fakad, részben a nevelésünk eredménye.

Tudatosan tanítjuk, hogy ne legyenek önzők, segítsék a hátrányosabb helyzetű embereket: például érezzenek együtt a betegekkel, vagy ha valakit gúnyolnak az óvodai csoportban vagy az osztályban, mert szemüveges, mert szegényesen néz ki, mert esetlen és így tovább, akkor ne csatlakozzanak a csúfolódókhoz, hanem álljanak ki megalázott társukért.

Azt írtam, jólelkűség, de talán helyesebb lenne a megértés szót használni. Olyasmi csak a mesékben létezik, hogy valaki a kívülvilágban önző, magának mindent kitaposó, otthon pedig a megtestesült jóság és empátia. Ám bármennyire is törekszünk mindenhol ez utóbbi kettőre, négy kis örökmozgó (és örökbeszélő) gyermek mellett még türelemmel is nehéz néha. Az ad erőt, hogy pontosan

tudom: amit tőlünk látnak, azt úgy szívják magukba, mint a szivacs – és a tudás-szomjuk elképesztő, lényegében csak akkor nem okosodnak, fejlődnek, amikor alszanak. (De szerintem akkor is!) Épp ezért eszem ágában sincs részletezni, mi mindent tudnak (pedig erős a késztetés), csupán egyetlen fontos értéket emelnék ki.

A magyarság hagyományos értékeinek tiszteletére, szeretetére neveljük őket kiskoruk óta. Úgyhogy két kisfiunk naponta többször megvédi a hazát, kardokkal rohamozva vagy tankokat bevetve a kertben a magyarokat támadók ellen. Két kislányunk pedig őszintén szeret a konyhában tenni-venni, főzni (utóbbihoz a nagymamák és a dédanyák eredeti, kézzel írott, az 1900-as évek elején lejegyzett receptjei adnak segítséget).

Ami viszont közös szenvedély, az a vadászat és a vadles (férjem ezt a genetikailag kódolt ösztönt erősíti a négyéves Kolosban és a nyolcéves Kornélban). Hatalmas élmény, mikor az egyik észak-magyarországi erdőbe hatan kimegyünk, és figyeljük a vadak mozgását. Miközben a gyerekek tanulják az életet, a valóságba mindig átszüremlik a meseviláguk. Erre nagyon jó példa, amikor a kisebbik kislányunk, Katinka elkéri a távcsövet, majd egy perc múlva elkurjantja magát: „Ott a koca!” Mindenki odakapja a fejét, és a kislányom az eget nézi a távcsővel. Visszakérdezzünk: „Egyedül van a koca?” „Dehogy, ott vannak a kicsinyei is!” Mire a legkisebb kisfiú, Kolos kontrázik: „Én pont a másik irányba néztem, ott lopakodik egy tigris”! Az a mi kis csodahelyünk.

Egy ilyen kirándulás után a gyermekek olyan hálásak, a nyakunkba csimpaszkodnak, repesnek az örömtől. Mi pedig nekik vagyunk hálásak, hogy vannak nekünk. Biztosan tudjuk, hogy jólelkű emberek lesznek, akik egyenes gerinccel, büszke magyarként élhetnek a világban.

Ahogy átolvastam az eddig írottakat, szembeötlött, hogy a gyerekektől „fejnehezek” a bekezdések. Férjemmel, kis túlzással, csak epizódszereplőként jelenünk meg, holott a mi szövetségünkön nyugszik a család. Vannak szimbolikus gesztusaink, például a korábban említett fogadalommegerősítés, de ahhoz, hogy megmaradjunk férjnek és feleségnek, bele kell tudnunk csempészni egy közös vacsorát vagy akár egy mozit is a mindennapokba. Szerencsére úgy nevelhettük a gyerekeket, hogy vannak nagyszülők is – támogatásukra, energiájukra, idejükre mindig számíthatunk, akár egy-egy utazás idejére is. Márpedig az utazások meghatározóak, mindegyik életszakaszban. Gyerekként sok időt töltöttem Franciaországban, ott élnek az unokatestvéreim.

Párizsban az Eiffel-torony csúcsáról néztem a várost, és egyszerűen tudtam, hogy mindenképp újra fogom élni ezt a pillanatot – kettesben a férjemmel. Ez volt az egyik legnagyobb vágyam kislánykoromban. Ha minden igaz, ebben az évben beteljesül, hisz már nagyobbak a gyerekeink, évente akár két szülői kiruccanás is belefér. Pontosan tudják, ha mi jól vagyunk, a család is jól van. És akkor én is jól vagyok.

De az Eiffel-torony csúcsán nemcsak szerelemről és férjről álmodoztam, hanem arról is, hogy egyszer ruhákat tervezek – és ugyanott mutatom be a kollekcióm, ahol a nagy divatmárkák. Párizsba ugyan még nem vittem el a ruháim, de Róma már megcsodálhatta kreációimat, és most vár rám Monte Carlo. Négygyermekes anyaként valósítottam meg régóta dédelgetett álmomat, és lettem ruhatervező. A munkámban azt vallom, a ruha akkor az igazi, ha társ: keretezi, megemeli viselője lényét, és nem önmagában próbál ragyogni. És a kényelemről, illetve a divatról, a testről is merőben mást gondolok anyaként, mint amit a jelenlegi trendek súlykolnak. De ez egy másik történet.

Ekler Gergely

A Sándor-palota főigazgatója, hivatalvezetője,
korábbi stratégiai államtitkár,
felsővezetőként több társaság
ügyvezetésében dolgozott.

Nős, két gyermek édesapja.

A két kisiskolás fiú arcán ijedtség, megilletődöttség, zavar. Tudják, tudjuk, hogy korábban is találkoztunk már, most mégis más, hiszen a Sándor-palota díszes termei olyan tekintélyt parancsolóak. Én pedig hiába vagyok ugyanaz, mint eddig, a megváltozott tisztség a tisztséget viselőhöz való viszonyulást akaratlanul is alakítja. Így volt ez Misivel és Gyurival is, amikor először látogatták meg édesapjukat, a Sándor-palota hivatalvezetőjét az új munkahelyén.

Számomra pedig az a maradandó élmény, amikor Gergőt először láttam a fiaival. A sokszor szigorú, mindig keményen dolgozó, munkatársaitól magas színvonalú munkát követelő vezető (aki korábban kabinetfőnököm, majd államtitkárom volt) apaként olyan féltő szeretettel viselkedik Misivel és Gyurival, ami minden alkalommal megmelengeti a szívemet.

Arról gyakran beszélünk, milyen nehéz az édesanyáknak összeegyeztetni a munkahelyi és magánéleti feladatokat. A környezetemben viszont azt is látom, mennyi fejtörést jelent ez egy vezető beosztású édesapának. Hazaérni a fürdetésre, nem belealudni az esti meseolvasásba, válaszolni a gyerekek kérdéseire akkor is, amikor folyamatosan pittyegnek a telefonra érkező üzenetek, valódi érdeklődéssel fordulni a házastárs felé, felkelni a betegekhez, reggel óvodába, iskolába vinni a kicsiket, hazafelé bevásárolni, nem elfelejteni a születésnapokat és a házassági évfordulót. S közben felnőtt férfiként jó lenne motoros jogosítványt szerezni vagy vadászni, repülőt vezetni vagy csak elmenni sörözni a haverokkal – ha nem koptak el lassan menetközben. S mindeközben erősnek maradni, példaképnek a fiúk számára.

Gergőnek is köszönhetően tapasztalom, milyen fontos, hogy egy munkahelyen odafigyeljünk arra, kit mi vár (vagy nem vár) otthon. Hogy segítsünk akkor, amikor a szokásosnál is több a feladat, a nehézség. Gondoljunk az édesanyákra és az édesapákra, hogy helytállhassanak otthon is, a még egyedülállókra, hogy legyen lehetőségük az ismerkedésre, az idős szülőkről gondoskodókra, hogy ott lehessenek, ahol nem helyettesíthetők.

Ha elolvassák a következő írást, talán Önök is megértik, miért köszönöm Ekler Gergelynek, hogy hosszú évek óta együtt dolgozhatunk.

Novák Katalin

Család – a szeretet változásban állandó közössége

Amikor megismertem a feleségem, álmodni sem mertem volna, hogy egyszer a gyermekeim anyja lesz. Mihez kezdene velem egy ilyen okos és szép nő? Aztán – és ez volt a Mindenható első tréfája a közös életünkben – végül nem is én, hanem ő nyitott ajtót arra a világra, ami nélkül ma már szinte semminek nem lenne értelme.

Érdekes páros vagyunk. Kifelé úgy tűnik, a legtöbb dologban különbözünk, mégis, a mélyrétegekben, mint az erdő fáinak, összeérnek a gyökereink.

Én gyorsan és nagyvonalúan vezetek, ő körültekintően, de picit mindig izgatottan. Én egy kézzel fogom a kormányt, ő kettővel. Ő azzal piszkál, hogy lassíts, én azzal idegesítem, hogy nem veszi figyelembe, sietünk, és direkt nem éri el a zöldet. Ha délben ebédelnék, ő kettőkor, ha disznót ennék, ő csirkét, ha étterembe mennék, biztosan főzni akar. Számára a ház a kert után jön, én viszont nem vagyok hajlandó kerti munkát végezni, amíg nincs letörölgetve és felporszívózva – és egyébként néha még akkor sem.

De, amikor fontos kérdésekre kerül a sor, gyakran még beszélnünk sem kell; egy irányba állnak az antennák, a kezek, a gondolatok. Az egyszerű örömök prófétáinak tanításával szemben nálunk egyáltalán nem ünnepiként megélt hétköznapiak forгатagában kevés az az alkalom, amikor ez a különleges kapcsolat élővé, tapinthatóvá válik, és olyan szabály sincs, hogy a hétvégék ebben a lelki és szellemi egységben telnek. Lehet, Melinda érti ennek a rendjét, de számomra teljesen kiszámíthatatlanok azok a pillanatok, amikor újra láthatóvá válik a mátrix kódja, és kérdés nélkülivé a közösségünk. De, hála Istennek, időről időre bekövetkezik. Felszínes vagy megélt különbözőségeink lefoszlanak, és csak ez a kapocs marad. Azt hiszem, ez a szeretet, pontosabban ez az a szeretet, amiért a férfi elhagyja apját és anyját, és a feleségéhez ragaszkodik.

Teljesen máshonnan jövünk. Az ő családja Bihar itt maradt, kis csücskéből származik, egy Bedő nevű faluból. Magyar és román kultúra keveredik bennük, amihez a kelet fűszerét a görögkatolikus rítus adja. Földhöz közeli emberek, akik számára a család az első. A számomra szinte értelmezhetetlen összetettségű családi háló minden tagjáról tudják, éppen hogy van, beteg vagy egészséges, hol csukódott le végleg egy szempár, s hol született új élet. Számomra ismeretlen konyha ízeit és ételeit hozták a közös életünkbe, együtt a szavaikkal, szokásaikkal és imádságaikkal. És bár feleségem és sógornóm

már Budapesten születtek és jórészt itt is éltek, mindig is menthetetlenül ennek a világnak a részei lesznek.

Az én családom nyugat-dunántúli. Zalaegerszeg és Zala megye számomra a világ közepe, a teremtet világ megkapó szépségű tája, annak az egyedülálló csodának a része, amely Bajorországtól a Dunáig tart. Konok, zárkózott és büszke világ ez, de vendégszerető és mosolyra hajló. Megadó türelemmel tekintünk mindenkire, aki nem innen származik – végül is erről igazán senki nem tehet. Németes logikájú családban születtem. Nem a telepítésekkel érkezünk, és velünk élő hagyományunk sem volt, de konyhánkat, hétköznapi szokásainkat, életfelfogásunkat és rezdüléseinket látványosan áthatja az ősök öröksége. Utoljára igazi színt és új értékeket törőlmetszett jász anyai nagyapám hozott ebbe a közösségbe. És tessék, most megint valaki keletről.

Misi és Gyuri ebbe a kettős gyökerű világba érkeztek. Montenegrói nászutunkon egy szerb ortodox templomban vettük meg a fiúk ikonjait, Szent Mihályt és Szent Györgyöt. Vagyis akkor vettünk két ikont, de nem akartunk mi semmi olyat eldönteni, ami nem ránk tartozik. Mégis úgy tűnik, hogy az első fiúcska, s az utána két évvel megszülető második elegendő törődni valót adtak és adnak nekünk. Ennyien maradtunk, nem kellett újabb szentképet vásárolnunk a kiságy fölé.

Az első évtized elrepült velük, és a másodikról is egyértelműen érezzük, hogy gyors lefolyású. (Hová fut az idő? Felfoghatatlan sebességgel zakatolnak a hetek, hónapok...) Bár minden erőnkkel ezen vagyunk, mégis, csak bízni tudok benne, hogy az eddig együtt töltött és a rendelkezésre álló idő elég lesz arra, hogy Misi és Gyuri rendes emberekké, a családuk építő tagjaivá váljanak.

S hogy mindez miért fontos? Mert a családnak mi csak átmeneti részei vagyunk a Földön, de az egész szövet (jóval inkább: korszakokon átívelő szövetség) sokkal mélyebb és összetettebb – mint egy súlyos gobelin vagy kézi perzsa. Csomóról csomóra kötjük a család történetét: egy-egy díszítőelemet, egy-egy új színt ad hozzá minden nemzedék.

Életünkkel, a jelenünkkel nemcsak magunknak tartozunk, hanem a szőnyeg előttünk élt és utánunk születő készítőinek. A csomók ugyanúgy születnek minden korban. Amikor ránk került a sor, pár évig ketten voltunk, aztán először hárman, majd négyen. Persze ott vannak a szorgos támogató nagyszülői kezek és tanácsok, de a végső felelősség a miénk abban, hogy lesz-e, és ha igen, milyen folytatása lesz a szőnyegnek, amit ebben az áldott időszakban mi készítünk.

Most négyen vagyunk, de aztán újra ketten maradunk a sokaságban, mert a fiúk majd elköltöznek, megnősülnek, családot alapítanak, és – Isten kegyelméből – gyermekeik születnek. És ekkor már, egy ideig, ők lesznek a család műhelye – a szőnyeges metaforára rímelő gyengécske szójátékkal családunk egyik mozgalmas, aktív csomópontja. Hogy aztán ők is átadják a helyüket az utánuk következőknek – megint csak egy, két, három, ki tudja, mennyi párnak, akiken keresztül az isteni szeretet soha el nem fogyó csodája bekövetkezhet: új gyermek születhet a Földre.

Úgy emlékszem, mindig nyugdíjas akartam lenni, és ezt a vágyamat igazán soha senki nem értette, még én magam sem. Viszont ahogy közeledik, vagy legalábbis belátható távolba kerül az igazán aktív lét lenyugvása, talán mintha ésszel is felfognék valamit ebből a vágyból. Leülni egy pohár bor vagy egy csésze tea mellé, és ránézni, hogyan illenek az általunk készített csomók a teljes alkotásba. Lehetőség szerint önmagunkkal szembeni őszinte szigorral, remény szerint több örömmel, mint fájdalommal. És ha ez megvan, talán már könnyebb elfogadni, sőt, büszkének lenni rá, hogy a szőnyeg túlél minket.

Tárgyszerető emberként nagyon fontos számomra, hogy miből iszom majd azt a bort vagy a teát.

Mélyen hiszek benne, hogy a család nem csak emberek közössége. A generációk lenyomatai ott vannak a klagenfurti huszár szépapa fotóján, a másfél évszázada féltve őrzött schaffhauseni zsebórán, a dédszülők által részletre vásárolt diógyökér berakású étkezőbútoron vagy Singer varrógépen, a csorba likőrös pohárkészleten, az esküvői fotográfiákon és a családi sírokon egyre gyarapodó névtáblákon.

És nekünk is kötelességünk, hogy bővüljön a leltár. Egy kávékészlettel, vázával, bicskával vagy csak egy keresztelői kiskehellyel.

Maga a tárgy szinte mindegy is, egyetlen feladatnak kell megfelelnie: bármilyen profánul is hangzik, képes legyen magába zárni egy lelki molekulát abból a generációból, amely a családot többé, gazdagabbá tette vele. Nem elsősorban anyagi értelemben, hanem az átörökített közösbe ajándékozás ösztönös gesztusával.

Szerencsések azok a családok, ahol a generációk sorra ugyanazokat a házakat, lakásokat, nyaralókat népesítik be. Biztosan semmihez nem fogható érzés ugyanabban az étkezőben a karácsonyi ebédhez készülődni, ahol nagy- és dédszüleink tették ugyanezt. Mivel nekünk ebben nem lehetett részünk, igazán

nem is hiányzik. Viszont itt van a vitrinben dédanyám metszett söröspohár-készlete, Melindáék családi porcelánja együtt a szüleinktől és szeretteinktől kapott vagy magunk vásárolta kedvességekkel. És persze ott lapulnak a kövek, a kagylóhéjak, a bicskák a fiúk ládikáiban, együtt a többi kincssel, amelyek egy része tovább vándorol majd a gyermekeikhez. Így válik majd a csészém Geri papa csészéjévé, a feleségem varrodobozza Meli mama varrodobozává. Ezek is a csomóinkká válnak a család szőnyegében.

A hasát szerető emberként pedig az sem mindegy, hogy milyen bort vagy teát iszom. A család számomra a gasztronómiai kiszámíthatóság és biztonság helye, és ez sokkal fontosabb annál, mint amit talán egyre többen gondolnak róla. Anyai nagyanyám az egyik legjobb szakács volt, akit valaha ismertem. Egész jól bejártam Magyarországot és a világot, és ahol csak lehetett, próbáltam őszinte, olykor merész kísérletező kedvvel, nyitott szívvel, szellemmel a helyi étkezési szokások, hagyományok felé fordulni. De sehol nem éreztem azt az ízelményt – és ezzel együtt azt a megnyugvást –, amit az ő bablevese, töltött dagadója, krumplisalátája vagy töpörtyűs pogácsája tudott adni. Nem volt hosszú az az étlap, amelyben ő alkotta a legjobbat, de ami rajta volt, abban ő volt a legjobb.

Lehet, azért is érzek így, mert Mama már soha nem fogja azt kérni, hogy hozzuk be a tésztát a nappaliba. Mégis, ez ennél sokkal profánabban is igaz. Az ő pogácsája tényleg a világ legjobb pogácsája volt. Nagy szerencse, hogy szüleimnek és Meli szüleinek is vannak ikonikus ételei, amelyeket csak ők készítenek igazán jól, és ez igaz szinte mindenkire a szűkebb-tágabb családból. A kettős gyökerű világ hozta változás, gazdagodás persze itt is megjelenik. Életemben először a lakodalmunkon ettem birkapörköltet, míg Misi és Gyuri számára ez pedig már a megszokott – na jó, ünnepi – menü része. Mindezek már a mi szőnyegünk szálai, az egészlet gazdagító motívumok.

És miért fontos a bor és a tea, a pohár és a csésze, a leves és a tészta? Mert az ünnepek jelentik számunkra, a család számára a megtartó, keretet adó, formába rendező, a csomókat elegyengető lehetőséget és alkalmat arra, hogy azzá váljunk, amire teremtettünk: a szeretet változásban állandó közösségévé. Amikor együtt vagyunk négyen, nyolcan, húszan, és a leves után, amikor már mindenki túl van az előkészületek okozta zsidvásáron, lecsillapodó lélekkel újra rájövünk, hogy végső soron mi vagyunk egymásnak. Ilyen egyszerűen.

A szőnyeget csomózók közül bizonyos értelemben a fiúk a család jelenének legjobb ismerői, hiszen ők ebben éltek le azt a tizenkét-tizennégy évet, ami eddig adatott nekik, eszmélésük közel esik napjainkhoz. Elég eszesek már, hogy felfogják a világot, és ehhez képest legyen véleményük a családukról

is. Mi Melindával, a korábban születés állapotából és a szüleinkkel, nagyszüleinkkel együtt töltött időből fakadóan is árnyaltabban látjuk ezt a jelent, hiszen saját tapasztalataink és a családi legendárium emlékei mind befolyásolják az érzékelésünket.

Ahogy gyűlnek az évek, egyre inkább érdekel az egész szőnyeg. Amit ma látok belőle, tetszik. Ugyan vannak benne a harmóniát megbontó csomók és sehová nem vezető, elvarratlan szálak, összességében mégis egészen rendezett képet mutat. De tudom, hogy a szőnyeg kényes portéka, ügyelni kell a fiatalokra, hogy szépek legyenek a csomóik, és együtt vigyáznunk kell rá, amíg csak erőnkből telik. És amikor már nem telik, viszont amikor már jobban látom az egészet, és benne magamat, talán végül – engem is – felelem.

Gál Helga

Sommelier,
marketing menedzser, diplomata,
Magyarország bornagykövete.

Egyetemista koromban a valószínűségszámítás tanszék női vezetője mesélt egy emlékezetes történetet. Egy férfi betelefonált a tanszékre. Elmondta, hogy a barátjával fogadást kötöttek, és most igazságot kell tenni közöttük. A barátja nem áttalott azt állítani, hogy ha a lottószelvényen 1-től 5-ig ikszelik be a számokat, ugyanakkora valószínűséggel fognak öt találatot elérni, mintha véletlenszerűen választottak volna. A tanszékvezető asszony válaszában biztosította a telefonálót, hogy a barátnak ebben teljesen igaza van, valóban ugyanakkora a telitalálat valószínűsége. Kis csend után a férfi megszólalt: „Nincs véletlenül egy férfi ott a tanszéken?”

Sokat változott a világ azóta. Ma már nem meglepő, ha egy nő valószínűségszámítással, de az sem, ha borokkal foglalkozik. Egyre elfogadottabbá válik, hogy ahogy a magas szintű matematika, úgy a borászat sem a férfiak kiváltsága. És jó látni azokat a családokat, ahol a szőlő iránti tiszteletet és a megszerzett tudást képesek továbbadni a következő generációk tagjainak. Így száll apáról fiúra (és lányra) a borkészítés művészete, a pincészetek titkai, és így örökölik tovább az egyre jobban csengő magyar családneveket is.

Gál Helgát 2011-ben ismertem meg, amikor az Európai Unió Tanácsának elnökségét adta Magyarország. Mindketten a Külügyminisztériumban dolgoztunk, és Helga kapta azt a megtisztelő feladatot, hogy az elnökség fél éve alatt ismertesse meg a külföldieket borkultúránkkal. Elegánsan, hitelesen, mégis izgalmasan tudta felkelteni vendégeink érdeklődését, és ennek a hat hónapnak üde színfoltja volt a mindig jó megjelenésű sommelier.

Helga borász családba született, erős férfiak mellett bizonyította rátermettségét. Bátyja tragikus halála sok magyar ember szívébe költöztetett gyászt. Számomra azért is fontos Helga most következő írása, mert ezzel is segít rámutatni, hogy a család nem a sokgyermekesek kiváltsága. A család éppúgy jelenti a szülőt és a testvért, mint a gyermeket, unokát. Helgának nem született saját gyermeke, de élete középpontjában így is a család áll.

Novák Katalin

Bor és szeretet

Amire legelőször, három-négy éves kisgyerekkoromból emlékszem, az a biztonság. Biztos voltam benne, hogy az anyukám mindent tud, és mindent jól csinál. Ugyanúgy az apukám is. Amikor a vidéki kis faluban élő nagyszüleimnél hagytak, dühös voltam rájuk, mert ott más volt az élet. Nem volt folyóvízzel működő fürdőszoba, nem volt ott a megszokott ágyam, és ez a biztonságérzetemet is megingatta.

Viszont voltak háziállatok, lilaakác az ablak előtt, pár méterre pedig egy bővizű patak, ahová pecázni jártunk. Akkor nyilván nem tudhattam, hogy vannak gyerekek, akik nem így nőnek fel, és amikor majd felnőtt leszek, ilyen gyerekkort kívánnék mindenkinek.

Amikor először otthagytak az anyai nagyszüleimnél, csalódott voltam (ami később nyaranként gyakran megesett). Úgy éreztem, hogy a szüleim becsaptak – így is volt, mert az ebéd utáni alvást használták ki arra, hogy „leléphesse-nek”. Úgy éreztem, hogy valami olyan történik velük, aminek én nem lehetek a részese, és talán kicsit féltettem is őket.

Pontosan öt percre. Azután megérkezett Bodri, a nagyapám kutyája, akivel nagyon jókat lehetett játszani, majd megnéztük a kisbocit, szedtünk a kertben borízú almát, és a szomszéd bácsi egész marhacsordát vágott ki nekem kartonpapírból.

Gyorsan úgy éreztem magam, mintha mindig is ott laktam volna, és a biztonságérzet ugyanolyan volt, mint azelőtt. Este már húzta a cigány a falu nyugdíjasklubjában, és én, mint a legfiatalabb a társaságban, az asztalon táncoltam – nagy volt a közönségsiker. Természetesen nagyon élveztem, kitüntetettnek éreztem magam.

Az sem zavart már, hogy tekenőben kellett fürödni. Az meg, hogy reggelként én szedhettem össze a tojásokat a tyúkketrecekből, mindent vitt!

Szerettek. Szerettem őket én is, ők voltak a családom. Még akkor is, ha a szüleim nem voltak velem.

Hihetetlen magabiztosan ültem a nagyapám szénával megrakott ökrös szekérének a legmagasabb pontján, és amikor hazaértünk, kissé csalódottan láttam meg az udvaron az autónkat, ami azt jelentette, hogy jöttek értem, és haza kell menni. Nem tudom, akkor sem tudtam, hogy hány nap telt el közben, de ez nem is volt fontos. Viszont az fontos volt, hogy úgy nőtem fel, hogy tudtam,

nagyszüleim – apaiak, anyaiak egyaránt – mindig ott voltak velünk. Boldogan gondolok rájuk vissza.

Mikor középiskolás nagylány lettem, már egy borsodi kisvárosban éltünk. Nem szerettem a szőlőbe járni, kapálni, meg permetlevet hordani. A barátnőim programokat szerveztek, nekem meg kötözni, tetejelni kellett menni. Úgy éreztem, én vagyok a putnoki Hamupipőke, akit dolgoztatnak a szülei. Nem is értettem, hogy a szüleim, nagyszüleim ezen mit tudnak szeretni! Ott kapálni, izzadni a szőlőben! Amikor meg szüret van, szedés közben reggel lefagy az ember keze! Mi lehet ebben a jó?

Nem szerettem a bort sem. A pinceszagú embereket meg pláne nem. Pedig talán óvodás korom óta volt saját kispoharam a borospincében, ahová viszont szerettem járni a vendégekkel, akik gyakran jöttek, mert édesapámnak jó bora volt. „Játékiból” a lopóból mindig nekem is töltött, de sosem ittam meg, még a szagát sem bírtam. Nem véletlen. A Jóisten úgy alkotta meg a világot, hogy a gyerekeknek mást talált ki.

A főiskola elvégzése után nagyot fordult a világ. Nem csak a mi kis családukkal, hanem Európának ezzel a felével is! Lehetett jönni-menni, nem kellett vízum, nem volt többé valutakeret. Több tévécsatorna lett és addig elképzelhetetlen szabadság.

1989 nyarán közlőrl láthattam az NDK-s turisták balatonszéplaki tranzitját, mert ott dolgoztam az akkori SZOT-üdülőben. Közülük többel megismerkedtünk; akkor érthetetlen volt számomra az elszántságuk, potenciális öngyilkosoknak láttam őket, amikor azt mondták, hogy nem fognak megállni a határon... Amikor hírt kaptam róluk, hogy simán átengedték őket, tudtam, nagy dolgok történtek, és nagy dolgok készülnek.

Ugyanebben az időben a bátyám, aki az akkori Kertészeti Egyetemen végzett borász volt, Olaszországban, Toszkánában kapott munkalehetőséget. Mai napig nagyon hálás vagyok a Jóistennek, hogy fél éven belül én is utána mehettem. Igaz, volt már nekem is egy tanári diplomám, de sokkal jobban vonzott az ismeretlen „nyugati” világ.

Belecsöppenni a több száz éves családi történelemmel rendelkező birtok életébe ott, Toszkánában, fantasztikus dolog volt! Igaz, semmit nem beszéltem olaszul, de már az első napokban elbűvölt az olasz nyelv muzikalitása, és már akkor tudtam, addig nem megyek haza, amíg nem tanulok meg ezen a gyönyörű nyelven beszélni. Emiatt lett egyből egy kisebb konfliktusunk a bátyámmal, gondolta, elég neki három pici gyerek, nem kell még egy éretlen csitri pluszban.

De amikor nyelvtudás nélkül is találtam magamnak egy befogadó családot, már ő sem ellenkezett.

Így lehetett, hogy amikor már jobban beszéltem a nyelvet, és megismertem Verona szép városát, épp munkát kerestem, amikor történetesen Olaszország legnagyobb borkiállítását is ott készültek megrendezni. Hoszteszként kezdtem dolgozni a rendezvényen. Innen nem volt megállás, a bor mint téma beszívott és benntartott! Fantasztikus embereket ismertem meg, közülük többel mai napig kapcsolatban vagyok. Elkezdtem tanulni a borról. Étteremben vállaltam munkát; először mint mosogató a fekete mosogatóban kezdtem..., azután szépen lassan jött a fehér mosogató, majd a zöltségátvevő. Pár hónap múlva a tulajdonos már a piacra is magával vitt!

A bor mindig ott volt a háttérben, és ott, ebben a már a '90-es évek elején is Michelin-csillagos étteremben értettem meg, hogy milyen nagy dolog a bor, és milyen kivételes szerencse, hogy nekem ehhez közöm lehet. Ezek után már kifejezetten kerestem az alkalmat, hogy a közelében lehessenek. Ez gyakran meg is adatott, hiszen bátyám, Gál Tibor, akkorra elismert borász lett Olaszország egyik legismertebb birtokán. Az ő segítségével sok nemzetközi borkiállításra eljutottam, kezdtem megismerni az akkor induló, magyarországi családi borászatokat is, akik keresték a külföldön való bemutatkozási lehetőségeket.

Fantasztikus borokat kóstoltunk Bordeaux-ból, Burgundiából, Piemonte-ből, majd jöttek a Tokajban akkor induló francia, spanyol befektetők anyavállalatainak csodanedűi, amelyek megismerése után a bor szó jelentése egész más értelmet nyert. Ráébredtem, mekkora különbség van bor és bor között! Kezdttem érteni a termőterületek közötti különbségeket, az évjáratok és szőlőfajták különbözőségét, és az egész hihetetlenül lenyűgözött.

Erről sokat beszélünk otthon is.

Gyermekkoromban, ahogy a nagyszüleim is beszéltek nagy évjáratokról, jó területekről, úgy mi is.

Bár egyre ritkábbá váltak azok az alkalmak, ahol mindannyian együtt voltunk, de ezeket annál jobban megbecsültük, és vártuk a karácsonyokat, húsvétokat, születésnapokat. Mint egy átlagos magyar családban, mi is mindig napokkal, sokszor hetekkel hamarabb megbeszéltük, mi lesz a menü, ki milyen alapanyagot szerez be. Nálunk csak annyiban különböztek ezek a vacsorák, ebédek, hogy mindig kíváncsian vártuk, a bátyám milyen borcsodával lep majd meg minket.

Abban az időben, a '90-es évek végén, nem lehetett még komoly külföldi borokat itthon beszerezni, így mindketten külföldi útjainkról hoztuk a különleges

italokat, amelyeket mindig együtt kóstoltunk meg. Persze egyre gyakrabban feltűntek a magyar borok is az olasz és francia nedűk mellett! Nagy öröm volt megélni, amikor kiváló magyar borokat kínálhattunk külföldi vendégeinknek. A külföldi borászok meglepődöttek és elismerően beszéltek a mi borainkról, amelyeket persze senki sem ismert. Micsoda borok, micsoda ételek! Ritkán, de megadtuk a módját!

A gyerekek, akik azóta már nagyok, és nekik is vannak gyerekeik, úgy nőttek fel, mint mi. Gyakran mentek a nagyszülőkkel a szőlőbe, sokszor ott volt a délutáni alvás is, utána pedig a nagy játék a többi gyerekekkel, bújócska a szőlőtőkék és a régi présházak között. Ők is belenőttek a borba. Pici gyerekkoruktól benne éltek a szüretekben és a tél végi munkákban. Az év minden szakaszában látták, élték a szőlész-borászok életét. Szüretkor a fiúk az apjukkal, nagypapjukkal préselni mentek, mi pedig készítettük a vacsorát. A kislányok meg alig várták, hogy megkóstolják az új mustot.

Ha mindent egybevetek, így történhetett, hogy bár nagyszüleink akarták nagyon a putnoki szőlőt, de innentől kezdve mindannyiunk életére rányomta a bélyegét a szőlő és a bor jelenléte. Ugyan édesapám borára emlékszem először, ha kiejti valaki azt a szót, hogy bor, de igazából a bátyám mesébe illő karrierje sodort mindannyiunkat a bor világába. Ennek köszönhetem, hogy nyelveket tanultam, sok országban megfordultam, és megismertem az ottani bor- és gasztrokultúrát.

És ennek köszönhetem azt is, hogy a bor és a családom összeforrt.

Ma már a gyerekek szervezik és bonyolítják a nagy családi ünnepeket, és mi, régebben fiatalok, hagyjuk kényeztetni magunkat a jobbnál jobb borokkal és falatokkal. Gyakran megyünk ki közösen meglátogatni a szőlőterületeket, többek között azt is, ahol a bátyám emléktáblája áll a Síkhegyen. Az unokái nem ismerhették őt, de tudják, hogy Nagypapi valami nagyon jó dolgot tett, ami miatt mindenki szeretettel beszél róla.

Nekem ők a családom.

Dr. Gál Kinga

A FIDESZ alelnöke,
európai parlamenti képviselő.
Négy fiúgyermek édesanyja.

Nagyon szeretem, amikor a gyerekeink barátai átjönnek hozzánk. Élvezem a fiatalok társaságát, keresetlen őszinteségüket, szívesen vagyok fültanúja – ritkábban aktív résztvevője – a beszélgetéseiknek. Érdekel, mi foglalkoztatja őket, hogyan gondolkodnak, segítenek formálni a helyzetértékelésem. Jó figyelemmel kísérni a régi barátok útkeresését, a pályaválasztás dilemmáit, látni azt, ahogyan egy kislányból felnőtt nő, egy kisfiúból férfi válik. Szeretem, amikor a barátok nálunk is esznek, nem fordult még elő, hogy a „Süthetek-e palacsintát?” kérdésre nemleges választ kapjak. Amikor aztán körbeülik az asztalt, és egymás után tüntetik el a palacsintákat úgy, hogy én három serpenyővel sem tudok velük lépést tartani, még jobban megered a nyelvük.

Gál Kinga négy gyermek édesanyja, és saját elmondása szerint hasonlóan érez. Szereti, amikor fiatalok töltik meg a házat, amikor nagy körülöttük az élet. Egy nagycsaládban ráadásul mindig történik valami, ott nem lehet unatkozni. A kiterjedt családban pedig sokszor lemondás is van. Ilyenkor számíthatnak egymásra a családtagok, osztoznak a feladatokon, átvesznek a másik terheiből. Nincs ez másként Kinga családjában sem.

Magyarországon a politikai életben fájóan kevés nő, talán még kevesebb édesanya vállal szerepet, ami nem meglepő, hiszen ez a világ sokak számára nem vonzó a maga keménységével, kegyetlenségével, férfiasságával. Ezért is öröm látni olyan politikai nőket, akik évtizedek óta tudják hitelesen képviselni az általuk fontosnak tartott értékeket. S mindezt úgy, hogy közben nem válnak férfiassá, erőszakossá. Nem őket formálja át a politika, hanem ők alakítják a közeget, amelyben mozognak. Kinga erdélyi származású magyar politikus, több mint két évtizede az Európai Parlament tagja. Kedves, érzékeny, empatikus, a másik emberre és a világra nyitott nő, aki keresi a kompromisszumokat, de szilárdan ragaszkodik az értékrendjéhez. A több évtizedes politikai munka sem tudta megkeményíteni, és azon sem változtatott, hogy továbbra is a családot tartja a legfontosabb értéknek az életében.

Novák Katalin

Erős Európát csakis erős családok alkothatnak

Négy fiú édesanyjaként hálás vagyok, hogy gyermekeim segítenek két lábbal a földön maradni, és meglátni azt: mi az igazán lényeges az életben. Attól függetlenül, hogy éppen mi az aznapi felvonás a nemzetközi politika színpadán, otthon mindig derű, odafigyelés és mosoly dukál. Akármilyen is történjen az Európai Parlamentben, az európai vagy a világpolitikában, akkor is adnunk kell reggelit a gyerekeknek, tízórait csomagolni, meleg ételt főzni és gondoskodni a család mindennapos igényeiről a tiszta vasalt ruhától a házi feladatig. Saját magunk is meglepődünk hirtelen kialakult rajztehetségünkön vagy eddig fel nem fedezett leleményességünkön, ha a gyermeknek arra van szüksége. Ezek mind segítenek abban, hogy a realitás talaján maradjunk. A gyermekek ugyanakkor az önbizalmat is erősítik, hiszen minden problémára kell, hogy legyen megoldásunk. Nekünk, anyáknak, bármilyen területen dolgozzunk is, van egy óriási kapaszkodónk: mindennap meg kell oldanunk számos nagyon is gyakorlati kihívást. Egy-egy stresszes, frusztráló parlamenti nap után a legjobb feszültségelevezető a „földhözragadt” otthoni dolgok elvégzése. Ráadásul utána átélhetjük az örömet, amit a család ad: amikor a gyermekek egymást túlkibálva körülülük az asztalt, és könnyeinket törölgetjük a nevetéstől egy-egy beszámolójukat hallgatva.

Négygyermekes családayaként bizton állítom: családban élni jó. A család biztonságot és stabilitást ad az egyénnek, biztosítja a hovatartozás oly fontos érzését. Hiszen ez az a környezet, ahol első lépéseinket megtesszük, megismerjük önmagunkat, és megtanulunk egymást tisztelve együtt élni. A család az a hely, ahol mi megtanultuk és gyermekeink megtanulhatják, hogy felelősek egymásért, és segítséget várhatnak egymástól; ahol útravalóul megkapjuk azokat az értékeket, amelyek egész életünket vezetik és kísérik.

Kulcsidőben élünk, amikor a biztosnak hitt alapértékeket, kapaszkodókat, a jó és rossz közötti különbséget szándékosan relativizálják. A családot mint értéket kikezdi, a hagyományos családmódelletti kiállítás valószínűleg megőrzését von maga után. Ezért épp most, ebben a kulcsidőben az a legfontosabb számomra, hogy nőként, anyaként, európai politikusként a családot mint értéket jelenítsem meg az európai politika porondján. Sajnos ez az elmúlt majdnem húsz évet tekintve évről évre nehezebb, az ellenszél egyre erősebb.

„Egy valóban szuverén és lelkiileg erős nemzet mindig erős, hivatásuk és történelmi küldetésük tudatában lévő családokból áll” – írta Szent II. János Pál

pápa 1994-ben a családokhoz írt levelében. Most sem lehetne ennél aktuálisabban megfogalmazni a családok felbecsülhetetlen szerepét Európa társadalmaiban. Hiszen Európa ma az „üres bölcsők kontinense”: demográfiai telet él meg, elöregszik. Európa népessége fogy, ezért gyengül. A családmodellek drámai átalakulásának és válságának lehetünk tanúi. A számok azt mutatják, hogy Európa vesztesre áll a népesedési versenyben. Egyre kevesebb házasságból egyre kevesebb gyermek születik a tagországok nagy részében. Egyre öregedő és átalakuló társadalmainkban pedig újfajta kihívások jelennek majd meg a közeljövőben.

A demográfiai télből való kilábalást, sajnos, számos országban nem a család intézményének megerősítésében látják, hanem az összeurópai önfeladást választották. Európában a kontinens jövőjét illetően ma két elképzelés verseng egymással. Az egyik szerint a népességfogyást a migráció támogatásával, legális bevándorlási útvonalak kialakításával kell megoldani. Ezzel szemben áll a mi nemzeti, keresztény gondolkodásunk, amely szerint a család intézményének megerősítésével, a családpolitika megújításával lehet felvenni a harcot a népességfogyás ellen. Szent II. János Pál pápa családokról szóló enciklikájában így hívta fel erre a figyelmet évtizedekkel ezelőtt: „A közhatalom legyen meggyőződve arról, hogy a családban van a polgári közjó nélkülözhetetlen kincse, ezért amennyire csak képes rá, adja meg a családoknak mindazt a gazdasági, társadalmi, oktatási, politikai és kulturális segítséget, amelyre az rászorul, annak érdekében, hogy minden feladatát teljesíteni tudja.”

Vissza kell tehát vezetni Európát ahhoz a szemlélethez, amely szerint

a család fontos erő, mert megtartja a gyermeket, összetartja az egyéneket, a közösséget, a társadalmat, lehet rá építeni;

és ha mindez hiányzik, akkor az alapok billegnek. A családok megerősítése nélkül az egyénközpontú gondolkodás kerül a középpontba, amely nem szolgálja közösségeink erősítését. A társadalom legalapvetőbb élő sejtje a család, ezért egy erős társadalom csak erős, stabil családokból épülhet fel. Ennek oka, hogy a családban élők sokkal motiváltabbak nagyobb gazdasági és szociális terhek viselésére, több munkát vállalnak, s olyan hosszútávú döntéseket hoznak, amely a stabilitás záloga. A családi életforma nemcsak egy gazdasági és szociális rendszer, hanem olyan biztonságot jelentő pszichológiai háló is, amely megtartja annak tagjait nehézség esetén. Eppen ezért a családok védelme kell, hogy legyen a megkerülhetetlen és elengedhetetlen eszköze a demográfiai problémák megoldásának, leküzdésének, és nem a migránsok betelepítése.

A családmodellek drámai átalakulását, a családok válságát a családbarát kezdeményezésekbe és politikákba való befektetés oldhatja meg. Hiszen ez a jövőbe való befektetés. Minden olyan intézkedés támogatandó, amely növeli a gyermekvállalási hajlandóságot, javítja a gyermekek jólétét, biztosítja megfelelő oktatásukat és fejlődésüket. A negatív demográfiai trendek megfordítását csak úgy lehet elérni, ha vonzóvá tesszük, akár kifizetődővé a gyermekvállalást, konkrét és átvitt értelemben egyaránt. A magyar modell ebből indul ki: a magyar családtámogatási, gyermekvállalást ösztönző intézkedések egyedülállóak Európában, követésre méltóak lehetnek. Büszkének kell legyünk arra, hogy mi Magyarországon mertünk bátrak lenni, mertünk a jövőbe a család intézményének erősítésén keresztül befektetni, még akkor is, ha ezért elismerést vajmi keveset, kritikát, megbélyegzést és büntetést annál többet kaptunk az európai fősodortól. De az elismerés elmaradása, az igaztalan kritika mind lényegtelen. Az az igazán lényeges, hogy mi itthon tudjuk: ez az út vezet a jövőbe, ezek az intézkedések jelentik a valóban felelős gondolkodást a jövőről.

Nagyon fontosnak tartom ehhez kapcsolódóan, hogy Alaptörvényünk rögzíti ezt a típusú felelős gondolkodást. Megfogalmazása lehetőséget teremt arra, hogy a mára kiüresedett „felelősség” szót újra tartalommal töltsük meg, és ilyen értelemben szemléletváltást hoz. Alaptörvényünk felelősségünkéről beszél a gyermekeink és a szüleink iránt. Egyaránt megjelenik benne a gyermekek családhoz való jogának biztosítása és a gyermekekről való gondoskodás kötelezettsége is. Ettől az egymás iránti felelősségérzettől lesz más minőségű az egymáshoz való viszonyunk a mindennapi életben. Ezért öröndetes, hogy ez alkotmányi szinten került kodifikálásra. Mintául szolgálhatna Európa-szerte.

A magyar kormány a családok megerősítésétől, a gyermekvállalás támogatásától remélt népesedési fordulatra akarja alapozni a nemzet jövőjét. Ha a magyar demográfiai modell sikeres lesz, az jó és vonzó példa lehet a fogyatkozó és öregedő Európa számára is. A gyermekvédelemben felhasznált pénzek nem kiadások és költségek, hanem befektetések, amelyek a jövőben fognak megtérülni. A magyar kormány azon kevés kormányok egyike, amelyik nem rest kiállni a nő mint erő, a család mint érték és a gyermek mint kincs mellett.

A gyermek- és családvédelem esélyt kínál: esélyt a prosperáló jövőre fiataljainknak, esélyt a nyugodt jövőre az idősebb generációknak. Ezek a politikák adják az egyetlen lehetőséget arra, hogy a jelenlegi demográfiai telet új, virágzó tavaszba fordítsuk. Regenerációra, újjáéledésre, újjáépítésre van szükségünk. Meg kell erősítenünk közös értékeinket, amelyek hosszú évszázadok küzdelmeinek eredményei, és amelyek olyanná tették Európát, amilyennek mi ismerjük. Nem adhatjuk fel a „mi Európánkat”. Ezeket az értékeket kell ma mindenáron megőriznünk, és

nem csatlakozni azon hangos kisebbséghez, akik hibás döntéseik és bevándorlópolitikájuk miatt úgy gondolják, hogy már nem fontos, nem időszerű komolyan venni értékeink megőrzését, és elfogadtatni őket azokkal, akik társadalmaink tagjává akarnak válni. Mert csak közös európai hagyományaink, értékeink lehetnek a biztos alapkövei bármilyen közös jövőnek. Feladatunk és felelősségünk, hogy az általunk ismert Európát megőrizzük olyannak, amilyennek mi szeretjük, a hagyományos értékek mentén való kiállást, a szabadságot és a biztonságot pedig továbbadjuk a fiatalabb nemzedékeknek.

Hiszem, hogy Magyarország, sőt egész kontinensünk jövője a családokban rejlik. Mert csak erős családokra épülhet erős nemzet, és erős nemzetek tehetik erőssé Európát. Ezért soha nem volt ekkora nagy a tét, hogy a mi keresztény, nemzeti és családközpontú nézeteinket megerősítsük a közeledő 2024-es európai parlamenti választásokon, hogy megerősödve csatornázzuk be ezeket Európa jövőjének alakításába.

Befejezésül álljon itt Böjte atya, Csaba testvér csodálatos gondolata, amit számos helyen idéztem már: „Imádkozzunk, hogy minél több családnak legyen szüksége egy új babakocsira. (...) Mert ha megnő a kereslet a babakocsik után, akkor hiszem, hogy az magával fogja hozni a roller, a görkorcsolya, a bicikli, majd a kis autók után a hatalmas családi autók piacát is. De ha a babakocsigyár nem indul be, akkor útjaink ki fognak ürülni, és csak magányos emberek fognak bolyongani céltalanul az elnéptelenedett utakon.”

Az üzenőfalón, amit őseink írtak az elmúlt századokban Pozsonytól Kolozsvárig, Munkáctól Szabadkáig, Budapesten vagy Debrecenben, számunkra ma az olvasható, hogy merjük büszkén vállalni értékeinket, magyarságunkat. Merjünk felelősséget vállalni egymásért, hazánkért, merjünk a jövő emberei lenni. A gyermekeinkért.

Giacomo Pedranzini

Közgazdász, üzletember,
a Kometa 99 Zrt. ügyvezető igazgatója.
Feleségével három gyermekük van.

Somogy vármegyei látogatásom emlékezetes állomása volt a Kométa húsüzeme, a találkozás a cég ügyvezetőjével és családjával. A gyár bejárását megelőzően leültünk, hogy megismerhessük az Olaszországból induló családi vállalkozás történetét. Pedranzini úr szavai hallgatása közben fél szemmel az őt körülvevő családtagokat figyeltem. Feleségét és gyermekeiket, akik tudják: a sikeres családi cég rájuk is feladatot, felelősséget ró. Jó volt látni és hallani, hogyan vonták be tudatosan a következő generációt az építkezésbe, a cégvezetésbe, irányításba, hogyan adták és adják át a szakmai tudás mellett az elkötelezettséget, az értékeket, a szellemiséget, amely a vállalatot jellemzi. Beszélgetésünk végén Pedranzini úr meglepetésemre azt kérte, hadd ismételje meg jelenlétemben az állampolgársági esküjét. Közel harminc éve él Magyarországon, egészen magas színvonalon elsajátította anyanyelvünket, megismert és megszeretett minket, miközben megmaradt ízig-vérig olasznak.

A magyar állampolgárság megszerzése és a hozzá kapcsolódó eskü letétele minősített pillanata az életnek. Hálás vagyok, amikor tanúja lehetek egy-egy ilyen emelkedett eseménynek. Így volt ez akkor, amikor hazánktól távol, a diaszpórában élő magyarok vagy határon túli, Kárpát-medencei nemzettársaink kapták vissza az állampolgárságukat, de akkor is, amikor az Operaház orosz és ukrán művészei együtt vehették át ünnepélyesen az igazoló okiratokat, vagy amikor a magyar futballválogatott vezetőedzője, Marco Rossi és Cosimo Inguscio másodedző tették le az állampolgársági esküt jelenlétemben.

Pedranzini úr magyar nyelven elhangzó fogadalmának megismétlése ott, a húsüzem tárgyalójában, mindannyiunk számára emlékezetes pillanat. Büszke vagyok rá, hogy Giacomo Pedranzini Magyarországot választotta második otthonának.

Giacomo kilencgyermekes olasz családba született, kicsi korától a munka becsületére nevelték. Megtanulta, mit jelent lépcsőzetesen építkezni, és Kaposváron is olyan értéket tudott teremteni üzlettársaival és a zömében magyar vezetőséggel, amelyre méltán nézhetünk fel.

Novák Katalin

Egy többgyermekes, alpesi pásztorcsalád története

Észak-Olaszország Alta Valtellina tartományában, azon belül is Bormio kisvárosában, egy egyszerű, a hegyekben gazdálkodó, többgyermekes családba születtem és nőttem fel.

Kilencen voltunk testvérek, 7 fiú és 2 lány. Velünk élt édesapánk egyik nagynénje, Emilia néni is, aki a Down-szindróma egyik enyhe formájában szenvedett, ezért nehézkesen beszélt és például sohasem tanult meg pénzt számolni. Ennek ellenére mindig vidám és nagyon türelmes volt, főleg velünk gyerekekkel, és nagy segítség volt édesanyánknak a házimunkák elvégzése során. Emilia néni mindig jelen volt a család életében, különösen jól érezte magát, amikor gyerektársaink, barátaink látogattak el hozzánk: közénk ült és boldog arccal figyelte, hogy mit is csinálunk. Néha meg is vicceltük, de mindig benne volt a játékban és jól szórakozott velünk.

Sok más gazdálkodó családhoz hasonlóan mi is úgy nőttünk fel, hogy már egészen fiatalon részt vettünk a gazdaságunk működtetésében. Már gyerekként, szüleinket segítve megtanultuk mit jelent a munka. Ez főként kétkezi munkát jelentett, kezdve a fejéssel, folytatva az istálló takarításával, a trágya kihordásával vagy a széna betakarításával. Kicsiként, 5-6 évesen az egyszerűbb feladatokkal kezdtük, amelyet egyre komolyabbak váltottak fel, ahogy mi is cseperedtünk. Megtanultunk kézzel fejni, kaszálni a réten, az ekét húzó lovat irányítani, majd később traktort is vezetni.

Így nőttünk fel, és váltunk fiatal nőkké és fiatal férfiakká. Majd egymás után elkezdtük a saját életünket: munkát vállaltunk és saját családot alapítottunk.

A család szent. Még ha recseg-ropog vagy tökéletlen is, a legnagyobb elkötelezettséget és támogatást érdemli!

Szüleink, Maria és Ernesto házassága nagyon boldog volt. Édesapám és édesanyám szinte sosem veszekedett egymással, sőt még a heves viták sem voltak jellemzőek. Sokat beszélgettek, és előfordult ugyan, hogy édesanyám aggályait fejezte ki bizonyos tervek vagy döntések kapcsán, de édesapám optimistán tekintve a jövőre, jobb kilátásokat kínálva, mindig megnyugtatta őt. Optimizmusával szemben édesanyámnak voltak kételyei, de végül elfogadta a döntéseit, és attól kezdve mellette állt, mindenben támogatta.

Szerencsés gyerekkorunk volt, olyan környezetben nőttünk fel, amely mindig harmonikus és elfogadó volt. Télen, otthon, a hegyvidéken mindig hideg volt, a házunk ablakain néha még jégvirág is megjelent, de édesanyánk mosolya melegséggel töltötte meg a házat.

Szüleink boldog házassága közel ötvenkét évig tartott. Szerencsések voltunk, mert hosszú időn keresztül velünk voltak, és iránymutatást adhattak nekünk: édesanyánk 79 éves korában hagyott itt bennünket, amikor a legkisebb testvérünk, Fausto is már felnőtt, 38 éves volt, édesapánk pedig 6 évvel később, 87 éves korában távozott tőlünk.

A családi környezet azonban nem minden esetben ilyen harmonikus.

Édesapánk mesélt nekünk a szüleiről, Margheritáról és Giuseppéről, a mi nagyszüleinkről, akiknek nyolc gyermekük született. Az ő házasságuk nehezebb volt. A nagyszüleink nagyon különböző természetűek voltak, nehezen jöttek ki egymással. Gyakran civakodtak, de azért mindig igyekeztek elviselni egymást, és még inkább összetartani a családot. Az nagyon megérintett, nyomot hagyott bennem, hogy édesapám mindig teljes természetességgel beszélt ezekről az időkről. Nyilvánvalóan a szülők közötti nehézségek és a viták ellenére a gyerekek soha nem szenvedtek a helyzettől. Valószínűleg úgy érzékelték, hogy a család szilárd alapokon nyugszik, és a problémák ellenére biztonságot nyújt a számukra.

A történet elgondolkodtatott és felhívta a figyelmemet a család fontosságára, amely még ha nem is tökéletes, még ha recseg-ropog is, mindig alapvető a társadalom jóléte és a gyermekek egészséges fejlődése szempontjából. Ezért nagyon fontosnak tartom, hogy mindenki a legnagyobb elkötelezettséggel legyen a család iránt. Elsősorban természetesen a házastársak, de a társadalmat irányító minden intézmény, főként a kormányok is. A család szent! Még ha tökéletlen is, minden eszközzel támogatni és segíteni kell.

A család a társadalom elsődleges sejtje. Nem létezhet egészséges és virágzó társadalom egészséges és virágzó családok nélkül.

Nehéz eldönteni, hogy mivel is kezdjem a szüleink jellemzését. Egy biztos: mindig példamutatással irányítottak és neveltek minket. Nem került sor viszont komoly dorgálásra vagy éppen dicséretre. Sőt ez utóbbiból szinte sohasem jutott.

A hallgatás belegyezés, ahogy mondani szokták, ők a hallgatásukkal ismerték el a jócselekedeteinket. Ha nem mondtak semmit, az azt jelentette, hogy minden rendben van. Ha valamit rosszul csináltunk, áthágtuk a szabályokat vagy csalódást okoztunk nekik, azt nagyon egyszerűen hozták a tudomásunkra,

minden felhajtás nélkül, de ugyanakkor határozottan is. Ezt az életmódot és viselkedéskultúrát jól tükrözi a sok közmondás egyike, amelyet édesapám gyakran emlegetett: "a szó elszáll, a jó példa magával ragad". A közmondás üzenetét jómagam is átvettem az általam irányított vállalat vezetési stílusának meghatározására: példamutatással kell elől járni és vezetni!

Az otthonról hozott, kissé spártai neveltetés okozott is nekem néhány problémát a munkám során. Ahogy említettem, nem emlékszem olyan alkalomra, amikor elismerést kaptam volna a szüleimtől: ha jól végezted a dolgodat, akkor megtetted a kötelességedet, és nem volt szükség különleges szavakra. Soha ne dicsérjük meg a gyereket mások előtt, és természetesen ne is szidjuk meg, vallották.

Így nőttem fel, és így természetessé vált számomra, hogy ugyanezt a módszert alkalmazzam a gyermekeimmel és a munkatársaimmal szemben is. Nehezen dicsérem meg a munkájukat, de ha szükséges, felhívom a figyelmüket arra, hogy mit csinálhattak volna jobban, ezzel ösztönözve őket arra, hogy a jövőben jobban végezzék a dolgukat. A modern menedzsment- és vezetélméletek viszont azt mondják, hogy ez a kissé spártai módszer ma már nehezen alkalmazható. Sőt, szinte az ellenkezőjét javasolják: legyünk bőkezűek a pozitív eredmények dicséretével; óvatosságra intenek viszont bennünket a hiányosságokra vagy a javításra szoruló helyzetekre való rámutatás tekintetében. Az embereknek szükségük van arra, hogy érezzék a megbecsülést és bátorítást kapjanak. Hangsúlyoznunk kell az erősségeiket, értékelnünk kell a tehetségüket, és figyelmen kívül kell hagynunk a hiányosságaikat. Az emberek pozitív tulajdonságainak hangsúlyozása túl könnyen arra sarkall minket, hogy tehetségről beszéljünk.

A kiemelt üzleti vezetők gyakran beszélnek olyan stratégiákról, amelyeket a tehetségek vonzása és megtartása érdekében vezettek be. Jómagam továbbra is kissé szkeptikus vagyok a humán erőforrás-menedzsmentnek ezzel a megközelítésével kapcsolatban, amely csak a pozitívumokról szól. Sőt azt fel is magasztalja, még azokban az esetekben is, amikor a pozitívum vagy az állítólagos tehetség csak egy ígéret, egy lehetőség... ami valójában csak komoly elkötelezettséggel és kemény munkával építhető fel és fejleszthető.

Ha jobban belegondolok, úgy vélem, hogy az igazság valahol a kettő között van. A szüleimtől tanult módszer általánosságban talán túl spártai és túl kemény az emberek többsége számára. A gyengébb jellemek esetleg elbátortalanodhatnak a kihívásokkal szemben és feladják. De úgy hiszem, hogy a túlzásba vitt dicséret sem egészséges a még formálódó fiatalokkal szemben, és az sem, ha nem mutatunk rá a hiányosságokra, vagy arra, hogy hol lehet és hol kellene jobban teljesíteni. Ez annak a kockázatát hordozza, hogy öntelt, felszínes, önvizsgálatra és folyamatos önfejlesztésre kevésbé hajlamos embereket nevelünk.

Az élet szerintem nem egy lejtős út, sőt, szinte mindig, hol jobban, hol kevésbé ugyan, de inkább felfelé vezet. Nekünk, szülőknek, és mindazoknak, akik gyermekeink nevelésében részt vesznek, elsősorban az a feladatunk, hogy gyermekeinket a lehető legjobban felkészítsük a „hegymenetre”, az élet emelkedőire.

Gyakran sajnos több időt fordítunk arra, hogy az életutat könnyebbé, kevésbé meredekké tegyük, és szinte teljesen elhanyagoljuk azoknak a felkészítését, akiknek végig kell azt járniuk. Szerintem ez nagyon súlyos hiba. Különösen napjainkban, amikor a jövő kevésbé ígéretes és tele van bizonytalansággal, és így jelentős erőfeszítést igényel a jövő nemzedékétől, hogy ezen az irányon változtasson.

Sokan nem fogják érteni, de küzdőket kell nevelnünk, nem élősködőket...

E tekintetben Dubai alapítójának, Rashid sejknek a szavai jutnak eszembe, aki, amikor országa jövőjéről kérdezték, a következőket válaszolta:

"A nagyapám tevével járt, az apám tevével járt, én Mercédesszel járok, a fiam Land Roverben utazik, és az unokám is Land Roverrel fog járni, de a dédunokámnak majd ismét vissza kell térnie a tevéhez... hogy miért? A nehéz idők erős embereket teremtenek, az erős emberek könnyű időket teremtenek. A könnyű idők gyenge embereket teremtenek, a gyenge emberek pedig nehéz időket. Sokan nem fogják érteni, de küzdőket kell nevelnünk, nem élősködőket..."

Ezek talán kissé kemény szavak, de véleményem szerint jól tükrözik a jelenlegi helyzetet és a ránk váró jövőt. Az én, a mi generációnk, a gyenge nők és férfiak generációja teremtettük meg ezeket a nehéz időket gyermekeink és unokáink számára. Keményen kell dolgoznunk azon, hogy változtassunk a kilátásokon, hogy kijavítsuk a legnagyobb hibákat, de mindenekelőtt azon, hogy felkészítsük gyermekeink és unokáink generációját: erős nőket és férfiakat kell nevelnünk, akik ismét valamivel könnyebb időket fognak teremteni.

Mindig segítettük és támogattuk egymást, és mindig egyenlően osztoztunk...

Családunk története egyben vállalkozásaink története is, amelyek egytől egyig a nagyapánktól örökölt kis gazdaságból indultak. A kis tanyából idővel egy jelentősebb hegyi gazdaság lett. Majd az állattartás mellett elkezdtünk kézműves tej- és húsfeldolgozással is foglalkozni. Az előállított tejet, tejtermékeket és húskészítményeket egy kis falusi boltban kezdtük értékesíteni. A kis falusi boltból idővel szupermarket lett. Aztán kettő, majd három, és jelenleg már négy üzletet

üzemeltetünk. Az üzletekkel együtt a kézműves tej- és húsfeldolgozási tevékenységünk is tovább nőtt és jelenleg is nő.

Az otthoni fejlesztések mellett Magyarországon is elkezdtünk dolgozni. Mezőgazdasági és élelmiszer előállítási szempontból nagyszerű lehetőséget láttunk ebben az országban. Összességében így is volt, de a túlzott lelkesedés miatt nem láttuk, hogy milyen nehézségeket és akadályokat kell majd leküzdenünk ahhoz, hogy ezt a lehetőséget valóban virágzó vállalkozássá tegyük. Sok, hosszú, kemény munkával és kevés elégedettséggel telt év kellett hozzá. Az ország és a magyarok azonban befogadóak és türelmesek voltak hozzánk. Támogatták erőfeszítéseinket, és végül, közösen megcsináltuk.

Édesapánk, amikor a munkáról és a gyakran felmerülő nehézségekről beszélt, szinte mantraként ismételte a következő szavakat: ***becsületesség, szorgalom és kitartás!*** Azt mondta, hogy ezek a siker titkai a munkában és a magánéletben is. A becsületesség kell, hogy az alapja legyen minden emberi cselekedetnek.

Munkával minden felépíthető, darabonként ugyan, de hosszú évek kemény munkájával sokat elérhetünk. A kis cégekből közepes méretűek lesznek... és aztán egyszer talán nagyok is.

Az út során nagyon nehéz helyzetekkel is találkozhatunk. Előfordulhat, hogy hosszú évek kemény munkája ellenére sem érünk el konkrét eredményeket. Ezekben a helyzetekben fontos az elszántság és a kitartás, ami végül minden akadályt legyőz, és bőséges jutalmat hoz. De ezek megszerzéséhez ***valódi elszántságra és kitartásra*** van szükség.

Kilencen voltunk testvérek, és sok éven át mindannyian együtt dolgoztunk, mindegyikünk egy-egy családi vállalkozásért volt felelős. Hatan még ma is együtt dolgozunk, és hat különböző vállalkozást vezetünk. Jómagam a Magyarországon folyó üzleti tevékenységekért vagyok felelős. Ahogy azt már korábban is említettem, mindig is segítettük és támogattuk egymást. A már befutott és virágzó cégek támogatták a még induló fázisban lévő vállalkozásokat. Mi testvérek mindig egyenlő fizetést kaptunk, függetlenül az általunk betöltött szereptől vagy az ahhoz szükséges elkötelezettségtől. A különböző cégek nyereségét és veszteségét mindig egyenlően osztottuk el. Úgy vélem, ez a titka annak, hogy ennyi éven át képesek voltunk együtt dolgozni.

Nagyon hálás vagyok a testvéreimnek azért a támogatásért, amelyet mindig is nyújtottak az általam vezetett magyarországi vállalatnak a sok, hosszú év alatt, amikor az eredmények negatívak voltak. Ezért mindent megteszek annak érdekében, hogy ezek az erőfeszítések az elkövetkező években megfelelően viszonozhatóak legyenek.

Feleségem, Sabrina, velem együtt költözött Magyarországra, elhagyva Olaszországot és a családját, hogy végtelen türelemmel segítsen és támogasson engem, még a legnehezebb pillanatokban is. Mindhárom gyermekünk itt, Magyarországon nőtt fel, az itteni állami iskolákba jártak. Nagyon elégedettek és hálásak vagyunk az iskolai oktatásért, amit kaptak, köszönettel tartozunk ezért az országnak és minden tanárnak, aki részt vett a nevelésükben.

Példamutatással igyekszünk átadni gyermekeinknek azokat az értékeket és tanításokat, amelyeket szüleinktől és nagyszüleinktől kaptunk. Többek között a munka értékét igyekszünk megtanítani nekik. Kezdve a fizikai munkával, azzal a kemény munkával, amelyet vállalatunk különböző termelési területein végez sok nő és férfi: munkájuknak köszönhetően vállalatunk jól boldogul a piacon. Ha egy napon vezetői feladatokat fognak ellátni a vállalatnál, tudniuk és emlékezniük kell arra a kemény munkára és elkötelezettségre, amelyet a legnehezebb részlegeken dolgozó kollégáinktól nap mint nap elvárunk.

A történet tanulsága...

Ez a családom történetének lényege. Jó néhány élet (9 gyermek, 27 unoka és most már 10 dédunoka), és rengeteg becsületes és kemény munka, több vállalkozás, amelyek gazdasági jólétet teremtettek számunkra. De a valódi, nagy érték, amit e sok munka hozott nekünk, nem a jólét, hanem az elismertség és a hírnév: ezek minden bizonnyal egy család legnagyobb értékei, amelyet meg kell őrizni és tovább kell adni a következő generációnak!

Végül, a jó Isten nagyon bőkezű volt velünk, hogy ennyi erőt és egészséget adott nekünk! Élelmiszergyártóként ezért is érzünk nagy felelősséget a társadalom egészségének megőrzéséért, valamint szívügyünknek tekintjük a rászorulókat megsegítését.

Gianni Annoni

Műsorvezető, üzletember,
étterem tulajdonos, gasztronómiai szakember.

Feleségével két gyermeket nevelnek.

„A mienk egy olaszos család” – mondják sokan, amikor jellemzik az otthoni viszonyokat. Ez általában azt jelenti, hogy hangos, életvidám, az érzelmeket kimutató, mozgalmas életet élő családról van szó, és a legritkábban azt, hogy az érintetteknek valóban bármi közük lenne Olaszországhoz vagy az olasz kultúrához. Ebben a jellemzésben burkoltan az is benne van, hogy a család az érzelmi kilengések mellett is összetartó, szoros közösséget jelent a bővebb rokonság vonatkozásában is.

A hagyományos olasz és magyar mentalitásban a családközpontúság közös pont. Szeretjük, ha a karácsonyfát kisgyerekek állják körül, az ünnepeinket családi körben üljük meg, büszkéek vagyunk a hosszú, szeretetben eltöltött házasságra, felelősséget érzünk az idősebb hozzátartozókért és távolabbi rokonainkért. Ha valaki egyik ágon magyar, a másikon olasz, minden esélye megvan arra, hogy a családközpontú gondolkodást sajátjának érezze.

Így van ezzel Gianni Annoni is, aki egyetemista korában költözött Magyarországra, és itt találta meg a személyes és szakmai kiteljesedés lehetőségét. Egyike ő azoknak, akik két kultúra találkozásában élnek, s jó példája annak, hogyan lehet ebből erényt kovácsolni.

Először húsz éve találkoztam Giannival egy tévésorozat forgatásán. Még az európai uniós csatlakozás előtt járva sokféle eszközzel igyekeztünk bemutatni a különböző kultúrák együttélésének gazdagságát és a csatlakozásban rejlő lehetőségeket. Azóta sok víz lefolyt a Dunán, lassan két évtizede magunk is tagjai vagyunk az Uniónak, és bár belülről jobban látjuk a hibáit és korlátait, de így több lehetőségünk van alakítani is. Gianni pedig csak részben maradt a képernyőn, és ott is szakterületére, a gasztronómiára helyezi a hangsúlyt. Sikeres üzletember, egy méltán népszerű étterem tulajdonosa, aki a hozzá betérőknek megadja az olaszos vendéglátás máshoz aligha hasonlítható élményét. Közben megházasodott, hasonlóképp sikeres feleségével családot alapítottak, és élnek minden bizonnyal valóban olaszos család mindennapjait, feltűnés nélkül.

Novák Katalin

Elmélkedés a család értékéről

A családom gyökerei két nagyon különböző ágról erednek: édesanyám részéről értelmiségi rokonsággal vagyunk körülveve, ahol doktorok, gyógyszerészek vannak, akiknek lehetőségük volt tanulni, kulturális eseményeken részt venni, míg édesapám részéről a családot egyszerű, dolgos, földműves emberek alkották. Sajnálatos módon szüleim édesapjait elhívta a világháború, így a gyerekek nevelése a nagymamáim és az otthon maradt rokonság feladata lett. Anyámék öten, míg apámék négyen voltak testvérek.

A háború alatti és utáni időszakban az egyik legfontosabb szó az áldozathozatal volt. Ahhoz, hogy a család együtt és talpon tudjon maradni, a tagjainak örületes áldozatokat kellett hozniuk. Együtt éltek a többgenerációs családok, együtt oldották meg a problémákat, osztoztak az örömben, bánatban. A háborús időkben szinte semmi nem jutott az embereknek, szüleim és családjaik is nagyon egyszerű életet éltek.

Kétségtelen, ha újra átélhetnénk a száz évvel ezelőtti időszakot, egyértelmű példánk lenne a „családi érték” kifejezésére, hiszen a világszintű konfliktusok miatt a családok összezártak, hogy megbirkózhassanak a sokakat érintő szegénységgel és a korszakos nyomorral.

A nehézségek és a bizonytalan jövő ellenére demográfiai szempontból a múltbeli családok termékenyek voltak – családonként átlagosan minimum négy gyerek volt –, köszönhetően az élet tiszteletének. A család szilárdságát a házasság felbonthatatlansága is garantálta, az egyesülés szentségét sérthetetlennek tartották.

A múlt század történéseit figyelve egyértelműen kirajzolódik a háborúk okozta regresszió, amely jelentős társadalmi patthelyzetet és hanyatlást idézett elő: ennek az ellentétes életállapotnak köszönhetően lehetővé vált a családok számára, hogy a hagyományos kötelek megerősítésére és az érzelmi értékek átadására koncentrálhassanak.

Szüleim életét is meghatározta az áldozathozatal. Esküvőjük után gondoskodniuk kellett a két családról, segítették szüleiket, és segítették a testvéreiket. A két különböző szociális háttér ellenére ezeket a segítségeket sosem számszerűsítették, sosem számoltak el azzal, hogy ki mennyit adott és kapott. Adtak, mert szeretnek adni, mert szeretetből adtak.

Pedig a házasságban sosem egyszerű elfogadni az új, a másik család tagjait, rokonságát. Tapasztalatom szerint a családon belül ezért mindig kell lennie egy tengelynek, összetartó erőnek, hogy ez működhessen. Nálunk ez az erő

az édesanyám. Ő emlékeztet a születésnapokra, a névnapokra, a különböző családi eseményekre, mert fontosnak tartja az összetartozást. Elég csak elfelejteni valamilyen évfordulót, elmaradni egy köszöntéssel, és a kapcsolat meg is romolhat.

Édesanyám fantasztikus nő. Szereti a művészetet, a zenét, a táncot, imádja a hivatását. Édesapám is különleges egyéniség, a legnagyobb elismerés jár neki, hogy elfogadta anyám értelmiségi gyökereit, ami nem lehetett könnyű számára. Ő az a férj, aki elfogadta, hogy a felesége tanult nő. Apámnak már gyerekkorában dolgoznia kellett, és nagyon hamar felnőtté kellett válnia, mert elvesztették édesapjukat. De ő az, aki még a napjainkban is hitet ad számunkra, tanácsokkal lát el utunk során, és mosolyt csal az emberek arcára.

Édesanyám kilencévesen vesztette el édesapját. Az ő generációjukra sajnos a háború rányomta a bélyegét. Ezek olyan fájdalmak, amelyekbe mi bele se tudunk gondolni. Testvérek, apák, nagyapák maradtak el a családi asztalok mellől. Ám a közeli hozzátartozó elvesztése, a fájdalom a családon belül összetartással és a szeretet megerősítésével enyhíthető. Ezért vagyok rettenetesen hálás, hogy nekem megadatott, hogy a szüleimmel sokáig együtt lehetek.

Mi, a jelen generáció tagjai, nem is tudjuk, mennyire hálásak lehetünk, hogy olyan időszakban és olyan helyen élünk, ahol béke van, és nem a háborúk adta nehézségekkel kell megküzdenünk.

Nekem egy öcsém van. Minket arra tanítottak szüleink, hogy mindent osszunk meg egymással. És mindig szeressük egymást. Vannak a barátok, de nekem a legjobb barátom a testvérem.

Természetesen testvérek között is vannak ellentétek, viták, sok mindenben másképp gondolkodunk, de a lényeg, hogy ezeket a dolgokat meg tudjuk beszélni. Részemről elmondható, hogy sokszor a testvérem apjaként viselkedtem, sokszor én akartam neki megmutatni, miként viselkedjen és cselekedjen az életben. Ezekre a hibákra csak később eszméltem rá, mikor már felnőttünk, és láttam, hogy az öcsém is komoly ember lett.

Halvány emlékeim és néhány korai fénykép tanulsága szerint használt ruhákban jártunk mindenféle szégyenérzet nélkül. Megtanultuk, hogy az életben meg kell küzdenünk azért, hogy legyen valamink. Emlékszem, sokszor csak az egyszerűen feldíszített fa mellett ünnepeltük a karácsonyt, de azok voltunk mi, a család, és örültünk, hogy együtt vagyunk. Manapság túl nagy jelentőséget tulajdonítunk az ajándékoknak, a tárgyaknak és az anyagi értékeknek. Akkoriban már annak is örültünk, hogy együtt lehettünk: együtt főztünk, együtt vacsoráztunk.

De napjainkban körülöttünk is sok minden megváltozott: a technológia és a tudomány globális evolúciója miatt a múltbeli és a mai családi értékeket nehéz összehasonlítani. A fejlődés gyökeresen átalakította az életünket, előnyben részesítve a földi világ materiális értékeit, és sajnálatos módon háttérbe szorította azt a vágyat, hogy sok gyerek szülessen egy családba.

Pedig milyen szép, amikor lehetőségünk van a népes családdal az ünnepi asztalnál emlékezni a múltra, majd megosztani mindezt a saját gyerekeinkkel, az új családunkkal is!

A rohanó világ, a rengeteg külső inger miatt és a gyors kapcsolatoknak köszönhetően a „maradjunk együtt” stratégiája helyett egyre nagyobb hangsúlyt kap a „majd a következővel jobb lesz” gondolata. Mintha piacon lennénk, ahol választani tudunk az újból, és nem az a fontos, hogy a másikért küzdjünk. Pedig a társért, a családjáért igenis meg kell küzdeni.

Vallásos, katolikus emberként számomra Isten és hit nélkül nincs család. Szükségünk van szabályokra, amiket a szüleinktől kaptunk és tanultunk. Csak így tudunk a társadalomban, a családi és baráti társaságokban élni és együtt lenni.

Íme, a család fogalmához kapcsolódó legfontosabb szavak a számomra: őszinteség, megbánás, bocsánat és megbocsájtás. Érzések, gondolatok, nyugalom, béke, bánat és öröm, szeretet, elfogadás, érted és értem. Töltekezés a múltból, a visszanyúlás lehetősége, a gyermekkori biztonság emléke, ihlet és erő a jelenhez. Háttér és elképesztő boldogság.

Apám tanítása szerint a család: Isten. Idősek és gyermekek, közöttük pedig a középkorú szülők, akiknek feladata a két pólust összekötni és összetartani.

Szeretet. Elfogadás. A másikat nem megváltoztatni, hanem szeretni, ahogy van. Összetartani, hogy más ne bántasson. Gyerekeinknek megbocsájtani, és bocsánatkérésre tanítani őket. Aludni térni harag nélkül.

Nekem nagy törést okozott, amikor Magyarországra jöttem, és a családom Olaszországban maradt. Sokkal csenedesebb lettem, nem tudtam a problémáimat, a fájdalmaimat kivel megbeszélni. Csak negyvenhat évesen – amikor Zitával összeházasodtunk – adatott meg a lehetőség, hogy saját családom legyen, gyerekekkel.

De most érzem csak igazán, hogy a legnagyobb dolog a családban az, hogy van!

Gubás Gabriella

Jászai Mari-díjas színésznő,
érdemes művész.

Kétgyermekes édesanya.

Színésznő, díva. Manapság: sztár. Gubás Gabi amellet hogy sztár, sőt, a színpadon díva is, ha kell, teljesen hétköznapi, „normális” ember. Feleség, édesanya.

Azokról, akiket a filmvászonon, a tévéképernyőn vagy a színpadon látunk, hajlamosak vagyunk feltételezni, hogy egy külön, elzárt világban élnek, ahol nem kell szembenézniük a többséget foglalkoztató problémákkal, ahol nincsenek mindennapos háztartási teendőik, ahol még a prózai dolgok is emelkedettnek hatnak. Magam is tapasztalom, mennyire csodálkoznak az emberek, amikor az élelmiszerbolt zöldséges részlegén találkozunk a mérleg mellett állva. Meglepi őket, hogy a köztársasági elnök is bevásárol, mosogat vagy szülői értekezletre jár.

Egy másik közkeletű vélekedés, hogy a színházi emberek magánélete viharos, botrányokkal tarkított. Vannak persze olyan esetek, melyek ezt a téves elképzelést táplálják, ahogy a nem ismert emberek között is találkozunk bonyolult kapcsolatokkal, kevésbé példaszerű történetekkel.

Gubás Gabi tehetséges, Jászai Mari-díjjal elismert színésznő, érdemes művész, játszott a Radnótiban, a kaposvári Csiky Gergely Színházban, a budapesti és a pécsi Nemzetiben, a Tháliában, de a Merlinben, a József Attila Színházban és a Vidám Színpadon is találkozhattunk vele. A mozi is a világa, én először a *Kalózok* című filmben találkoztam vele még nagyon fiatal színésznőként, Király Attila és Bodó Viktor oldalán. Arca mellett hangját is sokan felismerhetik, hiszen gyakran szinkronizál, az M5 csatornának pedig hivatalosan is ő a hangja.

Gabi előszeretettel áll jó ügyek mellé. Amikor csatlakozott a „Stipi” ösztöndíj-programhoz instruktorként, magam is rácsodálkoztam, milyen természetesen, szerényen, mekkora figyelemmel fordult a fiatalokhoz, és mennyi segítséget tudott adni nekik, amikor a többiek elé állva meg kellett szólalniuk.

Gubás Gabi nemcsak sikeres színésznő, de feleség, kétszeres édesanya. Saját elmondása szerint a családja jelenti számára az igazi támaszt, inspirációt. Hogy hogyan, miért, azt a következő írásból megtudhatják.

Novák Katalin

Családom a menedékem

Az út keresése, döntések és választások... Bármit is akartam tenni az életben, előbb-utóbb arra jöttem rá, hogy az első és legfontosabb lépés a belső egyensúly megteremtése kell, hogy legyen. Ennek megtalálásában sokat segített kitartó és kíváncsi önismeretem, amit egyébként a mai napig gyakorlok a szerepeim által, feszegetve a határait. A belső egyensúly vagy béke állapotában feltétel nélkül szereted és elfogadod önmagad, tisztán látod a hibáidat és erényeidet, meg tudsz bocsátani magadnak, látod mire vagy, illetve mire lehetnél képes, erényt tudsz kovácsolni a hátrányból, tehát jól érzed magad. Mert bármilyen testet vagy kinézetet kaptam is az élettől, az még nem én vagyok, de hogy mivé válok, az csak rajtam múlik, és az lesz az én igazi erőm, az tud segíteni engem mindig, minden helyzetben.

Azt gondolom, hogy az igazán harmonikus család alapja a helyes vagy tudatos párválasztás. Itt is nagy hasznát vettem az önismeretemnek, mert viszonylag hamar pontos képet tudtam magamban formálni arról, hogy nekem mire (mire) van szükségem, ki (vagy mi) az, ami boldoggá tesz, tehet, tehetne. Ha ezekre megadtam az akkori tudásom szerinti legjobb választ, az élet mindig elém hozta és megmutatta a kívánságom, gondolatom valódi leképezését. Ha nem volt pontos a kívánságom, továbbmentem vagy továbbvitt az élet (néha sírva, megtépázva), újra megvizsgáltam magam, hol hibáztam a „kérésben”, mit kell még finomítani, hogy valóban boldoggá tudjon tenni az a kapcsolat vagy bármi, amit kértem.

Ebben a viszonylag rövid keresésben arra jöttem rá, hogy három típusú kapcsolat létezik.

Az első: aki elvesz belőled és még annyi se vagy, mint amennyi önmagadban lehetnél.

A második: aki nem vesz el belőled, de nem is ad hozzád, csak éldegéltek egymás mellett, hozzáteszem: „viszonylag boldogan”.

A harmadik típusú kapcsolat (én találkozásnak mondom): amikor kiegészítitek egymást, ketten vagytok egy egész.

A harmadik típusú találkozás, avagy mit jelent nekem az igazi társ, aki kiegészít? Azt a lehetőséget, hogy a legteljesebben önmagam lehetek. Azt a szigetet, ahol biztonságban érzem magam, ahol feltétel nélküli szeretetet kapok, ahol úgy szeretnek és úgy fogadnak el, ahogy vagyok. Ahol nincs kétely, nincs hazugság és nincs bizalomvesztés, egység van és valódi szeretet. Ahol nincs alá-fölé rendeltségi viszony, mert egyek vagyunk. Ahol úgy fogadod el a másikat, ahogy van, és minden helyzetben jó kiegészíteni őt, mert ami benned nincs meg, az benne van meg, és ami benne nincs meg, azt te adod hozzá, és így váltok egy egésszé,

így lesz ő a te elveszett, de újra meglett másik feled, mint a jin-jang jel, tökéletes egységet alkotva.

Folyamatosan vonzódtok egymáshoz, mint a gravitáció, mindig ott van ez az erő, ez az érzés. Mindig vonz a másik, bárhol, bármikor jó vele lenni, de a legjobb a közelében, mert megnyugtat anélkül, hogy bármit tenne, csak a jelenléte, csak a létezése kell, és te boldog vagy, hiszen több vagy általa, ketten vagytok egy egész. Ha ott van veled, bármire képes vagy, a csillagokat is le tudod hozni az égről. A társam a szerelmem, az elveszett másik felem, a férjem, a barátom, a gyerekeim apja, a testvérem, a segítóm, a tanítóm, a játszótársam, a bajtársam, minden egyben. Nekem ez az érzés megadatott, kegyelmi állapot, áldott állapot, ami immár huszonhárom éve tart.

Aranyszabályok, melyekkel jobban lehet játszani ezt az Élet nevű társasjátékot...

A férjemtől kaptam azt a tanítást először, hogy két dolog biztos az életben: a változás és a bizonytalanság.

Mélyen belém vésődött, ezért úgy élem az életemet, hogy hálás legyek minden egyes percért, amit együtt töltünk, így ez meditáció is egyben, hogy a lehető legjobban, teljes valómmal a jelenben tudjak lenni, megélni azt a csodát, ami megadatott nekünk. Ha jönnek nehézségek (bár én jobb szeretem kihívásoknak, feladatnak mondani őket, és ezt tanítom a gyerekeimnek is, mert már fél siker, ha nem negatívumot látunk, hanem lehetőséget egy-egy élethelyzetben), szóval, ha jönnek az élet által kínált megmérettetések, lehetőségek, sokkal könnyebb így szembenézni velük, olyan társsal, akire számíthatsz, és aki melletted van. Ha te feladnád, akkor neki még van ereje, ha ő fog el, akkor te kaparod össze a maradék erődet, hitedet, akaratodat, hogy meg tudd oldani a feladatot, és ezáltal az élet magasabb szintjére tudtok jutni.

Kedvenc idézetem a kedvenc darabomból, Polcz Alainé-tól: „Az élet lényege, hogy felismerem-e a lehetőségeimet, az esélyt, vagy sem, és aztán, hogy hogyan élek velük.”

A második szabály, hogy légy hű önmagadhoz.

Nálunk ez azt jelenti, hogy nem kell másnak lennünk vagy megfelelnünk a másoknak, mert nincs elvárás. Ha feszültség van, éld meg, add ki, beszéljük meg, ha arra van épp szükség.

De légy szabad a kereteken belül, légy önmagad, mert ez a legfontosabb. Bár ezt hatalmas önismereti fejlesztés, belső munka előzi meg, amint a legelején is írtam, ha ezt elvégzed, mindenhol megtapasztalod az áldásos hatását.

Bármilyen állapot, amit megélünk, olyan, mint a mérleg nyelve, kileng, mikor rárakják a mérni valót, de amint megnyugszik, lenyugszik, tisztán mutatja a mérést, a helyzetet, nem ragad benne egyik végletes állapotban sem, sőt, ha elmúlik a „megméréttetés”, újra visszaáll a mérleg nyelve a nullpontra, mert jól működik a mérleg, megvan a belső egyensúly, a fix pont, ami visszasegíti az arany középútra.

A harmadik szabály úgy szól, hogy sose ragadj benne a végletekben, túlzásokban.

Az élet mindig egyensúlyra törekszik, ha te nem teremted meg az arany középutat, ő így vagy úgy elhozza a véglet másik végletét, ami kiadja az egyensúlyt. De sajnós, ha az életnek kell ezt megteremteni, annak mindig ára van.

Mi arra törekszünk, hogy minél tudatosabban éljük az életünk, ami segít, ha kell elemezni, kontrollálni, rávilágítani az adott helyzetre, amiben vagyunk, hiszen, ha már felismerjük, mi történik velünk, fél siker, mert rögtön kívülről látjuk magunkat, és ezzel már el is indultunk, hogy újra visszataláljunk a középútra.

A mi családuk a fenti szabályok szerint működik. Ezt adjuk át a gyermekeinknek is azzal a tudással, hogy a legnagyobb tanítás a példamutatás, tehát mi magunk vagyunk a példák a hitelességünkkel, mert ez ösztönösen beléjük ivódik, vérükké válik, és később segít nekik felidézni, hogy mi hogyan cselekedtünk, bármilyen helyzet is adódott az életünkben.

Hiszem, hogy az evolúció működik, emberi evolúciós szinten is: hogy a gyerekeink többre hivatottak, mint mi. Többre kell, hogy vigyék. Arra törekszünk, hogy átadjuk a boldogság lehetőségének a kulcsát, azokat az arany szabályokat, amelyekre mi rájöttünk, és amelyekkel jobban lehet játszani ezt az Élet nevű "társasjátékot".

A család, a gyerekeim létezése lehetőség, amely a halhatatlanságot biztosítja a vérvonal által, hiszen bennük élünk tovább.

Létezésük értelmet ad mindennek. Neveljük őket gyengéd szeretettel, példamutatással vagy erős tanítással, hogy amikor valóban kikerülnek a „nagybetűs életbe”, kevésbé tapasztalják meg a kemény, fájdalommal csiszolt tanítást, inkább rugalmasan, nyitottan tudják befogadni az életet.

Áldás, hogy többgenerációs családban vagyunk így, a gyerekeim előtt ez a példa is ott van. Mamára, férjem édesanyjára mindig számíthatok, hiszen ezt a pályát nem tudtam volna az összetartó családom nélkül végigcsinálni. Hálával tartozom az életnek és nekik. Minden egyes nap jó felkelni, hogy ez a biztos vár, a családom, ott van nekem, hogy vagyunk egymásnak, mert a szerepek jönnek-mennek, de a családi örömforrás mindig megmarad.

Dr. Györkös Péter

Diplomata, berlini nagykövet.

Két gyermek édesapja.

Nem jó a családot sem ideologizálni, sem dramatizálni, pedig mindkettő jellemző. A valóság – mint oly sokszor – most is a két véglet között van. Egy gyermek világrajövele máshoz aligha fogható boldogság forrása, miközben minden várandósság egyúttal kockázat, ugrás az ismeretlenbe, hit a gondviselésben. A szülői büszkeség messze meghaladja a saját teljesítmény feletti örömet, a gyermekért érzett aggodalom pedig mélyebb és fenyegetőbb, mint személyes félelmeink.

Amikor a bátyámon néhány éves korában súlyos szív műtétet kellett végrehajtani, harmincas évei elején járó orvos édesapánk beleöszült az operáció hosszú órái alatti tehetetlen várakozásba. Amikor a kisbaba a születés végén felsír, a legfontosabb, amit tudni szeretnénk, hogy egészséges-e. A többi másodlagos. A kisgyermek fejlődését szülőként folyamatosan aggodalommal figyeljük, s ha rendelleneset tapasztalunk, kétségbeesetten keressük a megnyugtató választ. A válasz pedig olykor nem megnyugtató. Van, amikor a helyzet súlyos, a szülőkre váró feladat jelentős. És ilyenkor sem lehet reklamálni, elfutni, feladni, hanem szembe kell nézni a valósággal, és törekedni arra, hogy a család a nehezebb feltételek mellett is működőképes maradjon. S ha sikerül a szülőknél összekapaszkodni, elhordozni a vártnál súlyosabb terheket, újrafogalmazni az életükkel kapcsolatos korábbi elvárásokat, akkor a működőképesség mellett boldogság forrása is lehet a család. Ettől a nehézségek még léteznek, az élet nem lesz rózsaszín, az együttérző külvilág érdeklődése gyorsan alábbhagy, és ott maradunk egyedül (vagy szerencsés esetben ketten) a ránk váró feladatokkal, a küzdelmekkel, az újraírt várakozásokkal és a mások által aligha érthető örömekkel.

Györkös Péter berlini nagykövet, jó képességű, sikeres ember, kétszeres családapa. Az őt felszínesen ismerők számára irigylésre méltó, gondtalan életet él, volt nagykövet Zágrábban, Brüsszelben és Berlinben, szenvedélyes vitorlázó. Most következő írásában életének egy olyan meghatározó, de nem köztudott vonatkozásáról ír megejtő őszinteséggel, ami segít bennünket abban, hogy a családot se rózsaszínűbbnek, se borúsabbnak ne lássuk, mint amilyen.

Novák Katalin

Különleges formában a családról

Olyan szépen, klasszikusan indult: egyetemista szerelem, boldog házasság, szakmai stabilitás és az első, csodás gyermek. A dolgos, átlagos hétköznapiak, és az azokból kikököntő pillanatok láncolata, egysége, harmóniája. Nem lehetett kétséges, ebben a szerencsében másnak is helyet kell kapnia.

Be is jelentkezett az új kis jövevény. Mindenki és minden az érkezésére, a „kis-csoportos” boldogságövezet kibővítésére készült. A képeskönyvbe illő történet folytatása helyett a családi krónikában azonban egy nem várt fejezet nyílt meg, amelyben minden más alaphelyzetbe és megvilágításba került. Semmi nem maradt olyan, amilyen volt, amilyenre terveződött.

A koraszülés, az agyvérzés után az inkubátorban fekvő „rongybaba”, a nem kevés egyéb komplikáció, a hónapokon át tartó szinte totális bizonytalanság és tanácstalanság közepette

egy biztos pont maradt: a család. Akkor is, ha semmi nem maradt a régiben.

A nap már soha többé nem úgy indult, nem úgy folytatódott, és nem úgy zárult, ahogy az azt megelőző években.

A család új tagja maga volt a rejtély, ahogy orvosok, ápolók és műszerek sűrűjéből világossá tette, hogy neki ebben a családban helye van. De ezt a víziót és akaratot néhányan kétségbe vonták. Olyan idők jártak akkor, amikor csodára képes magyar tudástermékekről nem, vagy csak a suttogó propaganda keretében lehetett értesülni. Szerencsére értesültünk a Dévény-módszerről. A hónapokon át tartó, anyát és babát minden alkalommal sírásba hajszoló kezelések eredménye minden várakozást felülmúlt. A „rongybaba” mozgásba lendült. Ugyan egy nem csekély szívprobléma is diagnosztizálásra került, de miután a szakvélemény egyöntetűen azt jelezte, hogy néhány év múlva ennek korrigálása egy kevésbé kockázatos műtéttel megtörténhet, a reményből és fohászból bizalom és cselekvéssorozat fejlődött, fejlődhetett ki. (Azok után, ami történt, „mit nekünk” egy újabb műtét.) No meg az a csodás érzés, hogy a keserves hónapokon együtt tudtunk túllépni, a család kiállta a próbát, és az új fejezet még annál is szebb és érzelemgazdagabb lesz, mint annak előtte volt.

Aztán valahogy ez is másképp alakult. A már szaladgáló kis jövevény viselkedése, fura kis szokásai az anya mellett az időközi vizsgálatokat, felméréseket végző szakembereknek is feltűntek. Az újabb diagnózis: autizmus spektrumzavar.

Kapkodva-csapongva igyekeztünk értelmezni a diagnózist. Mi is ez az egész? Mit jelent, mik a következmények, mik a teendők, mik a lehetőségek? Az eléggé gyorsan kiderült, hogy nincs stabil szakmai-intézményi háttér, amelybe kapaszkodva kérdéseinkre világos választ, a kezelésre egyértelmű ajánlásokat lehetne kapni. Két dolog azért tudatosult bennünk. Egyrészt nem „Eszőember”-klisékben kell gondolkodnunk, nem Dustin Hoffmannal állunk szemben, hanem a csöppnyi emberkében, a család legkisebb, legrejtélyesebb tagjában kell tudni eligazodni. A korábbi krízishelyzeteket le lehetett gyűrni, mert az összetartó család új tagja – és ezt a nővérek fogalmazták meg ebben a formában – igazi kis harcosként viselkedett.

De akkor most mi lesz? Ez nem betegség, ez állapot. Azt értjük, hogy kicsi fiunk az autisták és a nem autisták világát egymástól elválasztó határvonal túloldalán helyezkedik el. De mennyire? Milyen távolságban? Ha ez a határvonal át nem léphető, mik az átjárás, az áthallás lehetőségei, eszközei, csatornái, módszerei? A közhiedelem minket sem hagyott érintetlen. A tanácstalanság, az ingatag tudásszint nem ritkán juttatta a család egyes tagjait vagy a teljes kis közösséget kétségbeesés-közeli állapotba. De a „közelségen” soha nem léptünk túl. Valahogy mindig sikerült elkerülni a teljes kétségbeesést.

Arról, hogy az autizmus diagnózisa és értelmezése miként csapódhat le, álljon itt egy pillanatfelvételnyi „élmény” a szívkörházból. Amikor a korábban említett szívprobléma korrekciója esedékesé vált, gyermekünk szobatársa egy szívatültetésre váró kisiú volt. Anyukájából egy ponton spontán fakadt ki a mondat, „tulajdonképpen mennyivel szerencsésebb, hogy az ő gyermeke nem autista, hanem »csak« szívatültetésre vár”.

Az autista gyermekekről sokan mondják, hogy különösek és különlegesek. Ezt csak megerősíthetem. És általuk a család is bizonyos mértékig különös és különleges kis egységgé válik. Egyszerre próbálja fenntartani, folytatni a korábbi és változatlanul vágyott klasszikus családmoddelt és életvitelt, és abban elhelyezni a speciális családtagot az ő összes adottságával, problémájával.

Nem áll szándékomban autizmus-szakdolgozatot publikálni. Nem is lennék rá képes, és ha valaki a családból ezt megtehetné, az csak és kizárólag az édesanya, aki 18 éve – korábbi életét, szakmai pályafutását feladva – éjjel-nappal a különös emberkével vagy annak közelében szenved meg, éli át és csodálja meg azt az érzelemtömeget, amit egy ilyen ember létezése, közelsége jelent.

Egy aspektust azért mégiscsak kiemelek. Az azon a bizonyos határvonalon túlra kerültekről olvasottak alapján a legnagyobb kérdőjelet a külvilághoz, a többi emberhez, ezen belül a családtagokhoz való viszonyulás, a szociális nyitottság és

bezártság közti viszony és arány jelentette. Végtelenül szerencséseknek tekinthetjük magunkat, hogy a fekete és fehér egészen sajátos egyvelege rajzolódott ki a szemünk láttára. Igen, erős a visszahúzódás, rendkívül nehézkes, esetenként kifejezetten elutasító a szociális alapmagatartás. Mindezen belül pedig fiunk számára kiemelt veszélyzónaként jelenik meg a gyermekek világa, akiknek életöröme, visongása esetenként elviselhetetlen fájdalommal járó audiohatásokat vált ki benne. De azon a bizonyos határvonalon nyíltak kapuk, vagyis inkább a „kis harcos” nyitott kapukat. És ezen át néhány barát, tanár, közeli munkatárs bebocsátást is nyer a kapcsolattartás, a kommunikáció világába. Aminek azonban egészen speciális, kitüntetett hely jutott, az a család.

Ennek persze megvan a maga bájos és kedves hierarchiája. Az anya pozíciója ebben megkérdőjelezhetetlen és kikezdzhetetlen. (Mondjuk nem is akarja senki kikezdeni.)

A testvéri szerelem hosszú éveken át a fejlődés és az összetartás kulcsfontosságú komponense volt. Ráadásul ennek mindkét gyermek életében hosszútávra szóló hatásai fejlődtek ki. A koraszülés drámai órái, az azt követő napok, hetek, hónapok kálváriája – mint az jónéhány évvel később kiderült – végleg meghatározták a nővér sorsát, aki immár gyermekorvos, és jövőbeni tervei a neonatológia irányába mutatnak. Egyetlen szülő sem kívánhatja, hogy gyermeke megbetegedjen, de akinek a gyermeke a mi kislányunk „kezei közé” kerül, valahol mégiscsak szerencsésnek érezheti magát.

Egyúttal azonban az orvosi egyetem már önmagában is megváltoztatta a család mindennapjait, karakterét. Egyik tartópillére „odébb csúszott”: a távolság új kihívást jelentett, kezelendő élethelyzetek láncolatát váltotta ki. Kétségtelen, hogy a digitalizáció eszköztára számos nehézség feloldásában, de legalább kezelésében fontos szerephez jutott. Ez azonban a családi koordinátarendszeren belül tudta csak kifejteni pozitív hatásait. A család pedig, bármennyire is szoruljon rá a digitális technológiákra és eszközökre, nem technikai alapokon épül fel. De vannak élethelyzetek, amikor a technika és a családon belüli viszonyok alakítása egészen furcsa, sajátos kapcsolatba kerülnek egymással. Ennek bizonyítékát még alább bemutatom.

Az élet rendjének megfelelően az imádott nővér életében helyet kapott egy másik férfi (is). A kisöcsi (aki időközben immár 190 centi magas) számára ennek feldolgozása már önmagában súlyos kihívást jelentett. De megoldotta. Az ő vívódásait látva az apának természetesen nem maradt sem hely, sem tér, sem idő arra, hogy maga is kesergésre váltsa a „versenytárs” érkezése, a család bővülése nyomán.

A kisközösség létszámának növekedése ezen a ponton – szerencsére – nem állt meg. Nagyapa lettem. Hurrá! Vagy ez sem olyan egyszerű és törvényszerű? A kisbabáknak ugyanis van egy folyamatosan gyakorolt szokása. Sírnak. Hol halkan, szipogva, hol hangosan, sőt üvöltve. Ez pedig – ahogy erről már fentebb röviden szó is volt – az autista nagybácsiban fizikai fájdalmat okoz. A fájdalomtól való félelem, az elkerülhetetlen bekövetkezés tudata pánikreakciókat vált ki.

Ezen a ponton a család fejlődéstörténete, a „család 3.o” egészen sajátos kihívásokkal szembesült. A legnagyobb küzdelmet az autista gyermek vívja, hiszen érzi, sőt érti, tudja, mennyire fontos szeretett nővérének az ő kisbabája, anyukájának pedig az unoka jelenléte, babusgatása anélkül, hogy ez az ő irányában megmutatkozó mérhetetlen szeretetet akár a legcsekélyebb mértékben is nyomás alá helyezné. De ezt hogyan kezelje akkor, ha retteg az elkerülhetetlen helyzetek kialakulásától.

A család fantázia- és ötletforrásai folyamatosan beleütköznek az áthidalhatatlannak tűnő akadályokba. Van, amit szeretettel, megértéssel, türelemmel, alkalmazkodással, rugalmassággal kezelni lehet, de van, amihez ez önmagában sajnos nem elegendő. Itt lép be egy technikai eszköz, a családi együttlétek kötelező résztvevője, a szinte már családtagnak tekinthető iPhone, elsősorban pedig a Bose fejhallgató. (Utóbbiról a gyártó azt állítja, szinte teljesen képes kiszűrni a külső hangokat. Ez többé-kevésbé igaz. De csak többé-kevésbé, mert párszor már volt példa arra, hogy a keserves gyereksírás vagy hiszti áttörte a termékminőségi mutatókat, és kiváltotta az autista fiúból azokat a reakciókat, amiket mindannyiunk érdekében jobb megelőzni.)

A szenteste romantikáját, varázsát a mi családukban kicsit másként csempésszük be a nappaliba és az étkezőbe. A családi kirándulások során természetesen két autót használunk, az apartmanban mindig kell, hogy legyen jól elszeparálható, a visszavonulásra alkalmas helyiség. A teljesen egészséges, csodálatos unokahúg nyiladozó értelmével már bizony felismerte a kettejük közti kapcsolat különös, különleges jellegét. Azért még értetlenkedve elkerekedik a szeme, amikor érkezésekor nagybátyja elrohan, majd egy fura valamivel a fején bukkan fel, és abban mer csak egészen közel jönni, simogatni és pusztat adni.

Hát ilyen a mi családuk és annak élete. Kissé bezárkózó, netán még elzárkózó is, nem ritkán monotonnak tűnő, de valójában különös és különleges. Kétségtelenül sok mindenről le kell mondani, nem kevés tekintetben magunknak is el kell zárkózni a külvilágtól. Ám a megnyert pillanatok, élethelyzetek, örömhullámok sora ezt egyúttal sokszorosan meghaladja. Az alapprobléma velünk marad, mert az autizmus nem betegség, nem gyógyítható. Egy állapot. De olyan állapot,

amelyben a klasszikus értékek, örömök világán túl bebocsátást nyertünk egy egészen különös univerzumba. Nem élveztük minden pillanatát. Voltak, vannak és lesznek nehéz, esetenként válságosnak tűnő helyzetek. A gyermek idegrendszeri problémái, a csodás képességeit háttérbe szorító képtelenségei folyamatosan próbára teszik a család egyes tagjainak és a kis közösség egészének idegrendszerét. Ezek azonban nem gyengítik, hanem éppenséggel erősítik a belső kohéziót. Feleségem, aki a legtöbbet adta fel korábbi életéből, terveiből és vágyaiból, szerencsésnek tartja magát, hogy ilyen csodában részesülhetett. Az ő szavait pedig illik komolyan venni.

Habsburg György

Diplomata, párizsi nagykövet.

Politológus, újságíró.

Háromgyermekes édesapa.

Egy ország története családtörténetekből áll össze. Minden történelmi szereplő, legnagyobb hőseink is családba születtek, s aztán – harmonikus vagy viharos – egyéni sorsuk háttérbe szorult, beleolvadt az idő hömpölygő sodrába. Nevük, szavaik, tetteik maradtak fenn, azt legfeljebb feljegyzéseikből sejtjük, ők mit meséltek gyerekeiknek, őket mire nevelték szüleik, ők hogyan vitatták meg társukkal az előttük álló döntéseket. Talán emiatt a titokzatosság miatt is olyan népszerűek a hírességek magánéletét feldolgozó filmek, sorozatok.

Kiskorunkban hallgatjuk nagyszüleink történeteit háborúról, fogságról, munkatáborról, valaha volt családi vagyonról, birtokról, díszes bálokról, tisztességes szegénységről, nyomorgásról. Kinek mi adatott. A gyerekkori történetekből képek, színek, fura alakok hagynak mély nyomot és valami általános érzést arról, honnan jöttünk, kik is vagyunk, mit rejt a mi családjunk. Később, amikor már csak keveseknek adatik meg a nagyszülőkkel való személyes együttlét, szeretnénk megérteni azt is, a mi családjunk hogyan illeszkedett a nemzet szövetébe: sokan kezdik kutatni a családfát, keresik az őseket, a távoli rokonokat.

Mára sokat veszített jelentőségéből az, hogy ki milyen családból származik. Megszűntek a nemesi előjogok, a születéssel meghatározott hely a közösségben. A lehetőségeket persze továbbra is befolyásolja, ki milyen körülmények közé érkezik, de lényegesen kevésbé, mint a megelőző évszázadokban.

Képzeli el, milyen lehet, amikor a nagypapa Magyarország utolsó koronás fője, IV. Károly király. Amikor a vezetéknévünk újra és újra megjelenik a történelemkönyvekben, és nem csak a magyarban. Milyen lehet egy uralkodóház egyenes ági leszármazottjaként élni 2023-ban?

Habsburg György személyesen nem ismerhette nagyapját, IV. Károlyt. De édesapja, Habsburg Ottó is meghatározó alakja volt legújabb kori történelmünknek. A fiú pedig a nyomdokaiba lépett, hiszen újságírói pályáját politikai, közéleti karrier váltotta fel. Ma ő hazánk párizsi nagykövete.

György – testvérei közül egyedülként – szintén uralkodóházból származó hercegnőt vett feleségül, és három gyermeket nevelnek. A következő oldalakon arról olvashatunk, Habsburg Györgynek mit jelent a család.

Novák Katalin

Csendes összeesküvők

A nővérem mondta egyszer egy interjúban a nagymamánkról: „úgy vezette a családot, mint egy céget, ami elengedhetetlen, ha ennyi gyermeket nevel az ember”.

Az idézett beszélgetésben Walburga példaként a személyes élmények mellett azokat a naplókat emlegette, amelyben az egykori királyné elvárásainak megfelelően az arra hivatott személyek könyvelői precizitással feljegyezték minden egyes gyermek fejlődését. E krónikák ugyanúgy szóltak a fizikai gyarapodásról, növekedésről, mint a sorsfordító vagy épp teljesen átlagos napi eseményekről, uzsonnákról, tanórákról, jelmezekről és gyomorrontásokról. Zita nagymamám egy jókora létszámú és igen különleges státuszú családot kormányzott, változó körülmények között, ugyancsak vészterhes időkben. Férje tragikusan korai halála után hét, tíz éven aluli és egy további születendő gyermekkel maradt egyedül száműzetésben, a sokféle segítség közepette is eredendően magányosan. Méltósággal, küldetéstudattal és elhivatottan, az édesanyák semmi máshoz nem hasonlítható vezetői tehetségével és odaadásával. Nagyon határozott elképzelése volt az állapotbeli kötelességről: fiait és lányait a lehető leghamarabb a kötelesség teljesítésére, a megfelelésre nevelte. A cél érdekében pedig katonás rendet tartott.

Más módon, más eszközökkel, de a saját édesanyám is nagy türelemmel egyengette a mi életünket (jómagam és hat testvérem sorsát), bogozta ki a hétköznapiakon keletkező csomókat, oldotta meg népes családuknak ügyes-bajos dolgait. Tudom jól, hogy rendkívül sokat utazó édesapám milyen hálás volt „olajozottan működő” otthonáért, amit a felesége végtelen önzetlenséggel, sértettség nélkül, szeretetből biztosított számára.

Ez a jól szervezettség – ráadásul a dokumentarista alaposság, hogy mindennek nyoma legyen! – a mai napig lenyűgöz. Miközben a férfiak gyakran történelemmel, pénzzel bíbelődnek, ilyesfajta pontos, hatékony, bőséggel kamatozó, gyarapodást hozó gazdálkodásra, nagy összeomlásoktól mentes „cégvezetésre” tényleg csak a nők képesek. Bárhol, bármilyen társadalmi helyzetben, bármilyen magasságban vagy mélységben. Tőlük tudjuk, hogy az életben egyaránt jelentőséggel bír (ha nem is hasonló mértékűvel) a mumpsz, a matematikaosztályzat és a párválasztás. Hiszen ezeket valakinek menedzselnie kell.

A cégszerűségben pedig nincs semmi túlzás! Igen, a jól működő család elsősorban érzelmi háttér, összetartozás-szövedék, amely megtart minket. Közben viszont a család élete ki- és bevételezések, megbeszélések, logisztikai bravúrok

és „üzleti” tervek bonyolult hálózata. Fontos, hogy legyen valaki, aki rendet visz a káoszba, számontartja a teendőket. S akár papírra vetve, akár a szóbeli családi legendáriumban őrzi a történeteket, az emlékeket. Célok, eszközök, értékek: az anyák fejében minden fontos részlet a helyén van.

Különbségeik, eltérő egyéniségeik ellenére a családhajó tervszerű, következetes kormányzása a nagyanyám és az édesanyám közös erénye volt, és tiszteletre méltóan jellemzi a feleségemet is. Miattuk gondolom, hogy a családok elsősorban olyanok, amilyené az édesanyák szeretik és szervezik őket.

Mondják persze, hogy az elmúlt évtizedekben sokat változott a szülői szerep. Az édesapák például – ha csak tehetik – közvetlenebbül vesznek részt a gyermeknevelésben, és érzelmileg közelebb állnak a fiaikhoz, lányaikhoz, mint az szokás volt az előző nemzedékek idején, akik nyilván ugyanúgy szerettek és aggódtak, de aligha ismerték a modern pszichológia legújabb kutatási eredményeit a biztonságos kapcsolódásról.

Ha Károly nagyapám több mint száz éve készült fényképére nézek, ahogy száműzetése helyszínére, Madeira szigetére érkezve a karjában ölelve viszi le a hajóról az egyik apróbb gyermekét (nem lehet jól látni, melyiket), hiszem, hogy a mi családunkban mindig természetes volt a gyengédség, a személyesség, a törődés.

Igen, száz vagy hatvan-hetven éve másfajta elvárások adtak az életnek keretet. Egy történelmi uralkodói örökséget hordozó családban törvényszerűen sok volt a formalitás, a kötelező külső és belső fegyelem. De a szüleink például sosem voltak velünk távolságtartók. Apám ugyanúgy mesélt és énekelt nekünk, mint manapság bármelyik apuka. (Csak ki kellett böjtölni az alkalmat, amikor végre ráért ilyesmire.) És amikor megkérdeztük, miért énekel, a magyarázat úgy szólt: mert a saját apjától (egy uralkodótól!) ezt látta-hallotta.

Milyen fontosak ezek a minták! Manapság divat lebecsülni a régi szokásokat, és mindenáron másképp csinálni valamit, mint az előttünk járók. Pedig a jó dolgok az állandóságban rögzülnek, s noha szép feladat új hagyományokat teremteni, legalább ilyen fontos a régiekhez kapcsolódni.

Apám egész életében őszintén vallotta, hogy az egykori uralkodói dinasztiák tagjainak a megváltozott világban is kötelességei vannak. „A család 600 évig foglalkozott államügyekkel, különös lenne, ha ezzel az örökséggel kimaradnánk a politikából” – fogalmazta meg, hogy miért kézenfekvő, ha egy Habsburg közösségi ügyeknek szenteli az életét.

Azt már én teszem hozzá, hogy csak az lenne igazán különös, ha egy Habsburg ezek után annyi időt tudna otthon, a felesége és a gyermekei körében tölteni,

amennyit szíve szerint szeretne. Szóval a kötelesség a családokra, házastársakra, gyerekekre is kiterjed. Egy mindenkori Habsburg-utód öröksége az is, hogy sokat kell hiányolnia a szüleit. Édesapám is sokat utazott, de nagyon igyekezett, hogy a jelentős eseményekre hazaérjen. Furcsa most, felnőtt fejjel arra gondolni, mennyire szeretttük, ha lebetegedett, és kénytelen volt otthon maradni. Valakinek írt is efféle egy levélben: „influenzás vagyok, mehetek játszani...”.

Annak idején értelemszerűen megfogadtam, hogy velem ez másképp lesz. Három gyermekem a megmondhatója, hogy mennyire sikerült. Vagy inkább nem sikerült... Ők már a mi családfánk sokadik Habsburg-nemzedéke, amely bölcs beletörődéssel veszi tudomásul a megmásíthatatlant. És a nehézségekből támadó erénnyel képes megbecsülni az együtt töltött időt.

A gyerekeim mostanra az önállósulás korába léptek – szerteszét tanulnak Európában. Én pedig abba az apakorba léptem, hogy végtelenül nehezményezem tőlük azt a távollétet, amit magamnak mindig készséggel elnéztem.

Szülőként arra tanítottuk őket, hogy bármit is választanak hivatásul, akarjanak igazán jók lenni – nem a nevük, inkább önmaguk miatt. És ezt ők készséggel megfogadták. Régen egy Habsburg főként a nagypolitika kényszere miatt utazott ide-oda a világban. Jó arra gondolni, hogy ők már saját döntésükből és saját céljaikért utaznak. És még jobb tudni, hogy világpolgárságuk mellett mindig bázis, egyensúlyi pont marad számukra a családjuk, az otthonuk, ahová hazavágnak, ahová mindig visszatérnek.

Ha valaki a lányaimat vagy a fiamat kérdezi (és időről időre mindig akad, aki megkérdezze őket), hogy nehezményezték-e az örökös szülői elfoglaltságot, őszintén azt mondják: nem nagyon. Látták, látják a szüleiket sokat dolgozni, és ez inkább motiválja őket. Az édesanyjuk igazi példakép, akinek annyi energiája (és nem mellesleg: türelme) van, mintha legalább három emberből lenne. De figyelmével sokfelé szakadva is mindig egyetlen szépséges, erős egész. Otthonteremtő, a család testi-lelki jólétét biztosító asszony, aki mindemellett készséggel végzi azokat a közösségi, jószolgálati feladatokat, amik egy Habsburgot mindig megtalálnak. Mi több, feleségem főállásban a saját lovasközpontját igazgatja, hatalmas odaadással. Szó szerint nyitástól zárásig szervezi annak fenntartását, edzéseit, lovasterápiás foglalkozásait. Egyszóval a teljes élethez számára is hozzátartozik a komoly elszánással végzett saját hivatás.

A gyerekeim látták a nagyapjukon is, hogy a hivatástudat, a munkával kapcsolatos igényesség nem szétzilál, hanem boldoggá és kiegyensúlyozottá tesz. Édesapám inspirálta őket. Hatott rájuk Ottó nagyapa derűje, örök optimizmusa,

és az a tény, hogy hatvanéves kora fölött nemcsak még bőven dolgozott, de egyenesen valami újba fogott: képviselő lett az Európai Parlamentben. Unokái őszintén felnéztek rá, de mindenekelőtt nagyapaként szerették, aki játszott velük és cirkuszba, állatkertbe vitte őket. Megmutatta számukra, hogy a szeretetteljes, megértő családi légkör és a sikeres, nagyszabású életpálya nincs ellentétben egymással. S hogy bár a származásuk révén olykor képviselniük kell a szélesebb családot mások előtt (már a gyerekeimmel is előfordult, hogy valahol Habsburgként beszédet kellett mondaniuk!), de ettől még érezniük kell, amit Márai Sándor úgy mond: „a család mindig valamilyen csendes összeesküvés a világ ellen”.

Magam is büszke vagyok rá, hogy mi így öten (jelenleg épp négyfelé szakadva) csendes összeesküvők vagyunk. Nem felejtettünk el beszélgetni egymással, és szeretünk közös emlékeket gyűjteni. Bizonyos dolgokban változunk, másokban ugyanúgy cselekszünk, ahogy a szüleink, nagyszüleink tették, s ez valahol gyönyörű: egyszerre elválaszt és összeköt. Egyértelműen jelzi, hogy milyen hagyományokat, értékrendet örököltünk, s közben azt is, hogy immáron a saját utunkat járjuk, a saját részünkkel szőjük tovább a közös történetet.

Amikor a felkérésnek eleget téve ebbe a vallomásfélébe belefogtam, eszembe jutottak nagyszerű írók, akik a legnagyobb nyíltsággal, önvallomással tudnak írni a családjukról. Az irodalom színe-java teli van olyan szerzőkkel, akik olykor közvetlenül, nyilvánvalóan önéletrajzi művet alkotva mesélnek a szüleikről, házastársukról, gyerekeikről. Vagy átlépve valóság és fikció határán, a családjukban látott tulajdonságokkal kitalált személyeket felruházza irodalmi szereplőkké teszik a saját családtagjaikat, esendőségeikkel és gyarlóságaikkal együtt.

Ha valaha életemben ilyesmit olvastam, irigyeltem a jól eltalált szavakat, amelyekkel mintegy emléket állítanak a hozzájuk közel álló személynek – még ha olykor kíméletlenül pontos is ez az emlékkép. Irigyeltem az őszinteséget, a megfogalmazás képességét. És félttem is tőle: vajon mennyit adhat ki az ember az övéiből?

A saját családtagjait valahogy sosem úgy látja az ember, mint egy jól szerkesztett történet kulcsfiguráit. A hozzánk legközelebb állók minden rezdülésével együtt létezünk. Nemcsak azokkal a tulajdonságaikkal, azokkal a megnyilatkozásaikkal és jellemvonásaikkal, amelyek mások, a kívülállók számára is jól érzékelhetőek, vagy az elképzelt olvasó számára tanulságosak. Közös életünk nem világos fejlődés, netán jól megfesthető képek sorozata, hanem az állandóság sajátos látószöge. Az ember nemcsak önmagát nem tudja kívülről szemlélni, az övét sem biztos.

És íme, akkor a legfontosabb tanulság, amit megoszthatok: hogy van, ami külső szereplőkkel megoszthatatlan.

A család olyasvalami, ami annyira a részünk, hogy fájdalmas műtét nélkül leválaszthatatlan rólunk.

S mint ilyen, végső soron önmagunk élveboncolása, avagy komoly művészi tehetség nélkül talán megírni sem lehet.

A Habsburgokról természetesen sokfélét írtak már. Már ami a „nyilvános” életet illeti, amiről néha idegenek zavarba ejtően többet tudnak nálunk. Ám az ember, a család igazi identitása ennél sokkalta intimebb, titkosabb. Még egy napló sem teljesen hű tükör: az írás mindig reflexió és továbbgondolás. A közös vacsora viszont nélkülöz minden megírható magyarázatot. Akkor is, ha történetesen Habsburg-vacsora. A saját élettörténetünkben mindannyian magánemberek vagyunk. Sok-sok észrevétlen eseménnyel, alkalmazkodással, rejtett csodával. Hálás vagyok az enyéimért – nyilván sosem eléggé –, de megmagyarázni nem tudom őket.

A Nobel-díjas etológus, Konrad Lorenz élete egy részében családunk szomszédságában élt Pöckingben, jó kapcsolatot ápolt a szüleimmel, és az otthonunk gyakori vendége volt. Tőle származik az a frappáns megfogalmazás, hogy „az emberi tudásnak megvannak a határai, de nem tudjuk, hol”.

Gondolatát kissé szabadon átköltve azt kell mondanom, a családom irántam tanúsított türelmének, megértésének és ragaszkodásának is biztosan megvannak a határai, de – szerencsére – nem tudom, hogy hol.

Jármy Kata

Lovasedző, gazdálkodó, művészettörténész.

Öt gyermek édesanyja.

Van, hogy az első pillanatban tudjuk: ezzel a hellyel, ezzel az emberrel, ezzel az ügyel dolgunk van. Biztosan érezzük, nem ez lesz az egyetlen találkozás, bár még homályos a folytatás. 2022 tavaszán, köztársasági elnökké választásom után röviddel született meg bennem a gondolat: szeretnék megtanulni lovagolni. Kislánykoromban Anyu elvitt egyszer egy lovardába, ahol a futószáron vezetett ló ledobott a hátáról, s hiába ültettek rögtön vissza annak rendje s módja szerint a viszonylag nagy esés után, csak a rossz emlék maradt meg. A lovakat messziről elkerültem, nem bíztam meg bennük. Néhány évtized, három gyerek nevelése és jelentős vezetői tapasztalat kellett ahhoz, hogy a lovak világa újra felkeltse az érdeklődésemet. Egy kedves ismerősöm javaslatára és társaságában mentem el először Bélápusztára. Behajtottunk a Tabajd melletti tanyához tartozó birtok kapuján, mellettünk lovak legeltek, egy apró kuvaszkölyök jött csaholva az autó elé, majd megláttam házigazdánk széles mosolyát, és rögtön tudtam: ezekkel az emberekkel, ezzel a hellyel s az ügyel: a lovakkal dolgom lesz még.

Azóta igen gyakori vendég vagyok a Jármly családnál. A kezdeti várakozásokra rációfólvá engem is magával ragadott a lovak iránti szenvedélyes szerelem. A friss trágya szagát már nem érzem kellemetlennek, megtanultam az ötszáz kilós állattal szemben is határozottan képviselni az akaratomat, kialakult a fel- és leszerszámózás rituáléja, és otthonosan mozgok az istállóban. Tisztelem az állatok gondját viselő embereket, közelről látom, milyen kemény munkát végeznek, örömmel töltöm velük a szabadidőmet. A lovokról tanultakat nagy becsben tartom, a Budapesttől egy nagyobb ugrásnyira talált béke, idill, s az oda kapcsolódó emberek a mindennapok részeivé váltak. A lovas oktatói kapcsolatból barátság lett.

Jármly Kata ugyanis nem csak egészen kiváló szakember, aki a lóháton való közlekedés technikája mellett a lovakkal való együttélés, közös munka alapjait is igyekszik átadni. Kata feleség és ötszörös édesanya, háziasszony, gazdálkodó, miközben eredetileg művészettörténetből diplomázott. Lovakra szakosodott állatorvos férjével és gyerekeikkel irigylésre méltó szeretetben és egyetértésben élnek. Hálás vagyok, hogy ismerhetem őket.

Novák Katalin

Család, emlékezet és ami mögötte van

A szatmárcsekei csónakos temetőben fakolosszusok százai hirdetik a csekei családok halottaikhoz fűződő kapcsolatát, a szeretteikre való emlékezést.

De meddig élő az emlékezet? Egy emberöltő és még talán száz év, nagyjából ennyit bírnak a tölgyfából faragott különleges kopjafák is. Az idő vasfoga megrágja őket, a jellegzetes ABFRA („A Boldog Feltámadás Reménye Alatt”) sírfelirat eltűnik, ahogy az elhunyt neve és emlékezete is feledésbe merül. A kidőlt kopjafa helyére újat faragnak, elébe egy másik elhunyt falubeli testi maradványai kerülnek, és ez a hagyomány folytatódik, a körforgás örök.

Hol kezdődik vajon egy család története? Meddig tart az emlékezet?

A mi családjunk története vajon a házasságkötéskor kezdődött?

Nem gondolom. A házasságkötéskor két család egyesül.

Sorsuk összefonódik, de múltjuk is része lesz az új család történetének. Izgalmas, szövevényes históriák születnek,

kalandregények, amelyek nem egy író fantáziájában fogantak, hanem a valóságban történtek.

Apai dédanyám, Mutika, háborús évekből fennmaradt naplója így kezdődik:

„Azt terveztük reggel, hogy átmegyünk korán Bélápára, ahol már régebben kilátásba helyeztek számunkra almat.”

Bélápa – milyen furcsa elnevezés. Amikor tinikoromban először kezembe vettem dédanyám emlékiratait, átsiklottam ezen az első mondaton. Ez a napló az orosz front előli menekülésről, a szétszakított család viszontagságairól, a háborús mindennapok szomorúságáról szól. Összességében mégsem olyan szomorú, mert a tények leírása mellett a szív dolgáról is beszél, a hitről, az újrakezdés reményéről, a családot összetartó szeretetről.

Másodszor már kismamaként került kezem ügyébe a fénymásolt kis memoár, amikor a könyvespolcot rendezgettem új otthonunkban, a raktárépületből átalakított kis családi házunkban Bélápusztán. A Jóisten kifürkészhetetlen tervei ugyanis ide sodortak minket.

„Mit akartok ti itt csinálni? Itt se víz, se villany nincs, normális út se vezet ide... Elismerem, a táj nagyon festői, de amerre nézek, csak romokat látok: régi és új romokat. Túl nagy falat ez nektek. Olyan mintha egy újkori Pompeiiben lennénk!” Ezek az intő szavak építészmérnök nagyapám szájából hangzottak el.

Mi azonban hajthatatlanok voltunk. A tervünk az volt, hogy itt fogunk családot alapítani, gyerekeket nevelni és lovakat tenyészteni. A lovak és kutyák szeretete állatorvos férjemmel a kezdetektől fogva közös nevező volt. Álmaink megvalósítása azonban nem ment volna nővérem és a férje segítsége nélkül. Nővéremmel egy csodálatos tanyán nőttünk fel a Bakonyban. Az egyetemi évek után hamar rájöttünk, hogy a városi létet nem nekünk találták ki, családi életünket mindketten valahogy úgy képzeltek el, ahogyan nekünk megadatott: a természet közelségében, sok állattal körülvéve.

Új telepesek lettünk tehát Bélápusztán, amely hosszú évtizedekig lakatlan pusztaságként terült el. Rengeteget dolgoztunk, bozótot irtottunk, építkeztünk. Ha valami elromlott, megtanultuk magunk megjavítani, de a falubeliektől is nagyon sok segítséget kaptunk. Befogadtak minket, „gyütt-menteket”.

A gyermekáldással sem kellett sokáig várni: egymás után születtek a csemetéink. Nem sokkal később egy baráti házaspár is csatlakozott a „keresztény kibucunkhoz”, és tíz év leforgása alatt mindegyik családban öt gyermek született.

Hétvégék előtt nem kellett azon töprengeni, hogy vajon mit fogunk csinálni: keresztelők, születésnap gyerekekzsúrok, óvodai, iskolai és sportesemények, közös kirándulások emlékét őrzik a vaskos fényképalbumok, filmfelvételek. Számtalan csodás, közösségben megélt élmény.

A hétköznapiakra is úgy emlékszem vissza, hogy gördülékenyen teltek, még a betegséggel, gonddal terhelt időszakok is. S nem azért, mert az idő megszépíti a múltat, hanem mert ott voltak a nagyszülők s a dédszülők! Jöttek, segítettek, ahol és amikor szükség volt rájuk.

Végtelen szeretettel és türelemmel bántak a rájuk bízott apróságokkal, mi pedig ilyenkor kicsit fellelegezhettünk. Eljutottunk színházba, koncertre, mulatságokra. Olykor néhány napra kettesben is elszökhettünk a férjemmel.

Szerencsésnek mondhatom magam, hogy mindegyik nagyszülőmet ismerhettem, és sok időt tölthettem velük. Nekik mindig volt idejük rám. Nyugalom, kiszámíthatóság és a feltétel nélküli szeretet jellemezte a kapcsolatunkat. Persze kamaszfejjel ez a nyugalom lomhaságnak tűnt és idegesített. Fellázdattam. „Olyan körülményesek és lassúak, nem értik, mi zajlik körülöttük! Én nem akarok olyan nagy lenni, mint Ő, aki folyton azzal van elfoglalva, hogy a kis unokája vajon evett-e eleget.” A sátoros ünnepekre cipősdobozok tucatját töltötte meg különféle apró süteménnyel. Ezeknek sajnos nem lehetett ellenállni...

Sokáig nem értettem, minek ez a sok húhó az evés körül. Mígnem egyszer mesélni kezdett a gyermekkoráról. Elmesélte, hogyan történt, amikor az idill a prágai úrilányka életében egyik pillanatról a másikra pokollá változott.

Jöttek a németek, és kémkedéssel gyanúsított édesanyjának menekülnie kellett. Sosem láthatta többet. Apját is börtönbe hurcolták, és ott lebegett a halálos ítélet a feje felett. Éveken át éheztek a körülfalt városban. A háborúnak vége lett, apja megmenekült, de nem sokáig örülhettek: a kommunisták minden vagyonukat elvették.

Aztán jött 1968 és a prágai tavasz.

Nagymamámnak három lánytestvére volt, akik mind emigráltak, amint a határok megnyíltak. Ők is össze voltak már csomagolva. Megvolt az útiterv. Mégis maradtak. Nagymamám nem mert nekivágni a két kisgyermekkel a bizonytalanságnak. Ha akkor elmennek, sem én, sem a gyermekeim nem születünk meg.

Nem örököltém mesés vagyont a nagymamámtól. Mégis, amit rám hagyott, sokkal becsesebb: megtanított arra, hogy az anya feladata a család egyben tartása a szeretet kovászával. Ez az, amire nagymamám öröksége és édesanyám példája tanított meg. Ez az a kovász, amit Jézustól kaptunk.

Kádár L. Gellért

Erdélyi magyar színész, filmszínész.

Amikor néhány évvel ezelőtt Robert Lantos producer megkeresett egy magyar történelmi sorozat ötletével, a gondolat rabul ejtett. Sokszor érezzük azt, hogy minket, magyarokat valamiféle meg nem értés övez. Van, aki bosszankodik azon, milyen kevesen ismerik hányatott történelmünket, sorstragédiáinkat és a magyarság dicsőséges alakjait. Mások egyenesen büszkéek erre a különbségre, a magányos küzdelmet romantikusnak találják. Én úgy gondolom, segíti az érdekérvényesítést, ha a magyar történelmet, kultúrát, gondolkodást sikerül másokhoz közelebb hoznunk.

Ma divatosak a történelmi sorozatok. A hagyományos filmnél nagyobb mozgástérrel, de hasonló igényességgel mesélnek el egy történetet, mutatnak be egy szereplőt, élethelyzetet, kiemelkedő fontosságú eseményt. Azokat is megszólítják, akik soha nem vesznek történelmi témájú könyvet a kezükbe, olyan kultúrák iránt is felkeltik az érdeklődést, amelyekhez korábban semmi közünk nem volt.

Hunyadi János nevét csak a magyarok ismerik, és hiába húzzák meg délben a harangokat számos helyen a világon, senki nem tudja, ki az, akiért a harang szól. Nem ismerik a hős Hunyadi küzdelmes életét, bátorságát, nagyságát, kockázatvállalását.

Robert Lantos fejébe vette, hogy a saját eszközeivel változtat az általa is gyakran tapasztalt meg nem értettségen. Az Oscar-díjas producer sokszorosan bizonyította már tehetségét, többek között *A napfény ízével*, a *Csodálatos Júliával* vagy *A nevek dalával*. Meglátta a lehetőséget Hunyadi történetében. *A holló felemelkedése* – ez lett a címe a Bán Mór regénye alapján készülő sorozatnak, amely jövőre kerül a képernyőkre.

Kádár L. Gellérttel csak röviden találkoztam az etyeki forgatáson, két csatajelenet között, korhű ruhában, csapzottan, a szemében égő tűzzel, szenvedéllyel. Azt éreztem: ez a háromszéki férfi Hunyadi. Aki képes megszerettetni a nézővel hősünket, és rajta keresztül minket, magyarokat is.

Amikor elolvastam a családról szóló írását, szintén azt éreztem: Kádár L. Gellértre érdemes odafigyelnünk.

Novák Katalin

Titkok nélkül szabadon

Amikor felkérést kaptam, hogy írjak pár oldalt a családról, azon gondolkodtam – és gondolkodom most is a laptop előtt ülve –, hogy mit lehetne három-négy oldalban elmondani egy olyan témáról, amiről mások könyveket írnak.

Azt figyeltem meg, hogy a családot leginkább egyfajta idealizált formába emelik és szűkítik be, akár a politikai közbeszédben is, és felszín alatt hagynak olyan igazságokat, amelyek megtörnék a tökéletes képet.

Most mibe nyúljak bele? Az idealizált családi képet fényezzem tovább, vagy belenézek, mi lehet az elrejtett, a meg nem mutatott valóság. És nem az érdekel engem, hogy milyen csomagokat cipel egy család, vagy hogy mi zajlik az intim szférájukban, hanem melyek azok a csendben meghúzódó igazságok, titkok, működések, amelyek kimondatlanul is hatnak a család rendszerére, hatnak a család minden egyes tagjára.

Szóval van a magánügy, és vannak a titkok. Például nem tartozik a kisgyerekekre, hogy a szülei mit csinálnak a hálósobában éjszaka. Ez a szülők magánügye. Ez az övék, a titok viszont közös. Ugyanis, ha a szülők között van valami kimondatlan feszültség, az a gyerekekre is kihat, azt a gyerek is érzi, és így már a titok közös üggyé válik.

A családban a magánügy, a magánszféra fontos. A titok ezzel szemben ártalmas, mert befolyásolja a kapcsolatok minőségét.

Ha titkolok, védek valamit. Ha védek valamit, nem akarom, hogy arról más is tudjon, így alaptól távolságot tartok önmagam és a másik fél között. Azok a tartalmak, amelyeket nehezen vállallok, tabukba kényszerítenek. A titkokban nehézség van, és minden olyan történetet, amelyet szégyenteljesnek élek meg, a tökéletes családi kép mögé bújtatom.

Miért? Mert félek a másik ember reakciójától? Hogy mit fognak hinni rólam, ha ez és az kiderül?

És közben mindig érzem, érezzük a titok jelenlétét, az egész testünkben érzékeljük a fals valóságot. Akár az előbb említett kisgyereknél.

Szakadékokat teremtünk egymás között. Titkokkal, tabukkal falakat építünk.

Mi a család? Milyenek a kapcsolataink, kapcsolódásaink? Anyámmal? Apámmal? Húgommal vagy nővéremmel? Bátyámmal vagy öcsémme? Nagybácsikámmal? És a nagyszüleimmel?

A család egy rendszer, és én az összes családtagommal ehhez a rendszerhez tartozom. A család kapcsolati háló, amiben, ha tudatosan vagyok benne, találkozhatok szüleim, nagyszüleim, felmenőim történeteivel. Sorsom összefonódik családom tagjainak sorsával, akár tudok a létezésükről, akár nem. Így a hozzájuk fűződő kötődéseim meghatározzák az életem.

Családom mintázatai bennem is lélegeznek, felmenőim térképe, története önismereti utazásom nélkülözhetetlen kellékei.

Az életem, a döntéseim, az érzelmeim, a viselkedésem megértése akkor lehetséges igazán, ha kiterítem ezt a térképet.

A család az első meghatározó egység bármelyikünk életében, amivel már fogantatásunk pillanatában találkozunk. Fogantatásom pillanatában már a családi rendszer része vagyok. Helyem van benne, és ez a hely – függetlenül bármilyen életkörülménytől – a helyem marad és lesz. Függetlenül attól, hogy engem vártak vagy nem vártak. Szüleimmel élek-e vagy a nagyszüleimmel. Nevelőotthonban vagy az utcán.

Sok helyről hallom, hogy a család nem verbális neveléssel formálja a gyereket, hanem az ég bele a gyerekbe leginkább, amit a szüleitől lát. Ahogyan a közvetlen környezetében lévők reagálnak az élet különböző helyzeteire. Ezek azok a minták, amelyek tudatosan vagy nem tudatosan tovább élnek benne. Például, ha egy gyermek azt látja és tanulja meg a szüleitől, hogy jobb, helyesebb dolog pénzt spórolni, mint költeni, nagy valószínűséggel ő is ezt a mintát fogja követni.

Apám harangozó, anyám varrónő. Van egy nővérem.

Átlagos, falusi családi házban nőttem fel, az általa kínált lehetőségekkel. Nagy udvar, patak, erdő, utca. Biciklizés a szomszéd gyermekekkel. Estékbe nyúló tollaslabdaparti a szüleimmel. Barkácsolás és bicikliszerelés apámmal. Templomtakarítás, őszi gyümölcsszüret, pálinkafőzés, kerti munkák, gombászás az erdőben, napokig tartó fahasogatás. Háziállatok etetése, tojásbegyűjtés, disznótor. Az első cigizés, majd az ezt követő lebukás. Lekvár és zakuszká készítése anyámmal. Ablakbetörés labdával, majd a félelem, hogy kikapok. A karácsonyi ajándékok megtalálása a szekrényben. Visszafelelés a szülőknek. Néptánc, gitározás, asztalitenisz a barátaimmal...

Mesélve róla hangzatos, mégis... a soraim között számomra is ott lapulnak azok a ki nem mondott tartalmak, amelyek figyelemre és kérdésekre vágnak. Hogy egyre közelebb és közelebb kerülhessünk ahhoz az igazsághoz, ami mindenféle retus nélkül létezik, most kérdésekre hívlak meg téged is.

Milyen mintákat kaptam, láttam? Hogyan voltunk jelen mint család? Milyen dinamikák működtek köztem és családtagjaim között? Ki jelentette a biztonságot a családomban? Volt bárki, aki megszégyenített? Kiálltak a szüleim értem? Hogyan fejezték ki a szüleim a szeretetüket? Hogyan fejezték ki az érzelmeiket? Gyerekként milyen érzelmeket tiltottak, helytelenítettek a családban? Voltak tabuk vagy bármi, amiről tilos vagy kellemetlen volt beszélni? Hogyan jellemezték engem? Éreztem-e kimondott vagy kimondatlan elvárásokat a szüleimtől? Milyen volt a szüleim közötti érzelmi viszony? Voltak-e hallható, látható veszekedések a családomban? Mennyire volt jellemző, hogy gyerekként igyekeztem a szüleim és más családtagjaim kedvébe járni? Éreztették-e velem a szüleim, hogy a felnevelésemért hálával tartozom nekik? Éreztem-e valaha, hogy egyik vagy másik szülő engem használ közvetítőnek a másik felé? Éreztem-e anyám, apám részéről, hogy ne kövessem az életútjukat? Erőltettek-e rám valamilyen mintát, amit én nagyon távol éreztem magamtól? Tudomásom van-e nagy családi titkokról? Történt bármi gyermekkoromban, amit senkivel sem tudtam vagy mertem megosztani? Milyen anyagi körülmények között nőttem fel? Kitől kaptam a legtöbb törődést? Mi a legkedvesebb emlékem a gyermekkoromból? Volt olyan személy, akitől féltem? Ki jelentette a legnagyobb biztonságot?

A kérdések nyitnak... Lehetőségeket kínálnak beleérezni a családi rendszerünkbe. Meghívnak beszélgetésekre. Önmagunkkal és másokkal. Hogy kimondjuk és elmeséljük egymásnak, hogy valójában hogy vagyunk, hogy érezzük magunkat és egymást. Hogy az együttérzést gyakorolva meglássuk családunk igazi lelkét, ítékezés és minősítés nélkül.

Ha a jövőbeli családomra gondolok, akkor egy olyan teret látok, ahol kölcsönösen tudjuk tisztelni, bátorítani egymás függetlenségét. Ahol segítséget tudunk nyújtani egymásnak ahhoz, hogy megéljük és fejleszteni tudjuk egyediségünket és függetlenségünket. Ahol közelebb és közelebb kerülünk saját erőforrásainkhoz. Otthon. Ahol oda lehet bújni, ott van a menedék. Oldódás. Bizalom. Szolidaritás. Gyógyulás. Egy tiszta és őszinte szövetség, ahol mi lehetünk a tér. A szeretet. Önazonosan. Együtt.

Kató Béla

Az Erdélyi Református Egyházkerület
püspöke, teológus.

Nős, két gyermek édesapja.

Vannak bölcs emberek, akiknek a hallgatásában több van, mint mások hosszas okfejtésében. Bölcs emberek, akik életükkel mutatnak utat. Akiken érezzük: ők értik azt, aminek sokan csak a létezését sejtjük. Vannak, akik úgy tudnak szólni Istenről, hogy azok számára is érdekessé válik, akik tagadják létezését. Akik a közösség számára érthető módon, mégis misztikusan beszélnek az Igéről. Vannak építők. Akik nem pusztán terveznek, álmódznak, de megvalósítják azt is, ami elsőre valószínűtlennek tűnik. Téglából és malterből házat, helyet építenek, s közben emberekből közösséget formálnak. Közösséget, mely a helyet, házat belakja, megtölti élettel, lélekkel, értelemmel.

Kató Béla ilyen ember. Derűs bölcsessége nyugalmat sugároz, biztonságérzetet ad. Jó a közelében lenni, s hallgatni ízes beszédét, Igemagyarázatát, régi és közelmúltbeli történeteit. Jó látni, ahogy terveket sző, ahogy meglátja az újabb és újabb feladatokat, s meggyőzően érvel a megvalósítás szükségessége mellett. Megnyugtató a tudat, hogy az erdélyi magyar református közösség élén egy olyan püspök áll, akinek egyházkormányzása méltó a nagy elődökhöz és mérce az utókornak.

S mellette igazi TÁRS Ibolya, aki féltő szeretettel, asszonyi bölcsességgel, mély hittel és építő lelkülettel támogatja, segíti őt, miközben maga is kiemelt szolgálót vállal a közösség segítségére szoruló tagjai között. Tíz évvel ezelőtti megismerkedésünk óta rendszeres találkozásaink közül az egyik legkedvesebb számomra, amikor Sepsiszentgyörgyön a családi házban lehettem a Kató házaspár vendége. Miközben a nagytiszteletű asszony által készített vinetét kentük a friss kenyérre, ők olyan szeretettel és büszkeséggel meséltek az unokáikról, amelyet csak a család életében aktívan jelen lévő nagyszülőktől hallani. Így lehet egyszerre szolgálni a legkisebb családi, a nagyobb, gyülekezeti és a legnagyobb, nemzeti közösséget. Ehhez a szolgálathoz pedig a kolozsvári püspöki palota homlokzatán lévő felirat ad erőt: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk.”

Novák Katalin

Gondolatok a családról

Nem egyedül élünk ezen a földön. Rokonaink, ismerőseink, szeretteink köre, emberi közösség vesz körül minket. Közösség, amely tanácsot ad, utat mutat, az életünket befolyásolja.

De a nagyközösségen belül van egy kisebb, melegebb közösség: a család.

Az otthon melegében, a szeretetben eggyé váltak közössége egy életen keresztül elkíséri a gyermekeket.

Bennünket, keresztyén embereket elsősorban az érdekel, hogy milyen tervei vannak Istennek a családdal: hogyan, mire használja Isten a maga teremő, gondviselő munkájában az egymást váltó generációkat. Isten terve a családdal elsősorban az élet védelme. Isten sohasem egy generációra tervezi a családot, hanem generációk sokaságára. A családi élettel Isten olyan környezetet akar teremteni az új élet köré, amelyben „megél az élet”.

Feleségemmel mindketten szerető családban nőttünk fel, szüleink Isten- és emberszeretetre neveltek minket, és mindenre megtanítottak, ami az egészséges, normális élet megéléséhez szükséges. Így voltunk érzékenyek mindenre, még a társadalom peremére szorult életekért is felelősséget vállalva.

Bizonyára még emlékszünk azokra a képsorokra, amelyek 1990-ben, a romániai rendszerváltás után a nyugati sajtóban és televízióban megjelentek a romániai árvaházakkal kapcsolatban. Ezek a házak el voltak fedve a közönség elől, így az ott látottakra mi magunk sem voltunk felkészülve, de szerettünk volna segíteni, hogy a gyerekek kiszabaduljanak ezekből a sötét otthonokból.

Elhatároztuk, hogy létrehozunk egy gyerekfalut az elhagyott, árva gyermekek és a gyerekáldás örömeiben osztozni nem tudó szülők számára. Családi rendszerben működő nevelést szerettünk volna megvalósítani, mert minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy családban nevelkedjék. Ez a legegészségesebb nevelési környezet, mert semmi sem pótolhatja azt az élményt, amit az együvé-tartozás érzése jelent számukra.

Így építettünk fel hét családi házat, ahová gyermektelen házaspárokat fogadtunk, akiknek egészségügyi okokból nem születhetett gyermekük, de félték az örökbefogadástól, ami végleges döntés lett volna. A családoknak négy csecsemőt kellett elhozniuk a kórházból, ahol elhagyták őket a szüleik, és lemondtak róluk. Tulajdonképpen a gyermektelen házaspárok és az elhagyott vagy árva gyermekek családdá egyesítése révén két szükséglet szenvedő csoport vágyai elégűlhettek ki.

Így neveltünk fel a mi két gyermekünk mellett ezen családok segítségével még huszonkilenc gyermeket.

Mi azt szerettük volna, hogy lelki értelemben váljon „melegházzá” minden otthon, mert az élet nélkül megfagy. Azóta a gyerekek már mind kirepültek a családokból, és szerte a világban élik a maguk életét, sokan már a saját családjukkal. Így lettek az élet továbbadói, mert megélvén a családi fészek melegét, ők is családra vágytak.

Az ő esetükben éreztem meg, hogy Isten terve a családdal nemcsak az élet biológiai és pszichológiai védelmének melegítése, dajkálgatása, hanem a megígért áldás, a kegyelem, az irgalom vonalának tovább folytatása.

Most pedig arról szeretnék szólni, ami bennem feszül mint örök megoldatlan probléma a családdal kapcsolatosan.

Nekünk, református lelkészeknek Isten megadta azt a lehetőséget, hogy megéljük a házasságot, annak minden nehézségével és szépségével. Ezért tudunk olyan nagy empátiával és megértéssel lenni azokkal a házaspárokkal, akiknek a házaselete valamilyen okból megromlott. De sokat segít ez a jegyespárok felkészítésében is, hiszen saját házaseletünkéből is meríthetünk a velük való beszélgetésben. A lelkipásztori munkának nagy erőssége az is, hogyha a lelkész a feleségével együtt tud a közösség élére állni és pásztorolni azt.

A református lelkésznek két családja van: az egyik a kiscsalád a feleséggel, gyermekekkel, rokonokkal egyetemben, a másik a gyülekezete, az a közösség, amelyiknek a vezetése szintén reá bízott. A dolog természeténél fogva mind a két közösség szeretne minél többet kapni belőlünk. A feszültség forrása az, hogy miként lehet megosztani önmagunkat a két entitás között.

Vannak lelkipásztorok, akik kitűnő munkát végeznek, de a családjuk folyamatosan háttérbe szorul, hiszen fizikailag egyidejűleg csak egy helyen tudunk jelen lenni.

A '90-es években az Ifjúsági Központban nyári tábort szerveztünk lelkészgyermekeknek. Elmondhatom, hogy nagyon tanulságos hét volt. Amikor azt kérdeztük a gyermekektől, hogy kik szeretnék a szüleik hivatását (lelkipásztori) választani, akkor csak ketten jelentkeztek a harmincnegyeből. És amikor azt kérdeztük, hogy miért nem szeretnék a szüleik nyomdokába lépni, akkor azt válaszolták, hogy a szüleik mindig a közösséggel vannak elfoglalva és nem a családdal.

Ismerek azonban olyan lelkészeket is, akik azt a minimumot is alig teljesítik, ami a lelkész kötelessége, a többi idejüket csakis a családjukra fordítják.

Régebben, amikor a lelkipásztor családja a gyülekezetben élt, egy volt a közösséggel. Nem kellett kimenni a faluból, hisz ott volt az iskola, a szórakozás, a társas élet. Gyakorlatilag minden a közösségen belül zajlott le. Ma szinte minden a közösségen kívül van: a feleség munkahelye, a gyermekek iskolái, a barátok.

Az egyre növekvő urbanizáció következtében sokan úgy látják, hogy csak a nagy központokban történik valami, a többi az „unalmas falu” vagy „kisváros”. Ezért ma a lelkészek általában elsőgenerációs lelkészek, és nincsenek többgenerációs lelkészdinasztiák. Hogy hogyan és miként oldják fel ezt a dilemmát és feszültséget a mai lelkipásztorok, ez mindig nagy kérdés. A kívülállóknak talán fel sem tűnik ez a feszültség, ami a két közösség között jelen van.

Én személyesen ezt úgy élem meg, hogy állandó lelkiismeret-furdalásom van, hogy mit nem tettem meg az egyik vagy a másik helyen. Most, hogy nagypapa is vagyok, még erősebb ez az érzés, hogy még mindig nem tudtam abbahagyni a közösségért való munkát, s közben unokáim nélkülüm nőnek fel. Tudom, hogy a szülők kötelessége őket felnevelni, de annyi mindent el kellene személyesen mesélni nekik, amit én tapasztaltam meg, és én éltem át. Máskor meg azt gondolom, hogy ha egy olyan gazdag közösséget formálok, amelyben ők is megtalálják a társukat, az örömeiket, és boldogulnak benne, akkor teszem értük a legtöbbet, mert senki sem él önmagában, és csak a közösségben lehetnek boldogak.

Tudatában vagyok annak, hogy Istennek az is a terve a családdal, hogy tovább plántálja az emberben az istenismeretet. A hit terjedésében, a misszió munkájában különös szerepe van a családi életnek. Timóteus például úgy lett keresztyén, hogy édesanyjában is és nagymamájában is „képmutatás nélkül való hit lakozott”. Így volt ez az ősatyák esetében is, ők mind istenfélő édesapák voltak. Ezért volt olyan erős, életképes Izrael népe, mert még a fogságban is tanították a gyermekeiket a hitre.

A vallásos nevelés első számú műhelye nem az iskola, hanem a családi otthon.

Végülis a családban is az a fontos, hogy az együttlét legyen minőségi. Hiába élünk egy fedél alatt, ha alig beszélünk egymással.

Fontos az, hogy a családban senki se akarja csak önmagát megvalósítani, és az is fontos, hogy néha-néha Istent is hagyjuk szóhoz jutni.

Hány család van ma is, ahol feledésbe ment az Isten. Talán tudnak róla, emlékek vannak, de kapcsolatuk már nincs vele. Nincsenek beszélő viszonyban vele. Pedig az ő jelenléte, szava olyan középpont, olyan összetartó erő lehetne, amely vonzáskörében meg tudná tartani, össze tudná fogni a család tagjait.

Káli-Horváth Kálmán

Festő- és előadóművész, költő,
kommunikációs szakember.

Nős, feleségével három örökbefogadott
gyermeket nevelnek.

Sokáig függött egy festmény a minisztériumi irodám falán: Káli-Horváth Kálmán cigány festő *Első vacsora* című alkotása. Egy fürtös hajú, füstös kisfiú a tálra, sőt, a tálba borulva habzsolja az elé tett ételt. Kálmán elmondta: saját gyermekotthonos élménye inspirálta. A rendkívül élénk színvilágon túl az ragadott meg a képben, ahogy a főszereplő teljesen kizárja a külvilágot. Csak ő van és az a tál étel, mely akkor talán a túlélést jelentette számára.

Káli-Horváth Kálmán szívderítően tehetséges, csodás orgánummal, mély, élő református hittel és erős művészi vénával megáldott, a közösségért felelősséget viselő ember. Folyamatosan tanít engem, bennünket. Tiszteletre, egymás megítélésének súlyára, a feltételekhez nem kötött szeretetre, a táltumaink megbecsülésére és gyarapítására. Ő a kevésből is ad, valódi figyelemmel fordul a másikhöz, s talán nem is tudja, hány nehéz helyzetből induló sorstársa számára jelent példát, kapaszkodót, biztatást, bátorítást, lehetőséget.

Amikor egyszer arról mesélt, hogyan is talált rá az Istenhitre (vagy hogyan ismerte fel, hogy Isten hisz benne), elmondta, hogy az élete egy nehéz, megpróbáltatásokkal teli időszakában kezébe került Bibliát az első betűtől az utolsóig elolvasta. Mert Kálmán ilyen ember. A keskeny utat választja.

A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat több mint tíz éve szervezi közösségbe a keresztény lelkületű, tehetséges, tanulni vágyó, nehéz helyzetből érkező, elsősorban cigány fiatalokat. Szakmai és lelki útravalót és igazodási pontot ad számukra. Kálmán korábban a háttérben támogatva, ma már vezetőként kapcsolódik a KRSZH munkájába. A televízióban töltött évek után a képernyőt először Balog Zoltán püspök, akkor még roma felzárkózásért felelős államtitkár csapatára cserélte, majd csatlakozott a szakkollégiumi közösséghez. Azok közé a roma értelmiségiek közé tartozik, akik nem tagadják le, honnan jöttek, nem titkolják el életük nehéz pillanatait, és elszántan igyekeznek segíteni a hasonló helyzetből indulóknak.

Bízom benne, hogy Kálmán és családja története sokak számára lehet kapaszkodó.

Novák Katalin

A nulladik parancsolat

Káli-Horváth Kálmán vagyok: református keresztyén magyar ember, egy csodálatos nő férje, három nagyszerű gyermek édesapja, író, képzőművész, versmondó, kommunikációs szakember, református felsőoktatási tehetséggondozó szakkollégiumi igazgató. Mielőtt a családommal kapcsolatos személyes feltárulkozásba kezdenék, szeretném megismertetni azt is, hogyan tekintek magára a család intézményére.

Azt mondják, mindent felülír a vér szava. Olyannyira, hogy a modern nemzetfogalom kialakulása előtt, ha valaki például egy nomád szövetség, közösség, nép tagja kívánt lenni, ahhoz, hogy a befogadás megtörténhessen, a sorsukat vérszerződéssel kellett összekötni. Így válhattak egy szövetség részeként különböző népelemek genetikai, kulturális, hit- és szokásvilágaikkal együtt a ma ismert, értékeiben sokrétű és gazdag magyar nemzet ősanóinak és ősapáinak nemzetépítő sorsközösségévé.

Ez a szakrális hagyomány megidézi azt a bibliai koncepciót, hogy az új család alapításakor a férfinak el kell hagynia anyját és apját, hogy összeköthesse életét valakivel, egy nővel, akivel nem részekként, hanem új teremtként immár egy testként kell élniük. Ennek a szakrális egységnek a fizikai megjelenései a gyermekek, akikben ténylegesen is egy személlyé forrva valósul meg és erősítetik meg a házasságban szeretet- és sorsközösségre szövetkezők egysége. Két külön élet a harmadikban egyesül, amely bár magában hordozza két forrása, azaz anyja és apja képét és szellemi-lelki hasonlatosságait, mégis egyedien és megismételhetetlenül önmaga. Istenről azt tartjuk, hogy isteni mivoltának gyakorlását jelentő szeretetkiáradásában tökéletes hármass autonómia és egység összhangja valósul meg. Bár Ádám még a föld porából formáltatott, de élővé válásához a Teremtő a maga hármass ikerségének isteni lényegéből adott neki. Az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtképe ebben a halott anyagot istenivé lényegítésben van. Az emberi méltóság abban rejlik, hogy a szentháromság harmóniájának háttérzaja ma is ott duruzsol szívünkben és elménkben, és hallható minden levegővételünkben és kilégzésünkben. Ennek a teremtkő lélekzetnek – Petőfihez hasonlóan szándékosan az eredeti írásformát használom – a csodája tartja életben azóta is az emberiség generációinak hosszú sorát.

Az első isteni életajándék, a lélekzet, a család szeretetközösségében adódik tovább feltáplálva, megsokszorozódva. Ez az adakozva gyarapító, táplálva megsokszorozódás a szeretet sajátja. Már akkor elkezdődik, amikor a petesejthez hozzáadódva a hímivarsejt összeolvad, és a két sejtben lévő két genetikai kódkomponens

együttesen osztódásba kezd, amelynek következtében nem kevesebbé, hanem többé, sejtekből pedig élőlényé, emberré fejlődik az anyaméh védelmében. A szeretet szavunk nem is csinál ebből titkot. Ha nyitott szemmel olvassuk, egy olyan isteni „szer”, ami „etet”. A szeretet, ha gyakorolják, előre programozott, istenarcúságunkkal ajándékozott realitásként nem is tud mást tenni, mint teremteni egyént, testvériséget, családot, közösséget, népet, nemzetet, emberiséget.

A család úgy van felépítve, hogy Isten által rendelt és megáldott szeretetszövetségében két ember – nem szerint férfi és nő – a szeretkezésben, a másikat a legteljesebben befogadó és önmagát átadó szent aktusában az Élő Isten jelen idejű teremtműmunkájában az Ő társaivá válhat. Amikor a férfi és a nő énjének határait egymás felé megnyitja, létrejön az egység, amely közösséget teremt, megalkotva az elválasztó „én” és a „te” mellett a „mi” tudatállapotát. A szerelemben túlárado érzelmek mellett megjelenik a tudatos egymás mellett döntés és felelősségvállalás. A család isteni nászajándékként az eredeti emberségünk védett közegben történő visszatanulására, megőrzésére és továbbörökítésére kapott életre való tér.

Minden megszületett lélek Isten emberek iránti adakozó kegyelméről tanúskodik. A legfontosabb, amit meg kell értenünk, hogy a gyerekek csak rajtunk keresztül, a mi közvetítésünkkel jönnek világra, de nem tőlünk származnak. Nem a mi tulajdonaink. Ez nem azt jelenti, hogy engedjük őket a világnak felnevelni, de azt sem, hogy elzárjuk őket a világ minden hatásától. Nem kivenni kell őket a világból, amelybe küldettek, hanem megtartani őket abban. Abból a megállapításból, hogy a gyerekeink nem a mi tulajdonaink, nem a nevelésükre vonatkozó szülői felelősség alóli felszabadítás következik. Éppen ellenkezőleg. Ahogy a mondás is tartja, ha valakitől kölcsön kapunk valamit, arra sokkal jobban kell vigyáznunk. Sokkal inkább igaz ez akkor, ha nem tárgyról, hanem az Isten képmását hordozó gyermekekről van szó. Krisztus megfogantatása önmagában is tanításként szolgál arra, hogy mit jelent az, hogy a gyerekek csak rajtunk keresztül, a mi közvetítésünkkel jönnek világra, de nem tőlünk származnak, és főként nem a mi tulajdonaink. Olyan mennyei ajándékok, akiknek féltve szerető felelősséggel, és akikért számadással tartozunk.

Minden ember volt gyerek. Az emberi mércével mérve jók és azok is, akiket látszatra rosszaknak ítélünk. Minden gyermeket anya szült. Anyaszült meztelenül jövünk ebbe a világba, és majd így is távozzunk. Ha a családok betöltenék rendeltetésüket, sokkal több gyermek válhatna felnőttként Isten dicsőségére, az emberiség javára. Krisztus a gyermeki létformát az örök életre, istenországra

kompatibilis emberi minőségként állítja eléink példaként. Nemcsak mi neveljük őket, hanem a család szeretetműhelyében nagyon sokat tanulhatunk is tőlük.

Minden gyermeket családba szán az Isten. Ők a felnőttek második esélyei, hogy visszaemlékezessenek és visszatanulhassanak valamit abból, amit a maguk egykori gyermeki tisztaságából a felnőtté válás során elhagytak.

A család nem nyűg, hanem olyan szeretetközösség, amely emberségünk visszaépítéséhez szükséges kihívások és örömök, sikerek és kudarcok színtere. Olyan lehetőség, amelyben védett közegben tanulhatjuk meg, fejleszthetjük ki, gyakorolhatjuk be azokat a képességeinket, amelyekkel a család védőfalain túl is különbséget tudunk tenni jó és rossz között. Ahogyan a családban méltóság tekintetében nincs alá- vagy fölé-, csak egymás mellé támogatóul, tanítóul rendelt ember, úgy társadalmi szinten is elmondható, hogy sorsunk csak egymás sorsával összekötve értelmezhető. Ezért minden ember hordozza magán isteni eredete, és abból adódóan isteni örökségével kapott és megkérdőjelezhetetlenül sérthetetlen, csorbíthatatlan, elvehetetlen méltóságát. Az emberi méltóság sérelme éppen ezért mindig magán Istenen esik.

Gondoljunk bele, hogy a mennyből nem dicsőséges angyalsereg kíséretében földre ereszkedve jött el közénk szolgálni. Hanem vállalta, hogy hozzánk hasonlóan Ő, a teljesség parányi embriójaként növekedjen kilenc hónapig egy nő méhében, és a szüléscsatornán át vajúdva, sírva, egy istállóban szülessen meg. A Teremtő magatehetetlen csecsemőként családba született. Krisztus azt ígérte, ha ketten vagy hárman összegyűlnek az Ő nevében, ott van közöttük. A családokat legalább ketten alkotják, ezért, ha egy akaraton vannak, Isten is szeretet- és sorsközösségük részese. Ekkora jelentőséggel bírnak a családok. Becsülni, támogatni, óvni kell őket, hogy rendelt szerepüket betölthessék. Egy jól működő család a profán hétköznapiak homályos tükrén át is a szentséges, féltőn szerető Isten bemutatása felé törekszik, mert eredetunktől fogva társas lényekként, a szeretet adása és elfogadása képességének fejlesztésére a családban létezés a legalkalmasabb közeg.

Most, hogy megosztottam a család misztériumáról vallott gondolataimat, rátérve a személyes szájakra, ideje betartanom az írásom elején tett ígéretemet. Azt mondják a családokkal kapcsolatban, hogy mindent felülír a vér szava. Talán sok esetben így van. Az én történetemben és az általam alapított család esetében azonban nem így alakult. Káli-Horváth Kálmán vagyok: református keresztyén (cigánymagyar) ember, egy csodálatos (magyar) nő férje, a feleségemmel három nagyszerű (cigánymagyar) gyermek örökbefogadó szülei, akikkel egy családot

alkotunk. Elhívásom szerint író, képzőművész, versmondó, kommunikációs szakember. Jelenlegi munkám a Budapesti Református Cigány Szakkollégium (RefoRom Szakkollégium) szakmai és intézményi vezetése. Feleségem, Borkó Marianna hivatása szerint óvónő, aki a RefoRomban a közösségi élet szervezésében és irányításában is támogat.

Magam egy nyolcgyermekes szatmári cigány család, míg feleségem egy háromgyermekes szabolcsi magyar család legkisebb gyermekeként születünk. Dédnagymamám nemzeti *Himnuszunk* születésének helyszínén, Szatmárcsekén, egy református magyar család dajkája volt. Dolgos szatmári emberként tisztelték, szerették a faluban. A földosztáskor úgy gondolta, végre neki is lesz egy kis földje. Előre megszervezte, hogy a föld megműveléséhez szükséges segítséget milyen munkák elvégzésével fogja visszaadni a parasztembereknek. A cigánynak azonban nem járt a földből. Kimaradt belőle. Ez volt élete nagy fájdalma. Részben ez vezetett oda, hogy én már a szomszéd falu cigánytelepén egy alkoholista családba születtem. Két éves koromig az egyik nővérem nevelt. Utána állami gondozásba kerültem. Az említett szatmári cigány és magyar család (ahol anno dédnagyanyám szolgált) közös története azonban a sorsnak köszönhetően nem ért véget. Kulin Edit volt a magyar család egyik gyermeke, aki diplomát szerezve éppen abban a nevelőotthonban lett nevelőtanár Berkeszen, ahol általános iskolai éveimet kellett, hogy töltssem. Tőle és testvéreitől ismerem Ilka dédnagyim történetét. Végül ez a református asszony lelkemben anyám helyett anyámmá vált. Ahogyan dédnagymamám dajkaként az ő családja részévé vált, úgy kaptam vissza tőle azokat az értékeket, amelyet a szatmári emberek magukénak vallottak. Nyolcéves lehettem, mikor megkérdeztem tőle: „Edit néni, én mehetek egyetemre?” Habozás nélkül válaszolta, hogy igen. Ezzel elültette bennem a hitet, hogy bár úgy tűnt, lehetetlen, ő mégis igent mondott erre a földtől elrugaszkodott, vakmerően lelkemből kipattanó vágyszikrára. Elsősorban az ő embersége miatt szereztem diplomát, lettem református és cigányként is magyar ember. Persze voltak mások is, akikkel virtuális családba fogadtuk egymást. Ilyen volt Tiszadobon, a gyermekvárosban nevelőm, Fenyvesi János, és felesége, Kati néni, de igazi mentori barátságot köszönhetek az ottani szakmunkásképzőből szobafestő szakmai tanáromnak, Dovák Miklósnak is. Erős konzervatív értékrendem azonban kamaszkoromban szilárdult meg, amikor Sátoraljaújhelyen porcelánfestőnek tanultam. A kollégiumban Cserépy László tanár úr személyében olyan, a művészetek, a sport, a konzervatív értékrend iránt lángoló mentort kaptam, akinek tanításai és közös eszmecseréink a mai napig erős védőoltást jelentenek identitásom meghatározó részében.

Többek között nekik köszönhetem, hogy belőlük – családszilánkokként – magamban összeszedegethettem annyi értéket, hogy elárvultságomban, feleségemmel összekapaszkodva átmenthessem magam egy valódi családba. Így történhetett, hogy egy cigánytelepről indulva, dédnagymamám, a szatmári cigány asszony megkeseredett álmát, hogy legyen egy talpalatnyi termőföldje e közös hazában, helyette és érte valóra váltottam. Ahogyan Ilka dédim szívében a Kulin család gyermekeit dajkaként örökbe fogadta, feleségemmel mi is úgy fogadtunk három cigány gyermeket nem vér, hanem lélek szerint örökbe. Mi így vagyunk egy család. Állami gondozottságomból Isten segítségével, erőfeszítéseimmel kimenekedve megtapasztaltam, hogy családban felnőni Istentől rendelt alapjog. Ez a nulladik parancsolat így hangzott el: „Nem jó az embernek egyedül lenni; szerzek néki segítő társat, hozzá illőt.” Ez a mondat a család intézményének alapot vető első isteni beavatkozás. Mert Isten jót akart az embernek.

Krisztus a Szentlélek által Márián és Józsefen keresztül az egész emberiség megáldására magától Istentől ajándékba adott, és Mária és József által el-, azaz örökbe fogadott gyermek volt.

Az örökbefogadáson keresztül családdá válásban az a nagyszerű, hogy egyáltalán nem nagyszerű és dicsérendő, hanem egyszerű és természetes dolog. Gyerekkoromtól tudtam, hogy ha egyáltalán valaha családot alapítok, olyan feleségem lesz, aki – bár magam is a magyar nemzethez tartozónak vallom magam – születésemmel kapott cigányságomat is szeretni képes a minden hozzám tartozó tulajdonságommal, adottságommal együtt. Imádkoztam azért, hogy bármennyire is tetszik nekem egy lány, Isten ne engedje, hogy vele maradjak. Csak azt szerettem volna feleségnek, aki hozzám illő, és akit Ő szerez mellém segítőként. A vágyott feleségemnek a művészeti, kulturális, képernyős és számos más teremtmény kihívás mellett abban is partnernek kellett lennie, hogy szívem családalapítással kapcsolatos, nem éppen szokványos elképzelésében is képes legyen osztozni. Kamaszkori megtérésem után, állami gondozottként szívembe markoló, személyre szóló Isteni üzenetként fogadtam el a *Zsoltárok* könyvét olvasva, hogy Isten örökbe fogadott engem. Ahogyan fentebb megállapítottam, családban felnőni meggyőződéseim szerint alapjog, de megtapasztaltam, hogy ez nem mindenkinek adatik meg a hagyományos módon. Magamnak jó emberekből próbáltam családot összeállítani. Ám a *Szentírás*ban olvasva, hogy vannak olyanok, mint én, és az ilyen árvákat Isten magáénak tekinti, az addig összeszedegedett túlélő identitásom radikálisan felülíródott. Így olvastam: „Ha apám és anyám elhagynának is, az Úr magához vesz engem.” Innentől kezdve már nem voltam többé árva, hanem Isten gyermeke. Addig is, szerettem volna

hozzám hasonló gyerekeket örökbe fogadva apává válni, de tudat alatt Isten által adoptált gyerekként még inkább természetesnek tartottam, hogy ezt a nálam bevált mintáját kövessem a családalapításnak.

Feleségemmel és három cigány gyermekünkkel éljük meg szeretet- és sorsközösségünket. Ez az ajándék megadatott. Olyan gyermekek szeretetére ébresztette a szívünket Isten, akiket az anyjuk annyira szeretett, hogy életüket nem oltotta ki abortusszal. Hálás vagyok ezekért az anyákért! Olyan gyerekekkel választhattuk azt, hogy egymással családot alapítunk, akiket szülőanyjuk a világra segített, ezért esélyt kaptak arra, hogy szerethessenek, és mi is szerethessük őket a magunk csetlő-botló, emberi módján. Nem biológiai szükségszerűség hajtott minket, hogy szülőkké váljunk, hanem a szeretet szükségszerűsége. Ahogyan József Attila fogalmazta meg: „Kettős teher / s kettős kincs, hogy szeretni kell. / Ki szeret s párra nem találhat, / oly hontalan, / mint amilyen gyámoltalan / a szükségét végző vadállat.” Azt hiszem, ennél zseniálisabban nem fogalmazta meg senki azt – két mondatban –, hogy a szeretet fennkölt pátosza mögött a vízszontszeretetre éhezés kiszolgáltatott és önző gyámoltalansága is ott van. Ez alól én sem vagyok kivétel. Hogyan is lehetnék, hiszen egykori árvaságom művészetem és minden motivációm egyik hajtóereje.

Ezzel együtt csodálatos, hogy gyermekeinkkel kapcsolatban mégis igaz ez a vallomás:

Már létezésük előtt a mi szívünkben megfogantak ők, mint a családunk tagjai. Már évekkel fogantatásuk előtt, mielőtt az anyaméhben fejlődésnek indultak volna, a mi szívünkben már megfogantak. Akartuk és szerettük őket. Vártuk, hogy elérkezzen az idő, amikor egymás szemébe nézve is igent mondhatunk egymásra. Ez ugyan nem a hagyományos módon történt velünk, nem test és vér szerint rendeztetett össze a mi családunk, de a szeretet szétszakíthatatlan isteni ragasztójával. Mindhárom gyermekünk (két lány, egy fiú) külön személyiség. Velük és általuk napról napra fedezzük fel és tanuljuk, mennyi árnyalata van a hétköznapi kihívásokban és örömekben annak a szónak: „anya”, „apa”. Ők pedig szintén velünk és általunk napról napra fedezik fel és tanulják, mennyi árnyalata van a hétköznapi kihívásokban és örömekben annak, hogy egy apának és egy anyának a kislányaiként, kisfiaként egy családhoz tartoznak. Egyszer majd ők is anyák és apák lesznek valakik számára, és majd rajtakapják magukat, hogy ugyan nem test és vér szerint, de lélek szerint tovább örökítenek belőlünk is valamit. Ez pedig az a sok árnyalatban kifejeződő szeretet lesz, amit ma, a hétköznapi folyamatos jelenidejűségében együtt fedezünk fel, tanulunk és gyakorlunk. Azért az ajándékért, hogy mindezt tehetjük, hála és dicsőség Istennek!

Lantos Csaba

Energiaügyi miniszter.
Közgazdász-szociológus,
bankár, befektető.

Nős, hét gyermek édesapja.

Néhány évvel ezelőtt láttam egy kimutatást arról, hogy Európa vezetői között hányan nagycsaládosok, és hányan nem nevelnek gyermeket. Meglepett az utóbbiak relatíve magas aránya. Valahol érthető, hogy a család, pláne sok gyerek mellett nehezebb a közéletben is sikereket elérni, és természetesen mindenkinek szíve joga a személyes életével kapcsolatos döntések meghozatala. Bizonyára voltak ezek között a vezetők között olyanok is, akik nem saját elhatározásból lettek gyermektelenek. Mégis elgondolkodtató, következik-e bármi abból, ha a döntéshozók saját életükben nem tapasztalják meg a következő generáció iránti közvetlen felelősségviselést.

Főszabályként én erősségnek tartom azt, ha egy olyan vezető, aki sokak életét meghatározó munkát végez, maga is édesanya vagy édesapa. Van erre példa Európában is, a magyar közéletben pedig ez a jellemző. De azért az ritka, hogy hétgyermekes szülő válik tárcavezetővé.

Lantos Csaba nevét a legtöbben az üzleti életből ismerik. Sikeres vállalkozó, vagyonos ember, okos, higgadt személyiség. Sikertől megőriznie természetességét és közvetlenségét, bármilyen komoly bármilyen komoly pozícióba került is, vagy bármilyen előkelő helyet foglalt is el a leggazdagabb magyarok listáján. Jellemző történet, hogy amikor egyik gyermekét lovagolni vitte, várakozás közben fogott egy gereblyét, és magától értetődő természetességgel elkezdett rendet tenni. A munka iránti tisztelet, a rendezettség iránti vágy nem allűrök, nem a külvilágnak mutatott póz, hanem otthonról hozott örökség.

Csaba természetes módon töltötte, tölti be a vezető tisztségeket, most éppen miniszterként egy olyan területet vezet, amelynek kétséget kizáróan ő az egyik legkiválóbb szakértője hazánkban.

Vajon kudarc-e, ha nem maradt életben az első házasság? Arra nem kapunk választ a következő írásból, hogy a három plusz négy gyermek hogyan élte meg a válást és az új kezdetet, de azt megtudhatjuk, Lantos Csaba számára milyen megkerülhetetlenül fontos tényező a család. Meggyőződésem szerint a fájdalmas és örömteli személyes tapasztalatok pedig abban is segítik a tárcavezetőt, hogy bölcs, hosszú távon is kedvező döntéseket hozzon.

Novák Katalin

Az egyéni boldoguláson túl

Nagycsaládból jövök. Egyéves koromig bejártam családommal a fél országot, három helyen is laktunk. Hódmezővásárhelyen születtem 1962-ben, aztán rögtön Tiszalökre, onnan Nyíregyházára költöztünk. Igazából tehát a Dél-Alföldről származom, apám és anyám családja is hódmezővásárhelyi. Apám sokat mesélt a gyermekkoráról, a nagyszüleim családjáról, arról, hogy milyen volt az élet a Hódmezővásárhely környéki tanyavilágban, milyen volt nagycsaládban élni. Ahogy írta egyszer nekem a gyerekkorára emlékezve: „egy ilyen nagycsaládban az élet már önfenntartó. A gyerekek egymást vigyázzák, nevelik és bátorítják. Tanítják a nagyok a kisebbeket. Jókat játszanak, együtt bolondoznak, viccelődnek; ki-ki vérmérséklete szerint. Mégis – ezen belül – mindenkinek kifejlődött a saját egyénisége. Ki miben volt tehetséges; a többiek ezt elfogadták, támogatták; sőt provokálták! A nagyobbak nemcsak etették, fürdették, pelenkázták vagy öltöztették a kicsiket, de a munkára nevelés is folyamatos volt. A betanítástól a gyakori ellenőrzéseken át a számonkérésig. Mindenkinek jutott testre szabott feladat, ami éppen hozzá illő volt. Az ilyen családban – a pusztai élethez kötődően – jellemző volt a jószágtartás. A gyerekeknek, koruk és nemük szerint, ebben sokrétű elfoglaltság adódott.”

Apám a második világháború idején elvesztette szüleit, árva gyerekként nőtt fel. Édesanyám szüleit pedig a Rákosi-korszakban kuláknak nyilvánították, ki is jutott nekik minden, ami ezzel járt. Előbb önként „lemondtak” az állam javára a városi nagy házról, és ők (is) kivonultak a tanyára, hisz azt tanulták, úgy hitték, hogy a föld az örök érték, a magabíró ember a földből meg tud élni, és el tudja tartani a családját.

Aztán a korai Kádár-korszak újabb téészesítési nyomását már nem bírta elkerülni nagyapám, és beadta a földjét a „közösbe”. De önérzetes parasztpolgárként nem volt hajlandó alkalmazottként dolgozni a téeszben. Hatvanévesen az anyóshoz kellett költöznie a városba a családjával – ő ezt nagy szégyenként élte meg. Szerencsém volt a dédit is ismerni: valóban szigorú, kemény asszony volt. Ő született a legjobb módba: nagygazda lánya volt, szép ruháit, megmaradt ékszereit, fényképeit öregasszonyként osztotta meg velünk, gyerekekkel.

Ő még a 19. század szülötte volt, az első férjét a nagy háborúban veszítette el, míg a másodikat a két háború között. Nyugdíjasként ő is bevitte a földjét a téeszbe. Gyerekkori emlékként őrzöm, amikor egyfajta „osztalékként” meghozták terményben a járandóságot. Az segített a család eltartásában. Visszatérve nagyapámra: hatvanévesen Budapestre járt dolgozni. Az épülő szocializmusban egy

kvázi mindenhez értő ember könnyedén talált munkát. Így vált a nemzetközi díjnyertes szürkemarha bikatenyésztőből építőipari munkás.

Gyermekeként nagyon jó dolog volt őket látni, szünetekben velük élni. A nehézségek ellenére jó kedélyű, dolgozó emberek voltak, éppen annyira törődtek velünk, amennyire kellett. A vásárhelyi gyerekkori nyarak számomra a szabadságot, ugyanakkor a tevékeny hétköznapiakat és a derűt jelentették. Meg egy alapvető üzenetet, amit nagyapám néhány hónappal a halála előtt mondott: „Azért szerettem volna megélni, hogy a ruszók hazahúzzanak!”

Úgy kerültünk Tiszalökre, hogy vízerő-gépészmérnök apámat odahelyezték a nem sokkal előbb elkészült erőműbe. Egy ávosoknak épített tiszti lakótelepen laktunk az erőmű közelében. 1951 és 1953 között internálótábor működött itt, szovjet hadifogságból és málenkij robotból hazatért, többségükben magyarországi svábokat, illetve horvát usztasákat őriztek benne, akik az erőmű-építkezésen dolgoztak, vagy a Keleti- és Nyugati-főcsatornákat ásatták velük. Az ávosok lakásait kapták meg később az erőmű fiatal mérnökei. A lakótelep falutól, iskolától, mindentől távol volt. Anyám rágta apám fülét, hogy itt nem maradhat a család, ilyen helyen nem nőhetnek fel a gyerekek. Akkor már ketten voltunk a nővéremmel, s később született egy öcsénk is. Beköltöztünk hát Nyíregyházára, s ebben az akkor még kicsi, de már fejlődésnek indult városban nőttem fel. Apám Nyíregyházán fiatal mérnökként a konzervgyárban kezdett dolgozni – utolsó évtizedében aztán visszatért eredeti szakmájához, a vízügyhöz. Anyám az OTP-ben dolgozott ötvenhárom évig. Így nőttünk fel második generációs értelmiségivé válva. A szüleim a legjobb általános iskolába íratlak be minket, utána a megye elitgimnáziumába, a Krúdyba vettek fel. Matektagozatra jártam, valószínűleg az ország akkoriban egyik legjobb matematika képzésében részesültem. Egyenes út vezetett onnan a közgazdász egyetemre (akkoriban Marx Károly Egyetemnek hívták). A Rajk Szakkollégium is tulajdonképpen egyszerű választás volt: egyből éreztem, hogy ott a helyem! Tulajdonképpen az ottani felvételi volt a legkomolyabb az életemben, hiszen a rajkos felsőbb évfolyamosok voltak a felvételi bizottság tagjai. Ők aztán valóban éles versenyben választották ki a felvetteket.

A mi nemzedékünknek nagy szerencséje volt. Amikor a '68-as reform után újra megjelent az a gondolat, hogyan lehetne hatékonyabban működtetni a szocializmust, hogyan lehetne szabályozottan, de innovatívan elérni, hogy a pénz áramolni kezdjen a gazdaságban, mi, akik nem a tervutasításos rendszerben szocializálódtunk, úgymond „jól jöttünk” a rendszernek. Így indult el a pénzügyi világban a karrierem – és ekkor alapítottam családot. Első házasságomból három gyermekem született, ők mára felnőttek, és már unokám is van!

Az élet úgy hozta, hogy ez a házasság felbomlott. Második házasságomban négy gyermekünket neveljük – az első most repült ki: egyetemre ment.

Büszke vagyok arra, hogy felnőtt gyermekeim tőlem független karrierbe kezdtek, rendezett párkapcsolatban élnek. Ők is magabíró emberekké váltak.

„Gyakran emlegeti a demográfiai kihívásokat. Tekintsük személyes példamutatásnak a hét gyermeket?” – tette fel a kérdést jó néhány éve egy interjúban az újságíró. Közgazdász-szociológusként végeztem az egyetemen, és bár úgy hozta az élet, hogy későbbi pályámon a szociológia nem kapott hangsúlyos szerepet, de érdeklődésem megmaradt, és valóban, a demográfia egy olyan téma, amellyel azóta is szívesen foglalkozom. A demográfia sajnos nem nekünk dolgozik. Azt gondolom, a népességfogyás a legnagyobb kudarc. Jó lenne rájönni, miért nincs áttörés annak ellenére, hogy a magyarországi családpolitika jóval ösztönzőbb, mint Európa legtöbb államában. A következő évtizedekben várhatóan tovább csökken országunk lakossága. Az elmúlt tíz évben sikerült ugyan megfordítani a termékenységi ráta alakulását, mely a 2011-es mélypontról, 1,23-ról indult, és elérte már az 1,59-et is (jelenleg 1,55), ami szép eredmény, de a népesség stabilizálásához 2,1-es mutatóra lenne szükség.

De visszatérve a felvetett kérdésre, mondhatnám, igen, az én válaszom erre a problémára a hét gyerek. De ugyanúgy az is igaz, hogy a hét gyerek mindegyike demográfiai megfontolás nélkül jött, és erre nagyon büszke vagyok. Szerencsésen alakult a pályám, abból a sok mindenből, amit kaptam az élettől, illik vissza is adni. Gyermekeimnek is ezeket az értékeket próbálom meg átadni, hogy az egyéni boldoguláson túl van más dolgunk is a világban. Más társadalmi felelősségvállalásaim mellett ezért lettem a Bolyai-díj egyik alapítója. Tulajdonképpen ezért lettem miniszter is. Amikor bajban van és hív a haza – és úgy éreztem, valóban tudok tenni valamit érte –, akkor félre kell tenni az egyéni kényelmet és érdekeket. Hiszen kötelezettségeink vannak nemcsak a családdal, hanem a hazával, a nemzetünkkel szemben is. Ezért váltottam én is hatvanévesen, mint más körülmények között a nagyapám.

Lékai-Kiss Ramóna és Lékai Máté

Lékai-Kiss Ramóna színész, műsorvezető.

Lékai Máté többszörös, kitüntetett
válogatott kézilabdázó.

Egy kisfiuk van.

Az ismert emberekről hajlamosak vagyunk azt hinni, valóban ismerjük őket. Amikor pedig egy ismert ember az ország szeme láttára nő fel, sokan gondolhatják azt, hogy személyesen is közük van hozzá, igényt tarthatnak az élete részleteibe menő követésére. Ha aztán két ismert ember házasságot köt, mindez fokozottan igaz lesz. Ez a fajta kitettség a tömeges érdeklődésnek sok esetben teherként, és bizony gyakran megváltoztatja azt, aki tartósan a figyelem középpontjában él.

Lékai-Kiss Ramónát a legtöbben a televízió képernyőjéről ismerték meg még abban az időszakban, amikor egyetlen naponta folytatódó sorozatot nézett az ország. A hosszú évek alatt Rami az általa megformált szereplővé vált sokak számára. Máté népszerűsége kezdetben elsősorban a kézilabda iránt érdeklődő közönség köreiben volt jelentős, de mára mindketten országos ismertségnek örvendenek. Két fiatal, akik az őket övező érdeklődés keresztútjában döntöttek a közös élet, a családalapítás mellett.

Aki nem beszélgetett még velük, akár azt is gondolhatná, felszínes, a népszerűségtől megszédült emberek. Pedig ők is azok közé tartoznak, akik keményen megdolgoztak és megdolgoznak a sikereikért, akik tudnak őszintén beszélni a csalódásaikról, a kudarcaikról is, miközben jogosan büszkéek az eredményeikre, és nem utolsó sorban a családot tartják a legfontosabb értéknek az életükben. Kisfiukat igyekeznek a lehető legnagyobb szeretetben felnevelni.

Ramónát megkértem, hogy csatlakozzon egy ösztöndíjprogramhoz, amely kiemelkedően tehetséges fiatalok számára nyújt lehetőséget a világ legjobb egyetemén való tanulásra. Jó volt látni, hogy a végzős gimnazistákkal és huszonevesekkel hogyan tudtak egymásra hangolódni, és hogyan volt képes Ramóna teljes figyelmét a „stipis” diákokra összpontosítani, saját személyét és szempontjait háttérbe szorítva.

Azért is kértem meg Ramónát és Mátét, hogy írják le gondolataikat, érzéseiket a családról, mert így két, sokak által felszínesen „ismert” emberről is megtudhatjuk, milyen központi szerepet játszik életükben a házasság és a gyermek.

Novák Katalin

A jóra várni kell

Kedves Olvasó! Örülünk, hogy itt vagy, és bízunk benne, hogy e sorokat magadévá téve adhatunk neked némi bepillantást az életünkbe, aminek a középpontja a család! De hogy ez pontosan mit is jelent számunkra, azt ezen kis kalandos írásban igyekeztünk összefoglalni, hol elmesélve egy-egy történetet, hol beszélgetés formájában.

Számunkra a család mindig is a legfontosabb dolog volt, de amióta összeházasodtunk, és megszületett a kisfiunk, még inkább az lett. Ahhoz, hogy ezt őszintén, tiszta szívvel így gondoljuk és érezzük, kellett egy háttér. Ugyan különböző családokban nőttünk fel, mégis az erről alkotott véleményünk és nézőpontunk azonos, de nem ez az egyetlen hasonlóság az életünkben.

Máté és én is nagyon szerencsések vagyunk, hiszen szerető és odaadó közegbe születtünk. Mindkettőnk szülei igen fiatalon döntöttek úgy, hogy belevágnak a családalapításba. Keményen és céltudatosan dolgoztak, aminek köszönhetően az albérletet kisvártatva felváltotta önálló otthonunk, ahol a saját szobánkban élvezhettük a gyermekkorunkat. Pár év múlva megérkeztek a testvéreink, Máté a fiú oldalt erősítette Soma nevű öccsével, én pedig a női szakaszt kishúgommal, Debórával. Nagyon hálásak vagyunk a sok élményért és az együtt töltött időért. Nehéz lenne egy-két dolgot kiemelni ebből az igencsak intenzív, mégis nyugodalmas gyermekkorból, ezért inkább csak annyit írnék, hogy rengeteg nevetésben, kalandban, játékban volt részünk, és szerencsénkre az is megadatott számunkra, hogy a nyári időszakban a szüleinkkel világot lássunk. Sok helyre eljutottunk, és ezáltal is fejlődött a jellemünk és a személyiségünk.

Az igazi értékeket, a világnézetünket a szüleinktől kaptuk, és ezek hatással vannak ránk a mai napig. Szüleink előttünk az élő példa, hogy az ember bármire képes akkor, hogyha a családjáról van szó.

Büszkék vagyunk rá, hogy így nőttünk fel, és végtelen hálát érzünk azért, hogy mindezeket az értékeket továbbvihetjük, hisz az a célunk, hogy ugyanilyen szerető, boldog, kiegyensúlyozott családi légkört alakítsunk ki a gyermekünk, gyermekeink számára.

Ez volt a felnőtté válásunk útja, de amikor megismerkedtünk, akkor indult el a mi nagy, közös kalandunk. Arra gondoltunk, ezt kicsit másképp meséljük most el. Írásbeli beszélgetésünk közben aztán olyan dolgokat is megtudtunk egymásról, amelyeket korábban nem is sejtettünk.

Rami: Mit jelent számunkra a család? Ez lesz a fő témája a beszélgetésünknek, de én azzal kezdeném, amit már sokszor, sok helyen elmondtunk, mégis meg-unghatatlan történet számunkra, hogy hogyan is találtunk egymásra.

Meséld el, kérlek, a te oldaladat, aztán én is elmesélem az enyémet!

Máté: Igazából plátói szerelem volt a miénk. Mielőtt ténylegesen megismerkedtünk volna, meglátogattalak a Madách Színházban, a *Poligamy* című előadáson, amiről mondjuk te nem tudtál, de én titokban beültem és megnéztelek. Azt viszont én nem tudtam, hogy te is kiszúrtál engem pár hónappal korábban a labdarúgó válogatott mérkőzésén.

Rami: A magyar–norvég meccsen.

Máté: Igen, akkor jutottunk ki az Európa-Bajnokságra, igazából ez volt az első olyan momentum, amikor találkoztunk, aztán az élet végül összesodort minket, és én a kellő pillanatban megragadtam az alkalmat, és kezdeményezően léptem fel!

Rami: Így gondolod?

Máté: Ez az igazság, én mentem oda, én voltam az aktív szereplő ebben a történetben, mint ahogy általában ez lenni szokott a férfi–női viszonyban, de azt azért becsületesen bevallom, akkor még nem gondoltam, hogy a feleségem és a gyermekeim anyukája leszel. Örülök, hogy ez így alakult és megtaláltalak. Szerintem én már megvagyok erre az életre!

Rami: Köszönöm, ez igazán megható volt. Az én szemszögemből, bár szépen összefoglaltad a kezdeteket, 2015 novemberében, azon az ominózus futball mérkőzésen, megláttam a tarkódat és valami...

Máté: Hát igen, az a híres tarkó.

Rami: Apa, fejezd be! De, igen, azt a híres tarkódat, és valamit éreztem, igazából megmagyarázhatatlan, de talán itt jön képbe az, hogy amikor azt kérdezik az embertől, mi is az a szerelem, vagy hogy honnan tudod, hogy két ember összetartozik, a válasz egyszerű: nincs kérdőjel, nincs kérdés, csak történnek a dolgok.

Máté: Na jó, bocsánat, hogy beleszólok, de azért te sem gondoltad a tarkómból, hogy a férjed és a gyermekeid apja leszek?

Rami: Azt tényleg nem, de az biztos, hogy fura érzés kerített hatalmába. A lényeg, hogy kíváncsi voltam, kié az a tarkó. Szóval mindezek után 2016 januárjában, mit sem tudva az én fellángolásomról, titokban megnéztél egy előadásban, de az első konkrét találkozásunk, amikor végre beszélgettünk is, az áprilisban történt, de valamiért nem ez volt a mi egymásra találásunk pillanata.

A gyönyörű Veszprém megyei Szigligeten történt meg az első randevú kérése, amikor is én októberben ellátogattam a családommal a szigligeti süllőfesztiválra.

Apukámmal és a húgommal már jó ideje sorban álltunk a friss sült halért...

Máté: A jóra várni kell!

Rami: Így van, na, de végre mi következünk, mire a halas rám nézett, és azt mondta, „Oh, itt a mi Ramónánk!” Apukám erre viccesen megjegyezte, hogy „eddig úgy tudtam, hogy az én Ramónám”, de végül kiderült, hogy Oszi bácsi, aki kiszolgált minket, arra gondolt, hogy büszke rám, merthogy veszprémi vagyok, tehát földi lány. Szó szót követett, mire Oszi bácsi közölte, hogy „van ám nekem egy unokám, úgy hívják, hogy Lékai Máté”!

Máté: A halárus a nagypapám volt.

Rami: Igen, mint utólag kiderült. Jót mosolyogtunk a húgommal, de itt meg is állt volna a történet, ha anyukám nem unszol, hogy fotózzam le a csodásan elkészített süllőt, és tegyem ki az oldalamra. Pár perc múlva jött az üzenet Mátétól, hogy „A nagypapám sütötte neked a halat”. Másnap éjjelkor a Vajdahunyad váránál randevúztunk. Te hogy élted meg az első nagy találkozást?

Máté: Megmondom őszintén, jól, nem volt bennem semmiféle tervezés, szerettem volna élvezni azt a pillanatot akkor, ott, veled, és nem túlizgulni. Viszonylag hamar egy hullámhosszra kerültünk, szerintem az idő minket igazol, hisz azóta egész jól alakultak a dolgok!

Rami: Igen, ez így van. Nekem meglepő volt, hogy nagyjából tizenkét perc alatt ezerkétszáz kérdést tettél fel. Még nem találkoztam ilyen férfival. Azon viccelődtem magamban, hogy atyaég, te biztos egy beépített újságíró vagy, aki ki akarja szedni belőlem az információkat. Viszont egy pillanatig sem gondolkoztam, mindenre őszintén válaszoltam neked azonnal.

Máté: Érdeklődő voltam! Ahogy említettem, hamar megtaláltuk a közös hangot, és abban biztos voltam, hogy nem ez lesz az utolsó randink, és hogy nem itt ér véget a kapcsolatunk.

Rami: Nem bizony, rá nyolc hónapra, 2017. június 19-én meg is kérted a kezem, és én azonnal igent mondtam.

Máté: Nem, nem azonnal, először azt kérdezted, hogy ez most valami vicc, és utána jött az a bizonyos igen.

Rami: Annyira meglepődtem, zavarban voltam.

Máté: A lényeg, hogy egy éven belül megtörtént a lánykérés, előtte megkértelek édesapádtól, ahogy azt kell, majd közöltem, hogy kisbábát szeretnék.

Rami: Igen, igazából talán itt van az első olyan momentum, amikor meg lehet fogalmazni, hogy számunkra mit is jelent a család. Én egészen konzervatív lánynak tartom magam, mármint abból a szempontból, hogy szeretem, ha a férfi udvarol, szeretem, ha ő teszi meg az első lépést. Kislánykorom óta arról álmodoztam, hogy majd jön a szőke, jelen esetben barna herceg fehér lovon, megkéri a kezem, aztán összeházasodunk, utána pedig gyermekeink születnek. Viszont a lánykérés pillanatában, már menyasszonyként és vőlegényként ugyan vágytunk az esküvőnkre, de sokkal erősebb volt a vágy arra, hogy bővüljön a mi kis kettősünk, szülessen egy közös gyermekünk, és igazi család legyünk. Hála Istennek, nem kellett sokat várni Noéra, mert 2019. január 20-án meg is született a kisfiunk. Mi voltunk a legboldogabbak a világon! Az utunk Veszprémben folytatódott, mert a munkád téged oda szólított, és egyértelmű volt, hogy oda megyünk, ahol apa van. Ugyan ez a véletlen műve volt, de számomra a legszerencsésebb helyzet alakult ki. Veszprémi születésű vagyok, és a szüleim, a testvérem, a nagyszüleim, a gyerekkori barátaim ott élnek, így mindenben a segítségemre voltak. Veszprémben hatalmas szeretetben kezdtük meg közös, hármас életünket.

Máté: Oda mentünk haza a kórházból, a félig kész otthonunkba, csak Noé szobáját sikerült befejezni, nagy felújításban voltunk ugyanis. Igazából nem is tudom, hogyan képzeltük a 2019-es évet, mert így is azt mondják, hogy egy évben csak egy nagy dologra fókuszáljon az ember. Szervezd meg az esküvőd, vagy újítsd fel az otthonod, vagy szülessen meg a gyermek – hát, mi ezt a hármat egyszerre abszolváltuk, és csodák csodájára túléltük.

Rami: Januárban megszületett a kisfiunk, ugyanebben az évben még júniusban összeházasodtunk, és karácsonyra gyakorlatilag az otthonunkat is sikerült úgy felújítani, ahogy mi elképzeltük. Nagyon izgalmas és szeretetteljes év volt számunkra, úgyhogy 2019 egy igazán meghatározó tizenkét hónap volt az életünkben. Ahogy telt-múlt az idő, éreztük, hogy szeretnénk második gyermeket, de akkor ott úgy gondoltuk, Noénak legyen meg a kis egyeduralma egy ideig. Én is visszamentem dolgozni, de megmondom őszintén, a családalapítás elé soha nem helyeztem a karrieremet és a munkámat. Abban a pillanatban, amikor találkoztunk, nem volt kérdőjel, és nem gondolkodtam azon, hogy mi lesz a karrierem sorsa. Biztos voltam benne, hogy minden rendben lesz, mert ha van egy szenzációs család, akkor ők ebben is fognak támogatni, és ez így is lett.

Máté: Viszont azóta ismét eltelt némi idő, és most már nagyon-nagyon szeretnénk kistesót Noénak. Tudjuk, milyen fontos a testvéri szeretet, hisz a saját bőrünkön tapasztaltuk meg, és ezt szeretnénk megadni neki is. Fontos az életben, hogy

legyen, akire mindig számíthat majd, természetesen mi is ott leszünk számára, reméljük, jó sokáig, de a testvéri szeretet felülírhatatlan.

Rami: Bár azt szokták mondani, ha az első gyermek jól sikerül, a második egy ördög lesz. Noéka nagyon nyugodt, jószívű, okos, szófogadó – nyilván elfogultak vagyunk, mint minden szülő –, csodálatos kisfiú. Látjuk, milyen gondoskodó az unokaöccsével, úgy érezzük, nagyon jó testvér lesz. Itt tartunk most...

Végezetül pedig történhet bármi az életben, amíg a családunk egészséges és számíthatunk egymásra, addig bármilyen probléma jöhet velünk szembe, az eltörpül azok mellett, hogy szeretjük egymást.

A legrosszabb napokon is, ha csak összenézünk, vagy ránk mosolyog a kisfiunk, netán csak játszunk közösen, minden gondunk elszáll. Hálásak vagyunk egymásért,

azért, hogy ez megadatott nekünk, és bízunk benne, örökké fog tartani!

Nagyon várjuk még azt, ami hátravan a mi kis életünkből, szeretnénk megélni minden pillanatát annak, hogy egy család vagyunk!

Molnár-Bánffy Kata

Kommunikációs és médiaszakember,
a Salt Communications ügynökség
és a Képmás Kiadó társtulajdonosa és vezetője.

Házas, férjével három gyermekük van.

Mivel ma már ritkák a többgenerációs otthonok és az egymás közelségében élő kiterjedt rokonság, a legtöbb fiatal nem tapasztalja meg maga körül a születést, egy kisgyermek felcseperedését, az öregedést, a halált. Ami régen természetes része volt az életünknek, ma csak közvetítőkön keresztül jut el hozzánk. Én akkor láttam életemben először kisbabát, amikor megszületett Ádám fiunk. Könyvekből próbáltam megérteni, hogyan kellene fejlődnie, mire kell figyelni a tápláláskor, neveléskor. Internetes sorstársi közösséget kerestem a várandósság kezdetén, hogy legyen kivel megosztani a tapasztalatokat. Amikor a testvére érkezett, még mindig nem volt a szűk ismeretségi körben és a rokonságban kisgyermekes család, így ismét szakkönyvekből, újságokból, különböző műsorokat nézve és hallgatva igyekeztem felkészülni a várhatóan jelentkező féltékenységi kezelésére. Talán akkor kezdtem bátrabban hallgatni az ösztöneimre, amikor megszületett a harmadik gyermekünk.

A többgenerációs nagycsaládok együttélésének visszaszorulásával felértékelődött a közvetítők, így a média szerepe. Meghatározó, hogy milyen információt nyújtanak, milyen értéket közvetítenek az internetes oldalak, a közösségi csatornák, a televízió, a rádió, az újságok. Képesek-e a maga valóságában, a nehézségeket sem véka alá rejtve, mégsem az elrettentés szándékával elérni azokhoz, akik kétségekkel és kérdésekkel tele igyekeznek életük meghatározó döntéseihez segítséget kapni?

A *Képmás* magazin példa arra, hogyan lehet hitelesen és életszerűen közvetíteni, mit is jelent a család. A tulajdonos-ügyvezető, Molnár-Bánffy Kata családja évszázadok óta szolgálja nemzetünket, Erdély magyarságának az életét felmenői máig ható érvénnyel gazdagították egyházi, kulturális, oktatási, közéleti szerepvállalásukkal. Ez a felelősségvállalás nemzedékről nemzedékre öröklődött, ahogy a hit, a haza, a nemzet és a család tisztelete is. Kata édesanya, kommunikációs szakember és üzletasszony. Elkötelezetten, fáradhatatlanul végzi munkáját, a nehézségek sem tudják eltántorítani. Évről évre elismerik azokat, akik a médiában a családi értékeket hitelesen jelenítik meg. A következő oldalakon pedig személyes történetébe avatja be az Olvasót.

Novák Katalin

Mennyei kitelepítés

Hivatásos megfogalmazók, a betűk és szavak kézművesei, nagy és még nagyobb írók tettek kísérletet arra, hogy szövegszerűen elmondják, mi is a család. Szép, hosszú definíciók lettek ezek, kedvenceim, Esterházy Péter *Harmonia caelestise* 718 oldal, Visky András *Kitelepítése* 440 oldal. De talán ezek is csak konvergálnak a valósággal, csak iparkodnak elérni azt. A terjedelem éppen azt mutatja, nehéz pontosan fogalmazni.

A *Harmonia caelestis* kitágítja a teret és az időt a család körül, rámutatva, hogy örökségünk nem csupán egy-két generációtól, hanem igen messziről és távolról is érkezik. Ennek a szövevényes jelenné fejlődő múltnak a kellemetlen és kellemes részletei együtt gazdag micéliumot szőnek a talpunk alá, amelyből kifejlődve és amely által táplálva a saját kis rövid életű termőtestünk továbbadja titokzatos sejtműködéseken keresztül összetett örökségét, képességét az életre és az örökrele.

A *Kitelepítés* ezt a kitágított teret és időt ismét összezsugorítja, kényelmetlenül kicsivé és méltatlanná az Isten-képmásságra jogosan büszke emberhez – hogy aztán kiderüljön, örökségünk térben és időben nem korlátozható, *sub specie aeternitatis* nincs jelentősége az erre tett kísérleteknek, az élet és az örökrelet egy, és végső soron ott vagyunk összekapcsolva egyetlen egészként abban a teljesebb kontinuumban. (Sietve jelzem, ez utóbbit már Ottlik Géza mondaná, hogy ne tűnjön plágiumnak, amit írok.)

Hogy a család térben és időben igen tág fogalom, azt nem Esterházytól tanultam, tudtam mindig is, ott volt a levegőben abban a családban, ahol nevelkedtem. Több évszázadra visszamenőleg ismert ősök, Anonymus krónikája, Tonuzoba besenyő vezér, arisztokraták, nagybirtokosok, miniszterelnök és miniszterek (ahogy nálunk mondták: „grófok, bárók és válogatott cigánylegények”), régi dicsőség, ami nemcsak késik, hanem el is marad valahol végleg az éji homályban, nyomokban történelmet tartalmaz.

Már rég felnőttem, legalábbis az életkoromat tekintve rég, amikor megértettem, hogy ami értékes, annak súlya van, és aminek súlya van, az nyom is. Nyomja a vállunkat, meg néha a koponyánkat is feszíti belülről. A család ilyen. Értékes és nyom is.

De hát ilyen a kereszt is, és ilyen a gyereknevelés, hogy a család témánál maradjunk, sőt a házasság is, ilyen a barátság is, és végülis minden, ami szép az életben, ilyen: értékes és nyom is.

Megindítóan szépnek találom a Teremtésnek azt az izgalmas megoldását, hogy életünk anyai nagyanyánk méhében kezdődik: a leány csecsemők már az anyaméhben hordozzák azokat a petesejteket, amelyekből majd a gyermekeik születnek. Az élet összekapcsolja a nemzedékeket, eltéphetetlenül, organikusan, de észrevehetetlenül. Az én életem is anyai nagyanyám méhében kezdődött, akinek a férjét, a nagypapámat, akkor vitték el a kommunisták, amikor ő terhes volt a mamámmal. Nagyapámnak csak beüzenték a börtönbe a családi történet szerint, hogy lány lett ez a harmadik gyerek, ő meg kiüzente katonás stílusú nagyanyámnak, hogy „nem baj, azért szeresse ezt is”. Ez olyan történet, amibe az öröklött sorssal, a transzgenerációs örökséggel foglalkozó pszichológusok belesápadnak. Van is miért, mondhatni. Mindig próbáltam megfejteni, miért működik bennem ez a túlfejlett túlélési mechanizmus, az állandó tevékenység, az autonómia iránti zsigeri igény, amíg meg nem értettem, hogy a nagymamáim – mind a kettő, nem csak az anyai – és az ő női felmenőik mind erre rendezkedtek be Erdélyben, ahol tatártól, töröktől, némettől, romántól, kommunistáktól, egymástól, de valakitől mindig tartani kellett. Mindig valamihez képest kellett be- és elrendezni az életet, és mindig a túlélésre, akár férfiak nélkül is. Felmenőimnek nagyasszonyok módjára a végeken fekvő birtokokon, gyerekek, háznép, rájuk bízott családok felelős vezetőjeként, családi és geopolitikai ügyek, gazdasági nehézségek és persze emberi tényezők között lavírozva túl kellett élni úgy, hogy csak magukra támaszkodhattak. Hogy ez miképpen íródott bele a biológiánkba, nem tudom, de a kurrens génkutatás azt állítja, beleíródott. Azt a börtönből küldött közepesen cinikus üzenetet, azt a „nem baj”-t én, aki akkor még csak alvó petesejt voltam egy leánycsecsemőben, mégiscsak meghallottam, és beépítettem valahogy a világról kialakuló tudásomba, eltettem a túlélőkészletembe, munkál bennem, akarom vagy nem akarom, mindenképp.

Ez a beleíródás, ez az, „ami a miénk”. És ha a családomra gondolok, ez rajzolódik ki előttem először. Tonuzobától a gyerekeimig az élethez szükséges alapvető képességek és készségek kódolása egyfajta sajátos, csak ránk jellemző stílusban, ami aztán összefonódik más családok más tudásaival és stílusirányzataival, és így válik igazán egyedivé és megismételhetlenné.

A kérdés, miénk-e ugyanígy a jövőnk is, miénk-e (a lehető legjobb értelemben) a családjunk a jövőben is? Így, ahogy a múltunkban a miénk, eltéphetetlenül, letagadhatatlanul, kiszakíthatatlanul, szőröstül-bőröstül. A múltunk is csak akkor a miénk ilyen elemi módon, ilyen értékesen és súlyosan, ha a magunkévá

tesszük. Ha feldolgozzuk, megmunkáljuk, beépítjük. Azonosítjuk, tudatosítjuk, megértjük, megszeretjük.

A legfontosabb felnőtt fejjel szerzett tudásom, hogy ezt a munkát el kell végezni – mert ez a legtöbb, amit a gyerekeimért tehetek. Vagyis a legbiztonságosabb út afelé, hogy ne csak múltja, hanem jelene és főleg jövője is legyen a családnak. Hogy miénk lehessen a jövőnk is.

Múlt, jelen, jövő – a családnak ez az időbeli kiterjedése beláthatatlan és mégis a tenyerünkbe sűríthető. Van a családnak egy térbeli kiterjedése is, nemcsak az időutazás, hanem a „hoppanálás” képessége is kódolva van ezekben a kötelekben. Ez teszi lehetővé, hogy édesapák – Esterházy, Visky, Baradlay – jelen legyenek akkor is, ha látszólag nincsenek. És ez a másik fontos ok, amiért nem spórolhatjuk meg a munkát magunkon. Nem mindegy, milyen formában és minőségben vagyunk, leszünk jelen, ha jelen leszünk egyáltalán. Romba döntünk vagy erőt adunk. Summa summarum, nincs fontosabb a családnál, és a legtöbb, amit a családért tehetünk, az az, hogy magunkat a lehető legalaposabban karban tartjuk, nemcsak fizikai és szellemi értelemben, hanem a személyiségünk legmélyebb bugyrait s legapróbb részleteit átfésülve és összegyűjtve, amíg lehet, amennyire lehet, amíg győzzük, őszintén és fájdalmasan. Jól emlékszem, amikor a gimnáziumi magyarórán tanárnőnk, Caritas nővér feltette a kérdést, ki a főszereplője *A kőszívű ember fiainak*? Gyerekfejjel csak találgattunk, nekem persze a nagyasszony tetszett, a fiús anya, őt éreztem főszereplőnek, de a tanárnő, az életbölcseességgel bíró, szép apáca azt akarta hallani: a kőszívű ember maga, a fiúk apja, az öreg Baradlay. Akinek meg akarnak felelni hátrahagyott családtagjai mind, de aki kőszívével – a meg nem dolgozott személyiségével, mondaná ma a modern pszichológia, meg az elkerülő kötődésével – végül halálában is csaknem tönkreteszi a családot. A kőszív keménységét a történet végén egy fiatal élet feláldozása, egy önfeláldozó gesztus lágyítja majd meg, valaki a következő generációból, aki megtöri a mintát. Aki jobban szeretett.

De nemcsak erre gondolok, amikor a család térbeli kiterjedését is rugalmasnak írom le. Egy édesapa, kedves barátunk, aki nagy fájdalmakat élt át, mert elvesztette az egyik gyermekét, mondta egyszer: a mi családnk mostantól a Jóistenig ér, ott ül a lábánál a kisfiunk, és ugyanúgy hozzánk tartozik, a szüleihez és a testvéreihez, ahogy eddig. Onnan vesz részt a család életében. Irigylésre méltó hit ez, a bizonyosság a túlvilágról és a szétválaszthatatlanságról. Azóta saját családomra is így gondolok, hogy a Jóistenig ér, bár még nem ül ott senki a lábánál, de a helyünk ott van, elkészítve, és előbb-utóbb valamelyikünk ott fog ülni.

A család van, a család bizonyosság, tértől és időtől független, illetve térhez és időhöz reziliensen alkalmazkodik. És bár újra meg újra felhasítjuk rugalmas és szép szövetét, ugyancsak mi, akik korábban felhasítottuk, arra is képesek vagyunk, hogy bevarrjuk, összefogjuk, erősítsük azt. És néha azt varrjuk be, amit a dédszüleink tettek rajta tönkre, néha meg ott erősítjük a szövetet, ahol a félelmeink az unokáinkat látják majd valamikor a jövőben kiesni a védőhálóból. Magunkon, de nem magunknak dolgozunk vele. Ahogy saját magunkon sem (csak) magunkért, hanem a velünk élőkért dolgozunk. Akinek van már arról élménye, hogyan virágzott ki egy kamaszgyerek, miután az édesanyja terápiás keretek között eredményesen dolgozott magán, vagy miután a szülei párterápia keretében megerősítették a házasságukat, tudja, miről beszélek. A szakemberek is tudják, miről beszélek: ők rendszerint a gyerek miatt hozzájuk forduló szülőt arra veszik rá, hogy magával törődjön, magán dolgozzon. Egy-egy védőháló darabkái vagyunk mindannyian, és elsősorban magunkért mint a háló részéért vagyunk felelősek.

Az, hogy az emberfióka *valahova* érkezik, nem a légüres térbe születik, és ez a valami, a megérkezés helye, ez egyszerre kézzel fogható és valóságos, mondhatni kicsi – és ugyanakkor térben és időben végtelen is –, a Gondviselés létezésének explicit bizonyítéka. Isten rábíz minket a saját Képmására alkotott többi emberre, a családukra, biológiai köteléket teremt, DNS-ekbe kódol, szövényes és az eszünkkel nem mindig felfogható módon biztosítja be létezésünket a földi világban, kellő biztonságot és kellő teret is adva szabadságunk megéléséhez. A család tehát végső soron ajándék, amiben a Teremtés részeként, a gondviselő Isten szándékai szerint működhetünk, feladatot és lehetőséget kapva, a ránk bízottak javára.

Nagy Lajosné Kata

Hittanár, fotós, szervező,
az ELTE Informatikai Igazgatóságán ügyviteli munkatárs,
aki civil segítőként is tevékenykedik.

Egy diabéteszes lánya van.

Kedves Édesanya, az Ön gyermeke cukorbeteg – mondja az orvos az őt értetlenül néző szülőknek. A szavakhoz nem kapcsolódik tartalom, a leforrázott anyuka nem tudja, nem tudhatja, mit jelent ez a diagnózis. Erre a percre azonban örökre emlékezni fog, hiszen egy új élet első napját jelentette.

Amikor egy gyermeket 1-es típusú, inzulinnal kezelt diabétesszel diagnosztizálnak, a szülő fejét képletesen víz alá nyomják. Nincs türelmi idő, nincs mérlegelés, nem lehet hazamenni végiggondolni a dolgot, hanem be kell állni. Ott és akkor. Rögtön. A gyerek, akiről azt hittük, tetőtől talpig, kívül-belül ismerjük, egyszerre inzulin nélkül képtelen az életre. Meg kell tanulnunk, mit jelent a kórosan alacsony vércukorszint, a hypoglikémia, aránypárokat kell felállítani az étkezések szénhidrát-tartalmának számolásához, inzulint kell adagolnunk, cukrot kell mérnünk, meg kell értenünk a gyermekünk szervezetének eddig nem ismert működését. Nincs apelláta. Akkor is számolni kell, ha a matek sosem volt az erősségünk, akkor is meg kell venni az egészséges ételleket, ha így is nehezen jöttünk ki a havi beosztásból, akkor is csinálni kell, ha nincs kivel osztozni az újonnan kapott terheken. S közben nem mi, szülők vagyunk cukorbeteg, hanem a gyermekünk. Nem a saját egészségünket kell védenünk, hanem az övét. Nem mi nézünk szembe a szövődmények kockázatával, hanem ő. De érte, helyette is meg kell tanulnunk az új szabályokat, s azokat szerető szigorral be is kell tartatnunk. A víz alá nyomott fejet éppen csak annyira tudjuk ki-kiemelni, hogy újra levegőt véve ismét alámerüljünk.

Évek telnek el, mire megtanulunk újra lélegzethez jutni.

Nagy Lajosné Katával sorstársként ismerkedtünk meg. Diabéteszes gyermeket nevelő szülők vagyunk. Aki tudja, mi az 1-es típusú cukorbetegség, azt is tudja, mivel jár. S csak az tudja.

Orsi mosolygós, tehetséges, derűs leányzó. Zenél, énekel, sokan nem is tudják, mennyivel többet kell küzdenie azért, ami másoknak természetes. Orsi diabéteszes. De ő nem a „diabos” Orsi, hanem egyszerűen csak Orsi, akinek történetesen nem termel inzulint a hasnyálmirigye.

Bízom benne, hogy Kata és Orsi története is közelebb hozza az Olvasót annak megértéséhez, milyen küzdelmekkel teli áldás diabéteszes gyermeket nevelni.

Novák Katalin

Mindent megoldunk!

A '80-as években járunk. Egy fiatalasszony áll a budapesti panelház nyolcadik emeletén a konyhában. Még épp elkészíti a mogorókrémet, s van annyi ideje, hogy a hűtőbe is betegye. Nagyot rándul gömbölyű hasa. Itt az idő. Végre, ma találkozhat szemtől szembe a lányával, akit kilenc hónapon keresztül védett. Védte az életét, a nehézségek, ellenállások és megbotránkoztatások ellenére. Édesanyjának még beköszön, majd kezébe veszi a már összepakolt táskáját, és átsétál szembe a kórházba, hogy világra hozza lányát. Elkezdődik közös életük nagy kalandja, megtapasztalva, hogy az anya-lánya kötelék oly sok akadályt, nehézséget le tud küzdeni.

A mai napig hálás vagyok édesanyámnak, hogy abban a nehéz időszakban pedagógusként felvállalta az egyedülálló anya szerepkörét, megmutatva ezzel az anyai szeretet, küzdés és szolgálat értékét. Ugyanakkor megtapasztaltam egyes családtagok hiányát is. Csonka családban felnőve – egy édesanya és egy nagymama mellett – az élet és a család értéke sokkal kiemelkedőbbé vált. A standard családmódel megborulása, az apa hiánya az életben még erősebben indít arra, hogy később azon dolgozzam, hogy leendő gyermekeimnek a család feje ténylegesen az édesapjuk lehessen. Ezen a családképen még inkább erősített kamaszként fejlődő Istenhitem, elmélkedve a Szent Család példaadó életén: Szent Józsefen, akire Mária szakadatlanul számíthatott az életveszélyes, üldözésekkel teli időszakban is.

Szintén a '80-as években, Nyugat-Magyarország egyik kis falujában, két öt-hat éves forma kislány játszik együtt. Hamarosan itt a karácsony. Nagymamájuk a konyhában épp ebédet főz, édesapjuk az udvaron jár fel-alá aggodalmában. A falusi háztartás mindennapjaihoz hozzátartozik a haszonállatok tartása, így az udvaron folyamatosan hallatszik a disznók, tehenek, tyúkok, kakasok hangja. A kutya, a macska jelenléte elmaradhatatlan a kert első részéből. A háromgenerációs parasztház apraja-nagyja adventi örömmel várja az új jövevény érkezését. Szenteste napján egy mózeskosár is kerül a karácsonyfa alá, amelyből az egy hete született apró fiúcska hangos véleményét hallják a család tagjai, ahogy megpillantja a karácsonyfát hatalmas, fényes pompájában.

A nagycsaládos élet stabil, biztos háttérrel tud nyújtani a gyermekek számára. A mindennapi örömeiket, bánatokat, nehézségeket meg lehet egymással osztani. Ez a minta egy életre szóló alapot tud adni későbbre, amikor felnőttként saját családot alapítunk, és arról folyamatosan gondoskodunk. Miután a két nővér férjhez ment – egyikük férjével és három kisgyermekével közösen a gyermekkori családi ház egyik szobájában élt –, a tizenéves kamasz elegendő tapasztalatot szerzett a családi szerepkörök, feladatok sokoldalúságáról.

A 2000-es évek elején, egyetemi éveink során ismerkedtünk meg a Budapesti Egyetemi és Főiskolai Lelkészségen. Dr. Pákozdi István atya nagy gonddal és szeretettel vigyázta a vidékről a fővárosba felkerülő fiatalok életútját, az első napoktól kezdve saját földi életének utolsó percéig. A péntek reggeli 7 órás gitáros szentmise és az azt követő közös reggeli a sekrestyében, a lelkeszségi hétvégék vidéken, a lelkigyakorlatos házakban, és nem utolsósorban egy-egy közösségi bál jó lehetőséget nyújtott arra, hogy a keresztény hitüket komolyan megélő fiatalok egymással találkozzanak, és később életen át tartó szövetséget, házasságot kössenek. A mai napig hálásak vagyunk István atyának, hogy nemcsak egyetemistaként, hanem a diplomáink megszerzése után, kezdő munkavállalóként, fiatal felnőttként is foglalkozott velünk. Atyai szeretettel gondoskodott rólunk, akárcsak a több száz másik régi lelkeszségi tagról. Ez a gondoskodása néha csak egy-egy telefonhívásban, e-mailben, sms-ben, ajándékként adott könyvben, újságban nyilvánult meg, de érezhető volt élete során imádságos háttere is.

2006-ban az esküvőnkön mi is megkötöttük egymással életre szóló szövetségünket. Az itt kimondott kölcsönös igenünk igen volt egymásra és az általunk, a világban végzett szolgálatunkra is. A 2003 óta nyilvánosan működő imperfec-tum együttes vezetése, az együttes által képviselt keresztény könnyűzene közös házasságunk egyik alappillére lett. A dalokkal, énekekkel, a jelenlétünkkel nemcsak Istenbe vetett hitünkről szeretnénk tanúságot tenni, de a családi élet fontosságáról is. Lányunkat, Orsit is vittük magunkkal ezekre az alkalmakra – szentmisekre, lelkigyakorlatokon való zenei szolgálatra, vagy egy-egy dicsőítő vagy csendes, áhítatos tanúságtételre –, amikor csak tehettük. Ezáltal ő is belenőtt ebbe az életformába, s jelen pillanatban úgy látjuk, hogy tizenkét éves korára már otthonosan érzi magát ebben a közegben.

Házasságkötéskor, amikor egymásra és egymásnak kimondjuk az igent, az vonatkozik a közös nehézségekre és ajándékokra is. A házasság egyik nagy gyümölcse a gyermek, az ő érkezésére is előre igent mondunk. Amikor Orsi megfogant, számomra nagyon fájdalmas volt az orvos első kérdése: „És megtartja?” Már miért ne tartanám meg? „Az életet adja, adja...” – írta Szabó Lőrinc is Istenről. Miért utasítanám el, dobnam el Isten egyik legnagyobb, nekünk szánt ajándékát? A várandósság alatt igyekeztem csak a legszükségesebb vizsgálatokat engedélyezni. A gyermek úgy, ahogy van, egész lényével, testével és lelkével van ránk bízva, ezek a vizsgálatok számomra pedig azzal voltak egyenértékűek, hogy ha betegséget szűrnek ki nála, akkor még születése előtt elvetethető legyen, az én életigenlésem viszont minden ilyenell ellenkezett.

Talán itt köszönt vissza az a nyomásgyakorlás, amely az én életemet, megszületésemet veszélyeztette: édesanyámat többen próbálták meggyőzni arról, hogy

vetessen el, hiszen a születésem számára mint egyedülálló leányanyának csak nehézséggel, küzdelemmel és megvetéssel fog járni. Ahogy édesanyám is az életre mondott igent, így számomra teljesen egyértelmű volt, hogy azt a kis embert, legyen akár egészséges, akár beteg, szeretni fogom, óvni és felnevelni, a tőlem telhető legjobb módon.

Lányunk 2011-ben született. Akkor egy egyszobás kis lakásban éltünk: aki ismeri az ilyen kis odúk áldását, tudja, hogy egy ekkora helyen sosem lehet egyedül az ember, a lakás távolabbi sarkából is hallani a másik ember lélegzetvételét. Minden percet, amelyet csak lehetett, játszótéren, erdőben vagy éppen az állatkertben töltöttük vele, de mindenképpen a szabad levegőn. Kétévesen bölcsődébe kezdett járni, mivel nem csak a mozgásigénye volt nagy, hanem a gyerektársaság iránti vágya is. Sosem volt gond a beszoktatással, s a nevelői megállapították, hogy előbb tanult meg a maga kis hangján dallamokat énekelni, mint beszélni. Nem egy esetben „Kis Dalospacsirta” volt a beceneve. Jókedvű volt, vidám, hatalmas mozgásigénnyel: minden percben ugrabugrált, rohangu, boldogan énekelt. Három és fél évesen, kiscsoportos óvodás korában egyik napról a másikra feltűnően megváltozott. Lelassult, az amúgy is vékonyka lányka lefogyott, nem volt kedve énekelni, játszani. Édesanyaként mi ismerjük a legjobban gyermekeinket, és bizony megérezzük, ha valami nem stimmel egészségükkel, legyen az testi vagy lelki. Orsi elvittem a gyermekorvoshoz, viszont mivel nem tudtunk a fogyás, lassulás, az étvágytalanság jelein kívül mást felsorolni, a doktornő vizsgálatok nélkül elzavart minket. Jöttek a karácsonyi ünnepek, s mi elutaztunk abba a kis nyugat-magyarországi faluba, ahol Orsi apai nagyszülei nagy szeretettel vártak minket. Orsi az ott töltött idő alatt egyre jobban lelassult, elcsendesedett, már nem is evett, csak ivott. Úgy döntöttünk, jóval előbb visszamegyünk a fővárosba, hogy ismét elmenjünk orvoshoz. Így is tettünk. Az orvosi rendelőben Orsi már csak aludt az ölemben. Helyettes ügyeleteshez kerültünk be, akinek elmondtam a tüneteket: ő egyből sejtette a szomorú tényeket. Még volt negyedóra az épületen belüli labor nyitvatartásából, így felküldött minket egy gyors vérvételre. A laboráns hölgy teljesen elsápadva jött ki a szobából a váróba a laboreredményekkel a kezében. „Édesanya, kétszer is megmértük, hogy ne legyen tévedés, de sajnos igaz. Az ön gyermeke cukorbeteg. Menjenek vissza a doktornőhöz a rendelőbe, már hívtuk a mentőket, beviszik magukat a kórházba.”

Egy életre szóló diagnózist kaptunk: Orsi 1-es típusú diabéteszes, nincs saját inzulintermelése. Innentől kezdve naponta több cukormérés, inzulinozás és szigorú napirend várt ránk. A legtöbb szülő ebben a diagnózisban összeomlik. Természetesen bennünk is felmerültek a szokásos kérdések, amelyek ilyenkor minden szülőben: miért pont a mi gyerekünk? Mit rontottunk el? Hogy lehet

meggyógyítani? Talán nálunk is volt egy időszak, amikor összeomlottunk a teher súlya alatt, de rájöttünk a legfontosabbra: a gyermekünk életben maradt. Itt van velünk, mosolyog, játszik, nevet, zenél, énekel, és szereti az őt körülvevő világot. Az állapota kezelhető, és a megfelelő odafigyeléssel teljes életet tud ő is élni, akár az egészséges kortársai. Hogy is volt a házassági esküben, abban a bizonyos igenben?

Elfogadom a gyermekeket – legyenek akár egészségesek, akár betegek –, amelyekkel Isten megajándékoz bennünket.

Ez az igen minden egyes nehézségen tovább tud segíteni. Hiszen a mi igenünk mellé betársul az a kegyelem, amely a házasság szentsége által a mindennapjaink részévé lett. Ezzel a kegyelemmel a lelkünkben tudtuk az első diabéteszes időszakot megélni: az első évek a tanulóévek. A főzés, a szénhidrátok számolása, a sok egyéb körülmény figyelembevétele gyermekünk vércukorszint-változásának függvényei. S közben persze Orsi kis lelkének ápolása, az ő igényeinek figyelembevétele is az elsődleges szempontok közé tartozott. Családunkban ekkor fogalmazódott meg az egyik jelmondatunk: „mindent megoldunk”. Így igyekeztem megoldani, hogy mindennek, amit szeretett a cukros ételek közül (például a fánkot), annak megtaláljam a cukormentes változatát. Most, tizenévesen, amikor már látja, hogy néha a szüleinek is vannak saját gondjai, ő önt lelket belénk: „Anya, apa, te is tudod, hogy mindent megoldunk!” És igaza is van. Közösen, összetartva minden akadályt le tudunk küzdeni, hiszen a völgyek után mindig hegytető jön, hol kisebb, hol nagyobb, de a mélységből mindig van kiút.

A ránk szabott keresztet hordozva igyekszünk a mindennapjainkban tanúságot tenni az ország sok pontján hitünkről, a családi összetartás fontosságáról. Mondják, hogy ahol Isten becsuk egy ajtót, ott kinyit egy ablakot. Ez a mi életünkben is igaz. A diabétesz mellé Orsi zenei tehetségét hatalmas ajándéknak éljük meg – mellette komoly feladatnak, felelősségnek is. Tízévesen így fogalmazta meg: „Gitározok, énekelek, zenélek Istennek. A világ legjobb dolga, amit tehetek.” A tehetséget pedig – mint talentumot – nem azért kapja az ember, hogy elássa, hanem hogy kamatoztassa, s örömet tudjon szerezni vele a körülöttünk lévő embereknek (vö.: Mt 25,14–30). Éppen ezért Orsi életében nem a diabétesze határozza meg, hogy mit tegyen, hanem ő irányítja a diabéteszét, és igyekszik ezt példaként felmutatni: a világ nem omlik össze körülöttünk akkor, amikor a tartós betegség diagnózisának súlya ránk esik.

Kaptunk egy adag citromot. Készítünk belőle egy hatalmas adag, ízletes – cukormentes – limonádét úgy, hogy abból mindenki ihasson, töltekezessen.

Nagyné Nagy Nóra és Nagy Zsolt

Hivatásos katonák,
Nagyné Nagy Nóra tervező zászlós,
Nagy Zsolt szakaszvezénylő altiszt.

Három gyermekük van.

Az államfő egyben a Magyar Honvédség főparancsnoka. Magyarország első női köztársasági elnökeként nem tudtam, milyen fogadtatásra számítsak ebben a minőségben. Hivatalba lépésem óta viszonylag gyakran mozgok katonák között. Kinevezem és előléptetem a tábornokokat, más államfők fogadásakor és jeles magyarországi eseményeken lejáró a díszelgő alakulatokat, meglátogatom a külföldön szolgálatot teljesítő honvédeinket, találkozom a kadétiskolába járókkal, az önkéntes tartalékosokkal, háborús övezetekben közelről is megta-pasztalom a magyar katonák védelmét, rendszeres írásos és szóbeli jelentéseket kapok a konfliktusokkal sújtott övezetekből, és szoros kapcsolatot tartok a Magyar Honvédség vezetőivel.

A női főparancsnokság mára elveszítette újdonság jellegét, bár korábban sem éreztem egyetlen pillanatra sem az előljárónak kijáró tisztelet hiányát. Nagyra értékelem a magyar honvédek hazaszeretetét, elhivatottságát, fegyelmezettségét.

Minden katonacsaládba születő gyermeket személyes levéllel köszöntök, így örömmel látom, milyen gyakori a gyermekáldás. De vannak tragikus veszteségeink is. Megrázó volt az alattomos koszovói támadásban megsérült, kórházban ápolott honvédeinket meglátogatni, s látni a repeszek okozta sérüléseket, első kézből hallani a beszámolókat. Az elmúlt másfél év egyik legnehezebb pillanatának pedig azt éreztem, amikor a Horvátországban helikopter-balesetben elhunyt katonák családjának nyilvánítottam részvétet. Nehezen találtam a szavakat, melyekkel az éppen várandós, harmincas özvegynek vigasztalást nyújthatok. S megindító volt a frissen elvesztett fiukat sirató, szintén katona szülőkkel beszélni. Az édesapa magát hibáztatta, hiszen fiuk az ő példáját követve választotta a honvédséget.

A katonák tartása, keménysége és embersége tiszteletet parancsoló. Arra esküsznek, hogy hazájukat akár életük árán is megvédik. S miközben fegyvert ragadnak, gyakorlóba bújnak, határszolgálatra mennek, a legtöbbjük férj vagy feleség, családapája vagy családanyja. A harctéren és a családban is helytállnak, gyermekeiknek pedig továbbadják a haza iránti felelősség érzését.

A Nagy házaspárt nem ismerem személyesen, de abban bízom, hogy az ő történetükön keresztül az Olvasó közelebb jut annak megértéséhez, mit is jelent katonacsaládban élni.

Novák Katalin

Hátországunk

Este van. Minden elcsendesedett. A gyerekek a szobájukban békésen alszanak. Eljött a mi időnk, kettesben vagyunk. Az idő, amikor átbeszélhetjük az aznap történeteket, és kitalálhatjuk, hogyan lesz a holnap. „Vagy most beszéljük meg, vagy húsz év múlva” – szoktuk mondani viccesen vagy olykor bosszankodva. Három kicsi, állandóan csicsergő gyermek mellett nem egyszerű megtalálni az alkalmas pillanatot a komolyabb hangvételű dolgok átbeszélésére.

De most itt vagyunk, csend van és nyugalom. Minden gondolatunkat összeszedve együtt próbáljuk megfogalmazni, mit is jelent számunkra a család. Mi a legfontosabb a családban? Mi a legnagyobb érték? Az értelemszerű, sablonos kifejezések gyorsan kipattannak a fejünkől. Ez eddig nem kihívás. Közös vér, összetartozás, szeretet, biztonság...

De az igazság az, hogy a család ennél sokkal többet jelent.

Ahonnán jöttünk – és ahová érkezünk:

Én, az édesanya, feleség, egy középosztálybeli családból származom.

Édesanyám elhivatott pedagógusként dolgozott negyven évig. Visszanézve arra, ahogy őt láttam gyermekként, sosem az jutott az eszembe: ő most dolgozik, hogy meg tudjunk élni, legyen étel az asztalunkon. Sokkal inkább úgy láttam őt, mint akinek a pedagóguspálya az élete értelme, közvetlenül a családja után. Barátságosság, higgadtság, kedvesség jellemezte őt. A csendes vizű folyó, aki másokért létezik, aki tudásával elárasztja a gyermekeket, hogy csörgő patakként indulva végül erős folyóvá duzzadhassanak.

Édesapám a tűz. Lovasedzőként rengeteg emberrel találkozott élete folyamán. Harsány, vidám természetét gyorsan megkedvelték, pozitív életszemlélete szinte bűbájként hatott az edzésein résztvevőkre. A természet szeretetét, az állatok iránti tiszteletet hirdette és hirdeti a mai napig is.

Aztán valami történt. Huszonöt év után a tűz és a víz nem bírt egymással. Csonka család lettünk. Tizennyolc éves fiatal felnőttként azt éreztem, minden elveszett, amiben eddig hittem. Összedőlt a számomra bevehetetlennek vélt vár. Ami eddig olyan kézenfekvő és természetes volt, egyik napról a másikra elveszett. Oda a család, a biztonság, az összetartozás. A mostani, érettebb eszemmel természetesen már másképp látom a történeteket, de akkor megélni azt a pillanatot, végtelenül fájdalmas volt. Bár a kapcsolat köztem és a szüleim között semmit sem változott, a tüske a szívemben örökké benne maradt. A tudat, hogy az állandónak hitt érték egyik pillanatról a másikra eltűnhet, arra ösztönzött, hogy még

jobban figyeljek rájuk, a szüleimre: hogy minél több értéket és tudást magamba szívjak, hogy egyszer majd én is továbbadhassam a gyermekeimnek.

Ő, a férj, az apa, szintén egy középosztálybeli család sarja. Semmi flanc, semmi sallang. Egyszerű, szorgalmas, dolgozó emberek gyermeke. Olyan szülőké, akik mindent megtettek azért, hogy neki és bátyjának csak a tanulásra legyen gondja.

Édesanyja egy megyei kórház mosodájának vezetője volt. A kollégák, beosztottak előtt tipikus példakép. Kimagasló szorgalmú, fáradtságot, betegséget nem ismerő ember. Akihez bárki bizalommal fordulhatott a problémájával, mert a főnöki jelző az ő esetében inkább csak megnevezés volt. Sokkal inkább volt ő kolléga és jóbarát. Ő az az asszony, aki igazi, régi értékeket képvisel. A vasárnapi közös ebéd elmaradhatatlan zárása a hétnek. A születésnapok, névnapok, a karácsony ünnepe az egész családdal nélkülözhetetlen számára akkor is, ha sokszor erőn felül kell helytállnia a készülődésben. Ő az összetartó erő. Aki, ha kell, a hátára veszi az egész család gondját, és saját terheként cipeli tovább.

A férj édesapja géplakatosként dolgozott egy gyárban. Családfő, aki robotolt azért, hogy ha gazdagságot, csillogást nem is tudott biztosítani a családjának, de évente legalább egyszer eljuttassa őket a magyar tengerhez élményeket gyűjteni.

Két teljesen különböző, más értékeket képviselő családból érkezünk. Bár mindvégig ugyanabban a városban éltünk, sosem találkoztunk. Utunk a közös munkahelyen fonódott össze. Bár jómagunk is leginkább tűz és víz vagyunk, a hazánk szeretete mindkettőnk számára kimagaslóan fontos. A haza, ahová születünk, ahol felnőttünk, és ahonnan egyszer majd távozzunk az égiek közé. Katonának álltunk, és a sors úgy hozta, hogy azonos századnál teljesítettünk szolgálatot. Mikor a szerelmünk fellobbant, egyikünk számára sem volt kérdés, hogy együtt szeretnénk megöregedni. Én hoztam magammal a nyugalmat, az elhivatottságot a számomra fontos dolgok iránt. A rajongást a természetért és az állatokért, az empátiát és az emberek iránti szeretetet. Ő hozta magával a szorgalmat, kitartást, céltudatosságot, sikerorientáltságot. Jelenleg három gyönyörű gyermeket nevelünk szeretetben, békességben. Lovakat tartunk, akikkel szabadidőnkben bebarangoljuk a környező térségeket. Ki hintóval, ki lóháton.

Katonaként meg kell említenünk a munkánk családukra gyakorolt hatását. Sokszor nem könnyű.

*Határszolgálat, képzések, gyakorlatok... Távol a családtól.
De mikor a hétéves lányunk szemébe nézünk, és ő tudja, érti,
hogy ezt az áldozatot a hazánkért, a magyar emberekért,
a magyar családokért hozzuk, az mindent felülír.*

Érti és tudja. Lassan a kisebb testvérei is megérnek rá. És tudni fogják azt is, hogy mekkora jelentősége van a vasárnapi közös ebédnek, amikor együtt vagyunk. Tudják majd, mit jelent a kitartó, szorgalmas munka. A tisztelet a természet iránt. A figyelem és az empátia. A gondoskodás a családtagjainkról és a környezetünkről. Azt, hogy nem minden magától értetődő, és minden pillanatát meg kell becsülni az együtt töltött időnek. Mindent tudni fognak, mert ezek a mi örökségeink, amit a szüleinktől kaptunk, és át fogjuk nekik adni, meg fogjuk nekik tanítani.

Azt a tényt, hogy nem csak az idősebb, tapasztaltabb korosztály taníthat újat a fiatalabb generációnak, semmi sem bizonyítja jobban, mint a középső gyermekünkkel való kapcsolatunk. Megkésett beszédfejlődése végtelen frusztrációt váltott ki belőle hosszú időn át, ami sokszor komoly dühkitörésekhez vezetett, mivel nem tudta megértetni magát velünk. Borzasztó nehéz volt eleinte kezelni, mert nem értettük, mi történik, hisz őt magát sem értettük. Hónapokon át tartó feszültség, próbálkozások, tanácskozások jellemezték a hétköznapijainkat. A végén megvilágosodtunk. A türelem és a szeretet a kulcs. Ami általában természetesen jön, de egy hosszú fárasztó nap után néha figyelmeztetnünk kellett magunkat rá. Türelem és szeretet mindenképpen felett! Ezt tanította nekünk ő három és fél évesen.

Legkisebb gyermekünk mintha születésétől fogva tudná, hogy őt az Isten küldte hozzánk ajándékba, meglepetésként. Második gyermekünk születése után kaptuk a leűjtő orvosi diagnózist, miszerint nem tervezhetünk nagyobb családot, két gyermeknél nem lesz már több az életünkben. De ő ezt nem vette komolyan – ahogy az életet magát sem veszi –, és útnak indult hozzánk. Huncutság, boldogság, sosem szűnő mosoly jellemzi őt. Ha ránézünk, eszünkbe juttatja, hogy egy életünk van. Nem kell mindent túl komolyan venni. Úgyis jön, aminek jönnie kell, sokszor a legváratlanabb pillanatban. Mosolyogva, vidáman kell élnünk napról napra, és ki kell használnunk minden pillanatot. Ezt tanuljuk tőle, a két éves fiunktól.

Az, hogy milyen ember leszel, nagyban függ attól, hogy honnan jössz. Milyen a hátszág, ahol gyermekből felnőtté cseperedsz. A hátszág maga a család. Lehet az éppen teljes vagy csonka, egyet jelent: magát az életet.

Utóirat: Hálás köszönet a lehetőségért, hogy megoszthattuk érzéseinket e csodálatos témával kapcsolatban. Sikert a közös gondolatok által egy kicsit még jobban tudatosítani magunkban és egymásban, hogy a család a legértékesebb dolog az életünkben.

Dr. Novák Zoltán

Szülész-nőgyógyász, nőgyógyászati sebész,
az Országos Onkológiai Intézet Nőgyógyászati Osztályának
osztályvezető főorvosa.

Nős, kétgyermekes édesapa.

Szüleink elmesélése szerint kisbabakoromban a bátyámat egyszer rajtakapták, hogy lelkesen cipel engem a panellakás bejárati ajtaja felé. Amikor megkérdezték, hova igyekszik, ő azt mondta, hogy a „kukaledobóhoz” visz, mert kellene a kiságyam az ő Ági babájának.

A testvérek közötti kezdeti természetes féltékenységet, majd az ezt követő évek testvérek közötti természetes veszekedéseit (verekeedéseit) a testvérek szülőkkel szembeni természetes szövetsége követte. Idővel ez a szövetség kizárólagos, elvitathatatlan és elfoglalhatatlan helyet vívott ki mindkettőnk számára a másik életében. Nem barátok vagyunk, hanem testvérek. Összeköt bennünket a közös vér, a közös történet és az egymás iránti tiszteletteljes, mély szeretet.

Mérhetetlenül büszke vagyok a bátyámra. Villámgyors észjárására, műveltségére, tehetségére, de leginkább arra, milyen ember. A barátságban soha meg nem alkuvó, a szeretetben hűséges, hivatásában lelkiismeretes, az élet fontos dolgaiban önzetlen és nagyvonalú. Kérlelhetetlenül képviseli mindenkor az igazságot, és csodálatos édesapja két kisfiuknak.

Büszke vagyok arra is, hogy a testvérem nem pusztán továbbvitte a szüleinktől örökölt orvosi hivatást, de azon belül is egy olyan nehéz területet választott, ahol nap mint nap szembe kell néznie a küzdelemmel, a búcsúzással, a fájdalommal, a halállal. Nőgyógyászati daganatsebészként azokkal foglalkozik, akikről a legtöbben már orvosi értelemben lemondtak, akik kilátástalannak tűnő helyzetben vannak. S teszi ezt szakértelemmel, alázattal és a páciens iránti mérhetetlen tisztelettel. Hosszú órákon keresztül operál, végtelen türelemmel válaszol a kérdésekre, nem nyugszik bele a kudarcokba, reményt, bátorítást ad, és szembesít a kegyetlen valósággal, ha arra van szükség.

S közben édesapa, aki jelen akar lenni fiai életében. Óvodába, iskolába, különórára viszi őket, sátorozni, kalandozni megy a gyerekekkel, s amikor velük van, kizárólagosan nekik jár a figyelem.

Büszke és hálás vagyok azért, hogy a bátyám húga lehetek.

Novák Katalin

Hétköznapi csodák

Az *Igazából szerelem* című film elején egy váróteremben egymást ölelő embereket látunk, miközben Hugh Grant arról beszél, hogy ha a világot kissé sötétebb színben látja, akkor kilátogat a repülőtérre, mert a társadalom itt a szebbik arcát mutatja: az indulókat és az érkezőket szeretteik búcsúztatják vagy üdvözlik, és ilyenkor könnyen meg tudunk róla győződni, hogy a szeretet mindenütt jelen van.

A filmben megfogalmazott gondolat mindig is tetszett, persze romantikus átszínezése ez a valóságnak, amit mindenki túlzásnak érezhet, aki például késésben rohan a transzferjáratához hatalmas tömegben, a többieket arrébb taszigálva. Emellett viszont azt gondolom, a repülőtérnél még alkalmasabb hely is található, hogy megtapasztaljuk az egymást szerető emberek közötti összetartást: ez pedig a kórház.

Szülész-nőgyógyászként legtöbbször azt valljuk, hogy szakmánk egyik legszebb adománya, hogy a nő életének legfontosabb pillanataiban lehetünk jelen, és segíthetjük őt. Végigkísérjük a gyermekvállalás nehézségein, gondozzuk várandósságát, és jelen lehetünk akkor, amikor életet ad. Hiszen akkor jön létre egy igazi család, amikor megérkezik a vágyott gyermek. Az elmúlt évtizedekben szerencsém volt rengeteg ilyen szituációt megélni, és lenyűgözött a születés misztériuma; persze nem állítom, hogy mindig, hiszen jellemzően kora hajnalban kellett a szülőszobára szaladni a végigdolgozott éjszakákat követően. A születés csodájának megtapasztalása nem megunható, főként azért sem, mert a szülők és a család reakciója az, ami talán az egyik legmeghatározóbb élményt adja a szülésznek: amikor megérkezik a kisbaba, a család apraja-nagyja összeverődve ünnepel és boldogan egymás nyakába ugrál. Kétféle élsportolók szokognak vagy ájulnak el. A terhesgondozás során a mai napig megdöbbent az az elképesztő prioritásváltozás, amely a várandós nő fejében végbemegy. Szervezetünk majdnem minden sejtje arra van programozva, hogy túlélésünket számos kihívás és veszély közepette biztosítsa; és a legtermészetesebb, hogy döntéseinket legtöbbször úgy hozzuk meg, hogy az egyéni túlélésünk esélye maximalizálva legyen.

Túlélőgépek vagyunk, méghozzá emberként az evolúció egyik legnagyobb sikersztórija.

Hátborzongatóan csodálatos az az átrendeződés, ami a gyermeket vállaló nő értékrendjében következik be: az „én” helyét pillanatok alatt a „mi” veszi át, és aztán már nagyon sokszor csak „ő” lesz a fókuszban.

Talán a nők önzetlensége abból az egyszerű tényből táplálkozik, hogy csak ők képesek arra, hogy a legalapvetőbb értéket, az életet létrehozzák. Nőgyógyászati daganatokkal foglalkozó szakemberként gyakran találkozom egy másik olyan élethelyzettel, amely során elképesztő, hogyan szorulnak háttérbe az egyéni érdekek szeretteink megsegítése érdekében. Mindig örülök, ha a páciens a rossz és az életét gyökeresen megváltoztató diagnózis megbeszélésére nem egyedül érkezik; kifejezetten javaslom is, hogy legközelebbi szeretteivel jöjjön egy ilyen nehéz konzultációra a beteg. Szerencsére sokszor így is történik, például jellemző, hogy a női daganatos pácienseket a lánya kíséri el, és fogja végig a kezét a rettegett diagnózis kimondása közben. Mindennapos tapasztalatom, hogy a család a legtermészetesebben mozgósítja minden erőforrását annak érdekében, hogy lehetőségét biztosítsanak a minél biztosabb gyógyulásra, és számtalan más teendőt háttérbe szorítva kezelik prioritásként a szeretett személy betegségének nehézségeit. Különös problémát jelent azon fiatal rosszindulatú daganattal diagnosztizált betegek helyzete, akik még terveznek a jövőben gyermekvállalást. Tekintettel arra, hogy a családtervezés ideje egyre inkább kitolódik, ez a szituáció egyáltalán nem is annyira ritka. Számításaink és a *Nemzeti Rákregiszter* adatai szerint évente több mint kétezer esetben diagnosztizálnak rosszindulatú daganatos betegséget fiatal nőknél, közöttük több mint ezren lehetnek, akik még nem valószínűsítették meg a családalapítási terveiket. A daganat gyógyítása során sérülhet a petefészek működése, ezért szükség lehet a kezelés előtt a termékenység megőrzésére. Feleségemmel egy olyan program létrehozásán dolgozunk, mely ezen fiatal pácienseknek biztosítani tudja a jövőben a termékenység megtartását, így a családalapítás reménye nem vész el. Gyakran referálnak hozzám olyan nőgyógyászati komoly betegségben szenvedő fiatal nőt, akik ugyancsak szeretnék a termékenységüket megtartani, ezért a hagyományos műtéti kezeléseket módosítani kell: a méh, a petefészkek meghatározott részének megtartása mellett kell ilyenkor gyógyítanunk. Az ilyen konzultációk során mindig alaposan át kell beszélni, hogy a termékenység megtartása csökkenti-e vagy veszélyeztetheti-e az amúgy kiváló gyógyulási esélyeket. A beszélgetések alatt sokan hangsúlyozzák, hogy akár a gyógyulásuk esélyének csökkentése árán is meg szeretnék tartani a jövőbeli gyermekvállalás esélyét, bár szerencsére a legtöbb esetben nem kell ilyen kompromisszumot hoznunk. Ezen program kapcsán kezdtem el dolgozni évekkkel ezelőtt egy olyan nemzetközi tanácsadó testületben, amely a terhesség alatt diagnosztizált daganatos betegségek optimális kezelésének irányításával foglalkozik. A több mint harminc különböző nemzetiségű szakember ingyenesen ad kollektív szakmai tanácsot azokra a nehéz klinikai kérdésekre, amelyek a világ összes országából, orvoskollégáktól érkezhetnek. Szerencsére a terhesség alatt jelentkező rosszindulatú daganatos betegség rendkívül ritka,

de azoknak a pácienseknek, akiket ez a diagnózis érint, néha olyan súlyos döntésekkel kell szembesülniük, amelyeknek a nehézségét gyakorlatilag lehetetlen felfogni. Célunk, hogy minél kevesebb esetben kelljen a terhességet az édesanya betegsége miatt megszakítani. Szerencsére a magzat megtartásának lehetősége legtöbbször adott, de ez olyan kezeléseket tehet szükségessé, melyek biztonságossága nem eléggé ismert. A helyzet ritkasága miatt a páciensnek nem tudjuk megmondani, hogy biztosan annyira sikeres lesz-e a gyógyulása a daganatos betegségből, mint a hagyományos kezelések során. Pár nappal ezelőtt végeztünk el egy császármetszést egy olyan fiatal páciensnél, akinek már nem volt kicsi a magzata, amikor nála nőgyógyászati daganatot diagnosztizáltak. A hagyományos kezelés a terhesség megszakításával járt volna, és a páciens számára nem volt kérdés, hogy ez a megoldás nem elfogadható, így nagyon sokat beszéltünk a különböző lehetőségekről. Megértette, hogy a terhességmegtartó kezelés hatásfoka még nem eléggé ismert, és ezzel akár az ő élete is veszélybe kerülhet. Számomra lenyűgöző és megdöbbentő határozottsággal, egy percig nem hezitálva döntötte el a fiatal nőbeteg, hogy a saját gyógyulása másodlagos prioritás gyermekének életével szemben. Szerencsére a történet vége örömteli: a páciens tumormentessé vált, a kisbaba egészségesen és éretten született pár nappal ezelőtt.

Az a társadalmunkról alkotott kép, amit egyre több ember hangoztat, miszerint jelenlegi rendszerünk az egyéni önzésre épül, talán mégsem igaz. Ha megkérdeznénk egy evolúcióval foglalkozó biológust, bizonyosan tudományos és kissé kiábrándító magyarázattal állna elő. Valószínűleg azt mondaná, hogy ez az önzetlen viselkedés a természetes szelekció eredménye. Azok az egyedek számítanak evolúciós szempontból sikeresnek, akik hatékonyabban tudják továbbörökíteni génjeiket. Richard Dawkins népszerűsítette az „önző gén” elméletet, miszerint az evolúció során nem az egyén túlélése van a fókuszban, hanem a gének átadásának és reprodukciójának maximalizálása, és ez tulajdonképpen a legösztönösebb cselekedeteink mozgatórugója. Mindez nem hangzik túl romantikusan, de elég logikus. Azok a gének terjednek el nagy számban, amelyek elősegítik az őket hordozó egyedek túlélését legalább a szaporodásukig, és gondoskodnak önmaguk sikeres reprodukciójáról. Minden olyan génváltozat, amely az egyén szaporodását és az utódok túlélését sikeresebbé teszi, legyőzi a vele vetélkedő génváltozatokat, és elterjed az evolúció évmilliói alatt. Az altruista viselkedés racionális embertársainkkal kapcsolatban, hiszen a különböző emberek között a genetikai különbség igen kicsi, így a génjeink elterjedését önfeláldozó magatartásunk elősegíti. Különösen jelentős ez a faktor azokkal az embertársakkal szemben, akikkel a legnagyobb mértékű a genetikai egyezés: a legközelebbi rokonainkról van szó. A szülők önfeláldozó viselkedése, amivel

biztosítják utódaik létét, az „önző gén” teóriája szerint az egyik legtermészetesebb folyamat: nem tudna sikeresen elterjedni az a génváltozat, ahol a szülői önzés miatt az utódok felnevelése és túlélése nem biztosított. Sokan érvelnek azzal, hogy a bennünk levő morális norma valójában nem bizonyítéka a lélek létezésének, hanem magyarázható a korábbiakkal: az önzetlen magatartás evolúciósan géneink számára előnyös, ezért azok a génkombinációk tudtak elterjedni, amelyek ilyen esetben jutalomérzést okoznak, például bizonyos hormonok kibocsátásával, amelyek motiválnak bennünket a megfelelő viselkedésre.

Szeretném ennek ellenére azt gondolni, hogy nem csupán beépített, „önző” génprogramok által irányított túlélőgépek vagyunk. Valahol azt érzem, hogy a szülővé válás során mégiscsak egy magasabb morális szintre emelkedünk fel, ahol tetteink fókuszába már nem a saját közvetlen boldogulásunkat helyezzük. Érdekes, hogy az elmúlt napokban, amikor gondolkoztam, mit is írjak ebben a fejezetben, a szülői önfeláldozás példái jöttek velem szembe a médiafelületeken: a hídról a jéghideg vízbe gyermeke után ugrott édesapa képével, videó a bombázások alatt gyermekeit saját testével védő szülőkről és a gyermekeit kergető medve útjába álló törekeny édesanyjáról.

Nekünk, férfiaknak nem adatott meg az élet adásának csodája, de nekünk, orvosoknak megadatott az a lehetőség, hogy tanúi lehessünk azon mindennapi csodáknak, amelyek sokszor a kórház ódon falai mögött történnek meg. Azt halljuk mindenütt, hogy önző, individualista társadalomban élünk, ahol az egyén mindent a saját hasznára optimalizál, és nem törődik a környezetével és a közösségével. Kedves Olvasó, kérlek, hidd el nekem, ez nem így van! És ahhoz, hogy ezt lássuk, még a repülőtérig sem kell elmenni: elég csak egy szülészeti vagy egy onkológiai osztály zsúfolt várójába bekukkantani.

Regéczy-Béres Melinda, Béres Marcell és Béres Merse

A Béres család harmadik nemzedéke,
id. Dr. Béres József unokái,
a Béres Gyógyszergyár leendő örökösei.

Hivatásuk, hogy nagyapjuk nyomdokain haladva
hozzájáruljanak az emberek boldogabb,
egészségesebb életéhez.

Sokat meséltünk a gyerekeknek. Amikor volt elég erőnk, akkor fejből, de legtöbbször könyvből olvasva. Nemcsak este, lefekvéskor, de a délutáni alvás előtt is, sőt, a nap bármely szakában ezzel lehetett legjobban lekötni a figyelmüket. A földön ülve nézegettük a képeskönyveket, vagy bekuckóztunk a kanapéra, és ők hallgatták az izgalmas történeteket. Nagyon szerettük a népmeséket, a klasszikusokat, a kiskorunkban rongyosra olvasott *Vidám mesék* ugyanúgy sláger volt, mint a *Mesebolt* vagy Benedek Elek, Lázár Ervin és Szabó Magda. De olvastuk Nyulász Péter, Marék Veronika, Berg Judit könyveit, Szabó Lőrinc, Lackfi, Nagy Bandó gyerekverseit. Talán ennek is köszönhető, hogy mindhárman korán vettek maguk is könyvet a kezükbe, és azóta sem hagytak fel ezzel a szokással. Az egyik este, amikor a *Harry Potter* aktuális részéből olvastam fel nekik, akkor nyolcéves Tamás fiunk pironkodva bevallotta, hogy ő már titokban előrehaladt, ugye nem haragszom érte?

A családban mindenki tudta, hogy egy jó könyvvel mindig örömet lehet szerezni. Így kaptuk meg ajándékba annak idején a *Széllélbélt meséket*, és így találkoztam először közvetve Béres Melindával és Béres Mersével. A fiatal hölgy megírta Nikkó és Firifura páratlan kalandjait, tele szellemességgel, frissességgel, derűvel, nyelvi leleménnyel. Mindehhez öccse, Merse készített illusztrációt. Jó szívvel ajánlom a könyvet mindenkinek.

A Béres nevet azelőtt máshonnan ismertem. A család három nemzedék óta dolgozik az egészségmegőrzésért, aligha van olyan ember Magyarországon, aki még nem találkozott termékeikkel. Idősebb dr. Béres József egykor kuruzslószernek kikiáltott találmánya 2000 óta már hivatalosan is gyógyszernek minősül. A családi vállalkozást példaszerűen építették fel, és gondozzák az örökséget azóta is.

A három unokát azért kértem fel az írásra, mert szerettem volna, ha egy sikeres, többgenerációs, valódi családi vállalkozás örököseiként mesélnének arról, milyen felelősséget ró a fiatalokra, és milyen lehetőséget kínál nekik egy ilyen élethelyzet. Hogyan lehet egyszerre eredményes az üzlet és boldog a család? Mi a recept?

Novák Katalin

Együtt a munkában, együtt a családban

Nagy örömmel fogadtuk a felkérést, hogy hárman együtt fogalmazzuk meg azt, mit jelent számunkra a család. Azért is különleges feladat ez nekünk, mert viszonylag nagy korkülönbséggel csöppentünk bele a Béres család életébe, és a mai felgyorsult világunkban már-már külön generációkként tekinthetünk egymásra. Először Melinda érkezett, még a Béres Rt. megalapítása előtt, amikor édesanyánk épphogy kézhez vette vegyész diplomáját, édesapánk pedig reményteljes fiatal kutatóként az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetben dolgozott. Melindát hat évvel később Marci követte, aki nem sokkal a rendszerváltás és a cégalapítás előtt született. Utána kilenc évvel érkezett Merse, aki abban az időszakban született, amikor a cégünk már stabilan működő vállalkozássá fejlődött. Éppen ezért mindhárman más és más időszakokat éltünk át gyermekként a családuink és a családi cég formálódásából.

A saját családi életünket tekintve is más-más szakaszban járunk. Melinda tizenegy éve él házasságban, két hatéves ikergyermek édesanyja, Marci fiatal házas és egy pici lány boldog apukája, Merse pedig épphogy befejezte a tanulmányait, ő még családalapítás előtt áll. Szerencsés helyzetben vagyunk, hogy házastársaink is a mi értékeinkben osztozó, családszerető emberek, akik testvéreinket is, szüleinket is sajátjaikként szeretik. Jó érzés, hogy most már egymás gyerekeit is szeretve, velük időt töltve még tovább sokszorozódhat a köztünk lévő szeretet.

Köszönjük a szüleinknek az egyik legnagyobb ajándékot az életben: hogy vannak testvéreink! Melinda szokta mondani, hogy amikor a saját ikreire néz, gyakran arra gondol: de jó, hogy ők mindig ott lesznek egymásnak. Mi is így vagyunk ezzel: tudjuk, hogy mindig támaszkodhatunk a másikra.

Örökségünk

Édesapánk olykor humorosan úgy szokta bemutatni édesanyánkat, hogy „az első feleségem”, minket pedig úgy, hogy a „gyerekeim az első házasságomból”. Szerencsére nálunk ez csak kedves vicc, hiszen szüleink 46 éve élnek boldog házasságban. Nekünk a szerető család a természetes közeg, de mindannyian tudjuk, hogy valójában sajnos sokaknak korántsem az. Fontos számunkra, hogy stabil, összetartó családban nőhettünk fel, mely biztos érzelmi háttérrel adott nekünk, amire egész életünkben építkezni tudunk.

De azért különösen hálásak lehetünk, hogy sokszor volt és van alkalmunk megélni azt, hogy büszkéek vagyunk a családunkra, családtagjainkra. Néhai apai

nagyapánkra, id. dr. Béres Józsefre, a Széchenyi-díjas tudós feltalálóra, a Béres Csepp megalkotójára; szüleinkre, akik sok áldozattal és szorgalommal építették tovább az örökségét; nagymamáinkra, akik mindvégig támogatták nagyapáinkat és szüleinket ezen az úton; és végül egymásra is. Legutóbb például a Béres Csepp megszületésének 50. évfordulóján éreztük: büszkék vagyunk arra, hogy Béresek lehetünk. Vagy amikor édesapánk a „Magyar Érdemrend középkeresztje a csillaggal” kitüntetést vette át, vagy amikor édesanyánk szülővárosának díszpolgára lett...

A Béres Csepp nyomán legendássá vált nagyapánkat még mindhárman ismerhettük, és mindhármunk életében, szívében és értelmében nyomot hagyott az ő személye. Az értékek, amelyeket ő elszántan képviselt, számunkra is erkölcsi alappilléreknek számítanak. A felmenők tisztelete, a hazaszeretet, a természet szeretete, a tudományos megalapozottság, a kitartó és becsületes munka, a másik ember önzetlen segítése – ezek mind a mai napig olyan meghatározó alapértékek számunkra, melyekre nagyapánk élete ad példát. Egyúttal olyan értékek ezek, melyeket nemcsak a szűkebb családukban, de a tágabb, „béreses” vállalati nagycsaládukban és a munkán túli közösségeinkben is képviselünk. A szilárd értékrend a mi legfontosabb örökségünk, ezt szeretnénk továbbadni gyermekeinknek is.

Együtt dolgozni

A családukban a családi élet és a munka, a hivatás szorosan összefonódik. A szüleink jól csinálták, mert ügyesen beleneveltek bennünket is a családi cégbe, már idejekorán megéreztettek velünk, hogy milyen fontos és szép ennek az ügynek a szolgálata. A családi vállalkozás iránti elköteleződést úgy alakították ki bennünk, hogy közben ezt soha nem éltük meg kényszerként, hanem önként vállaltuk, hogy a cégnél szeretnénk dolgozni. Szerencsésnek érezzük magunkat, mert olyan elismert magyar családi vállalatba „nőhettünk bele”, melynek küldetésével, értékeivel még ambiciózus fiatalemberek is könnyen azonosulni tudtak. Vállalatunk ilyen értékei az élet és az egészség védelme, a minőség és a megbízhatóság, a folyamatos innováció, a társadalmi felelősségvállalás, a hosszú távú, lelkiismeretes szemlélet.

Jelenleg közülünk, a „harmadik generációból” ketten dolgozunk a családi cégben: Marci innovációs igazgató, valamint ettől az évtől kezdve a cég alelnöke (miközben édesapánk az elnök); Melinda pedig már lassan húsz éve „béreses” dolgozó, jelenleg kommunikációs igazgatóhelyettes (miközben édesanyánk a kommunikációs igazgató). Merse egyelőre a közigazgatást erősíti a kulturális

diplomácia területén, az ő példája is mutatja, hogy egyikünknek sem volt kötelező a családi cégben elhelyezkedni.

A családukban mindenkinek megvan a maga szerepe, feladata. Azon a területen dolgozunk, ahol a családi közös bölcsesség szerint a legnagyobb szükség van ránk, és ahol mi is a leginkább azt érezzük, hogy tudásunk, beállítottságunk szerint kiteljesedhetünk. Szerencsére mi hárman jól kiegészítjük egymást, hiszen mindhármunknak más az érdeklődési köre és a tudása. Az évek során fontos elveket fogalmaztunk meg azzal kapcsolatban, milyen feltételekkel dolgozhatnak a családtagok a cégnél: ezeket egy ún. „családi alkotmányban” is rögzítettük. A „családi alkotmány” kimondja, hogy a családtag csak olyan pozíciót tölthet be a vállalatban, amelyre piaci alapon is alkalmas, és ahol családtagként hozzáadott értéket teremt. Erre azért van szükség, mert mi nemcsak egy kis család részei vagyunk, hanem felelősen kell gondolkodunk a tágabb, céges nagycsaládunkról, a jövő generációiról és vállalatunk hosszú távú üzleti versenyképességéről is.

Sokszor és sokan kérdezik tőlünk, hogy milyen érzés a családtagjainkkal együtt dolgozni, hiszen az még idegenekkel sem mindig könnyű... És mi van akkor, ha történetesen az anyukám és az apukám a főnökön, a testvérem társigazgató, és mindemellett a férjem és a sógorom is a cégben dolgozik? Az, hogy édesapánk szerint a „munkánk a hobbink”, arra világít rá, hogy a családi cégben az ember a munkáját leggyakrabban nem érzi fáradságnak, mert örömmel végzi, és az örömnél az is a része, hogy a családtagjaival együtt lehet, együtt dönthetnek, együtt érnek el sikereket. Amikor pedig éppen nem öröm, akkor kimegy a kertbe egyedül ásni, vagy valami hasonló elfoglaltságot keres magának, a többiektől jó távol...

Nem mindig könnyű tehát egymással együtt dolgozni. Hiszen mindenkinek vannak rossz napjai, amikor nehezen férünk meg egymással, és sajnos előfordul az is, hogy kisebb csetepatéinknak nem mindig csak a családtagjaink a tanúi. Marci szarkasztikus humorral ilyenkor meg szokta jegyezni, hogy béreses kollégáink számára egyfajta speciális extra juttatás, hogy beleláthatnak családi életünk mindennapjaiba. Annyit tudunk felhozni mentségünkre, hogy minden hibánkkal együtt is őszintén szeretjük egymást, és bízunk abban, hogy ezt a környezetünk is érzi. Hétköznapi vitáink ellenére pedig sosem lehet kérdés, hogy mi családként egy hajóban evezünk, egymásra mindig számíthatunk, és a legalapvetőbb üzleti, tulajdonosi kérdésekben, céljainkban mindannyian egyetértünk.

Gyakran kérdezik azt is tőlünk, hogy lehet egy családi vállalkozás mellett családi életet élni? Hol van a határvonal a szabadidő és a munka között? Mi úgy nőhettünk fel, hogy a szüleink ugyan sokat dolgoztak, de mégsem volt

ebből fakadó hiányérzetünk a mindennapokban. Mindig ott voltak, amikor szükségünk volt rájuk, a munka soha nem lehetett fontosabb, mint a család. A szabadidő valóban szabadidő volt, a nyári szünet pedig valóban nyári szünet. Komolyan vették és tudatosan figyeltek rá, hogy sok és tartalmas időt töltsünk együtt. Mindannyiunk számára életre szóló emlék a rengeteg közös utazás és a számtalan közös élmény.

Együtt élni

A család ereje hatalmas, mert ez az erő a szeretetből fakad. A mi családukban is előfordul, hogy egymás agyára megyünk, mégis feltétel nélkül szeretjük egymást. Ismerjük egymás gyengéit, ilyen-olyan hibáit (akad olyan is köztünk persze, akinek az az egyetlen hibája, hogy nincs hibája), de a lényeg, hogy elfogadjuk a másikat. Ha néha össze is veszünk valamin, haragot nem tartunk, arra törekszünk, hogy a rossz érzések mielőbb elmúljanak. Egy időben karácsonykor Melindának az volt a szokása, hogy írt egy-egy rövid történetet, amiben kikarikírozta a családtagokat, ezeket szenteste felolvasta, és nagyokat neveltünk közösen.

A családi élet nem a kényelemről szól persze, nem arról, hogy mindig mindenki azt csinálhat, amihez épp kedve van. Előfordul, hogy váratlanul megváltozik a napi program, mert a nagymamánknak eltört a szemüvege, vagy az egyik gyerek belázasodott. De ezen senki nem akad fenn, mert nem is kérdés, hogy segítünk egymásnak. Törődünk egymással.

Mi mindig tudunk egymásról, hogy ki hol van, merre jár, hova indul, és mikor érkezik haza. Ha tudunk, beköszönünk egymásnak, amikor indulunk valahová vagy megérkezünk valahonnan, de minimum írunk a családi chatsoportba. Küldünk egymásnak fényképeket az unoka éppen kinőtt vagy kiesett fogáról, a balatoni naplementéről, a papa eperterméséről, jól sikerült kenyérsütésről, úti élményeinkről vagy bármiről... Édesapánk pedig hetente egyszer hosszabb atyai bejegyzésben reagál mindenki más üzenetére, képeire, melyben mindenkit megdicsér, hogy milyen szép és okos.

A technika persze soha nem pótolhatja a személyes együttlétet. Nálunk fel sem merül, hogy az ünnepeinket ne családi körben üljük meg, a kis szertartásaink soha nem maradhatnak el. Ezekben a találkozásokban a nőknek, különösen édesanyánknak van kiemelkedő szerepe, aki többnyire az origója a családi életnek. Legtöbbször a szüleink házában, az ő asztaluk körül gyűlünk össze a közös ünneplésekre. Születésnapon körbeállunk kéz a kézben, elénekeljük az „Éljen soká...”-t, és az ünnepelt mellett minden alkalommal az édesanyát is köszöntjük. Most már négy generáció énekel együtt!

Persze, ahogy a családuk bővült az évek során a házastársakkal, keresztgyerekekkel és mindenkinek a családjával, bonyolultabbá vált a logisztika. Egyre nehezebb összehuszervezni a családi szülinapot vagy a karácsonyi ebédet. Néha úgy érezzük, egyre kevesebb idő jut egymásra, néha meg úgy, hogy még így is túl sok... Egy-egy naptáregyeztetés komoly erőfeszítést és türelmet, néha még Excel-táblát is igényel mindenkítől. Az egyeztetés során pedig jellemzően többször összeveszünk és kibékülünk egymással, de a végén mindig megszületik a tökéletes megoldás.

Egyszer egy céges rendezvényen azt kérték tőlünk, hogy meséljünk a Béres nagymamánkról is. Arról, hogy milyen volt, hiszen mindig a nagypapáról beszélünk, holott nyilvánvaló, hogy egy ilyen tudós mellett egy erős asszonynak is állnia kellett. És ez így igaz! Béres nagymamánk mélyen vallásos görögkatolikus asszony volt, és leginkább neki köszönhetünk egy fontos dolgot az életünkben: a hitünket. Ma már azt mondhatjuk, hogy a családuk fontos összetartó ereje a közösen megélt hit is. Ünnepeink része a közös templomi imádság, az étkezőasztalnál egymás kezét fogva mondjuk el az asztali áldást, és este együtt imádkozunk gyermekeinkkel. A mai napig megható visszaemlékezni arra, hogyan imádkozott az egész család Melinda ikreiért, akik nehezen akartak megérkezni közénk.

A család nemcsak összetart, hanem meg is tart. Látjuk a környezetünkben, hogy milyen rossz, ha egy idős embernek nincsen családja, egyedül marad, és már nincs miért, kiért élnie. Hálásak vagyunk, hogy anyai nagymamánkkal még ma is szoros napi kapcsolatban lehetünk. És nem csak mi, hanem immár a dédunokák is. Milyen csodálatos, amikor a 87 éves dédnagymama „dédilevest” főz és palacsintát süt, és együtt nevetünk azon, amikor a kicsik kedvesen megállapítják, hogy a dédi nemcsak nagyothall, hanem nagyot is lát...

A család a házasságot is összetartja. Tudjuk, hogy a mi házastársainknak sok szempontból nincs könnyű dolguk, hiszen velünk együtt az egész nagy Béres családot, a vállalatunkat és az egész családi örökséget is feleségül, férjül vették. Erőt ad nekünk az előttünk járók példája, akik jóban-rosszban kitartottak egymás mellett. Szüleink az idén ünnepelték 46. házassági évfordulójukat, és emlékszünk Béres nagyszüleink több mint 50 éves házasságára is. Ma már persze mi is láthatjuk, hogy a házaselet nem mindig felhőtlen boldogság, a gyereknevelés nem mindig leányálom, a vállalati munka pedig nem mindennapos örömmünnep. De ha nagyszüleinkben, szüleinkben megvolt, megvan az erő ahhoz, hogy minden nehézség ellenére, hűségben és szeretetben kitartsanak egymás mellett, akkor nekünk is sikerülni fog.

A jövőbe tekintve

Felmerül a kérdés, hogyan tudjuk megőrizni és továbbadni ezeket a számunkra fontos értékeket, miközben szomorúan látjuk, hogy a mai világ önző, és leginkább az önmegvalósításról szól. Mi ezzel ellentétben, a saját tapasztalatainkra alapozva, mélyen hiszünk a közösség erejében, vállalati és családi szinten is.

Nap mint nap átélhetjük, hogy az egyéni, rövid távú érdekeket félretéve, közösen együtt dolgozva, élve valami sokkal jobbat és értékesebbet hozhatunk létre, mint egyedül.

Egy ismert családi vállalat örököseiként érezzük a felelősségünket abban, hogy ezt az értéket a külvilág számára is megmutassuk. Ehhez igyekszünk erőt és lendületet meríteni elődeink példájából. Édesapánk nem túlszárnyalni akarta nagyapánkat, hanem alázattal segítette őt édesanyánkkal együtt, még saját, sikeresnek ígérkező tudományos pályafutását is félretéve. Így lett vegyészből egy vállalatcsoport elnöke, akinek vezetésével egy bizonytalan sorsú, néhány fős kisvállalkozásból mára hazánk gyógyszerpiacának meghatározó szereplője lett.

A mi generációnk is eltökélt abban, hogy szüleink munkájára építve a Bérest tovább építsük, egy következő szintre emeljük. Külön jó érzés számunkra, hogy szüleinket is boldoggá teszi a tudat, hogy életük munkája családi kézben marad, mi pedig örülünk, hogy egy generációkon átívelő ügy fontos részeként teljesedhetünk ki. Ráadásul ma már felcseperedőben vannak mellettünk a negyedik Béres-generáció tagjai, és szeretnénk őket úgy felnevelni, hogy családjuk és vállalatunk értékei számukra is fontosak legyenek.

Regős Judit

Szociálpolitikus, család-
és gyermekvédelmi szakértő.

A Szülők Háza Családi Központ és Bölcsőde Hálózat
és a Szülők Háza Alapítvány alapító vezetője.

Férjével négy gyermeket nevelnek.

A mi gyerekkorunkban még szabályosan elrejtették az emberek szeme elől azokat, akik a hagyományostól eltérően fejlődtek, fogyatékossgal éltek. Nem láttunk kerekesszékkal közlekedőket, Down-szindrómásokat, a különös figyelmet igénylő gyermekeket pedig elkülönítve tanították. Talán azt gondolták: amit nem látunk, az nem is létezik. Egészséges fejlődésnek tartom, hogy ma már ez akkor sem így van, ha még mindig sok nehézséggel kell megküzdenniük azoknak, akiknek a családjába fogyatékossgal élő gyermek érkezik.

Néhány évvel ezelőtt a gazdagréti Szülők Háza játszószarkában láttam először olyan játékfigurákat, melyek sérülteket szimbolizálnak. Volt kerekesszékes, végtaghiányos apró, műanyag ember, s persze mellettük a sok megszokott, ép testű játék. Regős Judit, az intézmény alapítója és vezetője magyarázta el, milyen fontos, hogy a gyermekek egészen kicsi korban, játék közben is találkozhasanak az átlagostól eltérő fejlődésű emberek valóságával.

A magyar családsservezetek gazdag, egyre bővülő, s ma már összetartó közösséget volt alkalmam alaposan megismerni. Ösztönző látni a szárba szökkenő vagy nagy múltú civil kezdeményezéseket, melyek mozgatórugója sokszor a személyes élettörténet, egy keserű tapasztalat, egy hiány és a közösségért érzett felelősség. A szervezetek vezetői és munkatársai a legtöbb esetben maguk is édesanyák és édesapák, nagymamák és nagypapák, akik szabadidejüket szentelik a családok ügyének.

A Szülők Háza olyan kezdeményezés, amely kiemelten figyel a szükségét szenvedőkre. A kisgyermeket nevelők számára bölcsődéket működtet, az elfoglalt szülők válláról játszóházakkal igyekszik levenni a terhet, az alapítvány kezdeményezései pedig nélkülöző családok számára nyújtanak segítséget. A Regős Judit által fejlesztett és gyakorlatba ültetett módszerek mára átlépték az országhatárt, a Kárpát-medencében és azon túl is örömmel alkalmazzák őket.

A most következő íráson keresztül megtudhatják, Regős Juditnak valóra váltak-e a kislánykori, nagycsaládról szövögetett álmái.

Novák Katalin

Olaszos nagymama szeretnék lenni, kevesebb spagettivel és több jógával

Már egészen kiskoromtól kezdve nagy családra vágytam, anyuka szerettem volna lenni, és legalább négy gyereket képzeltem el magamnak. Felnőttként sem volt soha kérdés, hogy nagy családom lesz, akár négy gyereket is vállalok, ugyanakkor felelősen dolgozó nőként is láttam mindig magam, aki „megváltja a világot”.

Egyéves sem voltam, amikor a szüleim elváltak, emiatt nem élhettem át, hogy milyen az, amikor apa és anya együtt nevelnek gyereket. Talán ezért is álmodtam olyan családról, amelyben apuka és anyuka együtt élnek, békességben, szeretetben, ahogy a mesékben.

A szüleim válása után édesapám továbbra is részt vett az életemben, cseppet sem számított vasárnapi apukának. Ő újságíró volt, a közelmúltban vesztettem el. Az édesanyám gyermekorvos, és nagyon sokat dolgozott. A családi legendárium szerint az első szó, amit megtanultam, a „vércsere” volt. Nem tudtam, mit jelent, de amikor ez a szó elhangzott otthon, tudtam, hogy anyu későn jön haza, mert ott kell maradnia a kórházban. A nagyszüleim is komoly szerepet játszottak az életemben, sok szeretetet kaptam tőlük, érzelmileg nagyon kötődtem hozzájuk.

Úgynevezett mozaikcsaládban nőttem fel. Édesapám első házasságából van egy tíz évvel idősebb bátyám, az édesapám és az édesanyám házasságából születtem én, majd, amikor a szüleim válása után édesapám újraházasodott, született ott is egy öcsém. Én az édesanyámmal és az ő férjétől, gyermekkardiológus nevelőapámtól született öcsémmel nevelkedtem.

Nagyon vágytam arra, hogy saját családom legyen, arra, hogy legyenek gyerekeim. Azt szerettem volna, hogy az első lány legyen, a második fiú, azután már mindegy... Örökbe is akartam fogadni egy gyereket, akinek nem jutott család. Akkor még nem tudtam, hogy bár nem klasszikus értelemben, de ez is elkövetkezik majd.

Az első házasságom annak ellenére nem sikerült, hogy igyekeztem mindent megtenni a megmentéséért. Két gyermekünk született, és láss csodát, az első tényleg lány lett. A legnagyobb csoda, ami velem történt. Anya lehettem általa.

Az életem úgy alakult, hogy nagy a korkülönbség a testvéreim és közöttem, miközben mindig ábrándoztam arról, hogy van egy tesóm, akivel a kis korkülönbségnek köszönhetően mindent együtt lehet csinálni.

Nyilván ez is szerepet játszott abban, hogy azt szerettem volna, hogy egymás után szülessenek, kis korkülönbséggel, a gyerekeim. Mindez eddig rólam szólt, az én saját kívánságom, elhatározásom volt, amellyel valójában a saját gyermekkoromból megmaradt hiányérzetet is le akartam küzdeni.

Attól kezdve azonban, hogy megszülettek a gyermekeim, már nem elsődlegesen az én kívánságom motivált a nevelésükben és a feléjük irányuló szeretetemben. Sokkal inkább az ő lényük és a közöttünk kialakult kapcsolat. Annak az értéknek a kibontása, amely bennük van, hogy minél több jót tapasztaljanak a világból, és felnőve értékes, boldogulni képes, elégedett emberek legyenek majd.

Büszke vagyok a gyermekeimre: Júlia huszonegy éves, Hollandiában tanul a grönigeni művészeti akadémián, mellette dolgozik, és úgy látom, szépen megállja a helyét. A tizenkilenc éves Bálint fiam szociológiát hallgat a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen, remekül gitározik és zenét szerez. A középső lányom, Fanni, aki a válásom után az édesapjával érkezett az életembe, tizenhat éves, és ösztöndíjasként kitűnő tanulóként végzi a gimnáziumot, emellett gyönyörűen rajzol és zongorázik. Bori pedig tizenkét éves, nagyon empatikus, szereti az állatokat, rendszeresen lovagol, rendkívül jó kommunikációs készségű kislány, és szabadidejében szeret bejárni a bölcsikbe, ahol a gyerekekkel foglalkozik.

A válás nagy törést okozott bennem, igazi kudarcként éltem meg. Az átlendülést segítette, hogy akkor már létrehoztam a Szülők Háza Családi Központot, amely nekem is második otthonot biztosított, és az ott dolgozó kollégáim igazi barátként is mellettem álltak.

Bár mindennél előbbre valónak éreztem a családomat, a gyerekeimet, mindig fontosnak tartottam a hivatásomat is. Szociális munkásként és szociálpolitikusként végeztem az ELTE Szociológiai Intézetében, és a Károli Gáspár Református Egyetemen szupervíziót és coachingot is tanultam, valamint aktív analitikus tanácsadó is lettem. Sok családnak segítettem a családdá alakulás útvesztőiben megtalálni a saját útjukat.

Olyasmiben gondolkoztam, amiben kiteljesedhetek és a gyerekeim mellett lehetek: így született meg a Szülők Háza koncepciója, közösségi térként, ahol a szülőknek támogató programokat kínálunk, miközben vigyázunk a gyerekeikre.

2007-ben valósult meg az álmom, és nyitotta meg kapuit a Szülők Háza, ahol azóta több ezer család kapott már segítséget.

Eleinte álmodni sem mertem volna, hogy ez a módszertan bekerül az Európai Unió legjobb gyakorlatai közé, és a programra a Világbank is felfigyel, hogy

átvételét javasolja fejlődő országok számára. Az időközben létrejött Szülők Háza Alapítvány pedig az ENSZ tagja lesz.

A Szülők Háza ma már az ország öt településén van jelen, és százötven férőhelyes családi bölcsődei hálózatot is működtetünk. Programjainkat ismerik és használják Európa-szerte, az Egyesült Államokban és Afrika több országában: Ghánában és Marokkóban is.

A Szülők Háza a második családom lett. Itt nevelgettem a gyerekeimet, amikor kicsik voltak, és a Szülők Házához fűződik az a tragikus, mégis szép és megható történet, amelynek során megismerhettem Fannikát, a harmadik gyerekeimet. Hamarabb, mint az édesapját, Baranyi Bélát, aki a második férjem lett.

Fanni eleinte az édesanyjával járt a központba, nem volt még kétéves, amikor édesanyja váratlan szívhalálban elhunyt. Én éppen válófélben voltam, és nagyon sajnáltam magam és az álmat, amit elvesztettem. Megismerve Fanni tragédiáját azonban úgy éreztem, az én fájdalom nem fogható az övéhez és az apukájához. Mélyen megérintett, ami történt velük.

Amikor aztán Fanni az anyukája halála után a nagymamájával jött a központba, én pedig segítettem levenni a cipőjét, mélyen belenézett a szemembe. Szinte megfordult velem a világ, azonnal éreztem, hogy nekünk dolgunk van egymással. Fanni azután gyakran jött a Szülők Házába, ahol a gyerekeimmel is összebarátkozott.

Közel egy év telt el, amikor egyszer az apukájával érkezett, akivel nagyon hamar megértettük egymást. Ő akkor özvegyként, egyedül nevelte Fannit. Olyannyira meghatott a sorsuk, hogy cikket akartam írni róluk. Arról, hogyan lehet feldolgozni a szeretett társ elvesztését, a veszteséget, és milyen apaként egyedül maradni egy kislánnyal. Végül nem cikk lett belőle, hanem szerelem.

Akkorra már elváltam, egyedül éltem két kisgyermekkel, ő Fannival, és hamar el kellett döntenünk, hogy komolyan gondoljuk-e a kapcsolatunkat, hiszen mindkettőnknek a gyerekeink voltak a legfontosabbak. Döntöttünk. Komolyan gondoltuk. Kiderült, hogy a hiányzó láncszem voltunk egymás életében, és bár nem számított konfliktusmentesnek, könnyűnek a kapcsolatunk, igyekeztünk mindent megtenni egymásért, a családukért. Nem volt könnyű ennyi traumával összerakni, felépíteni a családot. Ő elveszítette a feleségét, gyászolt, bennem ugyancsak sok csalódás, kudarcélmény maradt, és persze össze kellett szoktatni a három gyereket is. Hamarosan megérkezett a közös gyermekünk, Boriska is. Nekem megvalósult kicsi korom álma: négy gyermekem lett. Ugyan nem pont úgy, ahogy elterveztem annak idején, de sokat tanultam és fejlődtem ezen az úton is.

Mindig is igyekeztem elég jó anya lenni, szeretem a gyerekeimet, s azt vettem észre, minél idősebb és tapasztaltabb vagyok, annál magabiztosabban viszem az anyaszerepet, és azt is, hogy minél több gyerekem lett, annál kevesebb a nevelési elvem.

Az első gyermekem születése után elhatároztam, hogy semmiképpen nem adom őt bölcsődébe. Olyannyira ragaszkodtam a kislányomhoz, hogy hat hétig ki sem mozdultam otthonról. Nem tudtam eldönteni, hogy neki vagy nekem volt nagyobb a kötődésigényem, de azt gondolom, ez a helyzet mindkettőnknek jó volt. Julcsa két éves volt, amikor Bálint megszületett, akit természetesen ugyanúgy szerettem, de már nem „csüngtem” úgy rajta, mint a kislányomon.

Bálint után megérkezett a családba Fanni, Boriskát pedig harmincnyolc évesen hoztam a világra. Vele már mindössze egy hétig voltam klasszikus értelemben otthon, aztán velem „dolgozott” a Szülők Házában.

Nem mondom, hogy négygyermekes anyaként nem volt néha lelkifurdalásom, jutott-e elég figyelem mindegyikre, de amikor rájuk néztem, megnyugodtam, hiszen láttam, hogy segítik egymást: Julcsi lányom pátyolgatta a kis Borikát, Bálint, a nagyfiú felolvasott Fannikának. Néha persze ők is veszekedtek... Négy gyerekkel nem bizonyult egyszerűnek a helyzetünk, de megdolgoztunk egymásért, és ezt tesszük a mai napig.

Azt gondolom, csak a tündérmesékben van olyan, hogy boldogan éltek, amíg meg nem haltak, hiszen a valóság ennél sokkal bonyolultabb és dinamikusabb.

A férjemmel mindketten mediterrán típusúak vagyunk, mediterrán módon éljük az életünket, természetesen vannak köztünk súrlódások, de életre szóló szövetséget kötöttünk egymással. Úgy is, mint két ember, és úgy is, mint egy férfi és egy nő.

A család, amelyben most élünk, és amelyben a gyerekeink felnőnek, nagyon komoly munka gyümölcse. Sok mindent megéltem már nőként és anyaként. Életem közepén vagyok. Nem egyszerű tudomásul vennem, elfogadnom, hogy előbb-utóbb el kell engednem a gyerekeimet, és a családuk szerkezete megváltozik. A gyerekek felnőnek, kirepülnek. Nem könnyű, még akkor sem, ha mindig is tudtam, ez egyszer majd bekövetkezik.

Szociális munkásként, mentálhigiénés szakemberként anyaságra felkészítő tanfolyamokat tartottam, családgondozóként pedig hét évet töltöttem a Semmelweis Egyetem I. számú Női Klinikáján. Tanácsadóként több mint húsz éve egyengetem a családok útját: jártak nálam anyukák, apukák, gyerekek, nagymamák és nagypapák, emberek ezreinek segítettem átverekedni magukat a krízishegyeken.

Tanítottam is, hogy a gyerekek egyszer felnőnek, a szülőknek el kell engedni őket, de nem kell emiatt magukba fordulniuk, sőt magamat is erre tréningeztem. De most, hogy megélem a gyerekek elengedését, ezt valódi krízisnek érzem. Masszívan benne vagyok ebben az életszakaszban, és mit mondjak, nem egyszerű tudomásul venni, hogy felnőnek a gyerekek, és kirepülnek a családi fészekből. De remélem, kaptak elég gyökeret, hogy most szárnyalhassanak, de azért vissza-vissza térjenek.

A változás elfogadásában sokat segít, hogy sikeresnek látom a gyerekeimet, tanulmányaikban és emberségben is. Mindig is fontosnak éreztem, hogy minden körülmények között embernek kell maradni. A gyerekeimnek is ezt tanítottam: „Örülök, ha ötöst hozol haza az iskolából, de a legfontosabb az, hogy segítőkész, megértő ember légy!”

Örömmel látom, hogy mind a négy gyerekem jó ember lett, és még sikeresnek is tűnnek. Mindez megkönnyíti az elengedést. Segít az is, hogy felépítettem a Szülők Háza Családi Központ Hálózatot, és hogy Kemény Dénes kérésére, megalapította a Szülők Háza Alapítványát, amely mára az ENSZ tagja lett, és amelynek az elnöke vagyok. „Tegyél Jót!” nevű programunkban állami gondozott gyerekeket támogatunk.

A családra vágyó, gyermekotthonban nevelkedő gyerekeknek úgy kell a szeretet, a törődés, mint egy falat kenyér. Azon dolgozunk, hogy segítsük az ő boldogulásukat az életben, és az ő gyerekeik soha ne tapasztalják meg, milyen állami gondoskodásban felnőni. Nyolc éve negyven gyermekotthonban élő gyermeket fogadott be a program, mára ez a szám már ötszázra emelkedett.

Mindez komoly feladatot és kihívást jelent nekem. Sok munkával jár a hálózat működtetése, de közben jövőképet is ad. Nem véletlenül nevezem mindig a Szülők Házát az ötödik gyerekemnek. A programokban az egész családuk részt vesz. A gyerekeim önkénteskednek, bűnügyi újságíró férjem pedig bűnmegelőzés témájában tart előadásokat.

Fontos, hogy a gyerekek kirepülése után is vannak még személyes ambícióim és közös terveink a férjemmel arról, hogy miket szeretnénk még együtt megvalósítani. Természetesen várjuk, hogy egyszer majd nagyszülők legyünk, és majd legyen egy még nagyobb családuk, sok-sok unokával. Ez ugyanúgy segít az elengedésben, mint az, hogy sokat utazom és a világ sok részén vannak barátaim. Az viszont biztos, hogy az elengedés fókuszából még inkább tudom értékelni azt a családot, „ami a miénk”.

Nem csupán az én tapasztalatom, hogy az embernek nem éppen egyszerű megteremtenie a saját családját. Sok küzdelemmel, olykor nem kevés fájdalommal is

jár a család megszületése, felépítése, de ha az ember ezt felismeri, talán már nem is tűnik annyira nehéznek, hiszen meg lehet tanulni. Léteznek persze könnyebb helyzetek is a családteremtésben: a támogató szülői háttér és feltétel nélküli szeretet kulcsfontosságú. Akinek ez nem adatik meg, egyértelműen nehezebb a dolga, de egy ilyen helyzet is megoldható, és ettől még lehet az embernek ki-egyensúlyozott családja.

Meggyőződése, hogy a lelki egészség szempontjából az elfogadó, befogadó család, illetve annak hiánya kulcskérdés. Szükség van a családra, amelyben az anyán, az apán kívül ott vannak a testvérek, az unokatestvérek, sőt a nagyszülők is.

A család sok mindenben modellezi a világot, melyben az élet nem mindig móka és kacagás,

hiszen adódhatnak nehéz vagy nehéznek tűnő helyzetek, megoldásra váró konfliktusok, veszekedések, bekövetkezhet válás, szétköltözés, valamilyen nem várt tragédia. Hiszem, hogy a család mikrovilágában mégis léteznie kell egy biztos alapnak, ami minden családtag számára kapaszkodót jelenthet: a szeretet, az összetartozás, a bizalom, a megértés, a szabadság. Mindezt összefoglalóan olyan muníciónak, életre szóló útipoggyásznak is nevezhetjük, amellyel a gyerekeinket elláthatjuk.

Nekem megadatott, hogy ugyan sok küzdelem árán, de szép családunk lett.

A férjemmel úgy építettük fel a családunkat, úgy neveltük a gyerekeinket, ami a mi utunk. A jó dolgokat, amiket a szüleinktől, a nagyszüleinktől tanultunk, igyekeztünk továbbadni, de sok mindent másképp is csináltunk. A gyerekeink is biztosan „megvizsgálják” majd azt a mintát, amit szülőként adtunk nekik, és jó pár dolgot bizonyosan másként csinálnak majd ők is.

Tisztában vagyok vele, hogy nem vagyok tökéletes, de máig igyekszem a legtöbb jót adni a gyerekeimnek, fejlesztem magam, és születnek új álmaim is.

Már most álmodozom olyan nyarokról, karácsonyokról, amelyen majd minden gyereünk és az ő családjaik is ott lesznek, nagyszülők, szülők, gyerekek, unokák.

Olyan olaszos nagymama szeretnék lenni, kevesebb spagettivel és több jógával.

Rúza Magdolna

Máté Péter-díjas magyar énekesnő,
dalszövegíró, dalszerző.

Házass, három ikergyermek édesanyja.

Aki hallotta őt annak idején a *Megasztárban* énekelni, soha nem felejtí el. Különleges, érdes, összetéveszthetetlen hang, szabálytalan szépségű arc, valami mélyről előtörő erő, és az érzés: ez a lány nemcsak énekel, de el is akar nekünk mondani valamit. A tehetségkutató műsorok felszínes, csillogó világában megjelent egy szülésznő a vajdasági Kishegyesről, és eljutott a szívünk közepébe. Szerbül és magyarul énekelt, és akkor is értettük, amikor az általa mondott szavakat nem ismertük. Máig libabőrös leszek, ha belül meghallom azt a hangot.

Az azóta eltelt tizenhét év alatt Magdi érett, adottságait tudatosan használó, átütő erejű előadóművésszé lett, és közben mit sem veszített természetességéből, kedvességéből, közvetlenségéből, jóságából. Ma egy telt házas Aréna koncerten is azzal aratja a legnagyobb sikert, ha kíséret nélkül, félreismerhetetlen hangján elkezd énekelni azt a régi dalt.

Amikor valaki a szakmájában elér a csúcstra, és rajongók tömege lesi éhesen minden mozdulatát, sok kísértésnek van kitéve. A nyilvánosság érdeklődésére számot tartó embereknek nem könnyű meghatározni, mennyit mutatnak meg, mennyit adnak valójában magukból. A szenzációra, intimitásra éhes tömeg a legszemélyesebb részletekre kíváncsi, és nehezen viseli, ha valaki teljesen elzárkózik a magánéletébe való betekintés lehetőségétől. Magdinak ezt is sikerült egészségesen kialakítania, egyszerre díva a színpadon, és hétköznapi ember a rivaldafényen kívül. Nem alakoskodik, irigylésre méltó természetességgel kezeli az őt övező népszerűséget. Családi életének intimitását nemcsak a botrányok hiánya védi, de az a mérték is, amivel a nyilvánosságot férjével együtt otthonukba beengedik. Mint az okos lány a népmesében: hoz is valamit, meg nem is. Így értesülhettek a rajongók arról, hogy Magdi három életet hord a szíve alatt, így drukkolhattak és imádkozhattak sokan a babák és az édesanya egészségéért, így örülhettünk megszületésüknek, és követhetjük felcseperedésüket.

Hálás vagyok azért, hogy volt már alkalmam szűkebb, baráti körben hallani Magditól azt a felejthetetlen éneket, ami minden alkalommal csordultig tölti a szívemet szeretettel. Köszönet érte!

Novák Katalin

Betoppant a három csoda

Még most is gombóc van a torkomban, hogy ezeket a sorokat le merjem-e írni, mert nem biztos, hogy erre számít az olvasó. Meg mert féltve őrzött titkom ez, ahogy oly sok minden, amit otthonról hoztam magammal a J. N. A. utca 21-ből. Hosszú, rögös út vezetett odáig, hogy a családról ma már szépen tudok beszélni. Kellott ehhez sok év, no meg elfogadás, és hogy megtanultam mások helyébe tenni magam, hogy megértsem a tetteket, a miérteket és a miért nemeket.

Az első emlékképem anyám szája. Aztán egy csepp vizet veszek észre rajta. Feljebb emelem a tekintetem és látom, hogy a víz a szeméből folyik. Aztán zajt érzékelek, arra fordítom a fejem. Ott apám áll, kiabál, nagy kézmozdulatokat tesz. Én előrehajolok, jobban szorítom anyám nyakát. Érzem a szívverését. Nagyjából Lujzika korú lehettem. Reszketett a csontjaimban az érzés, hogy a másik embert is szorítanám magamhoz. Vagy őket össze.

Pár évvel később ücsörögtem a lépcsőn a kapuban. A hangos szót, vitát vagy veszekedést régi ismerősként üdvözöltem, az csak olyan volt, mint az ember mutatoujján a tyúkszem. Nem kell oda, de valahogy csak odaragadt a jóistáját!

Becsapódott mögöttem az ajtó, apám rontott ki rajta.

– Gyere, mókus, megyük diót szedni.

Úgy felpattantam, csordultig volt a szívem.

Rajongva szerettem az én apukámat. Beletettem a kis kezemet abba a hatalmas tenyérbe, és büszkén emeltettem fel magam a nyakába, hogy még nagyobb legyek.

Aztán reccs!

– Látod? Ez a dióbél.

Csodálatos volt számomra ez a furcsa növény, aminek kóstolgatása a mi közös kis szeánszunk volt az én apukámmal, aki a minden volt számomra, csak nem értettem, hogy anyámmal miért nem olyan, mint velem.

Ma, ha a családra gondolok, akkor a dió jut eszembe.

Az én szememben ez a dió a teljes családunk szimbóluma volt. Kívülről gyönyörű, erős, kemény, de gyorsan szétroppantható, és akkor megmutatkozik a maga valója, az a bonyolult, girbegurba, szerteágazó egység.

Ami szintén szép a szemnek, ha egyben van, de ha külső erő szétpattintja, csak szomorú törmelék, amit felfalnak.

Vagy ezerszer pörgettem vissza ezt a képet, ahogy apám tenyerében ott a dióbél, belenyúlok a kicsi kezemmel, nézegetem, gondolkodom rajta, egyik lábamról a másikra billentem magam, kicsit molyolok a szoknyácskámmal, aztán kacagok egy nagyot, és megesszük. Ő meg én!

Anyám puha volt, szelíd. Egyszer, amikor megint a pénz miatt sírdogált az asztal végében, odamentem hozzá, és azt mondtam:

– Anyu, ha én nagy leszek, elviszlek magammal, és gondoskodni fogok rólad, hogy soha többet ne kelljen sírnod.

Közben meg múltak a nyarak meg a telek, egyre többet értettem és láttam a világból, lettem dühös, szemöldököt ráncoló kicsi, aztán nagy. Lélek, aki csak kitörni akart onnan, ahol van, mert hiányzott valami. Hiányzott valami. Talán a biztonság, a csend, a tudat, hogy nem kell vázák meg küblikék alá is belesni még egy dinárért.

Mi ritkán tudtunk békességben együtt lenni, megülni egy ünnepet.

Végül mindig azon kaptam magam, hogy megannyi ünnepen vagy az utcákat járom, vagy hogy anyám kezét szorongatva ücsörögtem a templomban, s közben lassan mellénk gyűltek a testvéreim.

Hmm... sokszor ott lapult egy dió a kezemben. A feszültségtől mindig izzadt a tenyerem, néha vizes lett a dióm, mire elővettem a zsebemből. Csak szorongattam és erősen koncentráltam mindenféle képekre, amiket a képzeletem alkotott. Vágyképek, amiket újra és újra lejátszottam a fejemben, mert el akartam érni őket. Valósággá akartam tenni őket.

Anyám mindig igyekezett. A maga módján apám is, de ez a két ember olyan erőket mozgatott időről időre, ami egyre távolabb lökte őket egymástól, mi meg ott sodródtunk közöttük, mint a fadarabok a vízen.

És mindezek ellenére valami olyan mély injekcióval szúrták belém az egymás iránti ragaszkodást, hogy bármennyire tudtam haragudni, ha valami rossz történt, vagy csak félttem valamitől, mindig a családi házunk jelent meg a fejemben, csak ez a kép tudott megnyugvást adni, és így van ez a mai napig. Ilyenkor hófehér hó lepi el a házat és a környékét, én meg fönről nézem, aztán kísételek a napsütötte udvarra anyám nagy, sárga, teregetős lavórjával, és elkezdem teregetni a hófehér lepedőket. Nézem, ahogy lebegteti őket a szél. Aztán beletemetem az arcom valamelyik friss, nyirkos lepedőbe. Hagyom, hogy simogasson. Hallom, ahogy a kerti csapból csurog a víz abba a régi vas vödörbe.

Aztán körülnézek, és ott van mindenki. Fogjuk egymás kezét a lepedők között, és hagyom, hogy átjárjon bennünket a fehérség.

Amikor az a külső erő meg nincstelenség összetörte a diónkat, már nagy voltam. Menni akartam, minél messzebb, magam mögött hagyni mindent és mindenkit. Gondoltam, majd én egyedül megteremtem azt, amire vágytam, ami nekem eddig nem járt.

Ahogy alakult az életem, azon kaptam magam, hogy mint mindenki anyukája, kezdtem magam köré gyűjteni a családot újra, mert megértettem a sok magányos pillanatban, hogy amiért ott főnt egymást választottuk, az nem véletlen, és sosincs késő javítani. Jobban akartam szeretni, mintát mutatva mindnyájunknak, értünk! Mert addigra már mindenki szemüvegét képes voltam felvenni.

De fogalmam sem volt a Jóisten irányításáról és terveiről mindaddig, amíg ki nem derült, hogy három szív dobog a testemben a sajátomon kívül.

Ahogy betoppant az életünkbe ez a három csodás kis lény, megértettem mindent. Mert az élet felkészít, ahogy a család minden élő vagy már nem élő rokona is felkészített egy-egy mozdulatával, gondolatával arra, ami jön és eljött. Az örökség lényegére, amit tovább kell adni. Lényegtelen, hogy az adott személy számodra kedves volt vagy sem, de ott kell, hogy legyen a sorban, hogy legyen miért javítanod vagy nem javítanod, hogy felismerd a rezdüléseket, hogy lásd a géneket, és ezek között a régi arcok között az Istent, ami egyszer csak kiül a gyereked arcára, mert egy vagy húsz éve nem élő valaki mimikája hirtelen átsuhan rajta.

Szóval betoppant ez a három csoda, és mint kovász rántotta össze az egész családot. Leültem egy átlagos vasárnap az asztalhoz, és nevetést láttam, szeretetet, anekdotázást, babusgatást, könnyeket és életet. Igazi életet, igazi emberekkel, igazi történetekkel és gesztusokkal.

Megadta a Jóisten, amire vágytam, csak ki kellett várnom, (hogy tisztábban lássak,) és kitartanom az enyéme mellett jóban-rosszban. No, ez a család! Ott lenni a másinak akkor is, ha nincs semmi, ha minden értelmetlen, ha kiabálsz vele vagy éppen érte, mert nem tudhatod, hogyan tesz próbára az élet. Harminchét évesen éltem meg először azt a családi idillt egy pillanatra, amire mindig is vágytam, és akkor döbbsentem rá, hogy nem is ez a fontos, hanem az, hogy jó meg rossz napokon vannak valakik, akik a tiéd, és lenyomják a kilincsed, mert van ott nálatok, az otthonotokban valami, amihez mindenki közel kíván lenni.

Schanda Tamás

A Sándor-palota főigazgatója,
a köztársasági elnök kabinetfőnöke.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
címzetes egyetemi docense.

Korábban miniszterhelyettes, államtitkár volt.

Nős, három gyermek édesapja.

Szemtelenül fiatal, tehetséges, éles eszű, kiemelkedő politikai érzéssel megáldott fiatalemberként ismertem meg tíz évvel ezelőtt Schanda Tamást. Egy szomszédunk ajánlotta figyelmembe, amikor megtudta, hogy friss államtitkárként a fiatalokért felelős helyettest keresek. Az első találkozásnál még nem sejtettük, hogy tíz évvel később is együtt dolgozunk majd, mint köztársasági elnök és a kabinetfőnöke.

Bizonyos értelemben Tamás az első mentoráltam. Aggodalommal vegyes büszkeséggel kísértem pályája alakulását azokban az években is, amikor nem voltunk közvetlen munkatársak.

A politika még azoknak is veszélyes üzem, akik stabil, biztos, szerető családi háttérrel érkeznek, szellemileg és lelkileg is felvértezve. Könnyen csábít gyors sikerre, érvényesülésre, olcsó népszerűségre. Különösen akkor, ha valaki harminc évesen már államtitkár, a legnagyobb tárca miniszterhelyettese.

És akkor jön valaki. Egy hasonlóan tehetséges, éles eszű, jó politikai érzékű, szemtelenül fiatal lány, akivel egymásra találnak. S ahelyett, hogy csak a munkában, hivatásban inspirálnák egymást, összeházasodnak, három év alatt három közös gyermeket vállalnak, keresztény közösségeket szerveznek, és támogatják egymást társként, szülőként, alkotó, szolgáló emberként.

Hálás vagyok azért, hogy Schanda Tamás ma is az egyik legközelebbi munkatársam, és büszke vagyok arra, hogy nemcsak a hivatásában teljesít magas színvonalon, de édesapaként is.

Johanna, Barabás és Jonatán számára kerek a világ. A dolgok a helyükön vannak. Szülők, nagyszülők, nagynénik, nagybácsik, unokatestvérek, óvodai barátok veszik őket körül. Lehet szerelni, babázni, kertészkedni, homokozni. Olyan derűt tükröz az arcuk, amit csak a gondtalan gyerekkor adhat meg a szerencséseknek. A gondtalanság azonban nem jelent elkényeztetettséget. A kicsik úgy viselkednek, ahogy a szüleiktől látták: nemcsak egymásra, de másokra is figyelnek. Aki sír, azt megvigasztalják, akinek nincs, annak adnak, aki egyedül van, ahhoz társul szegődnek. Így válnak majd ők is értékes felnőtté, s adják tovább ezeket az értékeket a következő generációnak.

Novák Katalin

A családnak nincs alternatívája

Ha vannak olyan személyek az ember életében, akikkel alig várja, hogy együtt legyen, de egyben meg is könnyebbül, ha kiszakad kissé a körükből, akkor az az ember: családban él. Különösen kisgyermeket nevelő családban.

Az elmúlt négy évben született három gyermekünk.

Johanna (jelentése: „Isten kegyelmes”) lányunk már négyéves, és mint a legtöbb négyéves kislány, állandóan, megállíthatatlanul beszél. Elég őszinte teremtés. Egyik reggel megszakította hajnali bútorról bútorra ugrálását – tornászlánynak vagy balett-táncosnak készül –, elém állt, és kis aggodalommal megkérdezte:

- Papa, te szeretsz engem?
- Igen, kislányom, nagyon szeretlek.
- Akkor is, ha rossz vagyok?
- Akkor is.
- Akkor nekem nagyon jó.

És ment vissza ugrálni.

Banális történet – banális párbeszéd, de kristálytisztán megmutatja, hogy miért valódi létkérdés az esendő ember számára a család. Hiszen ez az a hely, ahol a hibák ellenére szeretünk és szeretnek minket. (Előképe lehet ez számunkra a teremtető Isten feltétlen szeretetének.)

Barabás (jelentése: „az Atya fia”) a középső, hároméves. Igazi fiú, mindenből csavarhúzó, csiszoló, kalapács és fúró válik a keze között. Szerelni, építeni, alkotni szeret a legjobban, nincs is jobb játék, mint közösen megjavítani valamit – még ha ehhez előbb el is kell rontani. A Nagypapának pedig igazi szerszámai vannak – rendes mérnökember –, így, ha bármi játék megsérül, még a testvéreket is meg lehet nyugtatni: nem baj, majd a Nagypapával megjavítjuk.

Nemrég egy nagycsaládi összejövetelen valaki megkérdezte Barabást, mi lesz, ha nagy lesz? Barabás válasza gyors, határozott és magától értetődő volt: nagypapa.

Ahogy az élet nem velünk kezdődött és nem velünk ér véget, úgy a családuk sem velünk kezdődött és nem a gyermekeinkkel ér véget. Sokfajta család, sokfajta sors és helyzet van, de mindig tudhatjuk: jártak előttünk, és járnak majd utánunk is.

Jonatán (jelentése: „Isten ajándéka”) másfél éves. 2021 decemberében született, idő előtt, nehéz és veszélyes várandósságból. Jonatán, Isten ajándéka, bizonyítja, hogy a család a csoda terepe is. Minden emberi számítás szerint nem kéne, hogy éljen: a várandósság felénél egy speciális vérprobléma miatt súlyos állapotba került. Vajon véletlen, hogy az utolsó utáni pillanatban még pont észrevették az ultrahangon, hogy halálközeli állapotban van? Vajon véletlen, hogy aznap kivételesen hajnalra, a hivatalos rendelési idő előttre, és nem délutánra hívta az orvos a feleségem? Vajon véletlen, hogy akkor épp volt megfelelő vér, ami nem mindig áll rendelkezésre? Vajon véletlen, hogy a veszélyes beavatkozást – méhen belül kellett vért cserélni a babának – gond nélkül túlélte? Vajon véletlen, hogy még ötször meg tudták ezt ismételni?

És folytathatnám a nem véletleneket.

A csoda ráadásul nemcsak megerősítette, hanem elementáris erővel ki is tágította a család kereteit. Az élet, a gyermek közös ügy. Korábban nem látott összefogás, ismerős és ismeretlen családok imája kísért a még meg sem született kisbabát, aki hónapokkal és kezelésekkal később egészségesen született meg közénk. (Ő a családunk kis zsenije – néhány hónapos korában már kiváló tanulmányok születtek róla...) A családoknak, a gyermekeknek közösségteremtő, közösség-megtartó ereje van.

A család életünk alapjait és kereteit jelenti. Minden út ide vezet vissza. Ez az a tér, amelyben a legtöbbször hangzik el az, hogy „bocsánat”. Ez az a hely, ahol először tapasztaljuk meg a szeretetet, de először szembesülünk a fájdalommal, a terhekkel, a kereszttel is.

(Márpedig mi tudhatjuk, hogy kereszt nélkül nincs feltámadás!) Ahol a lemondás nem jelent veszteséget. Ahol megtanuljuk megélni a valódi, de nem abszolút szabadságot és a szuverenitást. Éppen ezért a család a személyes fejlődésnek is a legfontosabb terepe.

Ha másért nem is, legalább ezért kell vigyázni a családot is helyettesíteni akaró etatista politikával. Elsőre akár észszerű megoldásnak tűnhet a családi feladatok (és kötelezettségek, sőt, felelősség!) átvétele, különösen akkor, ha az adott család csődöt mondott, nem működik megfelelően. A családok szétesése pedig a nyugati világban szomorú tény – egyértelmű realitás. De megteszünk-e mindent a legtermészetesebb közösségünk gyógyításáért? Felmérjük-e az egyéni és közösségi felelősségünket? Állami-közösségi oldalról ki merjük-e mondani, hogy mi következik az emberi természetből? Vállaljuk-e minden döntésben, hogy mi is a normalitás?

Megadjuk-e a neveléshez és személyes fejlődéshez szükséges szabadságot a családoknak? Nem csak helyettesíteni akarjuk, ami gyógyítható?

A család a személyes fejlődés mellett a nemzeti közösség alapja is, sőt, valójában családokból épül a nemzet. Folytonosság a múlt, a jelen és a jövő között. A család a jövő biztosítója is. Ha nincs család, nincs gyerek, valójában nincs jövő.

A család tehát olyan érték, olyan kincs, amiből mindig tudunk táplálkozni, és amire a legjobban kell vigyáznunk.

Európában ma demográfiai térről beszélünk. Azzal kell szembesülnünk, hogy egyetlen uniós ország sem képes hosszú távon az önfenntartásra. Csak idő kérdése, hogy az értékválságnak súlyos gazdasági következményei legyenek, amely (további) pozícióvesztésben és versenyképesség-csökkenésben mutatkozik meg, és végül az általunk szeretve féltett európai civilizációként ismert rend elsorvadásához vezet.

A demográfiai válság oka – egyebek mellett – a család fogalmának erodálódása és átértelmezése. A család válsága az élet válsága.

A mai világ szerződésként kezeli a kapcsolatokat, nem pedig szövetségként. Pedig az élet legfontosabb részei szövetségben működnek. Mi tudjuk: az emberiség szövetségben van Istenével, az egyén a nemzeti közösséggel, a férj és a feleség pedig egymással. A szövetségben nincsenek apró betűs részek, amelyek, ha kényelmetlenné válnak, megoldásokat keresünk a felbontására. A szövetségben csak igenek vannak és vállalások.

A családnak nincs alternatívája. A teremtési rend nem módosítható. Rajtunk múlik, hogy a tél a pusztuláshoz vezet, vagy találunk kiutat a tavaszhoz.

Éppen ezért kell megtennünk mindent azért, hogy a család újra méltó helyre kerüljön, és ismét mindenki által megbecsült és védendő intézménnyé váljon.

Tudjuk, hogy ennek az egyfelől személyes, másfelől pedig legősibb társadalmi intézménynek milyen nagy szerepe van a jövőnk alakulásában. De a történelem folyamán mindig is voltak és lesznek is a családokat veszélyeztető tényezők, mindig vannak, akik a teremtési rendet támadják. Ezek ellen kötelességünk minden erőnkkel és tudásunkkal fellépni. A konzervatívoknak, kereszténydemokratáknak van tehát bőven tennivalójuk.

(Nekünk nem szabad felednünk, hogy „Isten úgy szerette a világot, hogy egy-
szülött Fiát adta érte”. És mekkora dolog, hogy ez a Fiú is egy családba, egy
emberi családba érkezett. Abba a bizonyos kétezer évvel ezelőtti családba és
a mi családjainkba is.)

Szalai Ádám

A magyar labdarúgó-válogatott
korábbi csapatkapitánya,
a Labdarúgó Módszertani Központ
képzési tanácsadója.

Nős, egy gyermek édesapja.

Édesapám rajongott a futballért. Én pedig elég apás gyerek voltam, így minden alkalmat megragadtam arra, hogy a közelében lehessenek. Így aztán közösen néztük a focimeccseket a tévében, megtanultam a szabályokat, ismertem a játékosokat, különösen rajongtam a világbajnokságokért. Ilyenkor kis táblázatban vezettem a csapatok kiesését, voltak kedvenceim, ki nem hagytam volna egyetlen mérkőzést sem. Apu természetesen a magyar futballt is figyelemmel kísérte. Egy ideig. Meghatározó élményem, ahogy az én mindig türelmes, békétűrő édesapám egyre idegesebb, bosszúsabb lett a meccsek közben. Felugrott a fotelból, mérgelődött a játékosok lustaságán, alkalmatlanságán, színvonalatlan játékán. El is döntötte, hogy felhagy a magyar focimeccsek követésével, marad a külföldi ligáknál. Valószínűleg nem Apu volt az egyetlen, aki ennyire elkeserítőnek tartotta futballistáink hozzáállását és teljesítményét.

Jó, hogy végre megint van kikre büszkének lennünk a magyar labdarúgásban is! Az Európa-bajnokságon elért sikerek napjaiban focilázban egyesült az ország, tényleg úgy éreztük: „az éjjel soha nem érhet véget”. Mintha történelmi csapásainkért éreztünk volna elégtételt egy-egy győzelemnél, a bravúros akcióknál, szép góloknál. A szakmai teljesítmény mellett jó volt azt is látni, hogy a magyar válogatottban kiváló embereket is sikerült összegyűjteni.

Szalai Ádám nevét az egész ország ismeri. Ő is azok között volt, akik visszaadták a magyar futballba vetett reményünket, akik miatt újra odaültünk a képernyők elé, akiknek köszönhetően ismét megtelnek a stadionok, akik régen tapasztalt büszkeségre adnak okot. Ádám nemcsak sportolóként, de emberként is példaértékű. Szerény, visszafogott, jó humorú, másokra odafigyelő férfi, akire felnézhetnek a fiatalok. Hálás vagyok érte, hogy a „Stipi” ösztöndíj egyik mentoraként is feladatot vállalt, és örülök, hogy személyesen is ismerhetem. Az, hogy friss férj és édesapa, csak hab a tortán. Talán az ő kislánya is úgy kuckózik majd mellé meccsnézés közben, ahogy annak idején én Apu mellé.

Novák Katalin

Új fejezet

Több mint egy hónapja ültem le és vettem életemben először tollat a kezembe, hogy a számomra legfontosabb dologról, a családról írjak. A gondolatok csak úgy cikáztak a fejemben, és mivel semmi tapasztalatom az írásban, kicsit bizonytalannak éreztem magam, ami nem sokszor fordul elő velem.

A megérzéseim igaznak bizonyultak: többszöri próbálkozás után sem tudtam olyan írást összehozni, amivel elégedett lettem volna, és tükrözte volna a bennem lévő érzéseket. Szerettem volna, ha az érzéseim maximálisan átjönnek az olvasónak. Legjobban pedig azt, hogy ha kislányom pár év múlva visszaolvassa a soraimat, pontosan azt érezze, amit én most írásba próbálok foglalni.

Augusztus 26-át írunk, a kislányom, Efimia, most töltötte be az első életévét, és pontosan erre a motiváló pillanatra volt szükségem, hogy érzelmileg megnyílván leírjam a legfontosabb gondolataimat arról, mennyit változott az életem ebben az évben, amikor férj és apuka lettem. Köszönöm, hogy megoszthatom a gondolataimat!

A családhoz való tartozás és az innen hozott értékrend meghatározta az egész eddigi életemet. Édesanyám és édesapám egymás iránti szeretete a legnehezebb időszakban is kiállta az idők próbáját.

Szüleimen keresztül volt szerencsém testközelből megtapasztalnom, mi is valójában az a fajta szerelem, ami minden nehézséget kibír.

És a két testvéremet is nekik köszönhetem, akik legjobb barátaim is egyben.

Az apa segítő támogatása, amikor a legnagyobb szüksége van rá a családnak, az anya kitartása és küzdése akkor, amikor három gyermek várja őt nap mint nap, példaeértékűek számomra. A család a legnagyobb ajándék, de egyben munka is, hogy ez a csoda a miénk maradjon.

A családban megoszthatod az összes problémádat, őszintén beszélhetsz arról, ha esetleg valami nem stimmel. Hiszen tökéletes élet nem létezik, mindenhol vannak problémák és nehézségek, és ekkor mutatkozik meg a család ereje. Boldogságban, egészségben, jólétben mindenki képes élni. De az élet kiszámíthatatlan rendező, és az igazi család akkor család, ha nincs olyan tényező, ami ezt a közös erőt bizonytalanná tudná tenni.

Sokszor gondolkoztam azon, mik azok a szüleimtől kapott tanácsok, tanítások, amelyek az élet döntéseiben segítettek és jó irányba tereltek. Ahogy teltek a napok, és egyre többet foglalkoztam a témával, úgy vált számomra egyértelművé, hogy a családban kapott értékrend az, ami az életemen végig elkísér, olyan, ami minden

tudatosság nélkül működik, és mindig velem van. Bármilyen szituációban működik, és nem lehet ki- vagy bekapcsolni.

A családban való felcseperedés és az ott együtt átélt pillanatok, legyenek azok boldogak vagy nehezebbek, életünk végéig elkísérnek az utunkon, és meghatározó szerepük lesz a döntéseinkben. Ezért is próbálok minden együtt töltött pillanatot elraktározni emlékeimben, mert tisztában vagyok vele, hogy semmi sem tart örökké. Rövid életünk során gyakran változnak a dolgok, ezért mindig arra törekszem, hogy ezeket a közösen eltöltött időszakokat a lehető legjobban éljem meg.

A feltétel nélküli szeretet és a másik állandó támogatása, a problémák megoldása, az őszinteség és a segítség, bármilyen szituációról is van szó, az egymás és a mások iránti állandó tisztelet és a családuk védelme mind-mind meghatározzák a gondolkodásomat.

Ha egyszer eljön az ideje, hogy én mutassak példát a gyermekeimnek, elképzelhetetlennek tartom azt, hogy ne azt vigyem tovább és ne úgy cselekedjek, amint azt én láttam. Gyermezem születésével és férjje válásommal újabb fejezet vette kezdetét. Hihetetlen érzések szabadultak fel bennem, és érzem a felelősség súlyát is. A karrieremet és az életemet is tudatosan úgy alakítottam, hogy a legjobban tudjak ebben az új szerepkörben helytállni.

Minden örömmel azon leszek, hogy a legnagyobb biztonságot adjam a szeretteimnek, és érezzék a család erejét. Egy új életnek mutathatok irányt, és egy új családnak adhatok értékrendet és lehetőséget, hogy közös életünk csodáját a legnagyobb boldogságban és biztonságban élhessék meg.

Mindig tisztában voltam szüleink áldozatvállalásával, de úgy tűnt, hogy ez nekik nem jelent nehézséget. Én most tapasztalom meg, hogy lehet bármennyire is nehéz napom, a kislányom jelenléte elfeledtet minden gondot és problémát. Ez is példája annak, hogy milyen kiváltságai vannak a családban élő embernek. Mindig is olyan ember voltam, aki nem hitt a véletlenekben. Mindig is úgy gondoltam, hogy az élet rendezzi a történéseket úgy, ahogy annak lennie kell. Az első írásomhoz is születendő gyermequem és a házasságom kellett.

Fontos, hogy a kapott értékeinkhez és a múltbeli életszituációkból tanultakhoz mi is hozzáadjunk valamit, amit tovább szeretnénk adni a következő generációnak. A világ változik, és fontos, hogy a régen tanultakhoz a jelenkori aktualitások is kapcsolódjanak. Nagyon köszönöm mindazt, amit átélhettem családommal, és hálás vagyok, hogy most már én vihetem tovább azt, amit kaptam.

A család alapítása és összetartása életünk legfontosabb feladata, a legnagyobb értékünk, hiszen közösen a legnagyobb megpróbáltatásokat is képesek vagyunk megoldani. Szüleim példája örök tanulság számomra, és egyúttal motiváció a családi hagyományok továbbviteléhez. Köszönet érte!

Szekeres Pál

Olimpiai bronzérmes,
háromszoros paralimpiai bajnok
magyar tőr- és kardvívó,
sportvezető, korábban helyettes államtitkár
és miniszteri biztos.

Nős, három gyermek édesapja.

Önnek eszébe jutott már, hogyan élné meg, ha egyik napról a másikra egy baleset következtében kerekesszékre kerülne? Talán mindannyian elgondolkodtunk már azon, hogyan tudnánk egy ilyen helyzettel szembenézni, mi adna erőt, tartást, reményt. Vajon magunkba fordulnánk vagy tudnánk nyitni a világra? A természetünk legrosszabb oldala kerülne előtérbe vagy éppen ellenkezőleg? Hogyan várhatnánk el a társunktól, hogy továbbra is kitartson mellettünk? Mit szólnának a gyerekeink, a barátaink a megváltozott helyzethez? Hogyan tudnánk elviselni a kiszolgáltatottságot, a súlyosan korlátozott önállóságot, mások sajnálatát, együttérzését? Lehetnénk-e így is alkalmasak a gyermeknevelésre, ha az még épen is akkora kihívás? És ha mindez aktív versenysportolóként történne, fiatalon, családalapítás előtt, akkor, amikor a leginkább úgy érezzük: egyenesben vagyunk? Hogyan reagálnánk? Hogyan viselnénk?

Szekeres Pálnak nem csak elméletben kellett megválaszolnia a fenti kérdéseket. Aki ismeri őt, láthatja, hogy – sok küzdelem árán ugyan, de – kerekesszékekben ülve is talpra lehet állni, meg lehet őrizni a tartást, az életszeretetet, a világra való nyitottságot, a kedvességet, a higgadtságot, az empátiát. Pali az első olyan ember a világon, aki az olimpiai és a paralimpiai játékokon is érmet szerzett, hiszen a balesete után sem hagyott fel a versenysporttal, sőt, több vívószámban is megnyerte a paralimpiát. Ráadásul édesapaként is helytáll három gyermekük mellett.

Pali nem érte be annyival, hogy saját életében válaszokat adott a kérdésekre. Személyes hitelességét használva segítséget, bátorítást nyújt a mozgáskorlátozottaknak. Sportolói hivatása mellett az érdekképviselőtükét is felvállalta. A sportvezetésben évtizedek óta dolgozik a parasportolókért.

Minden találkozásunkkor rácsodálkozom, milyen türelemmel, békességgel, kedvességgel él és fordul másokhoz. És jó látni, milyen büszke a családjára. Köszönöm, hogy a következő oldalakon kendőzetlen őszinteséggel mondja el személyes történetét.

Novák Katalin

Harmóniában a világgal

Szüleim egyetlen gyermeke vagyok, így szüleim és nagyszüleim otthon a játszótársaim is voltak. Kiskoromban irigyeltem azokat az óvodai és iskolai társaimat, barátaimat, akiknek volt testvére, közülük különösen azokat, akiknek bátyja is.

Szép emlékeim vannak a vívás előtti időszakról, amikor volt idő és lehetőség a közös programokra. Sokat jártunk Erdélybe, Kolozsvárra és Zilahra, apai nagyapám rokonaihoz. Furcsa volt látni, hogy milyen kihívásokkal teli élete volt a romániai magyarságnak a Ceaușescu-rezsim alatt. Akkor még nem értettem, hogy miért kell kilométereket gyalogolni az erdőben egy baráti beszélgetésért, én csak mentem a többiekkel, élveztem a tájat és a jó levegőt. A többi gyerekkel fociztunk, kergetőztünk, bújócskáztunk, ezalatt a felnőttek nyugodtan tudtak beszélgetni: a férfiak suttogva a politikáról és a nagyvilágról, a nők meg ezen felül is mindenféle dolgokról, ami minket, gyerekeket, abszolút nem érdekelt.

Sokat jártunk strandra is Rákospalotáról. Ugyan volt közelebb is jó hely, de a kedvencünk a Palatinus volt. Apai nagyszüleimmel és szüleimmel éveken át az egyik kedvenc közös nyári programunk volt az, hogy eljöttünk ide. Itt tanultam úszni.

Anyai nagyapám tanított meg kártyázni és sakkozni, ővele sokat sétáltunk a budai erdőkben, míg nagymamám készítette a finom ebédet. Hivatásos katonaként sok történetet hallottam tőle, híres barátairól: olimpiai bajnok vívókról és más híres sportolókról, de beszélt a háborúról is.

Felejthetetlenek az apámmal vívott, éjszakába nyúló gombfocicsaták és a játékautókkal lefolytatott versenyek is. Ezek alatt halottam először arról, hogy mi történt valójában 1956-ban, és hogy élt a családuk a szocializmus előtt.

Anyukám sokat mesélt nekem, és a tanulásban is ő segített alsós koromban. Száznál is több verset tudott fejből, így szöveg- és verstanuláshoz még általános iskola felső tagozatában is tőle kértem segítséget. Sokat mesélt gyerekkoráról is, nem értettem akkor, hogy mi volt az oka annak, hogy a nagypolgári környezetből tanyára kerültek, és hogy a jólétből miért lettek szegények, gyakran éhezők. Azt gondoltam, hogy a háború az oka, de tizenévesen már tudtam, hogy az új rendszerben a nagyszüleim mindkét ágon kegyvesztettek, osztályidegenek lettek. Így kellett boldogulniuk. A legnagyobb áldozata a rendszernek anyai nagyapám lett: a kommunizmusban soha nem kaphatott rendes állást. Próbált ezen felülemelkedni ő is, meg a család is. Soha nem éreztem

nagyszüleim oldaláról elkeseredést, nem panaszkodtak, de a rendszert nem szerették. Velem sok időt töltöttek és sokat meséltek, a magyar történelemről, de a sportról is sokat halottam tőlük. Apai nagyapám univerzális sportember volt, tornázott, kerékpározott, boksztolt magas szinten, és sportlövészetben is ért el eredményeket.

A képzőművészet iránti érdeklődés is erős volt a családban, apai nagyapám rajzolt és festett, apám örökölte tehetségét, ő is készített néhány jó képet. Gyermekkoromban engem is nagyon foglalkoztatott a rajzolás, még tanárhoz is jártam, csak pár házzal lakott mellettünk. A családomtól rengeteg szeretetet, figyelmet és törődést kaptam, és csak felnőttként látom, hogy mennyi mindent mutattak meg nekem a világból. De a vívás minden ilyen jellegű ambíciómra felülírta.

Tizenkét éves korom után egy új fejezet nyílt az életemben, elkezdtem versenyszerűen, később hivatásszerűen vívni, a sok edzés, edzőtábor és versenyzés, no meg az iskola mellett sokkal kevesebb idő jutott a családra és a barátokra.

Közben vívóként szép sikereket értem el egyéniben, és még komolyabbakat egy csodálatos törcsapat tagjaként. Őket és persze mesteremet, Beliczay Sándort tekintettem második családomnak.

A sok utazáshoz, versenyzéshez szüleim fantasztikus háttérrel nyújtottak: míg korábban, kisgyermekként a közös programok, az izgalmas utazások, a közös játékok jelentették az együttlétet, versenyzőként apám vezérszurkolóként kísért mindenfelé, édesanyám otthonról izgult értem. Csak később – már szülőként – értettem meg, hogy milyen nehéz sportszülőnek lenni, napokig nem látni a szeretett gyermeket, és izgulni minden mozdulataért a sportpályán. Háttérbe húzódni és alkalmazkodni a speciális sportági körülményekhez.

A vívás és a tanulás sok időt elvett, de a kevés szabadidőmet igyekeztem jól kihasználni. A barátaim jellemzően vívótársaim közül kerültek ki, néhány középiskolás barátommal kiegészülve. Velük jártunk bulizni, szórakozni, de szüleimmel rendszeressé váltak a gasztrotúráink is. Ez azt jelentette, hogy péntek vagy szombat este, bulizás előtt elmentem velük vacsorázni, beszélgetni.

A balesetem nagy változást hozott az életemben, nemcsak egészségügyi értelemben. Elvesztettem az önbecsülésemet és az önállóságot is egy időre. A szüleim és Anikó rengeteget segítettek az első évben. A baleset előtti pillanatok borzalmasak voltak, látszott, hogy a busz vezetője elvesztette az uralmat a jármű felett. Az autópályán haladtunk, amikor a sofőr hirtelen fékezett és elrántotta a kormányt, kétségbeesetten próbált ellenkormányozni, sikertelenül. Felborultunk, ez az utolsó amire emlékszem, mielőtt kirepültem a buszból, egy

hatalmas reccsenés, ami az agyamig hatolt. Valószínűleg ekkor tört el a gerincem. A szántóföldön tértem magamhoz, megfogtam a lábam, görcsben állt, és nem éreztem, hogy hozzányúlok. Nekem annyi, mondtam a csapattársaimnak, akik aggódva vettek körül. Mentőhelikopter, kórház, intenzív osztály. A sorsfordító pillanat után kezdődött életem legnehezebb éve, így látom most is, ötvenkilenc évesen. A reménykedést a gyulladásban felváltotta a rideg felismerés: maradok mozgássérült, és kerekesszék nélkül nem tudok létezni.

Ebben az időszakban – a karlsbadi magas színvonalú ellátás mellett – a család és a barátok szeretete és törődése tartotta bennem a lelket. Édesanyám az első hónapokat mellettem töltötte, hétvégén pedig zarándokhelyé változott a betegágyam. Családtagjaim, rokonaim és barátaim, vívótársaim jöttek minden egyes hétvégén, 1991 áprilisa és októbere között.

Anikó jelentette a kapcsolatot a vívóteremmel, mindennap felhívott, felolvasta a *Nemzeti Sportot*, és minden apróságot elmesélt, ami a teremben történt. Ahogy fizikailag jobban lettem, és egyre többet lehettem a kerekesszékben, kezdtem elhinni, hogy van esélyem az új életre. De tele voltam bizonytalansággal és félelemmel. Hogyan fogok boldogulni otthon?

A Testnevelési Egyetemen végzős voltam vívóedzői szakon. Kerekesszékből még az sem biztos, hogy le tudom tenni az államvizsgát, de ha mégis, akkor ebben az állapotban nem fogok sehol edzői állást kapni. A lakásom a második emeleten van, nincs lift. Huszonhét évesen nincs munkám, és visszaköltözöm a szüleimhez. Nem így terveztem, mindent megváltoztatott a baleset.

A születésnapomra hazautaztam, szüleim és barátaim hatalmas bulit csaptak. Ez volt ez első komoly lökés a felfelé vezető úton. Annyi szeretetet és figyelmet kaptam, hogy jobban érezsem magam, hogy néhány percre megfeledeztem a gondjaimról. A rehabilitációra visszatérve Németországba újult erővel vettem bele magam a feladatokba. Céлом az önállóság és az állapotból elérhető maximum volt. Már egyedül voltam, anyukám hazament, de a hétvégi látogatások és Anikó hívásai folytatódtak.

Az új célok közé, a diploma megszerzése mellett, a vívás folytatása is belépett. Batizi Sándor, akkoriban Németországban dolgozó vívómester elhívott egy edzőtáborba és az utána rendezett kerekesszékes vívó Európa-bajnokságra. Az edzőtábor végére Anikó is csatlakozott, így azon a hétvégén megint sportoló lettem, megnyertem az Európa-bajnokságot! Ez volt az áttörés! Európa-bajnok vívóként tudok hazajönni, és van párom!

Amikor év végén hazamentem, elkezdődött az „újratervezés” és a próbálkozások időszaka. Szüleimtől és Anikótól kaptam a támogatást és a szeretetet,

lediplomáztam, és elkezdtem edzeni és versenyezni. Egyre kevesebb volt a kudarc és a szomorúság, jöttek a kisebb-nagyobb sikerek. Anikó hozzánk költözött, szüleim szeretettel fogadták, és az ő szülei is elfogadták a helyzetet. A következő években újra a vívás lett a főszereplő, Anikó mindenhová eljött velem, a két mester, Beliczay Sanyi és Batizi Sanyi bácsi mellett ő lett a főszurkoló.

Szeretete és lelkesedése segített át a nehézségeken. Négy év után összeházasodtunk, és egy évvel az esküvő után önálló otthonunkba költöztünk. Család lettünk, ez volt a vágyunk. Közben újra egyetemista lettem, barátaim inspirálására és Anikó hathatós támogatásával. Jártuk a világot, ha itthon voltunk, eljártunk szórakozni, sokszor látogattuk szüleinket és Anikó testvéreit, sokszor volt nálunk is vendégjárás, vendéglátás. Jól éreztük magunkat együtt, harmónia és szerelem jellemezte ezt az időszakot. Ennek ellenére hiányérzetünk volt, ezt a hiányt pótolta, töltötte be Palkó érkezése 1999 márciusában. Külön öröm volt, hogy Anikó két testvére is ebben az évben született. A három unokatestvér így szinte testvérként nőtt fel.

Szülőként a gyermekeimmel kapcsolatban több aggodalmam is volt: mit fognak szólni a kerekesszékemhez? Nem lesz nekik probléma? Tudok-e így jó apa lenni?

Hogyan tudok majd három gyermeket egyformán jól szeretni?

Be kell látnom, hogy aggodalmaim feleslegesek voltak. Van elég hely a szívemben három gyermeknek is. A kerekesszékeimet természetes adottságként kezelték. Nekik én így vagyok az apukájuk. Saját magam teljes elfogadásaért a feleségem és a gyermekeim rengeteget tettek.

A család motorja a feleség, így volt ez a szüleimnél, és így van ez nálunk is. Anikó aranyos barátnőből menyasszony, majd odaadó, szerető feleség lett. Palkó születése után csodálatos anyaként és feleségként maradt a legnagyobb szurkolóm. Az ikrek, Dani és Laura érkezése sem változtatott ezen.

Három gyermekkel, egy kerekesszékkal is nehezítve a helyzetet, minden bonyolultnak tűnt az elején. Aztán felnőttünk a feladathoz, szüleink immár nagyszülőként sok segítséget nyújtottak nekünk,

amire a nagy leterheltséget hozó munkám és kerekesszéekben folytatott vívókarrierem miatt is szükség volt. Az a nagy család, amiről fiatalon álmodtam, valósággá vált. Ha Anikó szüleinél voltunk a három lánytestvérével együtt, akkor tizenöt főnél ritkán voltunk kevesebben.

A gyerekek iskolába, óvodába, edzésre járása komoly logisztikát igényelt. Ezt Anikó végezte, koordinálta, én igyekeztem segíteni, és természetesen a családra is számíthattunk.

Mindhárom gyermekünk külön-külön egy-egy csoda. Fantasztikus volt látni, ahogy felnőnek és egyre önállóbbá válnak.

Igyekeztünk a legjobbat nyújtani nekik. A babakocsis sétákat felváltotta a játszótérre járás, majd jött az ovis időszak. Szerencsénk volt, találtunk a közelben jó óvodát és általános iskolát is. Az óvoda mellett elkezdtek sportolni is a srácok, először mindhárman focizni kezdtek. Jó közösséghez csatlakoztunk, Bursi Gáborék remekül értették a gyermekek nyelvét, kiabálás, rossz szó soha el nem hagyta a szájukat, mégis sok szép eredményt értek el a csapatok. Különösen Palkó csapata volt eredményes, kis egyesületként is sikerült nagy tornákat nyerniük és neves csapatokat legyőzniük. A sok közös edzés és labdarúgó torna nemcsak a gyerekek közötti barátságot erősítette, hanem a szülők is közösséggé formálódtak. Ezek a barátságok sok közös programot, utazást és bulizást is hoztak. A szünidőt jó előre megterveztük, hogy mikor és hova menjünk. A nagy kedvenc a Balaton volt, a munkahelyem által biztosított egyhetes nyaralást mindenki nagyon várta, szerette. A gyerekek itt tanultak meg biciklizni, rengeteget pancsoltak a kismedencében. A tóba és a nagymedencébe már nemcsak Anikó, hanem én is bementem velük. A focizás, tekézés és pingpongozás mellett sokat kártyáztunk. Estére mindannyian kellemesen elfáradtunk, a vacsora és a fürdés-fogmosás után még jutott idő egy kis mesenézésre is. *Tom és Jerry*, *Mézga család*, *Scooby-Doo* voltak a kedvenc rajzfilmhősök, de *Donald kacsa* is sokszor volt terítéken. A *Kisvakond kalandjait* is nagyon szerettük. Ha rossz volt az idő, előkerültek a társasjátékok is, meg persze játékkatonák, babák és építőjátékok. Nagy élmény volt a közös játék. A kosárlabdából és a fociból sem maradhattam ki. Fantasztikus volt a gyerekek alkalmazkodása a kerekesszékemhez, külön szabályokat találtak ki, hogy ne kerüljek hátrányba.

Egy-két alkalommal még a homokozóba is kiültem velük – ez volt a legnagyobb kihívás számomra.

Amikor nagyobbak lettek, elmerészkedtünk Olaszországba is. Az első utakat alaposan meg kellett tervezni, mikor és hol állunk meg pihenni, enni, mozogni. De ez is kialakult. Olyan kényelmünk, mint a Balcsin, nem volt, de a tengerpart és Anikó barátnőinek családjai hasonló korú gyermekekkel garantálták a jó hangulatot. Már minden gyerek elmúlt húszéves, de annyira szerették ezeket az utakat, hogy 2024 nyarára tervezünk egy nosztalgiautat.

Belenőttünk, felnőttünk a nagycsalád adta feladatokhoz, ami nagyrészt Anikó érdeme, aki vállalta, hogy háziasszonyként mindent (is) megszervez, megcsinál.

Amikor akkorák lettek a gyerekek, hogy már eljártak este moziba, koncertre vagy bulizni, akkor értettem meg, milyen az, amikor aggódik a szülő. Amíg kicsik voltak, a sírásnál és a betegségeknél fogott el a szorongás és a féltés. Emlékszem, hogy engem ez az aggodás mennyire zavart, próbáltam és próbálom a szeretetnek ezt a kevésbé szép oldalát szinten tartani. Bevallom, nem mindig sikerül. Kapom is a kritikát és a beszélásokat érte, amin sokszor együtt tudunk nevetni.

Palkóval sokszor voltunk ebédelni, új helyeket felfedezni, többször sütöttünk az udvaron, ő a séf, és én vagyok az inas. Danival focimeccsre és kosárlabdameccs-
csekre járunk. Néhányszor a római Lazio meccseire is eljutottunk, a Szolnoki Olaj kosármecsei is rendszeres program volt. Laurával is sporteseményekre járunk legszívesebben, hatalmas élmény volt a budapesti atlétikai vb, két nap kivételével mindig a lelátón voltunk.

Persze még most is vannak közös vasárnapi ebédek, balatoni utak. Öröm látni a gyerekeket felnőni, megtisztelő, hogy sok dologban kikérik a véleményem, hogy megosztják velem is gondjaikat és örömeiket is.

Palkó már dolgozik és nem lakik velünk, az ikrek is egyre függetlenebbek. Dani 2024-ben államvizsgázik, Laura ötévfolyamos gimnáziumba járt, így ő lesz a diplomaszerzők sorában a harmadik. Anikóval csendben készülünk arra az időszakra, amikor ketten maradunk a nagy házban, és várjuk, hogy az unokák zivaját hallva ismét megéljük a nagycsalád boldog pillanatait.

Dr. Szuromi-Kovács Ágnes

A Családbarát Magyarország Központ ügyvezetője,
közgazdász, jogász.

Házass, négy gyermek édesanyja.

Kevés a gyermek – talán egyre többen tisztában vannak ezzel Magyarországon. Nemcsak nálunk, de szinte mindenhol így van ez, ahol viszonylag magas az általános jólét, ahol a nők hozzájutnak a tanulási lehetőségekhez, ahol fejlett a nyugdíj-, az egészségügyi és a szociális ellátórendszer. Elgondolkodtató, hogy nincs ma Európában egyetlen olyan ország sem, ahol elegendő gyermek születne a népesség fogyásának megakadályozásához. És ez nemcsak Európára igaz, hanem a fejlett világ egészére.

Milyen racionális érvek szólnak egyáltalán a gyermekvállalás mellett? Sokba kerül, sok lemondással, áldozattal jár, miközben annak is lesz nyugdíja, egészségügyi ellátása, az sem marad teljesen magára, aki tudatosan a gyermektelenség mellett döntött. A gyermekek születésekor átrendeződik a fontossági sorrend, az „én” helyett az „ő” kerül előtérbe. Életre szólóan felelősséget vállalunk egy másik emberért, onnantól szülőként is helyt kell állnunk. A neveléssel járó költségek sokszor aránytalanul magasnak tűnnek, és kilátástalanul hosszú ideig terhelik a szülőket. Így aztán a fejlett országokban a családalapítás elsősorban nem anyagi, hanem érzelmi döntés. Fontos ugyan, hogy a pénzügyi akadályokat megszüntessük, a családok anyagi hátrányát csökkentjük, de a gyermekvállalás támogatásához nem csak gazdasági eszközökre van szükség. Érzelmi megerősítés is kell, biztatás, elismerés, megbecsülés azoknak, akik vállalják a családalapítással járó felelősséget. Ezért is fontos, hogy legyenek családszervezetek és olyan nonprofit cégek, kezdeményezések, amelyek feladatul tűzik ki a vágyott gyermekek megszületésének támogatását, a családbarát környezet kialakítását.

Szuromi-Kovács Ágnes végzettsége szerint közgazdász, hosszú ideig dolgozott is pénzügyi területen, élete fő feladatának mégis a családok támogatását tekinti. Mivel férjével négy gyermeket nevelnek a munka mellett, saját tapasztalatából is tudja, mekkora kihívás a családban és a munkahelyen való párhuzamos helytállás. Női vezetőként szövetséges abban, hogy a hivatásuk iránt is érdeklődő, de az anyaságra is vágyó fiatalokat támogassuk, bátorítsuk az útjukon. Hátha nekik már könnyebb lesz, mint amilyen nekünk volt.

Novák Katalin

Nagy ugrás

Hogy mit jelent számomra a család? Ezt leginkább a saját történetemen keresztül tudom érzékeltetni.

Édesapám és édesanyám mintegy három éven át várt a születésemre, így az életem, mondhatni, idilli családi körülmények között indult. A szülői rajongáshoz hozzájárult a boldog nagyszülők odaadó figyelme – ebben az időszakban csupa harmóniát árasztó kép került a családi fényképalbumba.

Bár a felém áramló szeretet csöppet sem változott, a szüleim kapcsolata a születésem után pár évvel sajnos megbicsaklott. Bármennyire küzdöttek, végül úgy döntöttek, inkább külön folytatják az útjukat. Utólag úgy látom, ez megerősítette bennem a hitet, hogy a család, a házasság egységének egy ideális világban sérthetetlennek kellene lennie.

Kisgyermekkoromtól vágytam arra, hogy egyszer feleség és anyuka lehessen – apukám szerint legalább hat gyereket szerettem volna –, és olyan párt találjak, aki hűséges, kitartó társam lesz, akivel megküzdünk egymásért, és ha jönnek is majd nehézségek, ezeket közösen átvészeli. Azt mondják, a válás a gyereket két irányba terelheti: vagy elriad a házasságtól annak sérülékenysége miatt, vagy megszilárdul benne az a szándék, hogy ő maga elkötelezett legyen a házasságában. Az élet ennél jóval sokszínűbb, bonyolultabb, de az említett utak közül én kétségtelenül a másodikat jártam. Olyannyira, hogy a pályaválasztásom idején komolyan foglalkoztam azzal a gondolattal, hogy hivatásszerűen a házasságok, párkapcsolatok megőrzésével foglalkozzak, akár család-, akár párterapeutaként, esetleg mediátorként.

Végül győzött a racionalitás és anyukám érvei, aki arra kért, válasszak lelkileg kevésbé megterhelő pályát, olyat, amivel a saját családomnak tudom megteremteni az alapjait. Mivel még ekkor is elsődleges életcélként tekintettem arra, hogy sokgyermekes anyuka legyek, észérvek alapján döntöttem: pénzügyes és marketingkommunikációs közgazdász, illetve jogász lettem. Utolsó próbálkozásom a családok segítésére a családi jog irányába tett kiruccanás volt annál az ügyvédi irodánál, ahol életemben először dolgoztam, de egy annyira megrázó esettel találkoztam (egy idős nénit igyekeztek kiforgatni a vagyonából a gyerekei), hogy be is fejeztem a joggal való kacérkodást, és a két diplomám közül a közgazdaságit hasznosítva, a pályámat végül egy bank menedzserképző programjában kezdtem. Hét területen is kipróbáltam magam a képzés során, és mivel továbbra is nagyon szerettem volna emberekkel foglalkozni, nekik segíteni, a megismert területek közül végül a nagyvállalati ügyfélkapcsolat-tartást választottam.

Nagyon izgalmas munka volt, mindennap legalább tíz megoldandó, csavaros feladattal. Naponta legalább egy ügyfelet meglátogattam (a gyárlátogatásokat élveztem a legjobban), nyakig belemerültem a tennivalókba, és hihetetlenül élveztem őket.

A pszichológia, különösen a tartós kapcsolatokról szóló kutatások, írások, könyvek maradtak a hobbim. Közben pedig rendületlenül kerestem a társam. Tudtam, hogy vár valahol egy fiú, akivel egymásnak rendeltettünk, akivel családot alapíthatunk. Bíztam abban, hogy a gondviselés majd segít ebben, hiszen életünk társának megtalálása nem csak elhatározás kérdése, több kell hozzá pusztán akaratnál.

2000-ben egy sötét, februári csütörtök estén a bankármulatóba hívtak a munkatársaim. Szuper fiatalokból álló társaság, de az intenzív munkanap után semmi kedvem nem volt este tízkor elindulni bulizni. Ott motoszkált bennem ugyanakkor, hogy hátha éppen azon az estén vár rám, akit keresek. Nem nagy kedvvel, de mégis csatlakoztam a barátaimhoz. Este 11 körül mellém ült János, a leendő férjem... A történeti hűséghez tartozik, hogy amikor ránéztem, azt gondoltam: ő biztos nem lesz a jövőmbeli, jobban nem is különbözhetnénk egymástól – én, a nett bankárlány, és ő, a jóképű, ám bohém mérnökfiú. Amikor az este végén János elkérte az elérhetőségeimet, mégis odaadtam a névjegyemet, mert bár a külsőségekben igencsak eltértünk, pár óra alatt nagyon megfogott a személyisége.

Az első bulit hamarosan több séta, találkozás, beszélgetés követte. Kiderült, hogy Jánossal sok mindent hasonlóan érzünk, gondolunk, az alapvető értékeink és a leendő életünkről alkotott elképzeléseink meglehetősen egybevágóak. Igaz, rengeteg időt szántunk az alapok tisztázására, a jövőképünk egyeztetésére. Nem rejtettem véka alá, hogy igazi, klasszikus házasságban szeretnék élni, legalább három gyerekkel, ebben nem ismerek kompromisszumot. János elmondta, gyerekkora óta készül arra, hogy apa legyen. Hamar tisztáztuk, hogy mindkettőnknek kiemelten fontos a jövőbeli családjunk. Neki is meghatározó élménye volt, amikor kicsi korában elváltak a szülei, ezért ő is tudatosan készült arra, hogy a saját sorsát másképp alakítsa. Ráadásul a sok beszélgetés alatt nyilvánvalóvá vált számomra, hogy nagyon művelt, gyorsan vág az esze, és sokszor megnevetet – sőt, még a versek terén is hasonló az ízlésünk. A megismerkedésünk után másfél hónappal már szinte elválaszthatatlanok lettünk, sorsszerűnek éreztük a találkozásunkat.

Fél év után János megkérte a kezem, én pedig igent mondtam; meghitt családi körben tartottuk az eljegyzésünket. 2002 májusában összeházasodtunk, Isten áldását kérve-remélve a házasságunkon.

János már ekkor szeretett volna gyerekeket, én viszont még húztam az időt. Azt gondoltam, nem fogok tudni többfelé figyelni; ha gyermekeink lesznek, azután már csak családom leszek. Úgy éreztem, előtte ki akarom próbálni magam vezetőként, hogy ezen a téren is tapasztalatokat szerezzek. Kicsit túlzásba is vittem, az intenzívebb időszakokban napi 14-16 órányi munka is összejött, de meg is lett az eredménye: alig múltam harmincéves, amikor igazgatósági tagnak választottak az akkori munkahelyemen, egy multinacionális bank hazai leányvállalatánál. Továbbra is azt tartottam a legfontosabbnak, hogy édesanya legyek, de még halogattam a felesugrást, életem következő szakaszának megkezdését.

Végül harminckét évesen szántam el magam a nagy ugrásra – igaz, ugrottunk mindketten. Hála Istennek, jöttek szépen a gyerekek sorra: egy kislány, egy kisfiú, megint egy kislány, végül még egy kisfiú. Édesanya lettem hát végre! Ma is élénken él bennem az emlék, az egyre bővülő család mindennap megélt újdonsága, boldogsága, a hála, hogy ez nekünk megadatott. Néha órákon át gyönyörködtem a gyermekekben, megélve a létezésükből fakadó csodát. Korántsem volt tökéletes vagy stresszmentes az életünk, persze, hogy is lehetett volna az, négy kicsivel mindig történik valami, ha semmi baj nincs, a feladatok akkor sem hagynak nyugodni szinte egy percre sem. Ami a legfontosabb, az viszont rendben volt, ennél többre pedig nem vágytunk.

Ami a munkát illeti: továbbra sem hittem abban, hogy képes lennék a család és a hivatás között jól egyensúlyozni, ezért semmiképpen sem akartam visszamenni dolgozni. A távoli jövőben esetleg egy rugalmas részmunkaidős állást tudtam elképzelni. De végtelenül csodáltam azokat a nőket, akik amellet, hogy (elsősorban, természetesen) édesanyák, a munkájukban, hivatásukban is példamutatóak. Az ő titkukat kutatva született a második és a harmadik gyermekem világra jövele között a *Mindennapi kötél táncosok* című interjúkötet. Elsősorban másoknak szerettem volna inspirációt adni ahhoz, hogy ne adják fel, ha ők esetleg nálam ambiciózusabbak, és szeretnének a gyerekek mellett, ellenére – fogalmazzunk bárhogy – a karrierjükhez is visszatérni, és ehhez a könyvben olvasható történetek által bátorítást kapni. Visszanézve már világosan látom, hogy valójában magamnak is kerestem a választ, az utat, a példát.

Még csak hét hónapos volt a legkisebb gyermekem, amikor váratlanul kaptam egy telefonhívást. Egy igen szép társadalmi feladatot végző alapítványhoz kerestek első számú vezetőt – a munka részmunkaidős, kötetlen, részben otthonról végezhető volt. Csábítottak, hogy rajtuk keresztül térjek vissza a munka világába. Nagyon megtisztelő, inspiráló és rémisztő volt egyszerre! A beszélgetés során sokkot kaptam. Amikor letettem a telefont, egy csúnya szó hagyta el a számat, mert tudtam, hogy akármennyire nem terveztem (még)

dolgozni, akármennyire is a gyerekekkel akartam tölteni – legalábbis a közeljövőben – minden időmet, ha valamire az életben igent mondok, az ez a megbízás lesz, mivel mind az elvégzendő munka, mind a munkafeltételek ideálisak. (Azóta többször hallottam már, hogy néha nem mi keressük a feladatot, hanem a feladat talál meg minket.)

Az első munkanapomon legnagyobb gyermekem éppen nyolcéves lett, a legkisebb nyolc hónapos. A kicsi még csak anyatejjel akart táplálkozni, amit egyáltalán nem bántam, mert nagyon szerettem szoptatni, a mindennapokban viszont nem kis kihívással járt mindez. Szakmai szempontból egyrészt nem volt veszítenivalóm, hiszen eredetileg nem is akartam dolgozni, másrészt nagyon is volt mit vesztenem. Nehezített pályán hogyan tudok majd az önmagam előtt felállított mércének megfelelni? Mi történik, ha nem sikerül, és megszégyenülve visszavonulót kell majd fújni? Ilyen gondolatokkal kezdtem újra a munkát.

A részmunkaidő hamarosan költői túlzásnak bizonyult, a többi körülmény viszont a vártnál is szebben alakult: életem egyik legtermékenyebb alkotó időszakát éltem. (Gyakran kérdezték tőlem abban az időszakban, hogyan csinálom, amire mindig elmondtam, hogy rengeteg nagyszülői, házastársi, baráti és fizetett segítséggel – az elején a fizetésem jó részét arra fordítottam, hogy dolgozni tudjak –, és a főnökeimtől is – örök hála nekik – rengeteg támogatást kaptam, igazi családbarát munkahelyi légkörben.)

Család és hivatás. Ez a kettő töltötte ki még sokáig a mindennapjaim. A hobbik vagy bármifajta szabadidő, netán hosszas alvás nagyon sokáig szóba sem jöhetett. Ekkortól lett mindennapi feladat számomra is az egyensúly megtalálása. Sokat beszélgetek a gyerekekkel az arany középutról. Hiszem, hogy nincs olyan területe az életnek, ahol ne ezt kellene célul kitűznünk.

2020 nyarán egy nem várt álmom is valóra vált. Mégiscsak segíthetem a családokat a munkámmal is, úgy is, hogy sem párterapeuta, sem mediátor, sem házassági tanácsadó nem lettem. Novák Katalin ugyanis gyönyörű feladatra kért fel: egy családokat, családbarát hazai szemléletet támogató nonprofit szervezet vezetésére. 2022-ben pedig Jánossal a húszéves házassági évfordulónkat ünnepeltük családi és baráti körben. Ugyanott, ugyanannál a lekipásztornál kértük Isten áldását az elkövetkező évekre is a házasságunkra.

Hiszem, hogy a család alapja a boldog párkapcsolat, amire az egész család biztonságosan épülhet, támaszkodhat. A gyermekeimnek igyekszem átadni a saját tapasztalataimat, mindazt, amit megtanultam arról, hogyan lehet ezt az alapot megteremteni – ezeket most örömmel megosztom az olvasókkal is, hátha egy-két meglátás a hasznukra válik:

- Fiatalon megfelelő időt kell szánni a párkeresésre. Ha csak szűk pályán mozgunk, otthon és a munkahelyünkön, a négy fal között, nem sok esélye lesz annak, hogy ránk találjon az igazi. Sajnos nem könnyű megtalálni azokat a helyeket, ahol színes közösségi élet részesei lehetünk, időről időre felfrissülő társasággal, de törekedni kell erre. Az internet ezen a téren sokat segít, ugyanakkor nyomasztóan nagy a lehetőségek száma – egy természetes közösségben ismerkedni talán még mindig sokkal barátságosabb és biztonságosabb.
- Nyitottnak kell lenni a társkeresés során. Sok ember első ránézésre megítéli a másikat, és már „el is húzza balra” a képzeletbeli vagy éppen valós képernyőn. A fiatalok beszámolója szerint egyre nehezebb megtalálni a jövőbeli, elkötelezett társat. Ebben segíthet, ha előítéletek nélkül figyelünk a másakra, és ha valóban kíváncsiak vagyunk arra, mit rejt a felszín, és néha ilyen tekintetben kilépünk a komfortzónánkból – persze csak észszerű keretek között. (Ha én például első ránézésre döntök a férjemről, akkor nagyon másképp alakult volna az életem.)
- Érdeemes sokat beszélgetni az ismerkedés során, még az elköteleződés előtt. Nemegyszer hosszú évek eltelte után derül csak ki, hogy a pár teljesen más képet alkotott az életről, eltérnek a terveik, amelyeket lehetetlen összeegyeztetni. Ha mondjuk az egyikük egy gyereket akar, a másikuk egyet sem, nem lehet kompromisszumos megoldás a fél gyerek. Ezekből a helyzetekből később szinte biztos, hogy csak komoly sérülés árán lehet kiszállni.
- Az is fontos tanulsága a történetemnek, hogy egy kevésbé kedvező (gyermekkori) életeseményt a javunkra is lehet fordítani azzal, hogy levonjuk a belőle fakadó tanulságokat, és tudatosan dolgozunk azon, hogyan tudjuk felülírni a hozott, kapott mintákat. Szeretném mindazokat biztatni, akik nem a legideálisabb helyzetből indultak, vagy a gyermekkorukban nehézségekkel kellett megküzdeniük: ez nem kell, hogy meghatározza a későbbi életüket.

Végül: minden párkapcsolatban számtalan nehézség merül fel. Még ha maga a kapcsolat tökéletes is tudna lenni (ilyen nincs, de játszunk el a gondolattal, hogy mégis van), a körülmények nem mindig lesznek azok. Ha sok évig együtt él egy pár, komoly, néha tragikus életeseményekkel kell majd megbirkózniuk együtt; szerencsés esetben csak tágabb családi körben, nem pedig a szűk családjukban. Ezek a helyzetek mindig embert próbálók, hiszen éppen ekkor vágynánk a legjobban a társunk támogatására, ugyanakkor ilyenkor a leginkább nehéz megfelelő támaszként szolgálni, főleg, ha mindkét felet megterheli a helyzet. Ezekben az időkben különösen fontos tudatosan odafigyelni a másakra, és kitartani az egykor hozott döntéseink mellett. Hiszem, hogy a házasság

nem csak papír; az átgondoltan meghozott, tudatosan vállalt döntésnek később igenis van jelentősége, sokszor lehet belőle erőt meríteni.

*A családom számomra szinte a mindent jelenti.
Minden napért hálás vagyok, amit velük tölthetek.*

Hálás vagyok azért is, hogy édesanyám és édesapám a korukhoz képest jó egészségnek örvend. Hálát adok a testvéreimért, az ő családjaikért és a 99. évében járó nagypapámért is. A férjemet, remélem, sosem kell elengednem; a gyerekeket – tudom – majd igen, hiszen ők „vendégek a háznál”. Családunkban ez lesz a következő nagy feladat. Kíváncsian várom – és lehet, hogy egyszer majd ezzel kapcsolatban is megosztom a tapasztalataimat...

Tomán Szabina

Üzletasszony, pályája elején modell,
a Toman Lifestyle Kft. alapító tulajdonosa,
aki számos karitatív tevékenységet végez.

Két gyermek édesanyja.

Gazdagok és szépek – ez a sorozatcím jutott eszembe, amikor először hallottam Tomán Szabináról. Szép, csinos és még sikeres üzletasszony is. Irigylésre méltó. Az ő esetében is érdemes azonban a felszínes kép mögé nézni. Azok közé tartozik, akiknél a dekoratív külső kiemelkedő képességeket és értékes emberi tulajdonságokat rejt. A teljesítmény mögött ott a kemény munka, a sikerek mögött a kudarcok, a kiegyensúlyozott élet mögött terhek, törések, küzdelmek is, amiket elsőre – s talán sokadszorra is – elfed a látszat.

A vállalkozás, ami Tomán Szabinát sikeressé tette, nem öncélú. Hányan vagyunk olyanok, akik küzdünk az ideális testalkatért, akik szeretnénk egészségesen élni! Szabina személyes tapasztalatából kiindulva nők és férfiak ezreinek segített visszaszerezni az elvesztett önbecsülést, és új életformát kezdeni. Be akarja bizonyítani, hogy sok elfoglaltság mellett, életkortól és a gyerekek, unokák számától függetlenül is lehetünk fizikailag jó formában. A testi jóllét pedig sok esetben magával hozza a lelki-szellemi kiegyensúlyozottságot is.

Szabina elszántan támogatja azokat a nőket, akik az üzleti világban kívánnak érvényesülni. Tudja, hogy a férfiak dominálta területeken többet kell letennünk az asztalra, nehezebb bizonyítani, leküzdeni az előítéleteket. Ő pedig nemcsak inspiráló példát ad, de segítséget is. Most éppen azon gondolkodunk közösen, hogyan tudnánk a női vállalkozók családalapítása útjában álló akadályokat csökkenteni és a kisgyermekes édesanyák vállalkozóvá válását hatékonyabban támogatni.

Szabina jó ügyek mellé áll, a rá irányuló reflektorfényt igyekszik olyanokra is irányítani, akik nehéz helyzetben élnek. Gyakran beszél a nyilvánosság előtt is arról, milyen fontos szerepet játszanak életében a lányai, és az sem titok, hogy második házasságában talált rá a mostani boldogságra. A soron következő írásban pedig azt is elárulja, milyen fontos szerepet játszott az életében édesapja, mi mindent köszönhet édesanyjának, és hogyan lett egészen fiatalon önálló.

Novák Katalin

Minden otthon kezdődik

Apám arcát szinte felidézni sem tudom már. Tizenegy éves voltam, amikor elvesztettem őt. A vele kapcsolatos emlékek azonban egyre erősebbek. Minél idősebb vagyok, annál jobban fel tudom eleveníteni, mennyire imádtam vele lenni. Az a típusú apa-lánya kapcsolat volt közöttünk, az a rajongás egymás iránt, és az az önfeledtség, amiket regényekben olvasni és filmekben látni. Bármikor átsétálhattam hozzá. Tízpercnnyire laktunk egymástól.

Anyu egyedül nevelt engem és a testvéreimet. Én lettem volna a békítő baba a szüleim házasságában. De elváltak, mire megszülettem. Anyu ottmaradt velünk, és sokat dolgozott. A nővérem és a bátyám már kamaszok voltak, én harmadikként pedig azon voltam, hogy a lehető legkevésbé nehezítsem meg az életüket.

Nehéz a családról úgy írni, beszélni, hogy ne meséljem el, mi milyenek voltunk, és nálunk hogy volt. Ha a testvéreimet kérdeznénk, akkor ők mást mondanának. A család az alapegység, de ahány ház, annyi szokás. Ahány család, annyiféle. Ahány szülő, testvér, nagyszülő, nagynéni benne, annyiféleképpen éljük meg. Pozitívumok, negatívumok, traumák, tanítások, minták, kötelékek.

A nagymamámnak köszönhetően minden este ima formájában hálát adok. Ő tanított erre. Amikor pedig nagymamámként emlegetem, valójában nem vér szerinti nagymamámra gondolok, ő ugyanis nagyon korán meghalt, és nekem az ő testvére lett az a hölgy az életemben, akinek köszönhetően tudom, milyen fontos az, hogy a nagyszülők generációja is jelen legyen a gyermek nevelésében, gondozásában.

Apu az, aki miatt annyira meg akarok felelni minden helyzetben. Az ő nevét választottam a márkám nevéül, a testvéreim engedélyét is megkértem a döntésem előtt. Amikor a budai központ falán meglátom a nagy logót, rajta a TOMAN felirattal, igazán büszke vagyok. Már nem kell megcsípnem magam, kinőttem a kishitűségem, és nem vagyok álszerény sem. Hiszem, hogy lát engem, és ő is büszke rám. Nekem ez fontos érzés, hogy bizonyítottam neki is.

Anyunak köszönhetem, hogy a kitartásom és akaraterőm szinte végtelen. Egyedül maradt velünk, amikor én még kicsi voltam, de soha fel nem adta. Sose felejttem annak a bizonyos kék fémdobozos krémnek az illatát, amivel ápolta a bőrét, és mind a mai napig fel tudom idézni a jelenetet, ahogy reggelként kifesti a szemét, és meghúzza a jellegzetes tusvonalat.

Amikor a nemzetközi modellkarrierem miatt hónapokig nem beszéltünk, mobiltelefon és internet még nem létezett, akkor is az adta az erőt, ahogy ő nevelt

minket. Szinte még kamasz voltam, alig felnőtt. Korábban csak Tatabányát ismertem, hirtelen pedig a világ nagyvárosaiban találtam magam, egy páírcetlire felírt telefonszámmal és címmel. Időben mentem válogatásra, fotózásokra, bemutatókra. Nem számított, hogy beteg vagyok-e, jól vagyok-e, gondoskodnom kellett magamról és arról, hogy munkára készen álljak akár tizenkét órán át. A bizonyítási vágy azonban óriási a harmadik gyerekben, a család, ahova születtem, ezt kódolta belém, anyu példája pedig szintén nagyon erős volt. Lennék-e a helyében? Mit gondolok most arról, ahogy akkor eltávolodtunk egymástól? Egy fiatal lány életében ez szinte természetes, én talán egy kicsit messzebbre mentem, és hosszabb időre. Másként, de én is megélem az eltávolodást most Amirával, aki már tizenhat éves, és kollégista nagylány lett. Ő is leválik szépen rólam, ahogy én is leváltam a családomról akkor, ezért talán nem is vagyok annyira megijedve, bár tényleg olyan, mintha a fél karomat tépték volna le.

Megkérdezték egy interjúban nem olyan régen, milyen anya vagyok. Azt mondtam, hogy erre majd a lányaim, Amira és Szofi tudnak válaszolni néhány év múlva. Nem fogják ugyanazt mondani. Amirának, akinek az apukájával elváltunk egymástól, nem ugyanaz az élménye a családról és az édesanyjáról, mint Szofinak, akinek idén nyáron a szülei egyházi esküvő keretében is elköteleződtek egymásnak.

Amira igazi harcos, a művészek minden érzékenységgel megáldva, miközben persze ez számtalan kihívással is együtt jár. Még csak gimnazista, és már tudja, animációkészítő szakember szeretne lenni, a japán animék ultravagáns világáért rajong. Visszahúzódobb, mint a húga, frizuráját mégis extravagancia jellemzi: egyik fele fehér, a másik hol fekete, hol kék, esetleg rózsaszín vagy zöld színekben pompázik. Már harmadik éve minden vasárnap fogja a táskáját, és az otthon melegéből visszatér a kis kollégiumi szobájába. Ezt korábban elképzelni sem tudtam volna. Ahhoz, hogy ne legyen neki sok, el kell engednem. Sokáig nagyon-nagyon féltettem. Néha égnek áll a hajam, hogy mit eszik-iszik, és természetesen borzasztóan aggódom, de próbálom a bennem lévő anyatigrist visszafogni. Ahogy oviban, kisiskolás korában sem védhattük meg minden konfliktustól, most is hagynom kell, hogy megtalálja a saját útját, hogy megvívja a saját kis csatáit. Hiába szeretnék szívem szerint valamiféle védőburkot vonni köré. Imádok vele anya-lánya programot csinálni, amikor hagyja, és lehetőségünk van rá.

Volt az életemben egy olyan időszak, amikor Amira volt az én legszűkebb családom. A kislányom két éves volt, amikor Anyu elment. Hónapokkal a halála után is szerettem volna felhívni telefonon. Akkor még nem volt cégem. Egy

kislányom volt, mellé a túlsúlyom és az anyagi kiszolgáltatottság miatti rossz érzésem, és egy házasság, amit nehéz volt lezárni. A válás sose könnyű. Azért hagytam abba a modellkedést, mert saját családra vágytam. Nehéz elfogadni azt, hogy az ezzel kapcsolatos álmunk másként valósul meg.

Amikor Amira elkezdett öntudatára ébredni, még modellmunkáim is voltak, és ebből született pár nagyon vicces helyzet az oviban. Egyszer megkérdezték tőle, hogy mit csinál az anyukád, amire az én kislányom büszkén kijelentette: „külföldre utazik, szép ruhákat vesz fel, vesz le, és ezért sok pénzt kap.” Azóta sok idő eltelt, és a kicsinek már cégvezető vagyok. Ő azt látja leginkább, ahogy az irodában létezem, a feladatokat oldom meg a csapatommal. Mire Szofi megszületett, én már sikeres vállalkozóvá lettem.

Nagyon vártuk és akartuk Szofit. Amikor kiderült, hogy a szívem alatt hordom a második gyermekemet, már meg tudtam fogalmazni azt, hogy ezúttal miként szeretném megélni a babavárást, a kisgyerekes létet. Ekkor már ott volt nekem a „harmadik gyermek” is, a Toman Lifestyle, nem tehettem, de nem is akartam „csak” anya lenni. Feladataim, felelősségem van azon a fronton is, helyt kell állnom így is, úgy is. Tudatosabban készültem az anyasággal járó kihívásokra, tudtam, hogy a cégem és a csapatom is felkészült arra, hogy az elején többet nélkülöznek majd. Azt is tudtam, ezúttal olyan ember van mellettem, aki igazi támasz és társ. Kapcsolatunk akkor vált teljessé, amikor közös gyerekünk, Szofi megszületett.

Amikor arról kérdeznak, hogy a nők hogyan lehetnek a férfiakkal egyenrangúak a munkahelyen, hogyan lehet nekik is a vállalkozói létet összeegyeztetni az anyasággal, mindig azt válaszolom, hogy ez nem pusztán a munkáltató hozzáállásán vagy a jogszabályi környezeten múlik. Ez otthon kezdődik. Azzal kezdődik, hogy mindkét fél, apa és anya ugyanannyi helyet és feladatot kap az otthoni teendőkben és a gyerekek életében is. Ebből a szempontból nincsenek tipikus női és férfi szerepek. Nem a nő vállal nyomja minden a gyerekneveléssel kapcsolatban. A férjemnek ugyanannyi helye van a lányunk életében, mint nekem. Ő is a legtermészetesebben intézi a lányunk körüli feladatokat, van, hogy kettesben töltik a hétvégét, és mindketten igénylik a közös apa-lánya programokat is. Irigylésre méltó összhangban és kölcsönös imádatban léteznek.

A legtöbb, amit két ember adhat egymásnak, a figyelem, a türelem és a szeretet. Szerencsém van a férjemmel. Mi nem csupán meghallgatjuk, kivel mi történt aznap – az örömeit, a nehézségeit, a problémáit –, de meg is halljuk a másikat.

Más Szofival, mint volt Amirával. Az ő életében a nővérem is nagyon fontos szerepet tud betölteni. Tündér keresztanya vagy pótnagyi? Hogyan is fogalmazzak? Ha Szofira hosszabb ideig kell vigyázni, rá is számíthatunk. Anyu halála után ő az, akire én is támaszkodom, ha egy bölcs nő tanácsára vagyok kíváncsi. Ki emlékszik már arra, amikor hosszú évekre szinte teljesen megszakadt a kapcsolatunk, hisz én külföldön voltam, ő meg éppen akkor volt otthon kismamaként. A jó testvéri kapcsolatokba az eltávolodás is belefér. Megbízom benne száz százalékosan. Munkatársam is. A cégem logisztikai központjának vezetője.

A család az igazi tükör. Mindig a tökéletességre törekedtem, és a családomnak köszönhetően lágyabb lettem, leadtam ebből. A lányok felé sincs annyi elvárásom, mint korábban volt. Nem az érdekel, hogy minden területen, részképességben tökéletesek legyenek, csupán az, hogy megtalálják boldogságukat. Korábban megrökönyödtem volna dolgokon, amiken ma már csak megrántom a vállam. A kamasz lányomnak kék a haja és épp alternatív korszakát éli? Ezek nem számítanak. Viszont fontos a bizalom, hogy higgyünk a gyerekeinkben. Nem akarok semmit sem rájuk erőszakolni. A család az a hely lehet, ahol elfogadjuk és szeretjük egymást, azt értékeljük a másokban, amilyen.

A család sokféle, minden család sajátos dinamikával és történettel rendelkezik, a családi kapcsolatok folyamatosan alakulnak és fejlődnek. Mély hatást gyakorolnak ránk, formálják életünket, akkor is, ha nem csak pozitív élményeket jelentenek. A harmonikus és kiegyensúlyozott családi élet azonban erőt ad a mindennapokhoz. A családi kötelékek és emlékek az idő múlásával is erősek maradnak, a család mindig ott van az életünkben.

Bármi történik a világban, a családuk az a bázis, ami megtart és védelmez minket. Megadja nekünk az összetartozás érzését. Ez az egyik legfontosabb érték.

De a család összetartásába is komoly munkát kell fektetni. Hiszem, hogy minden napért meg kell, és érdemes is megdolgozni.

A hétköznapiak során mindig adódnak konfliktusok és nehézségek. A legtöbb talán pont azokkal, akik a legközelebb állnak. Akikkel az életünket éljük. Nyilvánvaló, hogy ahogy a jó dolgok, a könnyed pillanatok, úgy a nehézségek, veszteségek is jelen vannak nap mint nap. Hiszem, hogy többet tanulunk, ha menekülés helyett beleállunk az olykor fájdalmas kihívásokba, ha merjük ezekkel szembesíteni magunkat. Ez egy folyamat. Megdolgozzuk és elfogadjuk önmagunkat és ezzel együtt azokat a gyökereket, ahonnan jövőnk,

akiktől származunk, mindeközben pedig visszük tovább az életet és erőt, amit tőlük kaptunk.

Apu iránti rajongásom és a közös emlékek mindig velem vannak, azok az értékek és erények, amiket Anyutól hozok, mindmáig hatással vannak rám és a saját családomra.

Nyáron a bátyám vezetett az oltár elé. Vele váltottam a templomba lépés előtt az utolsó szavakat. Életem egyik legboldogabb napja volt. A testvéreimnek köszönhetően ott volt a múltam, a férjem könnyes tekintetében a jelen szépsége, a lányokban pedig a jövő ígérete. Egy család. Szülőkkel, akik már elmentek, unokákkal, akik még meg sem születtek. Féltestvérek, nevelt gyerekek, édes mostohák és pótszülők. A mi családunk.

Tóth Icó

Személyügyi- és humánszervező,
szociális munkás, a Mályvavirág Alapítvány elnöke.
A Magyar Nőgyógyász Onkológusok Társaságának
tisztyletbeli tagja.

Miniszteri kitüntetett – Családokért díj 2023.

Betegszakértő.

Két kislány édesanyja.

Nagymamám sosem panaszkodott, nem szerette, ha vele foglalkoznak. Amikor felnőtt lányának vonakodva elárulta, hogy egy csomót talált a mellében, már tele volt áttétekkel a teste. Nem szólt, nem akart problémát okozni, talán szégyellte is a dolgot, és mit sem tudott még arról, milyen alattomos betegség is a rosszindulatú daganat. Hiába voltak orvosok a családban, hiába kapott szakszerű segítséget, hiába távolították el a kóros elváltozással együtt nőisége egy részét is, az életét akkorra végérvényesen fogságba ejtette a rák. Néhány szenvedéssel teli év után búcsút kellett vennünk tőle. Ahogy a másik három nagyszülőm is rosszindulatú daganat következtében ment el.

Szinte minden család érintett. Szinte mindenki tart vagy retteg attól, hogy egyszer egy rutinvizsgálaton fény derül arra, hogy a gyilkos kór befészkelte magát valahova. A félelem mellett pedig talán egyre többen értik meg a korai felismerés jelentőségét, egyre többen értesülnek a szűrési lehetőségekről, egyre tudatosabban figyelünk magunkra és szeretteinkre. Ez azonban sajnos még közel sem általános.

Vannak olyanok, akik egy súlyos betegséggel folytatott küzdelemben – teljesen érthető módon – bezárkóznak, megközelíthetetlené válnak, saját harcukra összpontosítanak minden erőt, igyekeznek kiiktatni a külső körülményeket. S ha sikerrel kerekednek felül, gyakran még akkor is maradnak zártabb világukban, legfeljebb hálát adnak azért, hogy még élhetnek. S vannak olyanok is, akik a betegséggel járó keserű és a gyógyulást kísérő reménykeltő tapasztalatok birtokában mások felé nyúlnak, megerősödve kerekednek felül a nehéz időszakon, új értelmet találnak visszkapott életükben, és segítővé válnak.

Tóth Icó ilyen ember, ilyen segítő. Aki a poklot járta meg, és közben megtanulta, hogyan lehet értékelni az életet, az egészséget, a családot, a társat, a napfényt, a hétköznapiakat. És következetesen képviseli azt az ügyet, amelyhez akaratan kívül olyan közel került. Közösséget épít, tájékoztató anyagokat gyárt, intéz, szervez, pörög, mosolyog, s közben erőt, reményt sugároz. Tanít búcsúzni, és tanít küzdeni. Minden találkozásunkkor rácsodálkozom, mennyi erő van benne. Egy igazi mályvavirág.

Novák Katalin

Kettőből egy közös

„Mindig így szeressétek egymást” – mondta a nagymamám, amikor az akkor még leendő férjemmel a kapcsolatunk elején meglátogattuk. Számtalanszor eszembe jut ez a mondat, hiszen a mi családukban a szeretet az egyik legnagyobb érték. Rendkívül szerencsés vagyok, hogy szerető, óvó, odafigyelő családba születtem, és azért is, hogy mindazt, amit kaptam, a férjem családi értékeivel együtt már továbbadhatom a két lányomnak.

Édesapám szegény családba érkezett, a kis hencsei házikóban nem volt se víz, se világítás. Petróleumlámpa mellett tanult, a vasúton dolgozott, míg a jogi egyetemet végezte. Alázatos, nyugodt, okos ember. Édesanyám Barcson nevelkedett, a mindene volt a sport, testnevelő tanárként dolgozott. Ő tette bele a családba az igazi dinamikát, gondoskodó ember, akire minden körülmény között lehet számítani. Sok munkával és kitartással biztosították a családi fészket a bátyámnak és nekem. A testvéri kapcsolatunk szoros, édesanyám mindig tanította is, hogy ez egy igen fontos kötelék, amit ápolni és óvni kell.

Az ember egyfajta személyiséggel születik, de azt formálja a környezete, és észrevétlenül beleivódik a szülők, nagyszülők eszméje, hite, viselkedése. Így volt ez velünk is. Emlékszem, ha utaztunk, végigénekeltük az utat, ma is hallom anyukám csilingelő énekhangját. Elhivatottak voltak a munkában, mindig szerették, amit csináltak, és 1970-ben kötött házasságuk a mai napig erős kötelék. Szabadságot kaptunk tőlük. Ezt adom én is a lányaimnak. Boldog gyermekkorom volt, és azt szeretném, ha ők is megélnék önmagukat, és a gyermekkori szabadságukban megtalálnák azt, akik ők valójában, azt az utat, amit szívvel-lélekkel tesznek meg, mert így lesznek boldog emberek. Próbálom őket kívülről is figyelni, visszaemlékezni arra, amikor én voltam gyerek. Lázadó voltam, főleg anyukámmal, igazi tini, a világom minden akkori fájdalmával, amiket számtalan versbe fogalmaztam bele. Azért kell így is ott állni, mert ami ellen tiltakoztam akkoriban, ami nem tetszett úgy, ahogy a szüleim csinálták, hát most azt csinálom én is, automatikusan. Ezzel a batyúval – ha jó a példa és alapozó – nincs is baj, mégis ki-ki kell pillantanunk gyermekénkre, hogy megértsük magunkat és gyermekeinket.

A szép család és a „szerencse” folytatódott az életemben, amikor a férjemet megismertem. Minket a szülők választottak ki egymásnak és hoztak össze. A régi időkben ez nagyon is megállta volna a helyét, de a mi időkben a sors rendezte így. Szüleink egy helyen teniszeztek, és amikor a férjem szülei először megláttak a pályán, rögtön szövetségre léptek anyukámékkal. Az első vakrandit én a szülői

nyaggyatás lezárásának szántam, de ez a találkozás megpecsételte az életemet. Mit is mondhatnék még, mindenki elégedett volt.

Rácsodálkozással figyeltem, hogy két külön családból jött ember, hasonló és teljesen különböző szokásokkal hogyan formálódik egygé.

Összesimul, idomul, van, ami az egyik részről válik közössé, van, ami a másik oldalról, s majd ők ketten teremtenek egy sajátot mindebből. Megmarad a korábbi generáció, és születik az új. Ez az élet szépsége, amire nagyon kell vigyázni. Férjemmel, Krisszel, társak vagyunk, hagyjuk a másik önmegvalósítását, nem korlátozzuk, hanem támogatjuk egymást. Az egymás és a gyermekeink iránt érzett szeretetet kimutatjuk. A lányaink pedig ebben nevelkednek.

Jázmin hamar megérkezett, épp csak felfedezni véltük a kapcsolatunkat, de az életünk a nagykönyvben nem akárhogy volt megírva. Mindig is akartam gyermekeket, imádtam őket, a világukat, a lelkük tisztaságát. Jázmint aztán meglepetésszerűen követte Inez.

Persze úgy tűnik, hogy az életem, ahogy elkezdődött, és ahogy folytatódik, ideális, de minket is tépázott meg az élet, amivel próbára tette a családunk összes erejét és hitét. Harmincéves voltam, a kis Pipacs, Inezke éppen csak megszületett – Jázmin négyéves volt –, mikor méhnyakrákot diagnosztizáltak nálam. A helyzet kétesélyes volt. Vagy életben maradok, vagy meghalok. Azt hiszem, ebben az életkörülményben értettem meg mindent tudatosan is abból, hogy nekem milyen nagy szeretetben élő családom van. Összetartottunk. Elhalkultunk. Mindenki tudta a dolgát. Mindenki támasza volt a másinak. Betegségben sok arcát mutatja az élet. Olyan törekeny ilyenkor az ember, függetlenül attól, hogy ő-e a beteg vagy a hozzátartozó. Többször cselekszik, ítéli meg a helyzetet ösztönből, mint tudatosan. Könnyen félremehetnek a kapcsolatok, de büszke vagyok arra, hogy ebben az embert próbáló időszakban is együtt voltunk, mindnyájan. A betegség az életemben meghozta azt, aki valójában vagyok, aki mindig szerettem volna lenni. Az utamból megszületett a Mályvavirág Alapítvány, amely a nőgyógyászati daganattal érintett nők ezreinek és családjaiknak segít, dolgozik a prevencióért. Nemcsak egy alapítvány ez, hanem egy eszme is. A remény, a hit a kapaszkodó, amit Magyarországon és világszerte is ismernek. Hegyeket mozgat meg, alkot, és nem ismeri a lehetetlent.

A család nekem nem a négyünk szentélye, ennél sokkal több. A családot a nagyszülőkkel, testvérekkel, a testvérek családjával együtt értem. Anyukámék közel laknak hozzánk, rengeteget segítenek a gyerekek napi életében és a miénkben is. Ahogy ezt az én nagyszüleim is tették annak idején. Sok-sok emlékem van

arról, ahogy a tyúkudvarban játszottam, ahogy mama a sparhelten pattogtatta ki nekem a kukoricát, ahogy az összes unoka a kanapén keresztben, egymás mellett aludt, ahogy Morzsa tacsival felfedeztük a leghátsó kertet, ami tele volt zöldséggel, gyümölcssel, mákkal. Vagy ahogy a barcsi mama tanított arra, milyen fontos, hogy szépen öltözzünk, rendben legyen a hajunk, a körmünk. Olyan sok emlék rohamoz meg, hogy olykor-olykor szívesen visszarepülnék az időben, újra megélni azokat.

Krisszel sokat beszélgetünk a lányokkal. Vannak mágikus mondatok – ebben a férjem igazán nagyon ügyes –, amiket úgy tűnhet, hogy most meg sem hallanak, de tudjuk, hogy beérnek majd, és ha Jázmin és Inez felnőtt lesz, alkalmazni fogják. Ez a „beivódás” tudatos elősegítése. Hallanak olyat, hogy „használd a fejed!”, ha butaságot csinálnak, de átadom nekik azt is, amit édesanyám mondott nekem mindig: „a testvéreknek jóban kell lennie, mert a testvér egy igen fontos kötelék, ha a szülők nem lesznek már, ők maradnak egymásnak”. Tanítjuk őket a megérzések, intuíciók, jelek felismerésére és arra, hogy bízzanak ezekben. Bízzanak önmagukban.

Vannak közös jelképeink, ilyen a sárga lepke. Ha felénk száll, akkor tudjuk, és hangosan mondjuk is egymásnak, hogy Tóth dédi látogat meg minket, vagy a fehér és a tarka lepke, amikor Pam-Pam mama látogat el hozzánk.

Arról is mindig beszélgetünk Krisszel, hogy vajon milyen emberek lesznek a lányaink, ha felnőnek. Persze ezt nem tudjuk megjövendölni, de abban egyetértünk, hogy mi tesszük a dolgunkat, tanítjuk őket úgy, ahogy tudjuk, úgy, ahogy mi is tanultuk a szüleinktől, önmagunkat adjuk és nagyon szeretjük őket! Amit éreznek, hallanak és látnak, példaként fog majd előttük állni az életben.

Az élet veled nagy csoda,
csillogó, tüzes, nyugalom!
A biztonság és a szeretet otthona,
igaz hűség, öröm, kacaj, egy halom...szeretlek!
Szeretlek, mert nekem te vagy a csoda,
szívem, lelkem meleg otthona!¹

Dr. Tuzson Bence

Igazságügyi miniszter.

Jogász, országgyűlési képviselő.

Házass, öt gyermek édesapja.

A politikusok, kormánytagok leginkább komoly, karrierjüket építő, távoli alakoknak tűnnek. A közösségi médiának köszönhetően manapság ugyan egyre többet tudunk az életükről, annak személyes vonatkozásairól, mégis általános, hogy a családi háttér rejtve marad. Ritka, hogy az országgyűlési képviselő, miniszter apaként (vagy anyaként) is megjelenik. A hivatalos külső mögött nem látszik az otthoni helytállás, a sérülékenység, gyengédség, az emberi arc. Így van ez Tuzson Bencénél is. Ezért is lehet sokak számára meglepő, ha kiderül, hogy az igazságügyi miniszter és felesége öt gyermeket nevel.

A Sándor-palotában azt a szabályt vezettük be, hogy amikor egy nagykövet átadja vagy átveszi a megbízólevelét, egy rektor, tábornok, államtitkár vagy miniszter a kinevezési okiratát, a családtagokat létszámkorlát nélkül szeretettel látjuk. Azt szeretnénk, hogy a legközelebbi hozzátartozók, akik a feladattal járó terheket maguk is elhordozzák, akik sok lemondásra kényszerülnek a megbízatás miatt, osztozhassanak az örömben is. Jó látni a kisgyerekek büszkeségét, érezni a házastársak támogató szeretetét, tapasztalni a szülők elfogódottságát. Jó a szemükbe nézve köszönetet mondani és gratulálni. Jó összeállni egy közös fényképre, megörökíteni a fontos állomást ilyen formában is. Bízom benne, hogy egy ilyen ünnepi pillanatot a családtagok később is bármikor elő tudnak hívni, amikor kevesebb a pompa, több a nehézség, tapinthatóbb a lemondás.

Amikor Tuzson Bence átvette miniszteri kinevezési okiratát, népes társaság kísérte el. Ilyenkor kicsit lehull a kemény politikus álarca, megenyhülnek a vonások, előbújik a közéleti szereplő mögül a férj, az édesapa. Számomra megnyugtató az a tudat, hogy azok, akik a közélet fontos döntéseikért felelnek, a saját életükben is átérzik, mit jelent családban élni, gyermeket nevelni, kritikus kamaszokkal együtt élni, idős szülőkről gondoskodni. Jó tudni, hogy amikor este, hazaérve kioldják a nyakkendőt, leveszik az elegáns cipőt és kisgyerekkarok fonják körül a nyakukat, akkor már nem számít más, csak és kizárólag a család.

Novák Katalin

Amit csak mi érthetünk

Vannak fogalmak gyönyörű anyanyelvünkben, amelyek sokszor mindenki számára mást és mást jelenthetnek, talán épp annak függvényében, hogy az egyén hogyan éli meg azokat személyesen, a magánéletében és a hétköznapi életben. És vannak fogalmak, amelyek, akárhogy értelmezzük is őket, akármilyen megközelítésben, mindenki számára csak ugyanazt jelenthetik. Én ez utóbbiak közé sorolom a családot.

A tudományban, a szociológiában sokszor mondják, hogy a család fogalma éppen a sokszínűsége miatt nehezen meghatározható. A definíciók és a tudományos rendszerezhetőség szintjén talán tényleg így van, de a hétköznapi életben nagyon is jól tudjuk, hogy meddig terjed a családuk, vagyis hogy kik azok a közvetlen hozzátartozóink, akik között végtelen, körülölelő biztonságban érezhetjük magunkat.

Szavakkal nehezen leírható érzés volt, amikor először a karomban tarthatam az ötödik gyermekemet. Ugyanazt a csodát éreztem, mint amikor az első gyermekem született. Emellett pedig természetesen, mint minden szülő, azt gondoltam akkor is, hogy ő a legszebb baba a világon. Emlékszem a feleségem mosolyára, a tekintetére, végtelenül boldogok voltunk, hogy megszületett életünk újabb csodája.

Nem tudom az életem elképzelni hangos gyerekzsivaj nélkül. Az állandó és véget nem érő „De miért?”, „Ez mi?” kérdések nélkül, az apró, majd az idő múlásával egyre erősebb karok ragaszkodó ölelése nélkül. Az esti „jó éjszakát” rutinunk vagy a közös reggelikészítés olyan mélyen az életem, illetve az életünk része, hogy egészen biztosan mindvégig velem lesznek ezek a közös pillanatok, csakúgy, mint minden családi élményünk. Hálás vagyok értünk, a gyermekeimért, a feleségemért, a szüleim szeretetéért és gondoskodásáért.

A család fogalmából nálunk kihagyhatatlanok a nagyszülők, akik ugyan nem élnek velünk egy fedél alatt, és nem is találkozunk mindennap, de ugyanolyan fontos részei az életünknek, a hétköznapijainknak, a családuknak. Hiszen bármikor, bármelyik pillanatban számíthatunk rájuk, ahogyan ők is számíthatnak ránk. A mai napig emlékszem édesanyám aggódó tekintetére és arra, hogyan bátorított gyerekkoromban, amikor kellett. Tisztán emlékszem azokra az apa-fia beszélgetéseinkre is az édesapámmal, amelyek – bár akkor persze nem tudtam – örökre meghatározták az életemet, és hatással voltak későbbi döntéseimre. Szerencsés vagyok, mert nagyon sokat kaptam a szüleimtől, és

mindig úgy gondoltam, hogy nekem is legalább ilyen meghatározó tartalmat, biztonságot kell nyújtanom a családomnak, a gyermekeimnek.

Biztosan tudom, hogy nem vagyok egyedül akkor, amikor olyan mérhetetlen büszkeséggel beszélek a gyerekeimről, hogy azt szavakban nehezen lehetne leírni. A nagyfiam már kész felnőtt, bevallom, még szoknom kell, hogy egy magas és jóképű férfi lett belőle, aki persze pici korában is gyönyörű volt és okos. De most, ahogy nézem a felnőtt vonásait, a megfontolt mozdulatait, ahogy hallgatom a történeteit, és figyelem, milyen felnőttesen bánt a kisebb testvéreivel... csakúgy, mint amikor a kislányunkkal beszélgetünk a feleségemmel. Ő a mi hercegnőnk, ha akarja, ha nem – az idő múlásával nyilván egyre kevésbé szeretné ezt a megkülönböztetett és nevesített pozíciót. Az ikrek komoly szociológiai, eredettörténeti viták generálói. Óriási élmény, hogy a két fiú annak ellenére, hogy bőven van még hátra nekik az általános iskolából, komoly és mélyen szántó diskurzusok elé állítanak minket, és ezt képesek napszakra való tekintet nélkül és – mondjuk ki – fáradsági szintet figyelmen kívül hagyva is megtenni. Annyira élvezzük ezeket a tartalmas beszélgetéseket, hogy sokszor le is írom, hogy megmaradjanak bizonyos megismételhetetlen szavak, gyermeki kifejezések, amelyek annyira kedvesek, hogy öröm lesz felidézni őket akár évtizedek múlva is. A család fogalmáról nem mindig jut az ember eszébe bonyolult szociológiai okvetés. Nekem a gyerekek egyszeri és megismételhetetlen, sajátos kifejezései jutottak eszembe.

Most legutóbb a mi két és fél évesünk okozott számunkra felejthetetlen pillanatokat. Bármikor felidézem, újra nevetek. Nehéz lenne mindet felsorolni persze, vagy kiragadni egy-egy kedvencet, mert valamiért mindegyik az. Mégis, amikor egy nap azt mondta hatalmas szemekkel, a maga kétéves meggyőződéssel: „Anyá, láttam egy kuttyusot! Olyan cuki volt... nyávogott...” Ez nekem olyan mondat, ami, ha eszembe jut, nem bírom ki mosoly nélkül. Vagy amikor megkérdezte: „Én pelusos hokedlit ettem?” – de csak mert a hétvégén tojásos nokedli volt. Egy nap pedig a szobájából szűrődött ki egy számomra szintén végtelenül kedves beszélgetés, amikor a feleségem azt kérdezte: „Miről beszélgettetek apával?” „A kóboj ájamjól...”. Nem lehet elmondani, mit érez ilyenkor az ember. Én talán úgy tudnám megfogalmazni, hogy értük, miattuk van értelme mindennek.

Hiszek abban, hogy az idősebb nemzedékeknek megkerülhetetlen szerepük van az értékek átadásában, az egészséges értékrendszer kialakításában is. Ezt személyes példámra alapozva mondom, mert sokszor voltam részese annak, hogyan mesélnek a nagyszülők a felmenőinkről, akiket mi már nem

ismerhettünk, de akiknek a génjeit itt hordozzuk magunkban, akik megalapozták a jelenünket, a tudásunkat, a szokásainkat, a gondolkodásmódunkat.

Olyan tudás birtokosai a nagyszülők a családon belül, amelyet senki és semmi nem pótolhat. A történetek, amiket csak ők tudnak elmesélni, válaszokat adnak azokra az örök kérdésekre is, hogy honnan jövünk és hová tartunk.

Távolabbi felmenőim egyike, Tuzson János honvédőrnagy volt az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején, és a Nyerges-tetői csatában főparancsnokként vezette a székelyekből álló sereget. Ő a kiegyezés után, 1869-ben visszakapta katonai rangját, majd 1897-ben részt vett a Nyerges-tetői emlékmű avatásán is. Izgalmas és hősiés életutat járt be, aminek emlékét továbbörökítette családjunkra, nevét és személyiségét ma is mélységes tisztelet övezi nálunk, a génjeinkben hordozzuk az ő hazaszeretetét. Olyannyira, hogy néhány évvel ezelőtt feleségemmel a március 15-i nemzeti ünnepünkre huszárijelmezekkel leptük meg a fiúkat. Megható érzés volt látni őket, ahogy ők is huszárnak öltözve indultak a teraszunkon a Nyerges-tetői csatába, és csatajelenetet rögtönöztek. Egészen bensőséges március 15-i családi ünnepünk volt ezen a napon.

Másik felmenőm, apai nagyapám, ugyancsak Tuzson János pedig ismert botanikus volt, egyetemi tanár, a róla elnevezett Tuzson Arborétum alapítója, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Azt hiszem, mi a családban tőle örököltük a természet szeretetét. A gyerekekkel rendszeresen felkeressük az arborétumot, ahol nagy sétákat teszünk.

Számomra különösen fontos, hogy hidakat építsünk a nemzedékek között, de ezek ne csak a megismerés hídjai legyenek, mert az csak az első lépés. Legyenek ezek olyan erős hidak, amelyek megerősítik a családokat, megerősítik az összetartozás érzését.

A feleségemmel szeretjük megadni a módját az ünnepeknek, és különlegessé tenni a gyermekeink számára ezeket a pillanatokat. Így történt ez a huszárijelmezek esetében, de van egy kedves szokásunk az év végi ünnepkörhöz kapcsolódóan is. Ilyenkor minden évben kis adventi csomagokat készítünk a gyerekeknek, amik egy kicsit mindig másak, mint a korábbiak voltak, valamiben egyediek. Legutóbb például a csomagokat kis tapaszokkal az üveglablakra rögzítettük, és ezekben a gyerekek minden nap más és más apró kis meglepetést találtak reggelente, egészen karácsonyig. Ez egy olyan izgalmas és szeretetteljes felkészülés az ünnepre, ami mindnyájunk számára fontos, nem is elsősorban az ajándékok miatt, hanem azért, mert nemcsak jelképesen, de lelkiileg is összeköti a családot.

Az, hogy mit jelent egy édesanya a család számára, gyermekként boldogságban megéljük, de életkorból fakadóan akkor még nem értjük, és ez jól is van így. Felnőttként, szülőként viszont azt gondolom, hogy mindennél jobban megértjük és értékeljük. Amikor az édesanyámra gondolok, megkerülhetetlen az a szeretet, amelyben ő összefogta és vezérelte a család legbensőbb érzelmi szálait. Felnőttként is ugyanezt látom, amikor a feleségemmel együtt neveljük a gyermekeinket, és igyekszünk továbbadni nekik mindazt, amit mi hoztunk magunkkal. Mindebben érzem, ahogy a feleségem anyaként biztos támaszt és egyszerű igazodási pontokat teremt a szeretetével, a türelmével, a mindig megértésre kész természetével. Gyermekeink számára ő a biztos és megkérdőjelezhetetlen, valóságos csoda.

Mert a család az összetartozás élménye, a megkérdőjelezhetetlen biztonságérzet, és nem utolsó sorban az erőnk forrása. Az az erő, amelyik állandóan továbbmozdít, továbbsegít bennünket. Ez az, amit csak mi érthetünk, családосok. Ez az, ami a miénk...

Vass-Csányi Katalin és Dr. Vass István

A Tűzoltó utcai klinikán 2022 tavaszán
rosszindulatú nyirokdaganattal kezelt
Vass Lotti szülei, akik a vendéglátás
területén vezetnek céget.

Kórházban ünnepelni a gyermeknapot nem éppen vidám dolog. Különösen igaz ez akkor, ha a diagnózis súlyos, a kórházi tartózkodás hosszú. Ezért május utolsó vasárnapját a Városliget vagy az állatkert helyett a Tűzoltó utcai Gyermekklinika Haematológiai Osztályán fekvő betegekkel töltöttem. A sok leborotvált hajú, sápadt, infúzióval közlekedő vagy ágyában pihenő gyermek, a fáradt, meggyötört szülők néhány pillanatra még nevetni is tudtak, amikor belefeledkezünk a közös játékba. A kórtörténetekről alig-alig esett szó, bár a többség elmesélte, mióta fekszik bent, s milyen kilátásai vannak. Kijózanító a nyolc-tízévesek tájékozottsága, realitásérzéke, alkalmazkodóképessége. Ahogy megrendítő a szülők optimizmusa, szeretetük ereje is.

A közös jengázás, festés, beszélgetés után egy elkülönített kórteremhez kísérték, ahol egy szinte kopasz, szomorú szemű, fájdalmát néha elfogyó türelemmel viselő nagylány ült az ágyán, kezében plüssállatot szorongatva. Édesapja volt mellette. Lotti először nem is szeretett volna találkozni, aztán mégis meghívott a kis szobába, ahol akkor már hetek óta feküdt. Rekedt, nehezen érthető hangon azt kérte, hivatalos fotó ne készüljön, csak az édesapjának engedte meg, hogy emlékül megörökítse a pillanatot. A rövid találkozás maradandó nyomot hagyott bennem, s némi rossz érzést is, amiért nem sikerült Lottit megnevettetnem.

Egy évvel később levelet kaptam egy édesanyától. Katalin beszámolt róla, hogy Lotti jól van, hazaengedték, már egészen sokat nőtt a haja, és az a kérése, hogy látogassam meg Kapolcson, mert akkor készülhet egy újabb, akár hivatalos kép is. Több se kellett, mentem.

Egy kiegyensúlyozott házaspár és egy csupa mosoly, cserfes nagylány fogadott. Ezúttal Lotti csak mesélt és mesélt, megmutatta a régi és újabb fényképeket, az osztálytársak, barátok, a falu lakói által írt leveleket, rajzokat, üzeneteket. Megtudtam, hogy a betegség előtti, derékig érő egyenes haj helyett a kezeléseket követően fürtös, erős szálú haja kezdett nőni, ami rövid ugyan még, de már lehet belőle frizurát készíteni.

Katalin és István egymásba kapaszkodva, az élet ajándékait újraértelmezve mesélték el, ők hogyan élték át a nehéz időszakot. A főnővérnek volt egy szabálya – mondták –: a klinikán mi, szülők nem sírhattunk. Mivel Lotti mellett akartunk maradni, a könnyeket megőriztük a hazajövetel utáni megkönnyebbülés időszakára.

Köszönöm, hogy a Vass család megosztja velünk történetét. Kedves Lotti! Köszönöm az agyagsünit, amit készítettél. Ott van a konyhaablakban a virággal, amit ültetted bele. Vigyázok rá. Vigyázz Te is magadra és a plüssökre!

Novák Katalin

Három igazi harcos

Nagyszüleim mindig azt mondták, „csak egészség legyen, a többi nem számít”. És mennyire igazuk volt! Erre csak most jöttem rá. Az embert a hétköznapi mókuske-reke úgy magával ragadja, hogy nem tudja értékelné azt, ami már az övé.

Férjemmel, Istvánnal, 2011-ben költöztünk Szegedről Kapolcsra, a Balaton-felvidékre, a nyugodt élet reményében. Vidéki lány vagyok. A gyerekkorom nagy részét falun töltöttem, Újkígyóson. Csodálatos gyerekkorunk volt testvéremmel, Tündével. Nagyszüleink megadtak minden szeretetet, amire az unokáknak szüksége lehetett. Ünnepeken mindig összegyűlt a család, a rokonság. Nagyokat sütöttünk, főztünk, beszélgettünk, játszottunk. Még most is érzem nagymamám szilvás buktájának az illatát, a búcsúkor készült húsleves és sült kacsacomb ízét a számban.

Ezek a szép emlékek vezéreltek akkor is, amikor a költözés mellett döntöttünk. Szerettünk volna családot alapítani, és tudtam, hogy itt megadhatunk minden olyan szép élményt, amit mi gyermekként kaptunk.

2013 novemberében megszületett a kislányunk, Lotti. Gyönyörű éveket éltünk Kapolcson. Igyekeztünk mindent megmutatni neki a világból, ápolni azokat az értékeket, amit mi kaptunk a szülőtől, nagyszülőtől. Békésen teltek az évek, az ember sebezhetetlennek érezte magát.

Diagnózis

A családi idillünk 2022 áprilisában tört meg. Épp húsvét volt, szüleim nálunk vendégeskedtek. Vártuk a locsolkodókat, készítettük édesanyámmal a sonkatalakat, Lotti süteményt sütött, amikor egyre rosszabbul érezte magát. Fájlalta a derekát, és nagyon melege volt. Úgy gondoltuk, csak meghúzódhatott valami (akkor épp jazz-balettre járt). A tavaszi szünet közepe volt, és nem akartuk, hogy rossz közérzettel töltsük a szabadidőnket, ezért gyorsan elvittem a háziorvosunkhoz. Megvizsgálta, de tiszta volt a tüdeje, nem volt láza sem. Kissé magas volt a fehérvérsejtszám a vizeletében, ami egy enyhe húgyúti fertőzésre engedett következtetni, így kapott antibiotikumot. Eltelt pár nap, de az állapota nem javult, olyannyira nem, hogy az utolsó este már zihálva aludt el, sokat sírt, nyűgös volt. A háziorvosunk kérésére másnap elvittük őt a legközelebbi kórházba röntgenre, ultrahangra, és akkor jött a feketeleves. A tüdeje teljesen megtelt vízzel, nem kapott levegőt. Azonnal átkerültünk a veszprémi kórház intenzív osztályára, ahol már vártak minket. Tüdő- és mellhártyagyulladás volt a diagnózis. Elaltatták, és a tüdővizet lecsapolták. Vénásan kapta az antibiotikumot egy éjszakán keresztül, és vártunk, de Lotti nem lett jobban. Másnap a férjem váltott le. Ő maradt a lányunkkal, amíg én hazajöttem kicsit

pihenni. Emlékszem, szüleim még Kapolcson voltak, várták, hogy Lotti hazamenjen, és újra együtt lehessenek. Délután egy óra magasságában csörgött a telefonom. Ez volt az a hívás, amit egy szülő sem akar kapni. A férjem szólt bele, remegő és elcsukló hangon: „Lottinak csináltak egy CT-t, és limfómája van. Azonnal megyünk Pestre, a Tűzoltó utcai klinikára.”

Visszaérve az intenzívra, István már ott várt a szobaajtó előtt. Könnyes szemmel egymásra néztünk, és remegve átöleltük egymást, majd bementünk Lottihoz, és ő a kis kócos hajával, oxigénnel az orrában ránk mosolygott, és azt mondta: *„Anyá! Megyünk Pestre. Valamit találtak a dokik.”* Betolták Lottit a mentőbe. Ő csak feküdt és riadt, kérdő tekintettel nézett rám. Nem mondtam el neki a diagnózist, csak azt suttoztam neki, hogy minden rendben lesz, és meg fog gyógyulni. Belém égett a mentő szirénázó hangja, ahogy száguldunk végig az autópályán. Kavarogtak a gondolatok a fejemben, nem akartam elhinni, hogy ez velünk történik. Minden olyan jó volt, boldogan éltünk, még a betegségek is elkerültek minket, és bummm! Rákos a gyermekünk.

A klinika intenzív osztályán már vártak minket. Lottit betolták a szobába, és a férjemmel ketten maradtunk a sötét, ürességtől kongó folyosón. Könnyes szemmel, szótlánul fogtuk egymás kezét. Az intenzív osztály főorvosa pár perc elteltével kijött hozzánk, halkán és higgadtan belekezdett: *„Biztos tudják már, hogy Lottinak rosszindulatú nyirokdaganata van. A szívtől induló tumor már kiterjedt az egész mellkasában, a hasában és a kismedencéjében is. A tüdeje megtelt folyadékkal. Lottinak erős fájdalmai vannak, nagyon erős kislány, hogy eddig így viselte. Készítünk egy MRI felvételt, és utána elkezdjük a lányuk gyógykezelését.”*

Ekkor újra az élettelen folyosón találtuk magunkat, megtört szívvel, csak az eső kopogását lehetett hallani és a telefonunk rezgését, amire aggódó üzenetek tucatjai érkeztek. A család támogató erejét akkor éreztem először, amikor nővérem felhívott: *„Kata! Lotti leküzdi ezt a betegséget. Nagyon erős, élettel teli kislány. Nincs más forgatókönyv, csak a teljes gyógyulás. Hidd el nekem! Tudod milyen boszorkány vagyok, én ezeket a dolgokat megérzem. Nektek kell most erősnek lennetek, nem szabad, hogy összeomljatok, csak rátok támaszkodhat most Lotti. Kata! Légy erős, kérlek! Meg fogjátok tudni csinálni, érzem!”* Potyogtak a könnyeink, majd vettünk egy mély levegőt, és elindultunk életünk legnehezebb útjára.

Nagyon hosszú hétnek tűnt az intenzív osztályon töltött időszak. Reggeltől estig ültem a lányunk ágya mellett, és próbáltam enyhíteni a fájdalmát. Borogattam a homlokát, fényképeket nézegettünk a telefonomon családi eseményekről, nyaralásokról, és ígéretet tettem neki, hogy sokkal több időt töltünk a szeretteinkkel, a családdal, egymással, ha kijövünk innen. Az intenzíven István csak napi egy órát tölthetett. Nagyon megviselt minket, hogy nem lehetünk együtt, hárman.

Egy keddi napon megkeresett az onkológus, behívott minket az irodájába, és ugyanazzal a higgadsággal, ahogy az intenzíves orvos is, belefogott: *„Lotti egész kis teste, nyaktól a medencecsontig, tele van daganattal. A tüdőfolyadékából vett minta alapján Burkitt-limfómája van. Teljesen döbbenetes, hogy Lotti nem panaszkodott, pedig biztosan tudjuk, hogy erős fájdalmai vannak. A betegség stádiumáról a koponya-MR és a gerincvelőből vett minta eredménye után tudunk többet mondani. Nagyon nehéz időszak jön most az Önök életében. Hosszú kórházi kezelések. Pár héten belül az összes hajcscskáját elveszíti. A gyógyszerek miatt a nyálkahártyája meglazul, gombás fertőzések alakulhatnak ki, nem fog tudni enni, inni. Ez a daganat nagyon agresszív. 24–48 órán belül stádiumot vált, és képes a teljes testben elterjedni. Sajnos nem tudunk ajtóstul a házba rontani, mint a többi daganatos betegségeknel. Óvatosan kell elkezdni a kezelést, hogy a káros sejtek ne szóródjanak jobban szét. Először szteroidos kúrával kezdünk. Ez idő alatt fel kell készülni arra, hogy leállhat a vese, a máj és/vagy tüdő is. Ha minden rendben zajlik, kezdjük a kemo- és biológiai immunterápiás kezeléseket. Nagyon nehéz lesz, legyenek erősek. Sok hullámvölgyön kell átjutniuk még, de a Burkitt-limfóma az új kezelési protokollnak köszönhetően gyógyítható. Ez nem klasszikus daganat, nem képez áttétet, és amilyen gyorsan terjed, olyan gyorsan el is tud tűnni a szervezetből. Ha Lotti szervezete jól reagál a kezelésekre, mire megjön a szövettan zárójelentése, már nem lesz benne daganat. Sajnos az egész nyarukat itt kell tölteniük, de ha meggyógyul, szeptemberben kezdheti az iskolát. Ilyen rövid kezelése csak a Burkitt-limfómának van. Rövid, de nagyon intenzív kezelés.”*

Lotti nagyon jól reagált a szteroidra, semmi komplikáció nem lépett fel. Egy hét intenzív kezelés után kerültünk az onkológiára. Örültünk neki, bármennyire groteszk is, mert 24 órában a lányunkkal lehettünk. Váltott műszakban voltunk mellette. István reggeltől délutánig, én pedig délutántól reggelig. Másfél hónapig nem hagytuk el a szobát. A kezeléseket a citopén állapotok követték, amikor minden gyorsan osztódó sejt (hemoglobin, trombocita) értékei szinte nullára csökkennek. Pokoli nehéz időket éltünk. Beigazolódott minden, amit a doktornő mondott. Újra kellett tanulnia enni, inni és járni, olyan erős kezeléseket kapott. Ebben az időszakban, amikor már úgy éreztük, nincs tovább, kaptunk egy égi jelet. Egy kedves barátunk a pesti forgalomban időzött feleségével, amikor az araszoló kocsisorban egy rendszámra lett figyelmes. A rendszámon szereplő számok és betűk sorrendileg a Bibliában is megtalálhatók. Felnyitva a testamentumot, *János evangéliumában* állt: *„Erre Jézus azt mondta Neki: Kelj föl, fogd az ágyadat és menj. Az ember azon nyomban meggyógyult, fölvette az ágyát és elindult. Aznap épp szombat volt.”* Tudtuk, hogy ez nem lehet véletlen, legyőzzük ezt a betegséget, még ha olyan távolinak is tűnik.

Május 18-a volt a nap, amikor megváltunk a hajunktól. Igen. Mind a ketten. Lottival közösen hoztuk meg ezt a döntést. Ha újra kezdhethém, akkor is így döntenék. Egy

család vagyunk, együtt csináljuk végig. Popper Péter mondta: „Azt, aki egyszer ránk bízta magát, soha nem szabad cserben hagyni. Vele kell menni, akár a pokolba, akár az égbe, a zsenialitásba, az idiótaságba, a depresszióba vagy az eufóriába, kézen fogva, mindig együtt, akárhova tart.”

Hosszú hónapokig tartó kezelések követték egymás. Minden terápiát lumbálással kezdtünk és zártunk, hogy a gerincvelőbe is jusson elegendő gyógyszer, ezzel hatékonyabbá téve a kúrát. Július 4-én kaptuk a jó hírt. Lottinál megtörtént a teljes remisszió, azaz daganatmentes. Az utolsó kezelési blokkot egy szombati napon fejeztük be, és július 21-én véget értek a megpróbáltatások. Minden eredménye jó, hazamehetünk. Vége. Sok-sok kontrollvizsgálat várt még ránk, de ezeken már egyszerűbben jutottunk túl.

Három igazi harcos hagyta ott a klinika falait, olyan egységben, amit senki és semmi nem tud szétrobbantani.

A szerető család

A soron következő tanévet egyéni tanítási rendben végezte Lotti. Nehéz volt beilleszkedni a közösségbe kopaszon, még legyengült immunrendszerrel. Meg kellett szoknunk, hogy a mi családuk már nem lesz soha átlagos család. Az egységünk még erősebb lett, a napjainkat egymás nélkül nem is tudjuk elképzelni. Lotti ereje, bátorsága, kitartása példaértékű lehet mindannyiunk számára. Amit szülőként adhattunk, az odafigyelés, a szeretet, az idő, a megértés, a türelem, a család ereje, mind-mind hozzájárultak Lotti gyors és sikeres felépüléséhez, ahhoz, hogy újra teljes értékű életet élhessen.

Az utolsó kezelés után egy évre rá tudhattuk magunk mögött a betegséget, amikor Lottiból eltávolították a portot. (A *port-a-cath* egy kanül, amit sebészeti úton a bőr alá ültetnek be. Célja, hogy elkerülje a vénák károsodását agresszív, vénán keresztül adandó kezelések során.) A találkozások a klinikával ritkulni kezdtek, és az idő múlásával a négyhetes kontrollokból először három hónapos, féléves, majd éves kontrollok lettek. Az ott eltöltött idő alatt egy új családot is kaptunk a nővérek, ápolók, szakorvosok személyében. Emberfeletti munkájukért és a gyermekünk gyógyulásáért nem tudunk elég köszönetet mondani.

„Az igazán nehéz helyzetben semmire sincs annyira szükségünk,
mint egy szerető családra.”

(Carolyn Hax)

Verebes Linda és Pindroch Csaba

Verebes Linda
színművész, beszédtanár.

Pindroch Csaba
Jászai Mari-díjas színművész.

A házaspár négy gyermeket nevel.

Amikor gyerek voltam, a tévében hétfőnként nem volt adás, egyébként a Magyar 1, 2 és a Belgrád 1, 2 adásaiból választhattunk. Utóbbit nem értettük ugyan, de jobbak voltak a rajzfilmek. Mindenki ugyanazokat a műsorokat nézte, a csütörtök esténként folytatódó sorozatokat, a vasárnapi matinét, a *Kékfényt*, a félnyolcas híradót, az időjárás-jelentést, a közös tornát, a tévémacit és az esti mesét. Nagy kedvencem volt a *Családi kör*. Egy olyan műsor, amelyben családi élethelyzeteket adtak elő dramatizált formában, majd szakemberekkel beszélgettek. Voltak olyan történetek, melyekben magunkra ismertem, mások egészen távolinak tűntek, de tetszett, hogy a családról van szó.

Ma ismét van *Családi kör* a Duna televízióban. A műfaj, a stílus is más, de a cél hasonló: foglalkozzunk azzal, ami a családokban, a családokkal történik. Tegyük ki az asztalra a nehézségeket, problémákat, dilemmákat, kérdéseket. Adjunk segítséget azoknak, akik elveszítettnek érzik magukat a feladatok, kudarcok között, és erősítsük meg azokat, akik elbizonytalanodnak. Legyen kapaszkodó a rossz napokban is, mutassuk meg, hogy a család nem habos mesevilág, de nem is sötét dráma. Ne dramatizáljunk, és ne idealizáljunk. Ebben egy hiteles házaspár, Verebes Linda és Pindroch Csaba segít a legtöbbet a nézőknek.

Két sikeres színművész egymásra találása, négygyermekes családdá válása. Ők ketten magánéletüket megőrizve, azonban saját tapasztalataikból merítve igyekeznek másoknak is erőt adni, a hétköznapi élet bonyodalmaira megoldási stratégiákat javasolni. Nagy sikerű kétszereplős előadásukban, a Peter Quilter által írt Mr. és Mrs.-ben Verebes Linda és Pindroch Csaba segít rálátni házasságunkra, kapcsolatunkra a másik szemszögéből, túllépni saját igazunkba vetett meggyőződésünkön, belátóvá válni, engedni, megbocsátani, nevetni önmagunkon.

Megnyilatkozásaikban hitelesen szólnak arról, hogyan tette életüket teljessé négy gyermekük, de arról is, hogy a szépségek és a büszkeség mellett mennyi feladatot, napi küzdelmet is jelent a családi élet. Köszönöm nekik, hogy tehetségüket arra is használják, hogy elgondolkodtassanak bennünket arról, nekünk milyen fontos érték a gyermek.

Novák Katalin

Hétköznapi boldogságunk

Egyszer olvastunk egy (talán brit) felmérésről, miszerint a gyermektelen párok boldogabbak, mint akik vállaltak gyermeket. Arra egyikünk sem emlékszik, hogy a párok boldogságát a saját bevallásuk alapján osztályozták, vagy más eljárást alkalmaztak a méréshez. De azóta is, valahányszor égnek áll a hajunk a gyermekeinktől, viccesen felemlgetjük egymásnak ezt a hipotézist. Pedig akár elképzelhető, hogy van mögötte igazság, mert gyermeket, gyermekeket nevelni sokszor kimerítő és küzdelmes, a szülővé lett párok saját életük mellékszereplőivé válnak, éjt nappallá téve már nem önnön jólétükért küzdenek, hanem kizárólag utódaik biztonságát, örömét és gyarapodását tekintik küldetésüknek. Elképzelhető, hogy közben személyes vagy páros fizikai, emocionális vagy szociális igényeink háttérbe kerülnek, és a mért adatok szerint kevésbé tűnünk boldognak a gyermektelen párokhoz képest. Mert többször vagyunk fáradtabbak, feszültebbek, leharcoltabbak kívül-belül, kevesebb időnk jut saját magunkra és párunkra. Most ezt így végiggondolva, a boldogságszint objektív mérésénél valóban gyengébb értékeket mutathatnak a családós párok. Szerintünk azonban a felmérés egy fontos szempontot nem vett figyelembe. Azt, hogy amint édesanyává és édesapává válunk, a boldogságot elsősorban már nem a saját szükségleteink kielégítése jelenti. Boldogságunk legbővizűbb forrását innentől kezdve szemünk fényének mosolya, elégedettsége, öröme szolgáltatja. Ő vagy ők lesznek a boldogságunk alappillérei.

Pedig gyermeket nevelni strapás küldetés. A család érzelmi, fizikai és anyagi biztonságának előteremtése számtalan problémát, feladatot, kérdést, kételyt és akadályt szolgáltat nap mint nap, reggeltől estig. Egy átlagos hétköznapi nekünk kell reggel időben kelni, gyorsan elkészülni, majd a gyerekszobákba besuttogni, beszólni, bekiabálni, keltegetni, simogatni, puszilgatni, kitakarni, kérni, parancsolni, időt adni, visszatakarni, határidőt szabni, újra szólni, simogatni, puszilgatni, most már csikizni is, énekelni, kiabálni, zsarolni, megpróbálni felhúzni, aztán végül feladni és kicipelni, megint keltegetni, zoknit felhúzni, bebújtatni a póló ujjába, a nadrág szárába az odapasszoló végtagokat. Fogkrémet nyomni a fogkefére és fogkefét nyomni a gyerek kezébe, fésülni, esetleg fonni, felkötni, gumizni, utána megkenni, kiönteni, feltörölni, a cipőre emlékeztetni, majd elé tenni, aztán annak felvételére nógatni, végül leguggolni, felhúzni, bekötni, megkeresni a sapkát, a kesztyű másik felét, feladni a kabátot, kezébe adni a tornazsákot, a táskát, de azt le is venni, mert borzasztó nehéz, és kilépni az ajtón. Néha visszafutni. Gyakran visszafutni.

Közben, ha több gyermek van, akkor mindezt duplán vagy triplán vagy felváltva művelni, miközben igyekszünk a testvéreket egymás kölcsönös unszolása közben csitítani vagy túlkiabálni. Ha kisebb gyermek is adatott, ahogy nálunk éppen, akkor az eddig vázoltak mellett a kiságyhoz is iparkodunk, kivenni, nyugtatni, ölelni, puszilni, levetkőztetni, pelenkázni, felöltöztetni, küzdeni, visszafordítani, elterelni, felvenni, kezébe nyomni és hurcolni...

És ha nagy gyermek is adatott, ahogy nálunk, akkor a fenti tevékenységekkel szinkronban kioktatva lenni, véleményt elfogadni, meghallgatni, de azért határt szabni, és ami a legnehezebb, nem válaszolni. És akkor még csak a nap indult el, nem a család.

De bármily hihetetlen az előzmények tekintetében, végül a család is elindul, részünkről autóval, mert az iskola nincs sajnos sétányira, ami finoman fogalmazva sem esne jól ezen a csodás reggelen. Minden szülőtársunk megerősítheti, hogy a reggeli sietségben törvényszerű kifogni minimum a kukás autót vagy egy megfontolt, bizonytalan vezetőtársat, vasúti piros lámpát vagy egy félsávós útfelújítást. De az is törvényszerű, hogy ha késve is, de megérkezik a gyermek az óvodába, iskolába, és utána mi, szülők is megérkezünk, Egyikünk a színházba, Másikunk vissza haza a kisbabával. Természetesen szülői megpróbáltatásaink sora az említett napon még nem ért véget. Mert percenként pittyeg a telefon, a gyerekek osztálycsoportjainak felületein végeláthatatlanul sorakoznak a kitöltendők, beszerzendők, megválaszolandók, eldöntendők, megszavazandók, elintézendők, kibeszélendők. Mindeközben Egyikünk, oldalán a csimpaszkodóval, egy-két mosást rak be és ugyanennyit ki is vesz, etet, pelenkázik, játszik, összepakol, letöröl, ebédet rak fel, játszik, óv, biztat, segít, elvesz, visszaad, összepakol, tálal, etet, lemos, feltöröl, elmosogat, pelenkázik és altat. Ha sikerült az altatás, akkor újrakezdi a délelőtti teendőket. Ha nem sikerült az altatás, akkor is. Ezalatt a Másik dolgozik, esetünkben próbál, forgat vagy játszik. Alkot, megformáz, memorizál, boncolgat, harcol önmagával, a kétségeivel, a kollégáival, a rendezővel, és a végén próbálja a feszültséggel együtt a munkát is bennhagyni és nem hazavinni. Nem úgy a bevásárolandókkal, amit párja listára jegyzetelt neki. Így még beugrik egy-két üzletbe friss kiflit, papírzsebkendőt, szelektív szemeteszsákot és az elmaradt 2. osztályos vonalazású mesefüzetet beszerezni. Pikk-pakk máris rohanni kell a gyerekekért, szerencsés esetben egyazon időben, hazafelé az autóban kérdegetni, meghallgatni, megérteni, megdicsérni, megvigasztalni és hazaérkezni, tálalni, mást készíteni, örömmel figyelni. Attól függően, hogy a hét mely napjánál járunk, biztosan valamelyik vagy akár mindegyik gyermekünket délutáni különóra kell fuvarozni, kosár-, foci- vagy úszásedzésre, lovagolni, táncolni, angolra, magánénekre, szolfézs helyett zenetörténetre,

rajzra, fejlesztésre vagy felvételi előkészítőre. Hazaérve hagyni az ifjakat kikapcsolódni, rohangálni, játszani, lazítani. De sajnos nem sokáig, mert napunk mindannyiunk által legutáltabb kötelezettsége, a házfeladat-írás és a tanulás következik. Amíg Egyikünk felsős matematikai példákat bogoz, addig Másikunk verset, angol szavakat vagy a tételeket kérdezi ki. A nap felgyülemlett feszültségeit végül az egyik fiú Apa elleni focival oldja fel, a másik fiú Anyának lézerekard-bemutatót tartva táncolja ki magából, a kamasz lány pedig szobájába zárkózva online csevegéssel vagy sorozat nézésével lép túl aznapi vívódásain. Legkisebbünk Anya biztos közelségében maradva boldogan szemlélődik és kapcsolódik nagyobb testvérei tevékenységeihez. A fivérek rendszerint kétszer-háromszor összevitatkoznak, összevesznek, ilyenkor túlkiabálni, számonkérni, békíteni, megérteni, tanácsolni, bíraskodni, ölelni, humorizálni is a mi feladatunk. Gyors vacsorakészítés, fürdővízengedés, invitálás, újbóli invitálás, kérdés, kiabálás, mosdatás, hajmosás, pizsamakikészítés, másik pizsamára cserélés, fogkrém nyomni a fogkefékre és fogkefét nyomni a gyerekek kezébe. Ágyba parancsolás. Mesekönyv kiválasztása. „Ezt a képregényt is, kérlek, Anya!” „Még egy ismeretterjesztő könyvet is, Apa!” „Ezt a kis rövidet még!” „Meg a kedven-cemet!” „Ugye, lehet folytatni azt a régit?” „Én még nem is választottam.” „De azt nem én akartam.” „Csak ezt az utolsót még! Légyszi!...” Villanyoltás. A kis lámpát felkapcsolni. De végül csak elfáradnak a kicsivel együtt. Betakargatjuk, megölelgetjük, megpusztiljuk őket, hogy másnap ugyanígy ébreszthessük. Még maradni, simogatni, fogni, várni, kiossonni, visszaülni, várni, négykézlábra ereszkedni, kimászni, fellélegezni. A nagyhoz még bekopogunk, rászólunk, kérdegetünk, meghallgatunk, megbeszélünk, ígérünk, tanácsolunk, őt is megöleljük, megpusztiljuk. Romokat eltakarítunk, másnapra kikészítünk, végiggondoljuk, megbeszéljük, felírjuk, listára jegyzeteljük. Mi is lebonyolítjuk az esti rutinunkat, aztán végre ágyba ájulunk és pihenünk. Még párszor felkelünk, visszaaltatunk, magunkhoz engedjük, a másikat is, reggelre kiszorulunk.

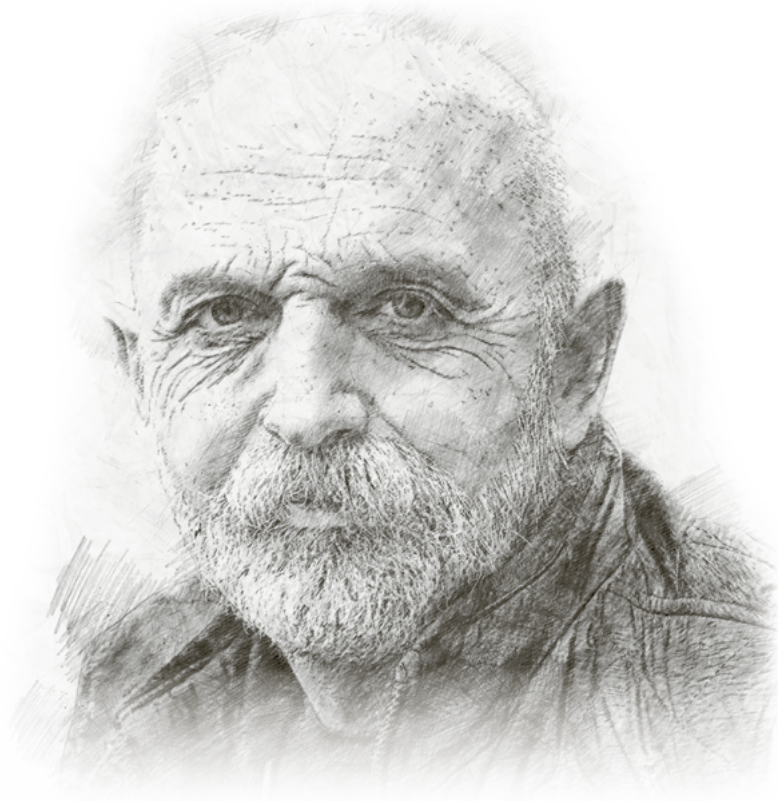
Rohanós, örült nap volt, mint szinte mindegyik átlagos hétköznapi napunk, és most nem panaszkodunk, hanem dicsekszünk.

Mert este, amikor lehajtjuk a fejünket a párnánkra, akkor nem a rohanás, a küzdelmek, a viszontagságok torlódnak fel lelki szemünk előtt.

Pusztán a csillogó szempárokra, a kacagó ábrázatokra emlékszünk, a kulcsoló kezek és ölelő karok érintését érezzük újra, eszünkbe jutnak az aznapi okos válaszok, a kedves ötletek, a huncut tréfák.

Felidézzük a nap történéseit és hálát adunk, hogy gyermekeink vannak, hogy szülők lehetünk. Pedig ma sem voltunk főszereplők életünk filmjében. De ebben a filmben boldogan vállaltuk mindketten a mellékszerepet.

Elképzelhető, hogy a boldogságkutatók szerint boldogabbnak kellene lennünk gyermekek, család nélkül? Lehet, hogy a tudomány, a statisztika, a mérések, kérdőívek és jóslások szerint nem ez a fajta életmodell nyújtja a legkiegyensúlyozottabb, boldog életet? Őszintén szólva minket egyáltalán nem érdekelnek a valós válaszok. A legboldogabb szülők vagyunk. Innen üzenjük a szakértőknek is, hogy szerintünk többféle boldogság van, és a boldogság nem mérhető. Mindenesetre mi őszintén kívánunk minden embernek, párnak, családnak olyan boldogságot, amilyenre vágnak!

Dr. Visky András

József Attila-díjas erdélyi magyar író,
drámaíró, dramaturg, egyetemi tanár.

Ma már talán hétdimenziós mozik is csalogatják az ingerekre éhes közönséget. Ott valóban mozog a szék, a képekhez igazodó hangokat illatok és légmozgás is kíséri. Mégsem tudják a nézőből azt az érzést kiváltani, ami csak egy igazán jó könyv olvasásakor áraszt el bennünket. Lényegileg válunk eggyé a főhőssel, gyomrunk szorítása, kiszáradó szánk és kicsorduló könnyünk jelzi, hogy mi is ott vagyunk a lágerben. Mi is vágyunk Nényu megnyugtató ölelésére, imádkozunk Apánk visszatéréseért és Anyánk túlélő erejéért. S közben nem tudjuk, mit rejt a következő bekezdés, a következő perc, óra, nap.

A *Kitelepítés* című könyvet olvasva olyan közel éreztem magam a szerzőhöz, hogy egy idő után azt hittem, ismerem, pedig személyesen még soha nem találkoztunk. Református keresztény emberként különösen megérintett a lelkész fiának története, a hit néhol búvópatakként, máshol árvízként megjelenő titkzatossága és ereje. A tény, hogy a regény bestseller lett, elfogyott a könyvesboltokból, és újra kellett nyomtatni, megerősítette meggyőződésemet: sokan vagyunk, akik vágyjuk a csodát, a megélt hit erejének bizonyítékát, az Ige varázsának felfedezését és az emberi történeteket. Különösen azokat a történeteket, melyekben – mint cseppben a tenger – az egyéni sorsban a nemzet sorsa is összesűrűsödik. Amikor az olvasottakban a saját családjunk életének darabjait fedezzük fel, többet értünk meg a magyarság határokon átvélő összetartozásának magától értetődőségéből, mint bármely szónoklatból vagy szlogenből.

Köszönöm Visky Andrásnak, hogy segít megérteni: a matematika szabályai az élet dolgaiban másként működnek. Ha két ember szíve találkozik, a kettő végtelenszer erősebb a kétszer egynél. Ha a szeretetet elosztjuk 7-tel, 100-zal vagy 1000-rel, több marad, mint amennyi eredetileg volt. Hét testvérben ott lehet hétszer is a teljesség. Ahogy ott lehet egyben, kettőben vagy háromban is.

Köszönöm Visky Andrásnak, az ismert és elismert kolozsvári drámaírónak, dramaturgnak, hogy ebben a kötetben is közel enged bennünket magához. Hogy az ismeretlen ismerős most megszot velünk valamit abból, neki mit jelent a család.

Novák Katalin

És a Király kinyújtotta felé az aranypálcáját

Lídia nővér halálának másnapján Eszter könyvét olvastam el az első szótól („történet”) az utolsó mondatig: „kedves volt az ő atyjafiai sokasága előtt, aki javát kereste népének, és békességet szerzett minden leszármazottjának”. Előtte egész éjszaka nem aludtam, száraz szemekkel vártam a hajnalt. Magam előtt láttam Lídia nővért, az intenzív osztályon feküdt: Egy Lélek nélküli, gépeken lélegző emberi test. A test kötelező és teljesíthetetlen tiszteletére gondoltam. Tenyeremben éreztem szép és okos feje minapi érintését, amiből ő már nem érezhetett semmit. Időről időre a minden helyzetben elbűvölő nevetése visszhangzott a mellkasomban.

Fölrémlett még, hogy Hegyközpályiban én vezettem az oltár elé, nem az édesapja, én adtam át a reá várakozó Istvánnak, a szeretet hercegének, mintha az enyém lett volna. Az esküvői ünnepségre nem emlékszem, csak a bevonulás riadt szépségére, és arra az érzésre, hogy elveszítve fogom megnyerni őt, elgondolhatatlanul teljesebb formában, mert átadom őt szerelmének.

A hét testvért a fényüket folyton változtató égítetek egységeként fogtam fel mindig, behelyezve egy végtelen kiterjedésű, Isten megszólalásait finoman visszhangoztató térbe. Nem az értelmemmel, ahhoz még túl fiatal voltam, hanem az egyetlen ismert valóság formájaként, amit közös fogságunk tett visszavonhatatlanná. Szegények voltunk és boldogok, Anyánkkal és Nénnyel együtt magunk mögött hagytuk Lătești lágert, Apánk pedig hazajött a börtönből. Megtelt a szánk nevetéssel.

Reggel tudtam meg, hogy az éjszaka folyamán végleg kiszakadt belőlem lelkem egy része: a Lídia nevű lélekrész.

*Hét lélekből vagyok, hat idősebb testvérem lelke van bennem,
az enyém, a hetedik a legkisebb mind közül. Mindent nekem
adtak, semmit nem tartottak vissza magukból, semmim
nincs, amit ne kaptam volna.*

Lídia nővér lelke nem egyheted rész az egészből, ennél mérhetetlenül több.

Mérhetetlen lélekűr. Ezzel kell élnem, nem lehet másként.

Kora reggel tudtam meg, mi is történt valójában az éjszaka folyamán, ezt is az Eszter könyvéből. Lídia nővér bement a Királyhoz.

Nem bírtam kiűzni magamból azt a gondolatot, hogy hívatlanul ment be ő is, mint Eszter, és „aki hívatlanul be mer menni a királyhoz a belső udvarba, azt kivégzik. Csak az marad életben, aki felé a király kinyújtja aranypalcáját.” Hívatlanul ment be, gondoltam mániákusan, mert éppen akkor szakadt szét agytörzsében az artéria, amikor már arra jutott, hogy minden dolgok ellenére élne még. Részesülne és részesítene még itt, a láthatóban, a megváltás tüneményes fényeiből. Korábban már inkább kíváncszott elmenni, de nem a bibliai „elkészített hajlékot” emlegette, hanem az Apánkkal és az Anyánkkal való találkozás várható gyönyörűségét. A legmegragadhatóbb istenbizonyítékok voltak és maradtak ők neki is és nekünk is, és még nagyon sokaknak, akikkel annyiféle útkereszteződésben találkoztak.

Amennyiben viszont úgy ment be a Királyhoz, mint Eszter, márpedig ebben nem kételkedem, akkor halálos veszély fenyeget valamennyiünket. Bemenetele szorongató eseményéből kellene megtudni, mi van velünk, akik most itt vagyunk, a láthatóban. Fordítva kellene olvasnunk az Eszter könyvét. Vajon miért most lépte át a királyi lakosztály küszöbét a mi Eszterünk?

A halálos veszedelem, ami fenyeget, az Istenről mélyen hallgató, de mégis minden lélegztételében szent könyv első szavában van elrejtve: „történet”. Történetté lenni, a szeretet és megbocsátás, a befogadás és megbékélés istenét *történetelni*: bizony ez tesz emberré bennünket. Ehelyett igazságmániásokká váltunk, fölcseréltük a tettet a kinyilatkoztató beszéddel. Győzni és meggyőzni akarunk ahelyett, hogy egymás szemébe néznénk és megszólítanánk egymást.

Lídia nővért a békességszerzés és befogadás angyalaként ismerték mindenütt, otthontalanok és megvetettek befogadására szánta egész életét, nevét már életében, tiltakozása ellenére, árva gyermekek otthona vette fel és viseli most is. Utolsó, ajándékba kapott hónapjait mégis azzal töltötte, hogy a saját gyermekei és férje felé fordult, olyan emberi közvetlenséggel, ami nemcsak a környezetének, hanem neki magának is ismeretlen volt. Szétáradt benne és övéiben ama minden értelmet meghaladó békesség, amit az apostoli örömhimnusz énekel meg, és amivel az Eszter könyve is zárul. Bocsánatot kért férjétől és gyermekeitől, mint aki ebben a fokozódó istenközeltségben felismerte, hogy többet fordult a „jövevények és árvák” elesettségére, mint az övéi felé. Úgy vibrált közelében az idő másik oldala, hogy már valóban arra lehetett gyanakodni, hogy nem hal meg: miért is kellene a halál árnyékának völgyén átmennie ahhoz, hogy élve éljen, mint ahogy most él, az örökkévalóság folyamatos jelen idejében.

Bement a Királyhoz, állt a trónus előtt. A zavart mennyei hivatalnokok közölték a Legfőbb Létezővel a kínos igazságot, hogy Lídia nővér apja és anyja közelségére vágyott. A Király elmosolyodott, és biztosította Lídiát, hogy ezzel sokáig ő is

így volt, a Szentéletű Ferenc és a Könyörületes Szívű Júlia társasága után kíváncszott ő maga is hosszú éveken át. Egyetlen nap ezer esztendőnek tűnt előtte, nem volt könnyű, neki igazán elhiheti. Nem bírta tovább, magához szólította őket, velük együtt Richárd rabbit és Sabina asszonyt, Nényut és a szentéletű börtöntöltelékeket mind. Neveik felsorolásával nem terhelné Lídia nővért.

Azóta több a nevetés az égben.

Jó helyre jött, mondta Lídiának végül, mert nemcsak az „Urban örült”, az Írás szerint, amíg élt, hanem bizony az Úr is örült őbenne. És ez most már így lesz, és így marad, mert mindig is így volt.

És akkor kinyújtotta felé az aranypalcáját, és Lídia nővér megérintette a pálca végét, pontosan úgy, mint Eszter királynő.

Lídia meghalt, de életben maradt. Örökéletben. Mindig velünk lesz, és soha többet.

Mi pedig itt állunk egymás mellett, és az a halálos veszély fenyeget, hogy nem válunk valóságos történetté, mint ő. Nem kell jónak lenni, és tisztának sem, mert amúgy is lehetetlen. Elég engedni, hogy történjen velünk a szeretet istene. Elég, ha szétárad bennünk és rajtunk a Megváltó harmadnap öröme, amikor *fölkúgtak a hamuszín egek.*

Lídia nővér ment el elsőként a hétből. Már nem tudom azt mondani: hetek. És kisebb számot sem, mert a hétnél nincs kisebb, és az egynél nincs nagyobb. Mindig is bátor volt, mint Lídia bíboráros asszony, akitől a nevét kapta, és aki megnyitotta a szívét és a házát a Názáretit hirdető földönfutók előtt, Lukács doktor szép elbeszélésében.

Apánk tanítása szerint az első gyülekezetek temetései menyegzőkhöz hasonlítottak inkább, de te engedd most, Lídia, hogy sírjunk, engedd, hogy szomorúak legyünk.

Boldogok, akik sírnak és nem önmagukat siratják a másokban. Boldogok, akiknek nincs veszíteni valójuk.

Ma még itt, holnap a mennyei Jeruzsálemben.

Zán Fábián Sándor

A Kárpátaljai Református Egyházkerület
megválasztott püspöke és egyben
a Mezővári Református Egyházközség
vezető lelkipásztora.

Nős, négy gyermek édesapja.

Bő másfél év telt el azóta, hogy a szomszédos Ukrajnában háború pusztít. Az élet az elmúlt száz évben soha nem volt könnyű Kárpátalján, sokszor azt megelőzően sem. Most a magyarság megmaradásáért vívott mindennapos kemény küzdelmek mellett szembe kell nézni a Belső-Ukrajnából menekülő tömegek jelentette kihívásokkal, a háború fenyegetésével, a megszokottnál is nehezebb gazdasági helyzettel, a családok szétszakítottságának kényszerűségével. A feladat most is az, mint eddig: túlélni, s ha lehet, még élni, gyarapodni is, és az életben örömet, értelmet találni. A magyar közösséget életben tartani.

Amikor 2022 novemberében együtt gyújtottuk meg az elsötétített beregszászi utcán az első gyertyát az adventi koszorún, mindannyian éreztük, hogy a legsötétebb időkben is pislákol egy fény, amit nem hagyhatunk kihunyni. A református templomban tartott istentisztelet végén a kórus fellépésekor a csengő magyar énekszó hallgatása közben azt a domborodó hasú kismamát figyeltem, aki magától értetődő derűvel és életigenléssel harsogta kórusában az alleluját. Hiába tudta, hogy gyermekét egy háború sújtotta országban fogja világra hozni, a hite erősebbnek bizonyult a félelemnél. Öröm volt a találkozás néhány hónap elteltével, következő kárpátaljai látogatásomkor, amikor büszkén mutatta meg kisbabáját, és idéztük fel együtt az adventi együttlétet.

Ott, a beregszászi katolikus templomban tartott ökumenikus istentisztelet végén ekkor egy másik kórus lépett színre. A viseletbe öltözött, eltántoríthatatlan mosolyú gyerekek Reményik Sándor mindannyiunk által ismert versének sorait zengték olyan erővel, hogy mindannyian éreztük, a felszólítás nekünk is szól: „Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!”.

A kárpátaljai magyar közösséget vezetni, összetartani, hitben megerősíteni rendkívüli feladat. Hálásak lehetünk érte, hogy vannak olyanok, akik ezt a szolgálatot vállalják akár úgy is, hogy közben saját családjukról is gondoskodni kötelesek. A következő oldalon Zán Fábián Sándor református püspök vall arról, neki mit jelent a család.

Novák Katalin

Példák vagyunk

Család

Az élet és így a mi családunk sem velünk kezdődött.

Harmadik gyermekként születtem tizennyolc és húszéves nővéreim után. Édesanyám születésem évében negyvenedik, édesapám ötvenedik életévét töltötte be. Az unokákkal együtt nőttem, és az én édesanyám volt a többiek nagymamija. Ő volt a gondoskodó, a programszervező, aki halaszthatatlan munkáját úgy tudta végezni, hogy mi is úgy éreztük – öten, négy unoka és én, – hogy nekünk is fontos feladatunk van, miközben a játék a munka része volt! Nővéreim gondoskodó szeretete, az anyai szeretet mellett, áldott ráadás volt. Mai napig édesanyám és testvéreim szeretetét, támogatását tapasztalom. Nagy köszönet érte!

Mi, a teremtetett világ életpályáján azok vagyunk, akik a saját korunkban az életet és az értékeinket továbbörökítjük. Életünk idején mi vagyunk a megajándékozottak és a következő nemzedék megajándékozói.

Életterünk elsősorban a családi közösség. A családban vagyunk elsősorban megajándékozottak egymással, és lehetünk örömszerző ajándékok családtagjaink számára. Mindenki más egy családban is. Én édesanyámtól tanultam meg, hogy milyen legyek, édesapámtól, hogy milyen ne legyek. Gyermekkoromban ezt így fogalmaztam meg: ilyen szeretnék lenni, olyan nem. Jó lenne, ha a mi gyermekeink mindkét szülőről azt mondanák: ilyen szeretnék lenni. Példák vagyunk akkor is, ha nem akarjuk. Ezért érdemes tudatosan jó példa lenni, igyekezni hibáinkat, bűneinket belátni, arra törekedni, hogy tegnapi önmagunknál ma jobbak legyünk. Segítőkészek, türelmesek, önzetlenebbek, keresztyén értékeinkből többet felmutatók. Sosem felejthetjük el, hogy valaki mindig jó vagy rossz példát vehet rólunk.

A családi találkozások pillanatai örömet tükröznek nemcsak a szülők, de a nagyszülők szemében is. Az unokák megjelenése, csintalansága, a nagyszülők engedékenysége mind azt jelzik: itt szeretetközösség van. Szülőként jó érzés látni gyermekeink örömét játék közben, és még nagyobb öröm látni őket érettségiző, ballagó vagy tanulmányaikat megkezdő fiatalokként. Ezek az érzések csak családban élhetők meg szülőként és gyermekként. Öröm, ami szerettem öröméből táplálkozik! A gyermekeink is akkor boldogok, amikor örömet szereznek nekünk, szülőknek. Az ilyen megtapasztalások teszik őket jobba, nemesebbé. Vannak kudarcok is, de tudjuk egymásról, a gyermekek a szüleikről,

a szülők gyermekeikről, hogy többre vagyunk képesek. Biztatjuk egymást, bátorítjuk: a családi közösség eleve bátorító közösség! A család jelenti azt, hogy nem vagyok egyedül: jelent összefogást és örömet. Minél nagyobb és összetartóbb egy család, annál erősebb háttérrel és biztonságot jelent.

Családban él a nemzet!

Kis közösségek, melyek a tagjaikat számontartják, segítik, bátorítják, azonos nyelvet beszélnek, alkotják a nemzetet!

Határon túl élő magyarként, kisebbségi nemzethez tartozó emberként sokszor tapasztalom meg, milyen örömet jelent idegenben magyar szót hallani. Ez azt jelenti, hogy már nem vagyok egyedül, van, aki megért, van, aki a nyelv alapján kötődik hozzám. Sokat meséltek hasonló tapasztalatokról a szovjet hadseregbe besorozott magyar férfiak, akik valahol távol a szülőföldtől magyar szót hallottak, és az anyanyelv a barátság alapja lett. Kárpátalján én sokáig úgy tapasztaltam, hogy magyar a magyarnak nem lehet ellensége. Felnőttként már látom a valóságot, de elfogadni nem tudom.

Hit

Hit Isten kegyelmében és gondviselésében. Ő mindent tud rólunk, a család minden egyes tagjáról, a múlttól és a jövőről.

„Uram, te megvizsgálász és ismeresz engem.

*Tudod, ha leülök vagy ha felállok,
messziről is észreveszed szándékomat.*

*Szemmel tartod járásomat és pihenésemet,
gondod van minden utamra.*

*Még nyelvemen sincs a szó,
te már pontosan tudod, Uram.*

*Minden oldalról körülfogtál,
kezedet rajtam tartod.*

*Csodálatos nekem ez a tudás,
igen magas, nem tudom felfogni.*

*Hova menjek lelked elől?
Orcád elől hova fussak?*

*Ha a mennybe szállnék, ott vagy,
ha a holtak hazájában feküdnék le, te ott is ott vagy.*

*Ha a hajnal szárnyaira kelnék,
és a tenger túlsó végén laknék,
kezed ott is elérne,
jobbod megragadna engem.*

*Ha azt gondolnám, hogy elnyel a sötétség,
és éjszakává lesz körülöttem a világosság:*

*a sötétség nem lenne elég sötét neked,
az éjszaka világos lenne, mint a nappal,
a sötétség pedig olyan, mint a világosság.*

*Te alkottad veséimet,
te formáltál anyám méhében.*

*Magasztallak téged, mert félelmes és csodálatos vagy,
csodálatosak alkotásaid, és lelkem jól tudja ezt.*

*Csontjaim nem voltak rejtve előtted,
amikor titkon formálódtam,
mintha a föld mélyén képződtem volna.*

*Alaktalan testemet már látták szemeid:
könyvedben minden meg volt írva,
a napok is, amelyeket nekem szántál,
bár még egy sem volt meg belőlük.*

*Mily drágák nekem szándékaid, Istenem,
mily hatalmas azoknak száma!*

*Számolgom, de több a homokszemeknél,
s a végén is csak nálad vagyok.”*

A 139. zsoltár (1–18. versének) tanítása számomra nagyon fontos, sokszor erőforrás a nehézség idején. Az Isten gondviselő szeretetébe vetett hit nem tesz felelőtlennek a gyermekeim felé és az idősebb családtagok irányába sem. A gyermekeink iránt érzett felelősség határa az ő szabadságuk. Sokat tehetünk értük szülőként, de semmi nem lehet feltétele a szeretetünknek. Nem egyszerű ezt gyakorlatban megélni, de próbálkozom.

Minden élethelyzetben úgy jó, ha van mindenkinek döntési lehetősége. Csodálatos megtapasztalás az, amikor egymás mellett – úgy, hogy a másiknak is jó – születnek meg a döntések. Ez a családi élet egyik csodája. Jó érzést ébreszt az ilyen csoda. Örömet látni, amiből az én boldogságom táplálkozik, az is egy csoda: amikor mindenki több lesz egymás örömeiben.

Reménység

Semmit sem tudok biztosan a jövőnk kapcsán, de jó reménységgel vagyok. Remélem, hogy még sok lehetőségem lesz örömet szerezni feleségemnek és gyermekeimnek. Ez éveket jelent, azt, hogy jó kapcsolatban maradunk akkor is, amikor a gyermekeink már önálló életet élnek. Remélem, hogy a lányunknak majd lesz férje és gyermekei. Remélem, hogy három fiúgyermekünknek lesz majd felesége és gyermekeik. Remélem, hogy ismerhetjük majd unokáinkat, és még megajándékozhatjuk őket figyelemmel, szeretettel, nekik szánt idővel, ameddig ők igénylik.

A család élni tanít, értékelni egymást és hálásnak lenni egymásért. A család igazi tükör: itt láthatjuk meg igazán, milyenek vagyunk.

A család vezet rá arra, hogy szükségünk van külső szeretetforrásra, példára és biztatásra. A család szűk és tágabb értelemben is Istenhez vezet engem! Ő az a szeretetforrás, amely nem apad el. Ő az a türelempélda, Aki nem fog el sosem. Ő az, Aki biztatást ad, ami nemcsak a földi létre szól, hanem az örökkévalóságra. Remélem, hogy családjunk következő nemzedéke is Jézus Krisztus követője lesz, az Ő szeretetének megtapasztalója és továbbadója!

Isten áldjon meg minden családot.

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

www.koppmariaintezet.hu

Prof. Dr. Ádám Veronika és Prof. Dr. Vizi E. Szilveszter • Dr. Avar Ákos Becze-Máthé Gyöngyvér és Becze Tibor • Dr. Berecz István • Boronkay Péter • Bőjte Csaba • Böszörményi-Nagy Gergely • Csák János • Dr. Cser-Palkovics András • Dobor Dorina • Ekler Gergely • Gál Helga Dr. Gál Kinga • Giacomo Pedranzini Gianni Annoni • Gubás Gabriella • Dr. Györkös Péter • Habsburg György Jármay Kata • Kádár L. Gellért Kató Béla • Káli-Horváth Kálmán Lantos Csaba • Lékai-Kiss Ramóna és Lékai Máté • Molnár-Bánffy Kata Regéczy-Béres Melinda, Béres Marcell és Béres Merse • Nagy Lajosné Kata • Nagyné Nagy Nóra és Nagy Zsolt • Dr. Novák Zoltán Regős Judit • Rózsa Magdolna Schanda Tamás • Szalai Ádám Szekeres Pál • Dr. Szuromi-Kovács Ágnes • Tomán Szabina • Tóth Icó Dr. Tuzson Bence • Vass-Csányi Katalin és Dr. Vass István • Verebes Linda és Pindroch Csaba • Dr. Visky András • Zán Fábián Sándor

A család a hétköznapi és az ünnep színtere. Hús-vér valóság, öröm és bánat, nevetés és könny, halk vigasztalás és hangos veszekedés, teljesség és hiány. Attól kerek, hogy nem szabályos. Erről szól ez a könyv. A családról. A családokról. Az ő családjaikról. A mi családjainkról. Most elkészült az első kötet után a második.

A kötet szerzőit úgy válogattam össze, hogy legyen közöttük művész, sportoló, tudós, egyházi ember, vállalkozó, politikus, ismert és a többség számára ismeretlen, nagycsaládos, egyedülálló, betegséggel megküzdő, az örökbefogadásban érintett, az első házasságban életre szóló társra találó és olyan is, akinek ez nem elsőre sikerült.

A könyv üzenete számomra nem pusztán az, hogy minden család, így minden történet egyszerű és megismételhetetlen, ahogy maga az ember; sem csak az, hogy a legtöbbünk életében a próbatétel is megjelenik, hanem az is, hogy ha el is bukunk, ne adjuk fel az ideát. S így – a Simone Weil-től kölcsönzött gondolattal élve – végül megtanulunk „vágyakozni az után, **ami a miénk.**”

Novák Katalin

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
ÉS A CSALÁDOKÉRT